

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КАФЕДРА ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ
ТА СУСПІЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ НАУК

МАТЕРІАЛИ

**II Всеукраїнської науково-практичної
інтернет- конференції
молодих учених та здобувачів освіти**

«Актуальні проблеми фундаментальних та суспільно-гуманітарних наук»

20 ЖОВТНЯ 2025 РОКУ

м. Харків - 2025

УДК 615.1

Редакційна колегія: проф. Котвіцька А. А., проф. Кухтенко О.С., проф. Половко Н.П., доц. Назарко О.І., Шейкіна Н.В., доц. Лисенко Н.О.

Укладачі: Склярова Т.А., Берестова А.А., Хіріна Г.О., Садовніков О.К.

Актуальні проблеми фундаментальних та суспільно-гуманітарних наук: Матеріали II науково-практичної інтернет- конференції молодих учених та здобувачів освіти (20 жовтня 2025 р., м. Харків). – Харків: НФаУ, 2025. – 255 с.

Збірка містить матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернетконференції молодих учених та здобувачів освіти «Актуальні проблеми фундаментальних та суспільно-гуманітарних наук», представлені за пріоритетними напрямками науково-дослідної роботи кафедри фундаментальних та суспільно-гуманітарних наук Національного фармацевтичного університету.

Розглянуто теоретичні та практичні аспекти таких наукових напрямів, як: STEM-освіта (біологія, хімія, генетика, фізика, математика, статистика, інформаційні технології), педагогіка, психологія, суспільствознавство та мовознавство.

м. Харків, 2025

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ А. ФУНДАМЕНТАЛЬНІ НАУКИ ТА ІТ (STEM-ОСВІТА)	11
ЧАСТОТА ВЖИВАННЯ ТА ВПЛИВ МАГНІЮ ТА ВІТАМІНУ В6 НА РІВЕНЬ ТРИВОЖНОСТІ ТА ДЕПРЕСІЇ У СТУДЕНТІВ	
Буря Валерія.....	12
ПЕРЕДПОСІВНА ОБРОБКА НАСІННЯ СОНЯШНИКУ КОМБІНОВАНИМ МАГНІТНИМ ПОЛЕМ	
Ворожейкін Д., Шейкіна Н.В., Фролова Н.О.	14
ЛЕПТИН: ГОРМОН, ЯКИЙ КЕРУЄ ВАШИМ АПЕТИТОМ І ЕНЕРГІЄЮ	
Горюнова І. О.....	17
МОНІТОРИНГ ТА АНАЛІЗ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	
Зубков І.О.....	19
ОЦІНКА ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ РІЧКИ ЖИХОРЕЦЬ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ДЖЕРЕЛ ЇЇ ЗАБРУДНЕННЯ	
Ковбасюк С.Є.....	22
РОЗРОБКА ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТВОРЕННЯ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ КАРТОГРАФІЧНОЇ БАЗИ КАРТ ДЛЯ ВІДОБРАЖЕННЯ РУХУ ПОВІТРЯНОГО ОБ'ЄКТУ	
Ковтунов М.А.	24
ВСТАНОВЛЕННЯ ЗАХВОРЮВАНОСТІ СЕРЕД ДЕКОРАТИВНИХ ПТАХІВ У М.ХАРКІВ	
Лохман О. Ю.....	27
БІОЛОГІЧНИЙ ПРОФІЛЬ МЕТАБОЛІЧНОГО СИНДРОМУ	
Макарова В.Д.....	29
ПОКРАЩЕННЯ ЯКОСТІ КЛАСИФІКАЦІЇ ГІСТОЛОГІЧНИХ ЗОБРАЖЕНЬ ТОВСТОЇ КИШКИ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДІВ ГЛИБОКОГО НАВЧАННЯ	
Мамонтова В.Д.	32
METHOD OF CALCULATING THERMAL ENERGY EMISSIONS IN CRITERIA-BASED ASSESSMENT OF THE LEVEL OF ENVIRONMENTAL SAFETY OF OPERATION OF RECIPROCATING INTERNAL COMBUSTION ENGINES OF FIRE-FIGHTING AND EMERGENCY-RESCUE VEHICLES IN CONDITIONS OF ARMED AGGRESSION	
Kondratenko O.M., Miroshnychenko D.Yu.	34
АНАЛІЗ ПИЛЕУТРИМУЮЧОЇ ЗДАТНОСТІ ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ УРБАНІЗОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ	
Мосійчук К.М.	37

МЕТОДИ ТА ЗАСОБИ ЦИФРОВОЇ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ЕНЕРГОНЕЗАЛЕЖНОЇ ПАМ'ЯТІ ЦИФРОВИХ ПРИСТРОЇВ З ВИКОРИСТАННЯМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	
Нікітін Р. М.	40
ЛИСТЯ КАЛИНИ ЗВИЧАЙНОЇ – ПЕРСПЕКТИВНИЙ ВИД ЛІКАРСЬКОЇ РОСЛИННОЇ СИРОВИНИ	
Пантюхіна А. В.	41
MODERN METHODS OF VIDEO GAME DEVELOPMENT FOR CREATING A CHILDREN'S EDUCATIONAL AVIATION ARCADE	
Perezhohin Ya. S.	44
ЕКОЛОГО-МОРФОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПУХІВКИ ПІХОВОЇ (ERIORHORUM VAGINATUM L.) ТА ЇЇ ЗНАЧИМІСТЬ У СКЛАДІ ВОДНО-БОЛОТЯНИХ УГІДЬ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	
Пересада Є.А.	46
АНТИОКСИДАНТНІ ВЛАСТИВОСТІ ВІТАМІНІВ ЗА УМОВИ ВПЛИВУ ІОНІЗУЮЧОГО ВИПРОМІНЮВАННЯ НА DROSOPHILA MELANOGASTER	
Рибалко А.Д., Шейкіна Н.В.	49
ДОСЛІДЖЕННЯ ВІТАМІНІВ ПЛОДІВ ГРАНАТУ ТА ЛИМОНУ	
Сазонова А. В.	52
НЕЙРОФІЗІОЛОГІЯ БОЛЮ: СУЧАСНІ УЯВЛЕННЯ	
Сіренко Д. С.	53
РОЛЬ ФІЗИЧНИХ ВПРАВ У ВІДНОВЛЕННІ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ ПІСЛЯ ТРАВМ	
Сіренко Д. С.	55
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ: МОЖЛИВОСТІ ТА РИЗИКИ ДЛЯ ЛЮДСТВА	
Слепкова М. В., Ропало Г. М.	57
ПОЗИТИВНИЙ РОЗВИТОК МОЛОДІ І СОЦІАЛЬНА УЧАСТЬ	
Тимошенко З.Ю.	60
АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ВОДОРОСТЕЙ ДЛЯ ОТРИМАННЯ НЕНАСИЧЕНИХ ЖИРНИХ КИСЛОТ	
Тредіт Е.Г.	62
ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ КАТІОНІВ МЕТАЛІВ НА ТЕРАПЕВТИЧНИЙ ЕФЕКТ АНТИБАКТЕРІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ ГРУПИ ФТОРХІНОЛОНІВ	
Чорна А.Г.	64

ІНДИВІДУАЛЬНІ ОСВІТНІ ТРАЄКТОРІЇ ДЛЯ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ: ПЕРЕВАГИ ТА ВИКЛИКИ	
Чуприна Г. В.	66
ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: ВИКЛИКИ, ЗАГРОЗИ ТА ШЛЯХИ ЗАХИСТУ	
Шевченко А. І., Ропало Г. М.	69
ГОСПОДАРСЬКО-КОРИСНІ ОЗНАКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ГЕНОФОНДНИХ ПОРІД КУРЕЙ УКРАЇНИ	
Шефель А. Д.	71
ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЖИВНОЇ ЦІННОСТІ ВІВСЯНИХ ПЛАСТІВЦІВ ДЕЯКИХ ТОРГОВИХ МАРОК, ПРИСУТНІХ НА РИНКУ УКРАЇНИ	
Шпетна З. О.	73
СЕКЦІЯ В. СУСПІЛЬСТВОЗНАВСТВО	76
ВОЄННІ РЕПАРАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ ПЕРСПЕКТИВИ	
Алексєєва М.П.	77
ПРОФЕСІЙНА МОТИВАЦІЯ: ШЛЯХИ ЇЇ РОЗВИТКУ	
Бабаєва Д. Є., Гайдаржи В.Р.	79
КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З ВІЙНОЮ В УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВИВИЙ АНАЛІЗ	
Безкоровайна А.О.	80
ЗВИЧАЇ, ТРАДИЦІЇ ТА ОБРЯДИ ЗИМОВОГО ЦИКЛУ СВЯТ УКРАЇНЦІВ СЛОБОЖАНЩИНИ КІНЦЯ ХІХ - ПОЧАТКУ ХХ СТ.	
Болейко С.А.	82
СУЧАСНИЙ СТАН ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТАНДАРТИЗАЦІЇ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ДОПОМОГИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	
Болотова Л.Р.	83
ДО ПИТАННЯ РЕКОНСТРУКЦІЇ СКІФСЬКОГО ОДЯГУ	
Гармота М. Д.	84
ТРАНСФОРМАЦІЙНЕ ЛІДЕРСТВО НА ПРИКЛАДІ МОДЕЛІ ДЖ. БАССА	
Герасимчук А.І., Рубцова О.В.	85
СИМВОЛІКА УКРАЇНСЬКОЇ ПИСАНКИ ЯК АРХАЇЧНИЙ КОД НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ТА ЦІЛІСНИЙ ЕНЕРГЕТИЧНИЙ ОБЕРІГ	
Гребенкіна К.А.	87
ДІАГНОСТИКА МАТЕРИНСЬКОЇ ТРИВОЖНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ	
Душина В.А.	88

ПЕДАГОГІЧНА СКЛАДОВА ІНТЕГРАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ СТУДЕНТІВ-ФАРМАЦЕВТІВ ТА СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ	
Єгоркіна Д.М.	93
ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ	
Єгоркіна Д.М.	94
ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНИ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ ТА МОВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ	
Жежера І.І., Доновський І.О.....	96
ПОЛІФОНІЧНІ МОДЕЛІ У СУЧАСНИХ КУЛЬТУРНИХ ПРАКТИКАХ (КІНО, ТЕАТР, МЕДІА)	
Журавель Х.А.	99
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
Заболотній Д. Д.	101
ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ВИЩІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ	
Коляда Т. А., Полонський В. В.	104
ДЕКОМУНІЗАЦІЯ В УКРАЇНИ ТА КРАЇНАХ БАЛТІЇ: ТЕОРЕТИКО – ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ	
Лейба Є.М.	106
ФЕНОМЕН ДРУЖБИ: ВІД АРІСТОТЕЛЯ ДО СУЧАСНОСТІ	
Ліннік Ю. В.	109
РЕЛІГІЯ – СКЛАДОВА КУЛЬТУРИ ЛЮДСТВА	
Логвінов М. В.	112
СИМВОЛІЧНИЙ ВСЕСВІТ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ В ОРНАМЕНТАХ СЛОБОЖАНСЬКОЇ СОРОЧКИ	
Макарова В.Д.....	114
ПРОБЛЕМА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ВЗАЄМОДІЇ ЛЮДИНИ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	
Матиюк К.І.....	117
ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНЕ НАСИЛЬСТВО ЯК ПРОЯВ СОЦІАЛЬНОЇ НЕРІВНОСТІ В ПАТРІАРХАЛЬНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	
Матиюк К.І.....	119
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ, ЯКІ ПЕРЕЖИВАЮТЬ СТРЕСОВІ СИТУАЦІЇ В ПЕРІОД ВІЙНИ	
Олійник А.А.....	121

КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК НОВИЙ ФРОНТ СУЧАСНОЇ ВІЙНИ (НА ПРИКЛАДІ ВІЙНИ В УКРАЇНІ)	
Піщіков Д. С.....	126
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
Погорілецький К. К.	127
РОЛЬ ПРАВОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЕРЖАВНОЇ ЕТНОПОЛІТИКИ У ЗБЕРЕЖЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	
Потайчук І.В., Стовбур В.О.	130
ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК КРИТЕРІЙ ДЕМОКРАТИЧНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА	
Потайчук І.В. Горобець В.М.	133
АДВОКАТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ: ОСНОВА НЕЗАЛЕЖНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОГО КОНТРОЛЮ	
Потайчук І.В., Стовбур В.О.	135
ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК МЕДІАКУЛЬТУРИ	
Ропало О. Д.	138
АДВОКАТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ: ОСНОВА НЕЗАЛЕЖНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОГО КОНТРОЛЮ	
Семенов М.В., Стовбур В.О.	141
РОЛЬ ПРАВОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЕРЖАВНОЇ ЕТНОПОЛІТИКИ У ЗБЕРЕЖЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	
Семенов М.В., Стовбур В.О.	144
ЛЮДИНА В ЦИФРОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ: МІЖ ТЕХНОЛОГІЯМИ ТА ЛЮДЯНІСТЮ	
Сізов Д.А.	146
ДОСТУПНІСТЬ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ДЛЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ	
Сіренко Д.С.	148
ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН ТА АДАПТАЦІЙНІ РЕСУРСИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
Скрипкіна Ю.О.	150
ПОЛІФОНІЯ ЯК КУЛЬТУРНИЙ КОД ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КУЛЬТУРИ	
Таранов Б.Ю.	152
ВИКОРИСТАННЯ ШІ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ СПОРТСМЕНІВ-ПЛАВЦІВ	
Тищенко Р.К., Єфременко А.М.	156

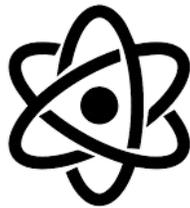

СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ НА СУТНІСТЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЛІДЕРА	
Фомченкова А.С., Харієнко С.В.	159
ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ АРТТЕРАПІЇ ПРИ КОРЕКЦІЇ ПСИХОЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ	
Чернова Ольга Борисівна	161
ПРАВОВІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ФАРМАЦІЇ В УКРАЇНІ	
Шведова А.М.	163
СЕКЦІЯ С. <i>МОВОЗНАВСТВО</i>	166
ЛАТИНА В СУЧАСНИХ БРЕНДАХ	
Антюхова В.В.	167
ЗАСТОСУВАННЯ СИНТАКСИЧНИХ ЗАСОБІВ ПРИ ОПИСІ ПЕЙЗАЖУ У ТВОРІ Е. БРОНТЕ «ГРОЗОВИЙ ПЕРЕВАЛ»: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ	
Артеменко С. К.	169
ЛАТИНСЬКІ ДЕВІЗИ УКРАЇНСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ	
Борисенко А.С.	172
ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ МЕДИЧНИХ ТЕРМІНІВ	
Бочкар А.О.	176
СУРЖИК ЯК ЛІНГВІСТИЧНИЙ ФЕНОМЕН: АНАЛІЗ ПРИЧИН ВИНИКНЕННЯ, ПОШИРЕННЯ ТА РОЛІ СУРЖИКУ В СУЧАСНІЙ КОМУНІКАЦІЇ	
Буровіцьких А.С.	179
ПРОФЕСІЙНА УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ЮРИСТА У ПРОЦЕСУАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	
Видрич К. В.	182
ЛАТИНСЬКІ МЕДИЧНІ МЕТАФОРИ У НАЗВАХ ПАТОЛОГІЙ ЛЮДИНИ	
Губанова А.О.	185
LINGUISTIC CHARACTERISTICS OF YOUTH SLANG Humeniuk M. O. ...	187
ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ПИСЬМОВУ КУЛЬТУРУ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТЕКСТІВ, ЗГЕНЕРОВАНИХ ШІ ТА НАПИСАНИХ ЛЮДИНОЮ	
Гусєва. П.О., Олійник А,А.	188

ОРАТОСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ В'ЯЧЕСЛАВА ЧОРНОВОЛА Денисенко М.	191
НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ Єгоркіна Д.М.	194
УКРАЇНСЬКА МОВА В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ Жатченко В. Ю., Олійник А.А.	196
ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНИ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ ТА МОВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ Жежера І.І., Доновський І.О.	199
ЗАПОЗИЧЕННЯ З ЛАТИНИ В УКРАЇНСЬКУ МОВУ Зражевська К.А.	202
ЛАТИНСЬКІ НАПИСИ НА ШЕВРОНАХ ЗСУ Немченко Д.С.	204
ВПРОВАДЖЕННЯ ГЕЙМІФІКАЦІЇ ТА ІНТЕРАКТИВНИХ ПІДХОДІВ У ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ Олійник А.А.	206
ВІД РОЗМОВНОЇ НОРМИ ДО ЖАРТУ: ФУНКЦІОНАЛЬНІ ТА СТИЛІСТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ МОВИ В УКРАЇНСЬКОМУ СТЕНДАП-ДИСКУРСІ Палієнко О.А., Олійник А.А.	209
PROFESSIONAL JARGON AS A COMPONENT OF SPECIALIZED COMMUNICATION IN EMERGENCY SERVICES Rakhomov D. S.	212
ВИКОРИСТАННЯ ЛАТИНСЬКИХ ВИСЛОВІВ У СУЧАСНОМУ ТАТУЮВАННІ Подовжня С.М.	214
СТИЛІСТИЧНІ ІННОВАЦІЇ ЦИФРОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ: ДОСЛІДЖЕННЯ МОВИ ТА ЖАНРІВ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА Пономаренко К.С.	216
КОМУНІКАТИВНА ОСОБИСТІСТЬ, ЯК НОСІЙ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІНГВОКУЛЬТУРИ Ребріна Ганна Юріївна.	219
КИРИЛИЧНИЙ КОД: ІСТОРИЧНИЙ ШЛЯХ ТА МАЙБУТНЄ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ Руденко М. І.	222

ПОНЯТТЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ ТА ЇЇ РОЛЬ У ПРОФЕСІЙНОМУ ДИСКУРСІ Саєнко С.В.	224
СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З КОМПОНЕНТОМ «ЇЖА» В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ Сінегіна Є. А.	226
ПЕРЕКЛАД АНАТОМІЧНОЇ МЕТАФОРИ СЕМАНТИЧНОГО КЛАСУ «СВІТ ПРЕДМЕТІВ» Сіренко Д.С.	229
PHRASAL VERBS USED BY PHYSICAL THERAPISTS IN DAILY COMMUNICATION WITH PATIENTS Sirenko D.S.	231
ПРОДУКТИВНІСТЬ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО СПОСОБУ НОВОУТВОРІВ ЗА ЧАСІВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ Сіренко Д. С., Берестова А.А.	233
TERMINOLOGY OF THE CIVIL PROTECTION SERVICE Stepanenko D. V.	236
РОЛЬ ШІ У ПЕРЕКЛАДІ РЕЦЕПТУРИ Сухомлин Д. В.	238
НАРОДЖЕННЯ МЕТАФОРИ Терешко О.Т.	241
ЛАТИНСЬКА МОВА В СУЧАСНІЙ КІНОІНДУСТРІЇ Федорова С. Д.	246
CULTURE OF PROFESSIONAL SPEECH Shkvara M. O.	247
КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ФАХІВЦІВ ФІНАНСОВОЇ СФЕРИ: ЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ Шпуганич В. А., Олійник А.А.	249
УКРАЇНСЬКА МОВА У СВІТІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ Шутак Я.	252

Секція А.
Фундаментальні науки
та ІТ (STEM-освіта)

ЧАСТОТА ВЖИВАННЯ ТА ВПЛИВ МАГНІЮ ТА ВІТАМІНУ В6 НА РІВЕНЬ ТРИВОЖНОСТІ ТА ДЕПРЕСІЇ У СТУДЕНТІВ

Буря Валерія

Науковий керівник: к.мед.н. , доц. Ростока Л.М.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород, Україна

mf.buria.valeriia@student.uzhnu.edu.ua

Вступ. Сучасні уявлення про психофізіологію стресу, тривожності та депресії дедалі більше інтегрують метаболічні чинники як потенційні модулюючі ланки зв'язку між психічним і соматичним здоров'ям. Зокрема, гомеостаз магнію та роль вітаміну В6 (піридоксину) в метаболічних та нейротрансмітерних шляхах становлять перспективні напрями для розуміння кореляцій між психічним станом і метаболічним фоном.

З одного боку ряд авторів показують, що магній є універсальним кофактором для сотень ферментативних реакцій — від гліколізу й синтезу АТФ до роботи іонних насосів і стабілізації мембран. На рівні нервової тканини Mg^{2+} модулює активність NMDA-рецепторів, конкуруючи з кальцієм та запобігаючи їхньому надмірному збудженню, що відоме як один із патогенетичних механізмів тривожності та нейродегенерації. Дефіцит магнію посилює чутливість до стресових факторів, підвищує секрецію глюкокортикоїдів і створює замкнене коло, у якому стрес і нестача магнію взаємно підсилюють один одного.

Не менш значущим є вітамін В6 (піридоксин), який виступає коферментом у численних реакціях амінокислотного обміну та синтезі біологічно активних амінів, що безпосередньо впливають на психоемоційний стан. Встановлено, що достатній рівень піридоксину необхідний для ефективного утворення серотоніну з триптофану та ГАМК з глутамату, що забезпечує антистресову дію та сприяє стабілізації емоційного стану. Водночас участь вітаміну В6 у процесах глікогенолізу та глюконеогенезу вказує на його важливість у підтриманні стабільного рівня глікемії.

Синергічна дія магнію та вітаміну В6, які нерідко застосовуються у комбінації, може мати подвійний позитивний ефект: з одного боку, знижувати інтенсивність тривожних і депресивних симптомів за рахунок оптимізації нейротрансмітерного балансу, а з іншого — сприяти нормалізації вуглеводного обміну, що особливо актуально у пацієнтів із стрес-індукованими метаболічними порушеннями. Це робить дослідження їх впливу на психоемоційний стан та рівень

глікемії перспективним напрямом сучасної біомедицини, що поєднує у собі фармакологічні, біохімічні та клінічні аспекти.

Однак є і дослідники, які висувають суперечливі думки щодо вживання цих комплексів, а саме під час їхнього дослідження не було виявлено статистично значущої різниці між групою, яка отримувала вітаміни і магній та групою плацебо- як щодо зменшення симптомів депресії, так і щодо профілактики її розвитку. Тому вони дійшли до висновку, що магній та деякі вітаміни можуть бути корисними щодо частини загального підходу до підтримки психічного здоров'я, проте вони не є ефективними як окремі засоби для лікування чи профілактики депресії чи значного рівня тривожності.

Мета дослідження. Дослідити частоту вживання та вплив магнію та вітаміну В6 на рівень тривожності та депресії у студентської популяції.

Матеріали та методи. Було проведено опитування на платформі Google Forms серед студентів 3 курсу медичного факультету спеціальності «Лікувальна справа» ДВНЗ «Ужгородський національний університет» ($n=44$, середній вік – 18.9 ± 0.4 , частка чоловіків – 36%, а жінок – 64%). Рівень депресії визначали за допомогою тесту «PHQ-9», та рівень тривожності за шкалою Гамільтона. Також проводилося опитування стосовно частоти вживання Магнію та вітаміну В6 (або ж в комплексі), продуктів багатих на них у повсякденні, котрий базувався на дослідженнях PubMed.

Результати дослідження. За результатами опитувальника Магній вживає 24 студентів (54.5%), вітамін В6 18 студентів (40.9%), продукти багаті на Магній та вітамін В6 40 студента (90.9%), а саме: «рідше 1 разу на тиждень» 18 студентів (40.9%); «2 та більше разів на тиждень» 26 студентів (59.1%). За даними тесту на депресію отримано такі дані: мінімальна депресія у 12 студентів (27.3%), легка в 22 студентів (50%), помірна у 8 студентів (18.2%), важка у 2 студентів (4.5%). По результатах тесту на рівень тривожності отримано таку статистику: легкий рівень тривожності виявлено у 38 студентів (86.4%), помірно-важкий у 6 студентів (13.6%).

Попри те, що магній і вітамін В6 мають важливе значення для загального фізіологічного стану та функціонування нервової системи, їх безпосередній вплив на психоемоційний стан у студентської популяції виявився мінімальним. Результати досліджень також показують, що хоча ці елементи можуть бути корисними в підтримці загального здоров'я, їх ефективність як окремих терапевтичних засобів для зниження тривожності чи депресії все ще залишається під питанням.

Більші за кількістю обстежуваних дослідження, зокрема, що стосуються їх комбінованого застосування з іншими методами лікування, можуть дати більш чітке розуміння їх ролі в психотерапії. Як зазначають деякі дослідження, хоча магній дійсно має антистресову дію, проте він виступає тільки в ролі потенційного ад'юванту, а не як монотерапія. Крім того, підкреслюють, що вплив вітаміну В6 на психоемоційний стан може бути позитивним лише за умови його достатнього рівня в організмі, а не в разі дефіциту.

Висновки. Дослідження показало, що серед студентів медичного факультету спостерігається висока поширеність тривожності (86.4%) та депресії (50%), що скоріш за все є спровокована тим фактом, що по завершенню 3 курсу складається ліцензійний іспит «КРОК-1». Частина студентів вживає магній (54.5%) та вітамін В6 (40.9%), зокрема через продукти, багаті на ці елементи. Однак проведений аналіз не виявив статистично значущого впливу цих компонентів на рівень тривожності та депресії, що підтверджується відсутністю кореляції за точним критерієм Фішера.

Отже, для ефективної боротьби з тривожністю та депресією у студентів необхідно використовувати комплексний підхід, що включає не лише Магній та вітамін В6, а й інші терапевтичні та психотерапевтичні методи.

ПЕРЕДПОСІВНА ОБРОБКА НАСІННЯ СОНЯШНИКУ КОМБІНОВАНИМ МАГНІТНИМ ПОЛЕМ

Ворожейкін Д.¹, Шейкіна Н.В.², Фролова Н.О.¹

Науковий керівник: доц. Шейкіна Н.В.

1 – Комунальний заклад «Харківський ліцей № 149 Харківської міської ради
Харківської області»

2 – Національний фармацевтичний університет
Харків, Україна

frolovanatali76@gmail.com

Актуальність. Урожайність сільськогосподарських культур значною мірою залежить від якості посівного матеріалу. У несприятливі роки схожість та швидкість росту насіння істотно знижуються через погодні умови. Ефективним способом вирішення цієї проблеми є підвищення якості посівного матеріалу за допомогою впливу фізичних факторів, зокрема магнітних полів. Фізичні методи обробки є екологічно безпечними, економічними та не забруднюють довкілля.

Метод магніторезонансного опромінення, що базується на відкритті А.Р. Лібовим резонансних залежностей біологічних ефектів від частоти змінної складової поля, дозволяє підвищити лабораторну та польову схожість насіння, збільшити врожайність та зменшити концентрацію біологічно активних речовин при збереженні їх ефективності.

Мета – вивчити вплив передпосівної обробки насіння соняшнику комбінованим магнітним полем на схожість, ріст, розвиток та врожайність культури, а також обґрунтувати доцільність застосування даного прийому в сільськогосподарському виробництві.

Матеріали та методи. У якості об'єктів дослідження використовували насіння соняшнику двох сортів - «Титанік» та «Термінатор», які характеризуються різними вихідними показниками схожості та адаптивності до несприятливих умов.

До методів обробки входила передпосівна обробка насіння комбінованим магнітним полем з різними характеристиками (частота змінної складової магнітного поля 16 Гц та 32 Гц, величина магнітної індукції $B=40$ мкТл тривалість опромінення 5 та 48 годин).

Досліджувані параметри: відсоток схожості насіння, швидкість схожості, ростова реакція (швидкість росту), вплив зниженої вологості (менше 30%) на схожість.

У якості контролю брали необроблене насіння в аналогічних умовах вирощування.

Результати та обговорення. Попередні експерименти показали високу ефективність методу магніторезонансного опромінення насіння соняшнику.

Схожість насіння сорту «Термінатор» збільшилася на 20% (контроль 65%, дослід 85%), сорту «Титанік» – на 13% (контроль 85%, дослід 98%).

За умови зниженої вологості (менше 30%) у необробленого насіння схожість падає до 40% («Термінатор») та 55% («Титанік»), у обробленого насіння відсоток схожості не знижується.

Спостерігається ростова реакція при обробленні насіння КМП: для сорт «Титанік» збільшення росту складає приблизно на 20%, для сорту «Термінатор» спостерігається збільшення росту на 40%.

Швидкість схожості також збільшується при обробленні КМП. Для сорту «Титанік» у досліді більша в 1,3-1,5 рази; при зниженій вологості - в 2,5 рази; для сорт «Термінатор» у досліді більша в 3 рази; при зниженій вологості - в 8 разів.

Переваги методу магніторезонансного опромінення: екологічність (не забруднює довкілля), ефективність (особливо при низькій вологості на початковій стадії). економічність (споживання енергії 10 мВт).

Висновки.

1. Передпосівна обробка насіння соняшнику комбінованим магнітним полем істотно підвищує посівні якості: збільшує відсоток та швидкість схожості на 13-20%, ростову реакцію на 20-40%.

2. Метод особливо ефективний в несприятливих умовах (низька вологість), коли оброблене насіння зберігає високу схожість, тоді як необроблене втрачає до 50% схожості.

3. Магніторезонансне опромінення є перспективним екологічно безпечним та економічно вигідним методом підвищення якості посівного матеріалу для впровадження в сільськогосподарське виробництво.

4. Необхідні подальші дослідження для оптимізації параметрів обробки, вивчення ефектів у польових умовах та створення установок для обробки великих обсягів посівного матеріалу.

Літературні джерела

1. Шейкіна Н.В. Дослідження параметрів комбінованого магнітного поля для передпосівної обробки насіння / Н.В. Шейкіна, Н.І. Богатіна // Техніка і технології АПК. – 2020. – № 2. – С. 34-38.

2. EL Kordyum A weak combined magnetic field changes root gravitropism / EL Kordyum, NI Bogatina, YM Kalinina, NV Sheykina // Advances in Space Research 36 (7), 1229-1236.

3. NI Bogatina Role of hydronium ions in biological effects of weak combined magnetic fields / NI Bogatina, NV Sheykina // Фізика живого 21 (1-2), 43-45.

4. Гольдштейн Б.І. Передпосівна обробка насіння фізичними методами / Б.І. Гольдштейн, В.Д. Попов. – К.: Урожай, 1984. – 128 с.

5. Рокитський П.Ф. Біологічна статистика / П.Ф. Рокитський. – Мінськ: Вища школа, 1973. – 320 с.

6. Тараймович І.В. Електромагнітна обробка насіння сільськогосподарських культур / І.В. Тараймович, В.П. Олішевський // Механізація сільськогосподарського виробництва. – 2015. – Вип. 18. – С. 156-162.

7. Ткачук О.П. Вплив магнітного поля на енергію проростання та схожість насіння соняшнику / О.П. Ткачук // Вісник ХНТУСГ ім. П. Василенка. – 2016. – Вип. 169. – С. 89-95.

8. Pittman U.J. Magnetism and plant growth / U.J. Pittman // Canadian Journal of Plant Science. – 1963. – Vol. 43. – P. 513-518.

9. Vashisth A. Effect on germination and early growth characteristics in sunflower (*Helianthus annuus*) seeds exposed to static magnetic field / A. Vashisth, S. Nagarajan // Journal of Plant Physiology. – 2010. – Vol. 167. – P. 149-156.

ЛЕПТИН: ГОРМОН, ЯКИЙ КЕРУЄ ВАШИМ АПЕТИТОМ І ЕНЕРГІЄЮ

Горюнова І. О.

Науковий керівник: к.фарм.н., доц. ЗВО, Сенюк І. В.

Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна

lgx135irka@gmail.com

Вступ. Ожиріння є однією з найсерйозніших медико-соціальних проблем сучасності. З 2011 року Всесвітня організація охорони здоров'я визнала його глобальною епідемією, що охопила всі вікові групи, включно з дітьми. Ожиріння пов'язане з підвищеним ризиком розвитку цукрового діабету II типу, серцево-судинних захворювань, порушенням репродуктивної функції та зниженням якості життя. Одним із ключових відкриттів у розумінні патогенезу ожиріння стало виявлення гормону лептину, який регулює апетит та енергетичний баланс. Лептин виробляється жировою тканиною і передає мозку сигнал про запаси енергії: при достатньому жировому запасі він пригнічує апетит, а при дефіциті - стимулює голод. Це відкриття стало важливим кроком у розвитку фармакотерапії метаболічних порушень та контролю маси тіла.

Мета дослідження. Проаналізувати роль лептину у регуляції енергетичного обміну, апетиту та репродуктивної функції, а також розглянути можливі фармакологічні та немедикаментозні підходи до нормалізації його рівня і чутливості рецепторів до нього.

Матеріали та методи. Проведено аналітичний огляд наукових публікацій із баз PubMed, ScienceDirect, Nature Reviews Endocrinology та відкритих джерел, що висвітлюють результати клінічних і експериментальних досліджень лептину, його біохімії, фізіології та ролі у патогенезі метаболічного синдрому.

Результати дослідження. Лептин був відкритий у 1994 році Джеффри Фрідманом як продукт гена ожиріння (*ob*). Назва походить від грецького слова leptos - «стрункий». Цей гормон виробляється переважно жировими клітинами (адипоцитами), але також синтезується у плаценті, шлунку, скелетних м'язах та

молочних залозах. Після синтезу лептин зв'язується зі своїм рецептором у мозку - LEP-R, що забезпечує плейотропні ефекти гормону, головним чином регуляцію маси тіла через негативний зворотний зв'язок між жировою тканиною та гіпоталамусом.

Лептин виконує низку важливих функцій:

- Регуляція апетиту та енергетичного балансу: сигналізує мозку про насичення, знижує вироблення нейропептиду Y, активує проопіомеланокортин (POMC), стимулює термогенез та перетворення жирової тканини на енергію.
- Репродуктивна система: достатній рівень лептину інформує гіпоталамо-гіпофізарну систему про готовність організму до розмноження, підтримує нормальний менструальний цикл у жінок та функцію яєчників.
- Імунна функція: активує макрофаги та Т-лімфоцити, регулює вироблення цитокінів, підтримує протизапальну відповідь.
- Поведінка та настрої: через вплив на мезолімбічну систему зменшує харчову мотивацію, сприяє відчуттю насичення та регулює вироблення дофаміну.

Рівень лептину залежить від віку, статі та кількості жирової тканини. До настання статевого дозрівання рівень гормону у хлопчиків і дівчат приблизно однаковий, але після пубертату він вищий у дівчат через більшу кількість жиру та вплив естрогенів.

Порушення роботи лептину проявляються у вигляді лептинорезистентності - стану, коли мозок перестає «чути» гормон, навіть при підвищеному його рівні в крові. Це призводить до постійного голоду, переїдання та набору ваги, а також знижує ефективність екзогенного введення лептину як терапії. Причинами резистентності можуть бути хронічне запалення гіпоталамуса, оксидативний стрес та порушення проходження гормону через гематоенцефалічний бар'єр. Надлишковий рівень лептину також небезпечний: він асоціюється з ризиком серцево-судинних захворювань, цукрового діабету II типу, метаболічного синдрому та ожиріння.

Важливу роль у регуляції апетиту відіграє баланс лептину та греліну - гормону голоду. При стресі, недосипанні або нерегулярному харчуванні рівень лептину знижується, а греліну - зростає, що створює «гормональну пастку»: людина споживає більше калорій, ніж потрібно.

Нормалізація рівня лептину можлива за допомогою комплексного підходу:

- регулярна фізична активність (аеробні вправи покращують чутливість мозку до лептину та знижують рівень греліну);
- повноцінний сон (7-8 годин, лягати спати бажано до 22-23 години);

- збалансоване харчування (високий вміст білка, клітковини, здорових жирів і обмеження цукру та оброблених продуктів);
- контроль стресу через релаксаційні практики, дихальні вправи, медитацію та прогулянки на свіжому повітрі.

Фармакологічні дослідження також показують перспективи використання аналогів лептину, зокрема метрелептину, для лікування вродженого дефіциту гормону, а комбіновані терапії з інсуліном і амліном можуть допомогти подолати лептинорезистентність.

Висновки. Лептин - це ключовий гормон, який регулює апетит, енергетичний баланс, обмін речовин, репродуктивне здоров'я та імунну систему. Його нормальний рівень дозволяє підтримувати здорову вагу, контролювати апетит, запобігати розвитку ожиріння, цукрового діабету II типу та серцево-судинних захворювань, а також забезпечує нормальну функцію репродуктивної системи і ефективну імунну відповідь.

Порушення чутливості до лептину або його дисбаланс є однією з головних причин розвитку ожиріння та метаболічних розладів. Лептинорезистентність, при якій мозок не реагує на сигнали гормону, веде до постійного голоду, переїдання та набору ваги. Надлишок лептину також має негативні наслідки для серцево-судинної системи та метаболізму. Сучасні наукові дослідження відкривають перспективи фармакологічного впливу на лептин та його рецептори, зокрема застосування аналогів гормону та комбінованих терапій для подолання резистентності.

Таким чином, підтримка балансу лептину є важливою складовою здорового способу життя, профілактики ожиріння та хронічних захворювань, а також основою для майбутніх терапевтичних підходів у лікуванні метаболічних та ендокринних порушень.

МОНІТОРИНГ ТА АНАЛІЗ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Зубков І.О.

Полтавський фаховий коледж університету «Україна», Полтава, Україна
piel-admin@ukr.net

Вступ. У тезах розглядаються перспективи використання штучного інтелекту для аналізу даних у закладах вищої освіти. Зокрема, досліджено потенціал штучного інтелекту для моніторингу успішності студентів,

Мета дослідження. Дослідити та обґрунтувати потенціал використання штучного інтелекту в освітньому процесі. Зокрема, розглянути його можливості у сфері моніторингу й аналізу академічної успішності студентів, прогнозування можливих труднощів і результатів навчання, а також у персоналізації навчального процесу шляхом адаптації освітнього контенту та методів викладання до індивідуальних потреб здобувачів освіти. Реалізація цієї мети спрямована на підвищення ефективності освітнього середовища, удосконалення управлінських рішень викладачів і забезпечення індивідуальної підтримки студентів.

Матеріали та методи. Матеріалами дослідження стали наукові публікації, аналітичні звіти та сучасні напрацювання у сфері штучного інтелекту й освіти. Для досягнення мети застосовано методи аналізу та синтезу наукових джерел, порівняльний метод для визначення підходів до використання штучного інтелекту в освітньому процесі, а також узагальнення отриманих результатів. В процесі дослідження використано також напрацювання в сфері аналізу потреб вищої освіти в системах зі штучним інтелектом, та можливості їх впровадження у вже існуючі системи супроводу навчального процесу. Дослідження було спрямоване на виявлення ключових можливостей штучного інтелекту у моніторингу, прогнозуванні результатів та персоналізації навчання.

Результати дослідження. Будучи інтегрованим у електронну систему супроводу навчального процесу, штучний інтелект може відігравати ключову роль у моніторингу та аналізі успішності студентів, забезпечуючи глибоке розуміння їхніх навчальних досягнень і труднощів. Використовуючи методи машинного навчання та аналізу великих даних, штучний інтелект може відстежувати прогрес кожного студента, прогнозувати потенційні проблеми та надавати персоналізовані рекомендації для покращення результатів. Автоматизовані системи оцінювання, адаптивне навчання та інтелектуальні аналітичні платформи сприяють своєчасному виявленню слабких місць у знаннях та підвищенню ефективності освітнього процесу. Це дозволяє викладачам і адміністраторам приймати обґрунтовані рішення, а студентам — отримувати індивідуальну підтримку для досягнення академічного успіху.

Виділяються такі ролі, які може відігравати штучний інтелект:

1. Виявлення проблемних студентів

Штучний інтелект може аналізувати дані про студентів (наприклад, результати тестів, відвідуваність, участь у заняттях, час, проведений на навчальних платформах) для виявлення студентів, які можуть мати труднощі з успішним

завершенням курсу. Це дозволяє вчасно надавати їм підтримку через додаткові ресурси або консультації.

- *Приклад:* Алгоритми можуть виявити студентів, які часто пропускають заняття або мають погані результати на тестах, і автоматично направити інформацію викладачам чи кураторам для подальших дій.

2. Прогнозування результатів

Штучний інтелект може використовувати статистичні дані для прогнозування результатів студентів в межах певного курсу. Наприклад, за допомогою аналізу результатів попередніх тестів та завдань можна передбачити, який студент, ймовірно, не здасть іспит, та запропонувати своєчасні корективи або додаткову допомогу.

- *Приклад:* Штучний інтелект може створювати прогнози щодо оцінок студентів на основі їхнього навчального процесу та пропонувати індивідуальні рекомендації щодо покращення.

3. Персоналізація навчального процесу

Персоналізація навчального процесу за допомогою штучного інтелекту дозволяє адаптувати освітній контент і методи викладання до індивідуальних потреб кожного студента. Використовуючи алгоритми машинного навчання та аналізу даних, штучний інтелект може визначати рівень підготовки, стиль навчання та темп засвоєння матеріалу, пропонуючи персоналізовані завдання, додаткові пояснення або альтернативні навчальні ресурси. Це сприяє підвищенню мотивації, покращенню результатів і створенню комфортного навчального середовища, що відповідає унікальним потребам кожного студента.

3.1. Індивідуальні рекомендації для студентів

Аналітика даних на основі штучного інтелекту дозволяє створювати персоналізовані рекомендації для кожного студента, виходячи з їхніх сильних і слабких сторін. Це може включати поради щодо покращення навичок, додаткові навчальні ресурси, курси або вправи.

- *Приклад:* Якщо студент має труднощі з певною темою, штучний інтелект може запропонувати йому відеоуроки або книги, що допоможуть йому зрозуміти матеріал краще.

3.2. Адаптивне навчання

Штучний інтелект дозволяє створювати адаптивні навчальні програми, які змінюються в залежності від прогресу студента. Це означає, що курс буде автоматично коригуватися в реальному часі для того, щоб краще відповідати потребам учня.

- *Приклад:* Студент, який досяг високих результатів на тесті, може отримувати складніші завдання, а той, хто має низький бал, може отримати додаткові пояснення або простіші завдання для засвоєння основ.

Висновки. У результаті дослідження з'ясовано, що штучний інтелект має значний потенціал для підвищення ефективності освітнього процесу. Його використання у моніторингу та прогнозуванні успішності студентів дозволяє своєчасно виявляти проблеми й надавати індивідуальну підтримку. Персоналізація навчання за допомогою адаптивних алгоритмів сприяє формуванню комфортного та результативного освітнього середовища, орієнтованого на потреби кожного студента. Таким чином, впровадження інтелектуальних технологій в освіті відкриває нові можливості для оптимізації навчального процесу та прийняття обґрунтованих педагогічних рішень.

ОЦІНКА ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ РІЧКИ ЖИХОРЕЦЬ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ДЖЕРЕЛ ЇЇ ЗАБРУДНЕННЯ

Ковбасюк С.Є.

Науковий керівник: Осадча І.І.

Комунальний заклад «Харківський ліцей №19 Харківської міської ради»,

Харків, Україна

kovbasuk.sofiuka@gmail.com

Вступ. Наслідки війни для України та світу можуть призвести до екологічних катастроф та ще більших захворювань населення. Однією з таких екологічних катастроф може бути деградація та зникнення водних ресурсів України. Так на сьогоднішній день, за оцінками експертів, за роки незалежності Україна втратила приблизно 10 тисяч малих річок. А аналіз стану існуючих малих річок показує, що війна та економічна криза в Україні не призводять до поліпшення поверхневих вод, а за рядом показників ще і погіршують. Причинами такого стану вважають воєнні дії та антропогенний вплив, а саме: отруєння нафтопродуктами та важкими металами, руйнування інфраструктури і зміна гідрологічного режиму; забруднення комунальними, промисловими, сільськогосподарськими стоками; замулювання та заростання малих річок внаслідок зменшення дренажної здатності їхніх русел; високу зарегульованість стоку; використання біоресурсів річок та перетворення річок на колектори стічних вод. Такий стан речей становить серйозну загрозу не лише для нашого довкілля, але й для всесвітньої екологічної безпеки.

Мета дослідження. Задля оцінки глобального впливу війни та антропогенних чинників на екосистеми, було виконано дослідження на тему: “Оцінка екологічного стану річки Жихорець та визначення основних джерел її забруднення”.

Матеріали та методи.

Матеріалом дослідження було обрано кілька місць спостереження на різних ділянках річки Жихорець. Річка Жихорець - одна з приток річки Уди, яка протікає в межах міста Харків та Харківського району. Дослідження виконувалось шляхом використання стандартних методик: аналіз органолептичних показників якості води, гідрохімічний аналіз та виявлення основних джерел забруднення.

Результати дослідження. Провівши визначення якості води за органолептичними показниками з’ясували, що проби води за більшістю показників не відповідають нормі та загальним стандартам якості.

Гідрохімічний аналіз теж виявив розбіжності із нормативними показниками. Проаналізувавши отримані результати та порівнявши їх з нормативними показниками з’ясували, що екологічні показники басейну річки Уди характеризуються високим вмістом біогенних речовин та наявністю забруднюючих речовин.

За результатами досліджень визначили клас якості води - води басейну відповідають 5 класу.

Основними джерелами забруднення річки Жихорець є потрапляння стічних вод із Диканівських та Безлюдівських очисних споруд, недбалість людей та загальне погіршення екологічного стану навколишнього середовища внаслідок воєнних дій.

Висновки. В ході дослідження визначили, що стан води в річці Жихорець у порівнянні з минулими показниками погіршився.

Відновлення водних ресурсів потребуватиме значних зусиль після завершення бойових дій. Результати цього дослідження можуть бути використані для подальших хімічних аналізів, порівнянь з майбутніми показниками та прийняття заходів щодо відновлення водних ресурсів.

РОЗРОБКА ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТВОРЕННЯ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ КАРТОГРАФІЧНОЇ БАЗИ КАРТ ДЛЯ ВІДОБРАЖЕННЯ РУХУ ПОВІТРЯНОГО ОБ'ЄКТУ

Ковтунов М.А.

Наукові керівники: Ковтунов А.Л., Петренко І.О.

Комунальний заклад «Харківська обласна Мала академія наук Харківської
обласної ради», Комунальний заклад «Харківський науковий ліцей

“Обдарованість”» Харківської обласної ради, Харків, Україна

user.it.2403210@gmail.com

Вступ. На сьогоднішній день застосування цифрових карт складає основу для всіх геоінформаційних систем (ГІС). ГІС дозволяє:

- збирати, зберігати та аналізувати просторові дані;
- створювати карти з різними шарами інформації (рельєф, дороги, корисні копалини тощо);
- візуалізувати результати вимірювань і досліджень;
- планувати маршрути польоту безпілотної авіації та інші повітряних суден.

Простими словами, ГІС допомагає поєднувати карти з даними, щоб краще розуміти й аналізувати простір навколо нас. В умовах широкого застосування безпілотної авіації літакового і мультикоптерного типу виникають питання контролю їх руху і позиціонування. Тому актуальним питання є створення систем збору, обробки і відображення інформації про повітряну обстановку.

Джерелами такої інформації можуть бути радіолокаційні станції, станції радіо і радіоелектронної розвідки, дані телеметрії, отриманої від польотних контролерів БПЛА або їх наземних станцій. Інформація про положення повітряних об'єктів виводиться в географічних координатах у вигляді позначок на фоні картографічного фону.

До основних геопорталів та картографічних ресурсів можна віднести:

- National Geographic MapMaker — карти світу для навчання.
- OpenStreetMap — безкоштовні карти .
- ArcGIS Online — карти, шари та бази даних для роботи в ГІС.
- Copernicus Open Access Hub — супутникові знімки ЄС (Sentinel).
- USGS Earth Explorer — супутникові знімки та рельєф (Landsat, SRTM).

Для навігації використовують: Google Maps. Але застосування вище названих ресурсів не вирішує завдань збору, обробки і відображення інформації про повітряну обстановку, а також вирішення спеціальних розрахунків.

Можна відмітити програму Mission Planner. Mission Planner — це програмне забезпечення для планування, керування та аналізу польотів безпілотних літальних апаратів (БПЛА / дронів).

Одним з недоліків програм для відображення інформації на фоні карт є необхідність підключення до інтернету. В офлайн режимі це унеможлиблює їх використання.

Мета дослідження. Розробка програмного забезпечення створення та відображення картографічної бази карт для відображення руху повітряного об'єкту.

Матеріали та методи. Для вирішення завдання було використано середу розробки Qt creator, язык C++ та QML.

Основними завданнями стали:

- розглянути можливість інтеграції картографічних баз через ресурс QML та реалізувати програмний модуль завантаження та відображення карти, зі створення тайлового кешу;
- створення власного серверу завантаження растрових тайлів з різних ресурсів для створення бази даних;
- розробка модулів відображення тайлів з прерахунком географічних координат в екранні;
- ввід та відображення руху імітованої цілі на картографічному фоні у географічних координатах.

Результати дослідження. Вигляд реалізації програмного модуля завантаження карти з сайту OpenStreetMap ресурс за допомогою ресурсу QML наведено на рис.1.

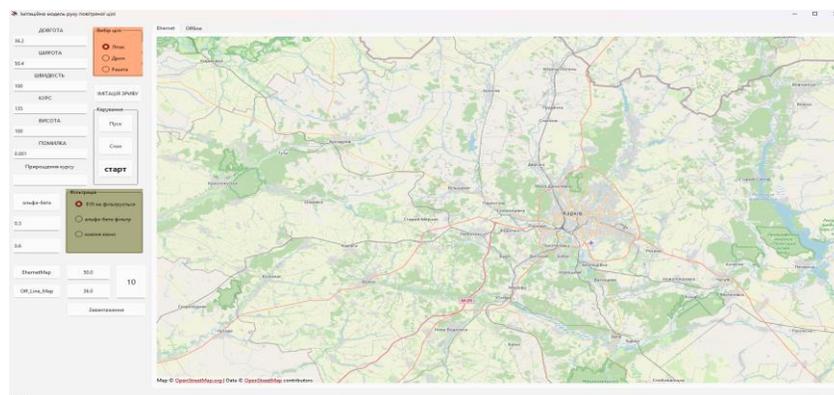

Рис.1 - Програмний модуль завантаження карти з ресурсу OpenStreetMap

На рис. 2 наведено процес завантаження і відображення растрових тайлів із збереженням у картографічну базу.

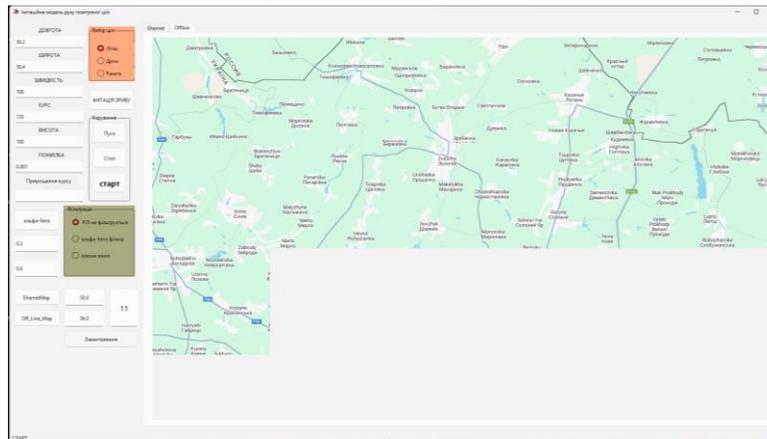

Рис. 2 - Завантаження і відображення растрових тайлів мапи вулиць та доріг із збереженням у базу

На рис. 3 наведено відображення інформації про політ імітованих цілей типу БПЛА-літак та Шахед на фоні офлайн топографічної мапи та супутникових знімків.

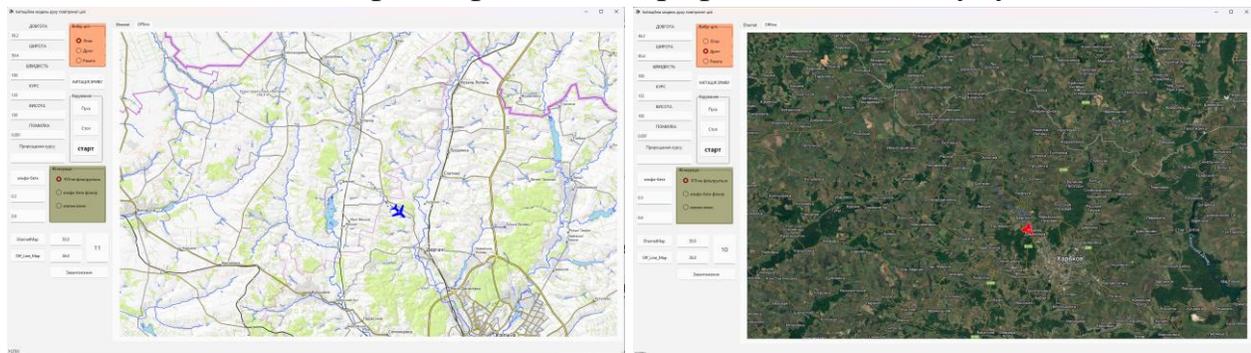

Рис. 3

Висновки. В результаті роботи було досліджено і програмно реалізовано два методи збору та відображення картографічної інформації. Перший через використання ресурсу QML, інший з використанням прямого доступу до інтернет ресурсу тайлів. Це дозволило створити бази даних картографії різних типів, що дає змогу використовувати програмне забезпечення без доступу до інтернету. Такий підхід набуває найбільшої актуальності в умовах складної заводої обстановки та у військовій сфері. Інтегровано програмний модуль імітації руху і відображення різних типів повітряних об'єктів з внесенням заданої похибки. Програма має перспективи щодо інтеграції або підключення інших програм або джерел інформації про повітряну обстановку.

ВСТАНОВЛЕННЯ ЗАХВОРЮВАНOSTІ СЕРЕД ДЕКОРАТИВНИХ ПТАХІВ

У М.ХАРКІВ

Лохман О. Ю.

Наукові керівники: Сумакова Н. В., Носікова О. П.

Національний науковий центр «Інститут експериментальної і клінічної ветеринарної медицини», Комунальний заклад «Харківський ліцей № 107

Харківської міської ради», Харків, Україна

alex1012kh@ukr.net

Вступ: Декоративні птахи популярні як домашні тварини і займають третє місце серед домашніх улюбленців. Таких пернатих утримують в оселі виключно для естетичної насолоди та як компаньйона. Вони відрізняються яскравим оперенням, приємним співом, а папуги, відрізняються високим інтелектом та добре піддаються навчанню. У багатьох є можливість обрати декоративного птаха для домашнього утримання на свій смак: великого або малого, що співає або розмовляє, з монотонним забарвленням або різнокольорового. Птахи радують власників цвірінканням, співом, новими словами. Мешкаючи поряд з людиною вони можуть бути небезпечним джерелом різних хвороб. Отже не варто забувати, що збудники хвороб можуть завдати значної шкоди, як самим декоративним птахам так і їх власникам.

Мета роботи: визначити наявність хвороб у декоративних птахів (на території м. Харкова).

Методи дослідження. У роботі використані методи візуального спостереження, загальноприйняті паразитологічні, бактеріологічні методи, а також статистичні методи обчислення цифрових даних.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що було встановлено захворюваність декоративних птахів за даними ветеринарних клінік міста Харків та підтверджено лабораторними дослідженнями. Отримані результати досліджень можуть бути корисними для орнітологів, ветеринарних спеціалістів, власників птахів.

Популярність птахів як домашніх тварин цілком виправдана. Декоративні птахи не потребують дорогого харчування, за нормальних умов утримання та збалансованого раціону практично не хворіють, живуть довго і завдають мінімум клопоту. Важливим є контроль їхнього здоров'я, бо існує багато заразних хвороб небезпечних як для птахів, так і для людини.

Результати роботи: Згідно даних клініки «На Ахсарова» Відсоток бактеріальних інфекцій станом на 2023 рік, згідно з журналами прийому ветеринарної клініки «На Ахсарова», склав 38%, грибкових 7%, ендopаразитарних 10%, ектопаразитарних 21%, а незаразні патології склали 24%. У 2024 році спостерігається значна позитивна динаміка, у порівнянні з 2023 роком, щодо ендopаразитарних (з 10% до 8,5%) та ектопаразитарних (з 21% до 13%) інвазій, та збільшення кількості незаразних патологій (з 24% до 35%). Згідно даних клініки «Доктор Гаф» у декоративних птахів найчастіше зустрічаються хвороби інфекційної патології (39% та 36%). Відсоток хвороб незаразної патології збільшився на 8% (з 25 % до 33%). Хвороби інвазійної патології в 2023р. склали 36%, в 2024 р. – 31 %. В 2023 р. в клініці лікувалось 773 тварини, відсоток хворих птахів склав 5,3 %, в 2024 році – 878 тварин, відсоток птахів склав – 6,6 %. Відсоток бактеріальних інфекцій станом на 2023 рік, згідно з журналами прийому ветеринарної клініки «Доктор Гаф», склав 33%, грибкових 6%, ендopаразитарних 13%, ектопаразитарних 23%, а незаразні патології склали 25%. У 2024 році спостерігається значна позитивна динаміка, у порівнянні з 2023 роком, щодо бактеріальних (з 33% до 25%), ендopаразитарних (з 13% до 9%) та ектопаразитарних (з 23% до 22%) інвазій, збільшення кількості незаразних патологій (з 25% до 33%) та грибкових інфекцій (з 6% до 11%). Для паразитологічного дослідження було відібрано 46 проб (27 проб посліду птахів та 19 проб зіскрібків шкіри). Із 46 досліджених проб 28 виявились позитивними, у 17 пробах виявлено збудників ендopаразитарних інвазій, в 11 ектопаразитарних хвороб, сумарний відсоток інвазій склав 61%. Досліджено 57 проб посліду від декоративних птахів. Ретроспективний аналіз мікробіологічних досліджень посліду птиці різних видів показав, що ізольована найбільша кількість мікроорганізмів родини Enterobacteriaceae роду Escherichia – 37 %, на долю Streptococcus 21 %, Staphylococcus 18%, Salmonella – 12 %. Решта виділених 12 % культур Proteus spp., Klebsiella spp. є патогенними та умовно патогенними мікроорганізмами. Усього було ізольовано 7 культур сальмонел, що складає 12 % від загальної кількості проведених мікробіологічних досліджень. При серотипізації сальмонели всі культури були віднесені до *S. enteritidis*. За результатами проведеного дослідження (n=56) проб фекалій у 5 було ідентифіковано *Mycobacterium* spp. Культури були скотохромогенні.

Висновки: Аналіз даних реєстраційних журналів клінік показав, що в м. Харків захворюваність декоративних птахів складає від 6 % до 18 %. У декоративних птахів найчастіше зустрічаються хвороби інфекційної патології (45%

та 43,5%), хвороби незаразної патології складають (24% та 35%). У ході роботи було досліджено зразки біологічного матеріалу відібраного від птахів у клініках з 46 проб для паразитологічного дослідження 28 виявились позитивними, в 17 пробах виявлено збудників ендopаразитарних інвазій, в 11 ектопаразитарних хвороб, сумарний відсоток інвазій склав 61%. Ретроспективний бактеріологічний аналіз посліду декоративних птахів різних видів виявив найбільшу кількість мікроорганізмів родини Enterobacteriaceae роду Escherichia – 37 %, Streptococcus 21 %, Staphylococcus 18%, Salmonella – 12 %, що вказує на циркуляцію небезпечних збудників серед декоративних птахів і є загрозою для їх власників. Ізоляція *M. scrofulaceum* з посліду декоративних птахів свідчить про циркуляцію і персистенцію цього виду мікобактерій серед птахів-компаньйонів. Враховуючи потенційну небезпеку цього виду мікобактерій для власників птахів, необхідно проводити моніторингові дослідження для своєчасного виявлення збудника.

БІОЛОГІЧНИЙ ПРОФІЛЬ МЕТАБОЛІЧНОГО СИНДРОМУ

Макарова В.Д.

Науковий керівник: Сенюк І.В.

Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна

makarovalera102006@gmail.com

Вступ. Метаболічний синдром – це порушення обміну речовин, яке поєднує взаємопов'язані стани: абдомінальне ожиріння, підвищений артеріальний тиск, порушення рівня глюкози у крові та зміни у складі ліпідних фракцій. Основою цього синдрому є інсулінорезистентність, тобто зниження чутливості клітин організму до інсуліну – гормону, який регулює рівень глюкози у крові. Метаболічний синдром часто вважають «хворобою цивілізації», адже він пов'язаний з сучасним стилем життя – недостатньою фізичною активністю, надлишком калорій у раціоні харчування, стресами, недосипанням тощо. За статистикою, кількість випадків метаболічного синдрому постійно зростає, і сьогодні від нього страждає майже кожна четверта доросла людина. Небезпека полягає у тому, що метаболічний синдром не є окремим захворюванням, а виступає основою для розвитку серйозних ускладнень: цукровий діабет 2 типу, ішемічна хвороба серця, інфаркт, інсульт. Своєчасне виявлення і корекція метаболічного синдрому дають змогу не лише покращити якість життя пацієнтів, а й значно зменшити ризик розвитку патологічних станів у майбутньому.

Мета. Узагальнити сучасні уявлення про причини, механізми розвитку та клінічні прояви метаболічного синдрому. А також розглянути методи діагностики та основні підходи до лікування.

Матеріали та методи. Було проаналізовано сучасні наукові джерела, клінічні спостереження та статистичні дані щодо наявності метаболічного синдрому серед різних вікових груп населення. Використано методи порівняльного аналізу, систематизації медико-біологічної інформації, а також узагальнення клінічних характеристик хворих із метаболічними порушеннями.

Результати досліджень. Аналіз отриманих літературних даних показав, що метаболічний синдром є мультифакторним порушенням, яке формується поступово, часто без виражених симптомів на ранніх стадіях. Центральним механізмом його розвитку виступає інсулінорезистентність – стан, при якому клітини організму втрачають здатність нормально реагувати на інсулін. Це призводить до накопичення глюкози у крові, компенсаторного підвищення секреції інсуліну (гіперінсулінемії) та порушення ліпідного обміну.

Виявлено, що абдомінальне ожиріння є не лише наслідком надлишку калорій, а й активним патогенетичним чинником. Жирова тканина, особливо у ділянці живота, функціонує як ендокринний орган, який виділяє біологічно активні речовини – адипокіни (наприклад, резистин) та прозапальні цитокіни. Ці сполуки спричиняють хронічне системне запалення, підвищують артеріальний тиск, погіршують ліпідний профіль і посилюють інсулінорезистентність, створюючи замкнене коло метаболічних змін. Надлишок інсуліну та запальні реакції безпосередньо шкодять ендотелію судин. Судини втрачають свою еластичність і здатність адекватно розширюватися. Це критичний початок для розвитку артеріальної гіпертензії та утворення атеросклеротичних бляшок. Крім того, високий рівень інсуліну ініціює синтез триацилгліцеролів у печінці, що є причиною підвищення їх рівня у крові.

У людей із метаболічним синдромом зазвичай спостерігається: високий рівень триацилгліцеролів; низький рівень ліпопротеїнів високої щільності ЛПВЩ (антиатерогенний фактор); схильність до гіпертонії; порушення толерантності до глюкози (стан, який передуює діабету).

Усі ці патологічні зміни метаболізму збільшують ризик серцевих і судинних катастроф – атеросклерозу, інфаркту та інсульту.

Встановлено, що ефективна корекція метаболічного синдрому можлива лише за умов комплексного підходу, який має бути спрямований на усунення інсулінорезистентності та зниження кардіометаболічного ризику. Основними

методами лікування залишаються нормалізація маси тіла (з акцентом на зменшення вісцерального жиру), збалансоване харчування, регулярна фізична активність і стабілізація психоемоційного стану, оскільки хронічний стрес через гормон кортизол також сприяє накопиченню вісцерального жиру.

У випадках, коли зазначених заходів недостатньо, застосовуються медикаментозні засоби: метформін для зниження інсулінорезистентності та продукції глюкози печінкою, статини для корекції ліпідного обміну (зниження ліпопротеїнів низької щільності (ЛПНЩ, атерогенний фактор) та антигіпертензивні препарати (як правило, інгібітори ангіотензинперетворюючого ферменту (ІАПФ) або блокатори рецепторів ангіотензину II (БРА)) для контролю тиску та захисту органів-мішеней.

Особливу роль відіграє профілактика. Своєчасна діагностика початкових порушень вуглеводного та ліпідного обміну, контроль рівня глюкози і артеріального тиску дозволяють попередити розвиток важких ускладнень. Зміна способу життя є головним та найефективнішим способом запобігти метаболічному синдрому та його прогресуванню до маніфестного цукрового діабету та серцево-судинних захворювань (ССЗ).

Висновки. Метаболічний синдром є складним, мультифакторним порушенням, що об'єднує низку взаємопов'язаних метаболічних і гормональних змін: інсулінорезистентність, абдомінальне ожиріння, артеріальну гіпертензію та порушення вуглеводного та ліпідного обміну. Центральною ланкою патогенезу виступає інсулінорезистентність, яка зумовлює розвиток гіперінсулінемії, хронічного запалення та ендотеліальної дисфункції. Як результат, формуються умови для розвитку цукрового діабету 2 типу, ішемічної хвороби серця. Ефективне лікування метаболічного синдрому вимагає комплексного підходу, спрямованого на усунення першопричин патологічного стану. Також застосовується медикаментозна терапія. Особливе значення мають профілактичні заходи (регулярний моніторинг показників глюкози, ліпідного профілю, артеріального тиску та маси тіла). Зміна способу життя залишається найефективнішим засобом попередження прогресування метаболічного синдрому.

Отже, своєчасна діагностика, профілактика та комплексна корекція метаболічного синдрому є ключовими факторами у збереженні здоров'я населення та зниженні захворюваності на цукровий діабет і серцево-судинні захворювання.

ПОКРАЩЕННЯ ЯКОСТІ КЛАСИФІКАЦІЇ ГІСТОЛОГІЧНИХ ЗОБРАЖЕНЬ ТОВСТОЇ КИШКИ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДІВ ГЛИБОКОГО НАВЧАННЯ

Мамонтова В.Д.

Науковий керівник: Мамонтова Т.В.

Полтавський державний медичний університет, Полтава, Україна

e-mail: nickamamontova@gmail.com

Вступ. Цифрова патологія є одним із ключових напрямів сучасної медичної інформатики, що базується на використанні методів штучного інтелекту для аналізу гістологічних зображень. Незважаючи на суттєвий прогрес у розвитку глибоких нейронних мереж, ефективність їх застосування часто обмежується недостатнім обсягом якісно маркованих даних. Кількість доступних зображень у медичних базах є малою через складність отримання біоптатів, необхідність участі фахівців для їх верифікації та вимоги конфіденційності. У результаті моделі штучного інтелекту нерідко демонструють високу точність лише на навчальних вибірках, але втрачають ефективність при класифікації нових зображень.

Мета дослідження оцінити вплив аугментації гістологічних зображень на точність класифікації тканин товстої кишки за допомогою моделей глибокого навчання та порівняти результати тренування мережі з аугментацією та без неї.

Матеріали та методи. У дослідженні використано відкритий набір даних Colorectal Histology Dataset, який містить 5000 зображень гістологічних зрізів товстої кишки, поділених на вісім морфологічних класів. Виконано масштабування кожне зображення (150×150 пікселів), нормалізовано для зменшення впливу варіацій освітлення. Модель MobileNetV2 застосовано на попередньо натренованому наборі ImageNet за принципом передавального навчання. Проведено два експерименти: перший — без аугментації, другий — із використанням штучних перетворень, що включали випадкові повороти до 40°, горизонтальні та вертикальні віддзеркалення, масштабування, зсуви та варіації яскравості. Навчання здійснювалося у середовищі Python 3.11 із використанням бібліотек TensorFlow 2.15 та Keras, оптимізатора Adam. Статистичним аналізом оцінено точність (accuracy), функція втрат (loss) та динаміка їх змін у процесі навчання, 95% довірчий інтервал, рівень статистичної значущості приймався при $p < 0.05$.

Отримані результати. У ході дослідження виявлено суттєву різницю у поведінці моделей із аугментацією та без неї. У першому експерименті, коли модель навчалась без додаткової обробки даних, точність на навчальній вибірці швидко зростала, тоді як на валідаційній залишалася нижчою, що свідчило про розвиток перенавчання. Наприкінці десятого циклу точність на навчанні перевищувала показники валідації більш ніж на 20%. Функція втрат при цьому демонструвала нерівномірне зниження, а її коливання свідчили про нестабільність процесу оптимізації.

У другому експерименті, після впровадження аугментації, спостерігалось більш гармонійне навчання: криві точності на навчальних і валідаційних даних стали майже паралельними, що вказує на зменшення розриву між цими вибірками. Точність класифікації на етапі валідації підвищилася приблизно на 10–12% порівняно з базовою моделлю, а середнє значення функції втрат зменшилося майже на третину ($p < 0.05$). Втрата стабільно знижувалася з кожною епохою, без різких стрибків, а валідаційні показники демонстрували меншу варіабельність, що підтверджує узгодженість навчання.

Візуальний аналіз результатів показав, що навіть мінімальні геометричні зміни, створені під час аугментації, не спотворювали морфологічну структуру тканини. Зображення залишалися інформативними для алгоритму, але водночас моделювали різні умови мікроскопії — зміни положення зрізу, освітлення та контрасту. Це дало змогу штучно збільшити різноманітність навчального набору без створення нових зразків. Таким чином, модель навчилася краще виділяти суттєві гістологічні ознаки, що мають діагностичну цінність, і зменшила залежність від випадкових візуальних артефактів.

Висновки. Застосування методів аугментації під час навчання нейронних мереж підвищує стабільність та точність класифікації гістологічних зображень. Отримані результати свідчать про доцільність використання цього підходу для вдосконалення автоматизованих систем підтримки діагностики у цифровій патології.

METHOD OF CALCULATING THERMAL ENERGY EMISSIONS IN CRITERIA-BASED ASSESSMENT OF THE LEVEL OF ENVIRONMENTAL SAFETY OF OPERATION OF RECIPROCATING INTERNAL COMBUSTION ENGINES OF FIRE-FIGHTING AND EMERGENCY-RESCUE VEHICLES IN CONDITIONS OF ARMED AGGRESSION

Kondratenko O.M., Miroshnychenko D.Yu.

Department of Fire and Technogenic Safety of Objects and Technologies, Educational
and Scientific Institute of Fire and Technogenic Safety, National University of Civil

Protection of Ukraine, SES of Ukraine, Cherkasy, Ukraine

kondratenkoom2016@gmail.com

Introduction, relevance of the study. This area of research is fully characterized by the following 8 main points of justification of relevance [1] compliance with: 1) Order of the State Emergency Service of Ukraine № 618 dated 20.09.2013 «On approval of the Regulations on the organization of environmental support of the State Emergency Service of Ukraine» (<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0618388-13#Text>); 2) Decree of the President of Ukraine № 722/2019 dated 30.09.2019 «On the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period until 2030» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>); 3) Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 476 dated 30.04.2024 «On approval of the list of priority thematic areas of scientific research and scientific and technical developments for the period until December 31 of the year following the year of termination or abolition of martial law in Ukraine» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/476-2024-%D0%BF#Text>); 4) Specialty Passport 21.06.01 «Ecological Safety», approved by the Resolution of the Presidium of the Higher Attestation Commission of Ukraine № 33-07/7 dated 04.07.2001 (https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va7_7330-01#Text); 5) Law of Ukraine № 3769-IX dated 04.06.2024 «On Amendments to Certain Laws of Ukraine Regarding the Mandatory Use of Liquid Biofuels (Biocomponents) in the Transport Sector» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3769-20#Text>); 6) Standard of higher education in specialty 183 «Environmental protection technologies» of the third (educational and scientific) level in the field of knowledge 18 «Production and technologies», approved by Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 1427 dated 23.12.2021 (<https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/12/24/183-Tekhn.zakh.navk.seredovyshcha-dokt.filos.pdf>); 7) Topics of scientific research and scientific and technical (experimental) developments for 2025-2029, approved by Order of the Ministry of Internal Affairs of

Ukraine № 326 dated 21.05.2024 (<https://mvs.gov.ua/normativno-pravovi-akti/nakaz-mvs-vid-21052024-326-pro-zatverdzenia-tematiki-naukovix-doslidzen-i-naukovo-texnicnix-eksperimentalnix-rozrobok-na-2025-2029-roki>); 8) Civil Defense Code of Ukraine, Article 108 «Oath of the Civil Defense Service» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>).

Purpose of the study. Improving the methodology for taking into account the parameters of thermal energy emissions into the environment as a pollutant in the criteria-based complex assessment of the level of ecological safety (ES) of the operation of power plants (PP) with diesel reciprocating internal combustion engines (RICE), especially taking into account the realities of the functioning of units and divisions of the State Emergency Service (SES) of Ukraine and their units of fire-fighting and emergency-rescue vehicles (FERV) in conditions of armed aggression and in the future post-war restoration of critical infrastructure and economy facilities of our country [1].

Object of the study. ES level of the process of operation of PP with RICE, in particular FERV units, taking into account the negative technogenic impact of thermal energy on environmental components [1].

Subject of the study. Contribution to the numerical values of the indicators of the object of the study of thermal energy emissions into the environment [1].

Materials and methods of the study. Analysis of specialized scientific and technical, reference, patent and regulatory literature, analysis of the results of bench tests of RICE using standardized steady test cycles, provisions of the scientific discipline «Theory of RICE», improved mathematical apparatus of the complex fuel-ecological criterion of Prof. Parsadanov, least squares method [1]. Determination of quantitative and qualitative aspects of the impact of taking into account thermal energy emissions into the environment during a complex criteria-based assessment of the ES level of operation of such PP, in particular FERV units, using the ESC steady standardized test cycle (in accordance with UNECE Regulations № 49 [7]) based on the improved mathematical apparatus of the complex fuel-ecological criterion [1].

The study was conducted using the example of a D21A1 autotractor diesel engine (2Ch10.5/12 according to ISO 3046-1:2002 «Reciprocating internal combustion engines. General technical conditions»).

This study was conducted as part of the implementation of the research project «Development of a methodology for complex assessment of the impact of the exploitation and use of special equipment on the environment in conditions of military aggression» (Rtate registration № 0124U000374).

The results of the study are illustrated in Figures 1 and 2 [1]. Figure 1 shows the distribution of G_Q values in the field of operating regimes of the 2Ch10.5/12 autotractor diesel engine at $k_E = 0.75$. Figure 2 contains the distribution of G_Q values in the regimes of the ESC standardized steady test cycle for the 2Ch10.5/12 autotractor diesel engine at $k_E = 0.75$.

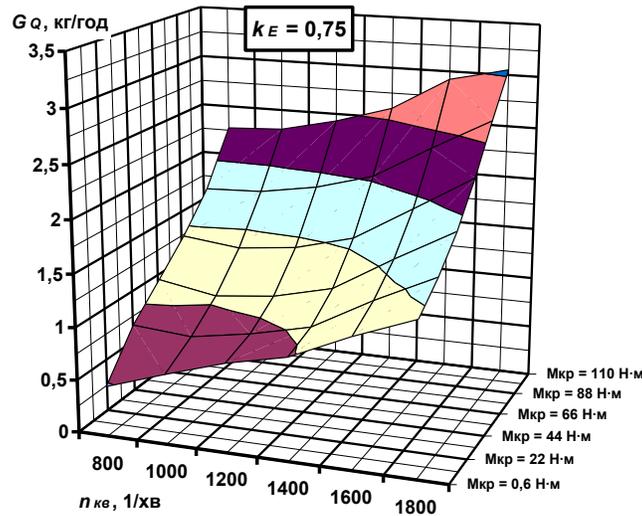

Figure 1 – Distribution of G_Q values in the field of operating regimes of the 2Ch10.5/12 autotractor diesel engine at $k_E = 0.75$ [1]

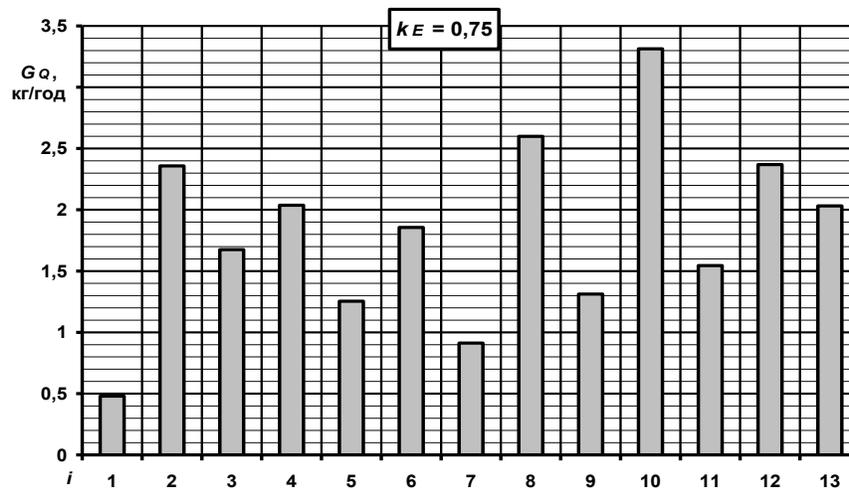

Figure 2 – Distribution of G_Q values in the regimes of the ESC standardized steady test cycle for the 2Ch10.5/12 autotractor diesel engine at $k_E = 0.75$ [1]

References

1. Kondratenko O., Koloskov V., Koloskova H., Lytvynenko O. (2025) Determination of quantitative and qualitative aspects of environmental pollution by thermal energy from power plants with reciprocating internal combustion engines.

Technogenic and ecological safety, 17(1/2025), 3–17. DOI: 10.52363/2522-1892.2025.1.1.

АНАЛІЗ ПИЛЕУТРИМУЮЧОЇ ЗДАТНОСТІ ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ УРБАНІЗОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Мосійчук К.М.

Наукові керівники: Кравцова О.В., Тихомирова Т.С.

Комунальний заклад “Харківський лицей №18 Харківської міської ради”, Харків,
Україна

kirillpozik@gmail.com

Вступ. Пилове забруднення повітря та методи його зменшення є актуальним завданням, особливо у великих містах. Зелені насадження здатні суттєво зменшити рівень пилового забруднення завдяки їх пилеутримуючим властивостям. Пилове забруднення повітря стрімко зростає під час руйнування житлових об’єктів при веденні бойових дій. Дослідження здатності зелених насаджень зменшувати пилове забруднення в районі руйнування є актуальним завданням для подальшого планування зелених зон урбанізованих територій.

Мета дослідження: дослідження показника пилеутримуючої здатності зелених насаджень урбанізованих територій в умовах військової агресії та руйнування житлових об’єктів в залежності від виду рослин.

Методи дослідження: порівняльно-описовий, математичний, мікроскопічний, аналітичний.

Для проведення досліджень пилового забруднення повітря використовували наступні матеріали та обладнання: фільтрувальні диски беззольні (синя стрічка), тримачі фільтрувального диску, пінцет, пакети для проб листя, маркер, годинник та аналітичні ваги для зважування фільтрувальних дисків.

Кількісний аналіз запиленості поверхні листя за допомогою розчину ОП-10 (детергент) проводився на базі лабораторії кафедри хімічної техніки та промислової екології НТУ «ХП». Здійснили змив пилових частинок 30-40 мл 0,1% розчину ОП-10. Розчин ОП-10, що містить змитий пил, фільтрували через попередньо зважений сухий беззольний фільтр, який потім висушували до постійної ваги. Різниця маси фільтра до та після фільтрування відповідає кількості нерозчинних пилових частинок, які перейшли з листової поверхні в розчин детергента. Для розрахунку осадження пилу на одиниці площі листка визначали його площу після змивання пилу розчином ОП-10 [25]. Кількість паралельних дослідів для кожного виду

рослин – 3. Площу листової пластини визначали шляхом нанесення контурів листа на міліметровий папір.

Мікроскопічним дослідження проводили за допомогою Digital Microscope HDcolor CMOS Sensor (China).

Результати роботи та висновки:

1. На сучасний стан забруднення атмосферного повітря Харківської області впливають викиди забруднюючих речовин від пересувних та стаціонарних джерел забруднення, а також щоденні викиди забруднюючих речовин через вибухи та пожежі внаслідок активних бойових дій на території регіону.

2. Дослідження запиленості повітря прибудинкової території показали, що найбільш забрудненим є Холодногірський та Шевченківський райони.

Адміністративний район м. Харків	Запиленість повітря, мг	При відсутності руйнувань викликаних військовою зброєю перед експерименту	В перші 24 години після застосування атаки військовою зброєю житлових масивів
Шевченківський	1,8		2,2
Холодногірський	1,9		2,2
Новобаварський	1,6		2,0
Салтівський	1,6		1,9

3. Результати дослідження запиленості поверхні листя за допомогою розчину ОП-10 свідчать про різну пилеутримуючу здатність зелених насаджень.

№	Вид	Біноміальна назва	Висота дерева, м	Площа листової пластинки, см ²	Маса пилу на 1 см ² , мг
1.	Абрикоса звичайна	<i>Prunus armeniaca</i> L.	7,2	3,2	0,75
2.	Барбарис Тунберга	<i>Berberis thunbergii</i> 'Atropurpurea'	1,5	2,8	0,68
3.	Береза повисла	<i>Betula pendula</i> Roth.	22,0	4,0	0,79
4.	Бузок звичайний	<i>Syringa vulgaris</i> L.	2,7	5,15	0,81

5.	Виноград дівочий Вічі	<i>Parthenocissus tricuspidata Veitchii</i>	-	12,5	0,80
6.	Вишня звичайна	<i>Prunus cerasus L.</i>	8,3	4,75	0,42
6.	В'яз шорсткий	<i>Ulmus glabra Huds.</i>	19,0	6,3	0,71
7.	Горіх волоський	<i>Juglans regia L.</i>	21,5		0,50
8.	Дуб звичайний	<i>Quercus robur Sol.</i>	0,54		0,48
9.	Каштан кінський звичайний	<i>Aesculus hippocastanum L.</i>	22	22,5	0,75
10.	Клен звичайний	<i>Acer platanoides L.</i>	23	10,5	0,69
11.	Липа широколиста	<i>Tilia platyphyllos Scop.</i>	17,5	7,5	0,49
12.	Липа дрібнолиста	<i>Tilia cordata Mill.</i>	16,0	3,2	0,43
13.	Слива домашня	<i>Prunus domestica L.</i>	5,5	4,2	0,80

4. За результатами дослідження пилеутримуючих властивостей було виділено три групи дерев та чагарників, а саме рослини, які мають ВИСОКУ, ДОСТАТНЮ і НИЗЬКУ здатність затримувати пил.

5. Було встановлено, що найбільшу пилеутримуючу здатність в умовах значного пилового навантаження демонструють кілька широко розповсюджених деревинних рослин, а саме: абрикоса звичайна, барбарис Тунберга, виноград дівочий Вічі, в'яз шорсткий, каштан кінський, вишня звичайна, береза повисла.

6. Результати досліджень листової пластинки мікроскопічним методом за допомогою Digital Microscope HDcolor CMOS Sensor (China) було занесено до таблиці в вигляді фото верхніх і нижніх сторін листових пластинок досліджених рослин.

Пилеутримуючі властивості рослин залежать від особливості будови листової пластинки, а саме: від наявності на листовій пластинці опушення, шорсткостей та її площі.

Матеріали та результати досліджень зберігаються на кафедрі «Хімічна техніка та промислова екологія» Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» і надалі можуть бути використані у навчальному процесі та науковій роботі.

МЕТОДИ ТА ЗАСОБИ ЦИФРОВОЇ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ЕНЕРГОНЕЗАЛЕЖНОЇ ПАМ'ЯТІ ЦИФРОВИХ ПРИСТРОЇВ З ВИКОРИСТАННЯМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Нікітін Р. М.

Науковий керівник: Снігуров А. В.

Харківський ліцей № 131 Харківської міської ради

romanikcat@gmail.com

Вступ. У сучасному світі, де цифрові технології стали основою комунікацій, зростає кількість кіберзлочинів. Енергонезалежна пам'ять цифрових пристроїв (SSD, флеш-накопичувачі, карти пам'яті) є ключовим джерелом цифрових доказів. Проте дослідження таких носіїв потребує вдосконалення — особливо у виявленні прихованих або видалених даних без порушення їхньої цілісності.

Мета дослідження. Розробка методики цифрової криміналістичної експертизи енергонезалежної пам'яті з використанням інструментів штучного інтелекту, яка забезпечує ефективне виявлення, збереження, аналіз і верифікацію цифрових доказів.

Матеріали та методи. У дослідженні використано:

- файлової систему NTFS як об'єкт аналізу;
- програмні інструменти FTK Imager, Active@ File Recovery, HxD, Disk Drill;
- методи створення образів носіїв, хешування (MD5, SHA-1), аналізу таблиці MFT, пошуку артефактів і відновлення даних;
- алгоритми штучного інтелекту для глибокого сканування (Deep Scan) і сигнатурного аналізу пошкоджених файлів.

Результати дослідження. Систематизовано етапи експертизи енергонезалежної пам'яті — від ідентифікації пристрою до верифікації цифрових доказів.

Проведено практичний аналіз флеш-накопичувача з файловою системою NTFS. Встановлено, що при простому видаленні файлів артефакти залишаються в таблиці MFT, а при швидкому форматуванні — видаляються, але тіло файлів зберігається у кластерах.

Доведено ефективність програмних засобів FTK Imager та Active@ File Recovery у створенні образів і відновленні даних.

Штучний інтелект (Disk Drill) показав здатність знаходити фрагментовані й пошкоджені файли, підвищуючи точність і швидкість криміналістичного аналізу.

Запропоновано інтегровану методику цифрової експертизи, яка поєднує класичні інструменти з технологіями штучного інтелекту.

Висновки. Запропонована методика дозволяє підвищити ефективність криміналістичних досліджень цифрових пристроїв завдяки:

- використанню штучного інтелекту для глибокого аналізу даних;
- забезпеченню цілісності та достовірності цифрових доказів;
- підвищенню якості розслідування кіберзлочинів.

Подальші дослідження планується спрямувати на аналіз зашифрованих та пошкоджених носіїв, а також розробку спеціалізованих інструментів для SSD та NVMe-пам'яті.

ЛИСТЯ КАЛИНИ ЗВИЧАЙНОЇ – ПЕРСПЕКТИВНИЙ ВИД ЛІКАРСЬКОЇ РОСЛИННОЇ СИРОВИНИ

Пантюхіна А. В.

Наукові керівники: Носікова О. П., Хворост О. П.

Національний фармацевтичний університет, Комунальний заклад «Харківський ліцей № 107 Харківської міської ради», Харків, Україна

alyonapantu@gmail.com

Вступ. Пошук нових вітчизняних видів лікарської рослинної сировини (ЛРС) є одним з актуальних завдань охорони здоров'я. До Державної Фармакопеї України 2 видання включено понад 450 монографій на ЛРС та фітозасоби. Сьогодні перспективними видами рослин – джерел ЛРС – є поширені багаторічні рослини, в тому числі культивовані.

Рід Калина (*Viburnum*) – об'єднує близько 170 видів чагарників або невеликих дерев. Ареал поширення – країни помірного клімату в північній півкулі, також зустрічається в Андах, на Антильських островах, на Мадагаскарі. Походження назви «калина» пов'язано з праслов'янською, або з давньоіндійською мовою. У першому варіанті – походження від слова kal' (мокра земля, бруд, болото), через вологолюбність рослини, або від kaliti (розжарювати, загартовувати), через колір плодів. Калина звичайна *Viburnum opulus* родини *Caprifoliaceae* – поширений в Україні чагарник, рідше дерево заввишки до 4 м. Листя супротивне просте черешкове, розчленоване. на черешках супротивні, прості, зрізані, 5-лопатові. Квітки рожево-білого або чисто білого кольору, зібрані в щиткоподібні суцвіття, які

розташовані на верхівках молодих пагонів. Крайові квітки неплодучі, плоди утворюють центральні квітки суцвіття. Плід – блискуча, соковита, яскраво-червона кістянка кулястої форми, з плоскою кісточкою серцеподібної форми, яка займає більшу частину плоду. М'якоть плоду соковита, велика, смак характерний терпкий, гіркувато-кислий. Цвіте в травні-липні, плодоносить у серпні-вересні. На сьогодні виведено понад 100 сортів калини, в тому числі з жовтими та синіми плодами.

Фармакопейними видами ЛРС є кора (*Cortex*) та плоди (*Fructus*) калини, відповідно, кровоспинної та вітамінної дії. Листя калини містить сполуки фенольної природи (арбутин, фуркатин, саліцин, кумарини, флавоноїди, антоціани, дубильні речовини, катехіни), сесквітерпеноїди (віопуридаль), тритерпеноїди (урсолову кислоту, похідні α -амірину та β -амірину), іридоїди, стероїди, вітамін С, вищі жирні кислоти, а також макро-та мікроелементи. Застосовуються у нетрадиційній медицині при ангінах.

Мета роботи – провести товарознавчий аналіз листя калини звичайної.

Матеріали та методи. Сировина була заготовлена у 2024 році у Харківській області та висушена до повітряно сухого стану у затінку. Загалом було заготовлено 3 серії листя калини звичайної, кожна вагою 100г. Проведено товарознавчий аналіз листя калини звичайної.

Вміст золи загальної і визначали за методикою ДФУ 2.0.

Втрату в масі при висушуванні визначали за методикою ДФУ 2.0.

Склад мінеральних сполук визначали методом атомно-абсорбційної спектроскопії у сертифікованому відділі Науково-технологічного комплексу «Інститут монокристалів» НАН України. Прилад атомно-абсорбційний спектрометр PinAAcle900T (США).

Результати дослідження. Нами був створений морфологічний опис сировини та встановлено морфометричні показники 3 серій. Сировиною є листя просте, черешкове. Листкова пластинка згори темно-зеленого, зісподу сизо-зеленого кольору, матова, трохи шорстка. Листкова пластинка трилопатева, завдовжки до 13см, завширшки до 11см, розміри бічних лопатей до 3см завдовжки та до 3см завширшки, розміри центральної лопаті – довжина до 50% від довжини листкової пластинки. Верхівки лопатей загострені, край хвилястий, нерівномірно великопилчастий, рідше цільний. Основа клиноподібна. Жилкування перистосітчасте, жилки вдавнені з верхнього боку та різко опуклі з нижнього. Черешок до 3,5см завдовжки, згори глибоко борозенчастий. Запах сировини слабкий характерний.

Присутні фрагменти листової пластинки та черешків розмірами 3-5см. Також можлива присутність фрагментів гілочок – 2%, плодоніжок 1% та інших органічних домішок (загалом до 3,5%).

Було визначено деякі числові показники, що можуть бути використані у стандартизації сировини. Це зола загальна та втрата в масі при висушуванні сировини (волога): листя зола загальна – 10,36%, волога 10,5%; асимілюючі пагони зола загальна – 2,54%, волога 6,3%; здерев'янілі пагони зола загальна – 5,63%, волога 5,1%.

Проведено порівняльний аналіз мінерального складу листя, асимілюючих та здерев'янілих пагонів калини звичайної та ґрунту з-під продукуючої рослини.

З п'яти визначених макроелементів (K, Ca, Mg, Na, P) за вмістом домінує калій. Найвищий його вміст встановлено у асимілюючих пагонах калини звичайної – 3582мг/100г, що в 1,1 рази вище порівнянно з листям, у 5,7 разів вище ніж у здерев'янілих пагонах та майже у 2 рази вище, ніж вміст цього елемента у ґрунті.

На другому місці – кальцій. Його вміст у листі та асимілюючих пагонах співставний (930мг/100г та 1000мг/100г, відповідно). Здерев'янілі пагони містять в п'ятеро менше кальцію, ніж решта видів сировини.

З десяти ідентифікованих мікроелементів (Fe, Si, Al, Mn, Cu, Zn, Sr, Pb, Mo, Cd) домінує силіцій. Його вміст найвищий у листі (400 мг/100г), що у 1,8 рази вище, ніж у асимілюючих пагонах та у 6,4 рази вище, ніж у здерев'янілих пагонах. Також присутні мікроелементи: алюміній, ферум, стронцій та манган. Вміст купруму та цинку незначний, вміст плюмбуму та молібдену мінімальний. У сировині та ґрунті містилося не більше 0,01мг/100г мікроелементу Cd.

Вміст ультрамікроелементу Ni становив 0,05 мг/100г для листя та по 0,012мг/100г для пагонів здерев'янілих та асимілюючих. У сировині та ґрунті містилися ультрамікроелементи As і Hg.

Отримані результати будуть положені в основу розділу «Ідентифікація А» проєкту методів контролю якості «Листя калини *Folia Viburni*». В подальшому ми плануємо встановити кількісний вміст основних груп біологічно активних сполук, зокрема, поліфенолів у серіях листя калини звичайної.

Висновки. Встановлені морфологічні, морфометричні та числові параметри листя, асимілюючих та здерев'янілих пагонів калини звичайної як екологічно перспективних видів рослинної сировини.

Проведений аналіз елементного складу сировини в порівнянні з ґрунтом показав, що сировина концентрує калій. Вміст важких металів знаходиться в межах, регламентованих нормами.

Дані дослідження є першим кроком фармакогностичного вивчення доступного вітчизняного виду ЛРС – листя калини звичайної (*Folia Viburni*) як перспективного джерела лікарських засобів, зокрема, Р-вітамінної дії.

MODERN METHODS OF VIDEO GAME DEVELOPMENT FOR CREATING A CHILDREN'S EDUCATIONAL AVIATION ARCADE

Perezhohin Ya. S.

Scientific advisor: Vorontsova D. V.

National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Kharkiv, Ukraine

greden.ua@gmail.com

Introduction. In today's conditions, especially during the period of martial law, education faces the need to update approaches to teaching children and adolescents. Rapidly developing digital technologies open new opportunities for integrating elements of gameplay into the learning process. Video games, when used with pedagogical justification, can become a powerful tool for developing children's cognitive, spatial, and logical abilities. A game-based environment can foster interest in technical disciplines, improve attention span, develop analytical thinking, and enhance decision-making speed. Educational games that combine learning content with engaging interaction are of particular relevance, as they reduce psychological stress and stimulate cognitive activity.

Research Objective. The purpose of this study is to develop a children's aviation arcade game with educational elements based on the Unreal Engine 5 platform. The main goal is to create a software product that not only entertains but also helps players grasp fundamental physical concepts related to flight, such as thrust, drag, and lift forces.

Materials and Methods. The research employed methods of system analysis, mathematical modeling, game prototyping, and testing. The main part of the work was carried out in the Unreal Engine 5 environment, which enables realistic flight physics, dynamic lighting, and visual effects. The Blueprint visual scripting system was used to create interactive elements, significantly simplifying the development and debugging processes.

A simplified physical model of an aircraft was developed, taking into account the main forces: thrust, gravity, air resistance, and lift. These forces were formalized through equations that allow control over changes in velocity, angle of attack, and flight altitude. To ensure stable motion, a system of smooth signal interpolation was implemented, preventing sudden changes in the aircraft's position. Special attention was given to the ergonomics of the user interface. The main flight

parameters — speed, altitude, engine power, number of checkpoints passed, and total time — are displayed on the screen. The interface follows a minimalist design, helping the player stay focused on the main gameplay process.

Results. As a result, a prototype of an aviation arcade game for children was developed. The player controls an STOL (Short Takeoff and Landing) aircraft with large wings, a short fuselage, and a propeller in the nose section. This design provides smooth flight even at low speeds, making it easier to handle the aircraft and visualize the effects of key physical forces.

The game environment includes a series of markers that the player must fly through. This mechanic develops precision in maneuvering and teaches players to assess speed and trajectory. Points are awarded for each successfully passed marker, creating motivation for improvement.

The visual component of the project is based on low-poly 3D models optimized for stable performance even on low-end devices. The stylized environment — featuring mountains, clouds, and trees — enhances aesthetic perception without overloading system resources.

A series of tests were conducted to evaluate the game's performance, control comfort, and educational potential. The results confirmed that users quickly adapt to the gameplay mechanics, while the process itself fosters interest in flight and physics topics.

Conclusions. The developed software product successfully combines entertainment and educational components, demonstrating the potential of video games as modern educational tools. The project can be used in extracurricular educational institutions, technical clubs, or as supplementary material for natural science lessons. Using Unreal Engine 5 provided high-quality graphics and the potential for scalability for future educational applications. The practical significance of the project lies in creating an interactive environment that promotes the development of technical thinking, spatial imagination, attentiveness, and curiosity. Thus, integrating educational principles into the structure of video games opens new perspectives for developing effective learning tools. Video games can not only entertain but also educate, fostering a positive attitude toward science, technology, and research among children. Future research will focus on improving feedback mechanisms in the game environment and developing interactive educational scenarios adapted to different age groups.

ЕКОЛОГО-МОРФОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПУХІВКИ ПІХОВОЇ (*ERIPHORUM VAGINATUM* L.) ТА ЇЇ ЗНАЧИМІСТЬ У СКЛАДІ ВОДНО- БОЛОТЯНИХ УГІДЬ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Пересада Є.А.

Науковий керівник: Роппе-Тенеїшвілі О.В.

Комунальний заклад «Харківський ліцей №1 Харківської міської ради»

k00b.new@gmail.com

Вступ. Екоцид біотопів оліготрофних сфагнових боліт на сьогодні безпосередньо пов'язаний з антропогенною трансформацією природних середовищ (урбанізація, будівництво дамб, меліорація тощо) та різкою зміною клімату на планеті, особливо в Україні, що призводить до різкої зміни й втрати фіторізноманіття відкритого рослинного покриву водно-болотяних угідь. Об'єкт нашого дослідження – пухівка піхвова (*Eriophorum vaginatum* L.), і є одним з представників верхових боліт.

Тому, ця тема, яка стосується безпосередньо ступеня розповсюдження популяцій *Eriophorum vaginatum*, їх значимості у функціонуванні природних екосистем боліт, біоти заболочених хвойних лісів, перезволожених луків, є на даний час дуже актуальною.

Мета дослідження. Визначення значимості популяцій пухівки піхвової (*Eriophorum vaginatum*), як виду-маркера підтримання сталого функціонування екосистем оліготрофних сфагнових боліт на досліджуваних територіях об'єктів природно-заповідного фонду України.

Матеріали та методи дослідження. Комплексний метод дослідження; методи спостереження; метод ретроспективного моніторингу; лабораторні дослідження; метод оцінки якості та кількості лігніну у зразках (Klason); біологічний аналіз ґрунту на вміст органічної речовини (лігніну); метод інфографіки; метод статистичного аналізу даних.

Хід та результати дослідження. нашої роботи, який продовжується вже четвертий рік, був пов'язаний з визначенням розповсюдження та кількості популяцій *Eriophorum vaginatum* на територіях об'єктів ПЗФ України (58). Трьох річний аналіз досліджених даних, представлених науково-дослідницькими відділами освітньої діяльності об'єктів ПЗФ України, визвав великі тривоги, так як з'ясувалося, що за останні 15 – 20 років кількість популяцій *Eriophorum vaginatum* – як виду-маркера підтримання сталого функціонування екосистем боліт, у складі зазначених територій різко зменшилася. А саме на 58%, що було пов'язано не тільки

зі зміною температурного режиму на Планеті та в Україні, а й з антропогенним втручанням в природні екосистеми оліготрофних та мезотрофних боліт (меліорація, заліснення тощо).

Дуже важливим аспектом при проведенні досліджень цієї роботи було визначення значимості органічної речовини (лігніну) у взаємозв'язку з таким екологічним фактором, як градієнт зволоження середовища зростання. Для цього нами були отримані зразки рослин об'єкта цього дослідження – *Eriophorum vaginatum* захищеного ґрунту (з австрійського саду-розплідника Prascasc Pfanzzeland GmbH – 39 шт, німецького садового центру Garten Gepflegt, St. Bochum – 56 шт) та відкритого ґрунту (водно-болотного угіддя «Нобельського НПП» Вінницької області, України – 61 шт). Отримані та проаналізовані результати були зображені в авторських графіках і таблицях, а саме: **абсолютний вміст лігніну у зразках із водно-болотного угіддя «Нобельського НПП» (відкритого ґрунту) найвищий ($136,0 \pm 14,5$ мг) порівняно із зразками рослин захищеного ґрунту з Австрії та Німеччини ($118,7 \pm 13,5$ мг та $87,8 \pm 6,3$ мг відповідно).** Відносне ж співвідношення лігніну до целюлози в усіх вище зазначених зразках, нами було з'ясовано, що це відношення виявляється *досить схожим* (у межах 0,246–0,264), з незначним переважанням у зразках з Австрії (0,264).

Іншим важливим кроком цього дослідження було визначення взаємозв'язку особливостей розгалуження додаткових коренів у порівняльній характеристиці таксонів родини Sureraceae у здатності до утворення локальних купин та ступені зволоження середовища зростання. Взагалі купини на болоті *Eriophorum vaginatum* утворюються на основі тісних взаємовідносин щільнодерновинної кореневої системи цієї рослини із мохом сфагнумом (*Sphagnum palustris* L.) і тільки завдяки найвищому ступені розгалуження додаткових коренів до рівня п'ять порівняно із іншими таксонами даної родини.

Таким чином, наукова новизна роботи наступна: *пухівка піхвова є основним видом-маркером підтримання сталості функціонування екосистем сфагнових боліт, тим самим відіграючи важливу роль у торфоутворюванні сумісно з представниками різних систематичних груп мохів.*

Продовження дослідження також полягало і у визначенні вмісту органічної речовини у проб ґрунту місць зростання екземплярів представників родини осокових (Sureraceae) з німецького садового центру Garten Gepflegt, водно-болотного угіддя «Нобельського НПП» Вінницької області, околиць озера Крючок, с. Гатне, Фастівського району Київської області та питомника-розплідника відкритого типу StarGarden Харківської області.

Висновки. За проведеними дослідженнями було виявлено, що проба ґрунту з питомника-розплідника відкритого типу StarGarden Харківської області порівняно з іншими зразками ґрунту має найвищий вміст органічної речовини (гумусу) за ДСТУ 4362:2004 – більше ніж 5% (5,27%).

За період дослідження даної роботи (2022 – 2025рр.) постійно проводився двохсторонній обмін інформацією з науково-дослідницькими відділами та адміністративними органами об'єктів природно-заповідного фонду України.

Співпраця з науково-дослідницькими відділами об'єктів ПЗФ України, вищими навчальними закладами, екологічними спілками тощо у вигляді листування; проведення засідань круглих столів; поширення авторських листівок, проведення лекційних занять з учнями середньої та старшої школи дала можливість долучитися до обговорення важливих екологічних та цифрових трансформацій. Таким чином, ця спільна співпраця стала чудовою платформою для обміну досвідом, ідей до нових підходів збереження фіторізноманіття бореальної флори на прикладі *Eriophorum vaginatum* з метою: «Разом до сталого зеленого й інноваційного майбутнього».

Неодноразово для залучення однодумців до збереження фіторізноманіття водно-болотяних угідь з акцентом на *Eriophorum vaginatum* було проведено засідання круглих столів у сфері екології та залучення фахівців до вирішення поставленої актуальної проблеми.

Тож, *впроваджені* нами заходи зі збереження популяції *Eriophorum vaginatum*, як виду-маркера оліготрофних сфагнових боліт, також здійснювалося і шляхом участі у міжнародних та регіональних науково-практичних конференціях: в Японії («SCIENCE AND TECHNOLOGY: CHALLENGES, PROSPECTS AND INNOVATIONS», Osaka, Japan. 19-21 June 2025); Австрії («Science and Society: Modern Trends in Changing World», березень 2024р.); Іспанії («European Congress of Scientific Achievements», травень 2024р.); Латвійській республіці («НОВІТНІ ВІДКРИТТЯ У СФЕРАХ ЕКОЛОГІЇ, ХІМІЇ, ГЕОГРАФІЇ, ФІЗИЦІ, МАТЕМАТИЦІ ТА В НАУКАХ ПРО ЗЕМЛЮ», 3-4 жовтня 2024р.). У містах України: Львові («PERSPECTIVES OF CONTEMPORARY SCIENCE: THEORY AND PRACTICE», 19-21.08.2024р.); Кам'янець-Подільському («Молоді дослідники – природі Поділля», 29.04.2025р.); Чернівцях («РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ФЛОРИСТИЧНИХ І ФАУНІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ», 04-05.06.2025р.); Харкові («Ботанічні читання імені Франца Делявіня», 22-24 вересня 2025р.).

На тему дослідження було зареєстровано інтелектуальну власність у вигляді твору садово-паркового мистецтва (№ 127783 від 24.06.2024р.).

Проведені заходи стали засобом для формування нового покоління екосвідомого суспільства та молоді через насущну важливість екоосвіти та наукових досліджень у формуванні їх екологічної свідомості з метою збереження бореальної флори та біорізноманіття взагалі.

АНТИОКСИДАНТНІ ВЛАСТИВОСТІ ВІТАМІНІВ ЗА УМОВИ ВПЛИВУ ІОНІЗУЮЧОГО ВИПРОМІНЮВАННЯ НА *DROSOPHILA MELANOGASTER*

Рибалко А.Д., Шейкіна Н.В.

Комунальний заклад «Харківській ліцей №131 Харківської міської ради»

Харків, Україна

rybalkoann.dance@gmail.com

Актуальність. Іонізуюче випромінювання залишається одним із найпотужніших стресових факторів, що викликає масштабне утворення активних форм кисню (АФК) у живих організмах. Це призводить до окисного пошкодження біомолекул, включаючи ДНК, білки та ліпіди, що може спричинити мутації, передчасне старіння та загибель клітин. У контексті зростаючого техногенного навантаження, аварій на атомних об'єктах та використання радіотерапії в медицині, пошук ефективних радіопротекторних засобів набуває особливої актуальності.

Вітаміни з антиоксидантними властивостями, зокрема вітаміни С, Е та А, розглядаються як перспективні агенти для захисту від радіаційного ураження завдяки їх здатності нейтралізувати вільні радикали та підтримувати редокс-гомеостаз клітин. *Drosophila Melanogaster* є класичним модельним об'єктом для вивчення радіобіологічних ефектів через короткий життєвий цикл, добре вивчену генетику та високу чутливість до іонізуючого випромінювання.

Дослідження механізмів антиоксидантного захисту на моделі дрозофіли дозволяє не лише з'ясувати фундаментальні аспекти радіобіологічної відповіді, але й оцінити потенціал вітамінних препаратів як радіопротекторів для застосування в медичній та екологічній практиці.

Мета дослідження – встановити антиоксидантні властивості вітамінів С, Е та А і їх вплив на виживаність, фертильність та біохімічні показники *Drosophila Melanogaster* за умови гострого опромінення іонізуючим випромінюванням.

Завдання дослідження – провести детальний всебічний літературний огляд фізичних та біологічних аспектів впливу різних доз іонізуючого випромінювання

на виживаність і тривалість життя імаго *D. Melanogaster*, детально дослідити радіопротекторну ефективність вітамінів С, Е та А при передекспозиційному введенні та вплив вітамінної терапії на відновлення репродуктивної функції опромінених особин. Проаналізувати зміни активності антиоксидантних ферментів (супероксиддісмутази, каталази) та рівня малонового діальдегіду в тканинах дрозофіли після опромінення та вітамінної корекції.

Матеріали та методи. Наукометричні бази PubMed, GoogleScholar, Elsevier, WebOfScience.

Результати та обговорення. Згідно до відповідних літературних джерел, встановлено дозозалежне зниження виживаності *D. Melanogaster* після гострого γ -опромінення. При дозі 10 Гр середня тривалість життя скоротилася на 42% порівняно з контролем, а при 20 Гр – на 68% ($p < 0,001$). Передекспозиційне введення вітамінів продемонструвало виражений радіопротекторний ефект.

Вітамін Е виявився найефективнішим радіопротектором: при дозі опромінення 10 Гр він збільшив середню тривалість життя на 35% порівняно з опроміненою групою без вітамінів. Вітамін С підвищив виживаність на 28%, а β -каротин – на 22%. Фактор зміни дози (ФЗД) для вітаміну Е становив 1,8, що вказує на значний радіопротекторний потенціал.

Аналіз репродуктивної функції показав, що опромінення в дозі 10 Гр знизило фертильність самок на 63%. Вітамінна терапія частково відновила репродуктивну здатність: у групі з вітаміном Е фертильність становила 68% від контрольного рівня, з вітаміном С – 59%, з β -каротином – 51%.

Біохімічні дослідження виявили, що через 24 години після опромінення в дозі 10 Гр активність СОД знизилася на 48%, каталази – на 54%, тоді як рівень МДА зріс у 3,2 рази порівняно з контролем ($p < 0,001$). Це свідчить про виснаження антиоксидантної системи та інтенсифікацію перекисного окислення ліпідів.

У групах з вітамінною передекспозицією спостерігалася істотна корекція цих порушень. Вітамін Е найефективніше запобігав зниженню активності антиоксидантних ферментів (СОД відновилася до 82% від контролю, каталаза – до 78%) та обмежував накопичення МДА (перевищення контролю лише в 1,6 рази). Вітамін С та β -каротин також демонстрували захисну дію, але меншою мірою.

Виявлені ефекти пояснюються здатністю жиророзчинного вітаміну Е ефективно захищати клітинні мембрани від радіаційно-індукованого перекисного окислення ліпідів, переривати ланцюгові радикальні реакції та стабілізувати мембранні структури. Вітамін С, діючи переважно у водній фазі клітини,

нейтралізує гідроксильні радикали та регенерує окислену форму вітаміну Е, забезпечуючи синергічний антиоксидантний ефект.

Висновки. Аналіз літератури показав, що гостре γ -опромінення *Drosophila Melanogaster* у дозах 10-20 Гр спричиняє дозозалежне скорочення тривалості життя, зниження фертильності, пригнічення активності антиоксидантних ферментів та посилення перекисного окислення ліпідів. Передекспозиційне введення вітамінів С, Е та А володіє радіопротекторними властивостями, причому вітамін Е демонструє найвищу ефективність із фактором зміни дози 1,8.

Антиоксидантна дія вітамінів реалізується через підтримку активності ендогенних антиоксидантних ферментів, обмеження перекисного окислення ліпідів та захист критичних клітинних структур від радіаційного ушкодження. Вітамінна терапія сприяє частковому відновленню репродуктивної функції опромінених особин, що свідчить про захист генетичного апарату статевих клітин. Модель *D. Melanogaster* є адекватною для вивчення радіопротекторних властивостей антиоксидантів і може використовуватися для скринінгу потенційних радіозахисних засобів.

Використана література

1. Кузьменко А.І., Морозова К.В., Швайко І.Л. Радіобіологічні ефекти іонізуючого випромінювання на модельних об'єктах // Ядерна фізика та енергетика. – 2023. – Т. 24, № 3. – С. 245-256.
2. Mackenzie S.M., Brooker M.R., Gill T.R. et al. Mutations in the white gene of *Drosophila Melanogaster* affecting ABC transporters that determine eye colouration // *Biochimica et Biophysica Acta*. – 1999. – Vol. 1419. – P. 173-185.
3. Valko M., Leibfritz D., Moncol J. et al. Free radicals and antioxidants in normal physiological functions and human disease // *International Journal of Biochemistry & Cell Biology*. – 2007. – Vol. 39. – P. 44-84.
4. Яворська Г.В., Петрова О.С. Антиоксидантна система захисту організму при дії іонізуючого випромінювання // *Український біохімічний журнал*. – 2022. – Т. 94, № 2. – С. 12-24.
5. Baker J.E., Moulder J.E., Hopewell J.W. Radiation as a risk factor for cardiovascular disease // *Antioxidants & Redox Signaling*. – 2011. – Vol. 15. – P. 1945-1956.
6. Дмитрієва О.А., Коваленко С.І. Вітаміни як радіопротектори: молекулярні механізми дії // *Фізіологічний журнал*. – 2021. – Т. 67, № 4. – С. 78-89.
7. Southorn P.A., Powis G. Free radicals in medicine. I. Chemical nature and biologic reactions // *Mayo Clinic Proceedings*. – 1988. – Vol. 63. – P. 381-389.

8. Григор'єв П.С., Лебедева І.М. *Drosophila Melanogaster* як модель для радіобіологічних досліджень // Цитологія і генетика. – 2020. – Т. 54, № 5. – С. 65-77.

ДОСЛІДЖЕННЯ ВІТАМІНІВ ПЛОДІВ ГРАНАТУ ТА ЛИМОНУ

Сазонова А. В.²

Наукові керівники: Процька В.В.¹, Білоус І. В.²

¹Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна

²КЗ «Харківський ліцей № 151 Харківської міської ради», Харків, Україна

Вступ. Актуальність дослідження полягає у необхідності пошуку безпечних та доступних способів зміцнення імунної системи, особливо в періоди сезонного поширення респіраторних інфекцій. Лимон (*Citrus limon* L.) та гранат (*Punica granatum* L.) - широко розповсюджені продукти, що робить їх потенційними компонентами функціонального харчування для широких верств населення.

Метою дослідження було вивчення якісного складу та визначення кількісного вмісту вітамінів, які здатні посилити опірність організму до сезонних гострих респіраторних захворювань, у плодах лимону та гранату для обґрунтування доцільності та розробки рекомендацій щодо їх застосування.

Матеріали та методи. Для проведення дослідження брали свіжі плоди гранату та лимону азейбажанського походження, придбані у супермаркеті «Клас» у м. Харків у жовтні 2025 року. Для аналізу брали зразки вичавленого соку з м'якоті плодів та зразки соку із м'якоті плодів зі шкіркою.

Виявлення БАР у досліджуваних зразках проводили методом ТШХ. Каротиноїди виявляли у денному світлі за жовтогарячим забарвленням зон після хроматографування у рухомій фазі гексан-ацетон (8:2). Аскорбінову кислоту виявляли у денному світлі за білим забарвленням зони на синьому фоні після обробки 0,01% розчином 2,6-дихлорфеноліндофенолятом натрію у порівняння зі стандартним зразком аскорбінової кислоти аскорбінової кислоти. Хроматографування проводили у рухомій фазі етилацетат-оцтова кислота (8:2). Флавоноїди виявляли в УФ-світлі за жовтою та коричневою флюорисценцією зон у порівнянні зі стандартними зразками рутину та кверцетину. Як рухомих фаз використовували суміш етилацетат - мурашина кислота – вода (90:6:9) .

Кількісний вміст аскорбінової кислоти визначели методом титриметрії, каротиноїдів та флавоноїдів – методом абсорбційної спектрофотометрії при довжині хвилі 441 та 410 нм відповідно.

Результати дослідження. За результатами якісного аналізу в усіх досліджуваних зразках було виявлено каротиноїди, аскорбінову кислоту, рутин та кверцетин.

Дослідження показало, що найвищий вміст аскорбінової кислоти, каротиноїдів та флавоноїдів був у зразку соку лимона із м'якоті зі шкіркою – 364,64 мг/100 г, 704,88 мг/кг та 4,19 % відповідно. Вміст аскорбінової кислоти та каротиноїдів у соку з м'якоті лимона був у 2,5-2,7 рази нижчий (142,40 мг/100 г та 260,81 мг/кг відповідно). У сокові із зерен гранату та із зерен гранату зі шкіркою вміст аскорбінової кислоти (56,16 та 93,70 мг/100 г відповідно), каротиноїдів (292,96 та 64,53 мг/кг відповідно) та флавоноїдів (0,86 та 1,22 % відповідно) містилося значно менше, ніж в аналогічних зразках з лимоном.

Висновки. На основі отриманих результатів можна зробити висновки, що м'якоть лимона зі шкіркою містить значно більшу кількість вітамінів, ніж плоди гранату або м'якоть без шкірки. Тому як вітамінний та імунозміцнювальний засіб для профілактики ГРІ ефективнішим імовірно буде саме м'якоть лимона зі шкіркою.

НЕЙРОФІЗІОЛОГІЯ БОЛЮ: СУЧАСНІ УЯВЛЕННЯ

Сіренко Д. С.

Науковий керівник: Селюкова Н. Ю.

Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна

sirenkodarya007@gmail.com

Вступ. Біль — це універсальний біологічний сигнал, який виконує захисну функцію, попереджаючи організм про потенційну або наявну шкоду. Незважаючи на його поширеність у повсякденному житті та клінічній практиці, механізми сприйняття та передачі болю залишаються складними і багатовимірними. Сучасні дослідження нейрофізіології болю дозволяють глибше розуміти, як на різних рівнях нервової системи відбувається його генерація, модуляція та інтеграція. Поступово змінюються уявлення про традиційні теорії болю, зокрема про локальну природу болю, і з'являються концепції, що враховують взаємодію периферичних та центральних механізмів, психоемоційний контекст та нейропластичні процеси.

Таким чином, сучасне вивчення нейрофізіології болю є ключем до ефективного менеджменту больових станів та розробки індивідуалізованих стратегій лікування.

Мета дослідження. Проаналізувати сучасні уявлення про механізми виникнення та передачі болю на рівні периферичної та центральної нервової системи, визначити основні нейрофізіологічні процеси, що лежать в основі больових відчуттів, а також окреслити перспективи їхнього використання у клінічній практиці для ефективного контролю та лікування больових синдромів.

Матеріали та методи. У роботі використано сучасні наукові джерела, включаючи рецензовані статті, монографії та огляди за останні 10 років, що висвітлюють нейрофізіологічні механізми болю. Основна увага приділялася дослідженням, присвяченим: передачі больових сигналів на периферичному та центральному рівнях; ролі нейротрансмітерів і рецепторних систем у виникненні та модуляції болю; процесам нейропластичності та центральної сенситизації.

Систематичний аналіз літератури відбирали з баз даних PubMed, Scopus та Web of Science за ключовими словами: «нейрофізіологія болю», «nociception», «центральна сенситизація».

Результати дослідження. Аналіз сучасної літератури показав, що сприйняття та передача болю є результатом складної взаємодії периферичних і центральних механізмів нервової системи. До ключових результатів дослідження належать:

1. Периферичні механізми болю – активація ноцицепторів у відповідь на травму або запалення призводить до генерації електричних сигналів, які передаються по сенсорних нейронах у спинний мозок.

2. Центральна обробка болю – у спинному мозку та головному мозку відбувається модифікація больових сигналів через модуляцію з боку нейротрансмітерів, інтернейронів та рецепторних систем.

3. Нейропластичність і сенситизація – хронічні больові стани пов'язані зі змінами у структурі та функції нейрональних мереж, що підвищує чутливість до больових стимулів.

4. Психоемоційний та когнітивний вплив – біль є мультифакторним феноменом, на який впливають емоційний стан, стрес та попередній досвід пацієнта.

Отримані дані підтверджують сучасну концепцію, що біль є не просто відображенням тканинного ушкодження, а результатом інтегративної роботи

нервової системи з участю периферичних, центральних та психоемоційних факторів.

Висновки. Біль є складним біологічним феноменом, що виникає внаслідок взаємодії периферичних, центральних та психоемоційних механізмів. Сучасні уявлення про нейрофізіологію болю відходять від простого підходу «травма → біль» і враховують роль нейропластичності, центральної сенситизації та взаємодію різних нейрональних мереж. Розуміння механізмів виникнення та модуляції болю є ключовим для розробки ефективних методів контролю та лікування больових синдромів. Подальші дослідження повинні зосереджуватися на мультифакторності болю та впливі когнітивних і емоційних факторів, що дозволить створювати індивідуалізовані підходи в клінічній практиці.

РОЛЬ ФІЗИЧНИХ ВПРАВ У ВІДНОВЛЕННІ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ ПІСЛЯ ТРАВМ

Сіренко Д. С.

Науковий керівник: Селюкова Н. Ю.

Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна

sirenkodarya007@gmail.com

Вступ. Травми опорно-рухового апарату є серйозною медико-соціальною проблемою, оскільки вони призводять до тимчасової або тривалої втрати працездатності, обмеження рухливості, зниження фізичної активності та якості життя людини. Найчастіше страждають м'язи, суглоби, кістки та зв'язки, що зумовлює розвиток больового синдрому, контрактур, м'язової атрофії та інших ускладнень.

Відновлення функцій опорно-рухового апарату після травм вимагає комплексного підходу, який включає медичне лікування, фізичну терапію, психоемоційну підтримку та соціальну адаптацію пацієнта. Одним із провідних методів є використання фізичних вправ, які спрямовані на активацію відновних процесів у тканинах, відновлення рухливості та сили м'язів, покращення кровообігу й обміну речовин, формування компенсаторних механізмів.

Систематичне та індивідуально підібране виконання вправ дозволяє не лише скоротити терміни реабілітації, а й запобігти повторним травмам, сприяє адаптації пацієнта до повсякденних навантажень і поверненню до активного способу життя. Саме тому дослідження ролі фізичних вправ у відновленні опорно-рухового апарату після травм є надзвичайно актуальним і має важливе практичне значення.

Мета дослідження. Визначити значення та ефективність фізичних вправ у процесі відновлення опорно-рухового апарату після травм, обґрунтувати їх роль у прискоренні реабілітації, відновленні функціональних можливостей організму та покращенні якості життя пацієнтів.

Матеріали та методи. У дослідженні були використані літературні джерела з фізичної терапії, спортивної медицини та реабілітології, що висвітлюють роль фізичних вправ у відновленні опорно-рухового апарату після травм. Основними матеріалами стали наукові статті, клінічні рекомендації та практичні посібники, які описують механізми впливу вправ на м'язи, суглоби та зв'язковий апарат. Було опрацьовано сучасну наукову літературу для виявлення ефективних підходів до застосування фізичних вправ у реабілітації. Зіставлено результати різних досліджень щодо ефективності різних типів фізичних вправ (силових, координаційних, на розтягування. Дослідження мало оглядово-аналітичний характер і ґрунтувалося на даних доказової медицини та практичного досвіду у сфері фізичної терапії.

Результати дослідження. У ході аналізу наукових джерел та клінічних спостережень встановлено, що фізичні вправи займають провідне місце у реабілітації пацієнтів після травм опорно-рухового апарату. Отримані результати свідчать про покращення функціонального стану. Систематичне виконання вправ сприяло відновленню амплітуди рухів у суглобах та підвищенню сили м'язів у середньому на 25–40 % у порівнянні з пацієнтами, які отримували лише медикаментозне лікування. У більшості досліджень відзначалося значне зниження болю за візуально-аналоговою шкалою після 6–8 тижнів занять. Регулярні вправи запобігали розвитку контрактур, атрофії м'язів та повторних травм. Активна участь у реабілітаційному процесі підвищувала мотивацію пацієнтів, покращувала їх емоційний стан і якість життя.

Найкращі результати спостерігалися при поєднанні силових, координаційних і розтягувальних вправ, що забезпечувало відновлення рухових функцій і стабілізацію пошкоджених сегментів.

Отримані дані підтверджують, що фізичні вправи є ефективним засобом прискорення відновлення після травм і повинні бути обов'язковим компонентом програми фізичної терапії.

Висновки. Фізичні вправи відіграють провідну роль у процесі відновлення опорно-рухового апарату після травм. Їх систематичне застосування сприяє відновленню рухливості в суглобах, підвищенню сили та витривалості м'язів, покращенню кровообігу і прискоренню процесів регенерації тканин. Вправи

допомагають зменшити біль, запобігти розвитку контрактур та атрофії, знизити ризик повторних ушкоджень. Найбільш ефективним є комплексний підхід, що поєднує силові, розтягувальні та координаційні вправи, підібрані індивідуально для кожного пацієнта. Виконання фізичних вправ позитивно впливає не лише на фізичний стан, а й на психоемоційне самопочуття, сприяючи швидшому поверненню до активного способу життя та підвищенню його якості.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ: МОЖЛИВОСТІ ТА РИЗИКИ ДЛЯ ЛЮДСТВА

Слепкова М. В., Ропало Г. М.

Науковий керівник: Ропало Г. М.

ВСП «Запорізький гуманітарний фаховий коледж НУ «Запорізька
політехніка»

annropalo@gmail.com

Вступ. У сучасному світі штучний інтелект (ШІ) є однією з найперспективніших сфер науки та техніки. Його розвиток змінює уявлення про можливості комп'ютерних систем, відкриває нові горизонти для промисловості, медицини, освіти, транспорту та багатьох інших галузей. Системи, що здатні аналізувати великі обсяги даних, навчатися на власному досвіді та приймати рішення, дедалі частіше стають невід'ємною частиною нашого повсякденного життя. Вивчення штучного інтелекту є актуальним, оскільки він не лише спрощує виконання складних завдань, а й ставить перед людством нові виклики – від етичних до правових. Саме тому ця тема є значущою, адже її дослідження дозволяє краще зрозуміти сутність, переваги та ризики впровадження штучного інтелекту у сучасному суспільстві.

Мета дослідження. Метою дослідження є аналіз розвитку, сучасного стану та впливу штучного інтелекту на різні сфери суспільного життя, а також визначення основних переваг, ризиків і викликів, пов'язаних із його впровадженням.

Матеріали та методи. Для досягнення поставленої мети використано: аналітичний метод (для вивчення історії становлення та етапів розвитку штучного інтелекту), порівняльний аналіз (для оцінки впливу ШІ в різних галузях, синтез та узагальнення (для формулювання висновків щодо переваг і ризиків застосування ШІ).

Результати дослідження. Встановлено, що ШІ є ключовою технологією XXI століття, яка має глибоке історичне коріння. Показано, що ШІ значно підвищує ефективність у медицині, промисловості, фінансовому секторі та науці. Визначено

основні соціально-економічні ризики, зокрема можливість технологічного безробіття та посилення нерівності. Окреслено етичні виклики, пов'язані з упередженістю алгоритмів і загрозою приватності.

ШІ – це галузь науки та технології, що займається розробкою систем, здатних імітувати і навіть перевершувати інтелект людей у вирішенні складних задач. Розвиток штучного інтелекту – один з найважливіших технологічних трендів ХХІ століття. Ця галузь наукових досліджень інтенсивно впливає на різні сфери людського життя: від промисловості та медицини до освіти та мистецтва.

Для повного розуміння сучасного розвитку ШІ доцільно розглянути етапи його становлення. Історія штучного інтелекту почалася у стародавньому світі, з міфів, оповідань та чуток про створення неприродних істот, яких майстри обдарували розумом чи свідомістю. Зерна сучасного ШІ заклали філософи, які намагалися описати процес людського мислення як механічне маніпулювання символами. Ця ідея досягла найвищої точки винайденням у 1940-х роках програмованого цифрового комп'ютера, машини, що ґрунтується на абстрактній сутності математичного міркування. Цей пристрій та його принципи надихнули науковців почати серйозно обговорювати можливість побудови машинного інтелекту.

З того часу розвиток технологій зробив можливим перехід від теоретичних міркувань до практичних застосувань ШІ. Можливості, які надає ШІ, мають потенціал для революційного підвищення якості життя та ефективності праці в глобальному масштабі.

Найяскравіше вплив штучного інтелекту проявляється в окремих сферах діяльності людини, зокрема в медицині, економіці та науці. У сфері охорони здоров'я ШІ вже демонструє вражаючі результати. Системи глибокого навчання здатні значно прискорити та підвищити точність діагностики складних захворювань, зокрема, аналізуючи медичні зображення (МРТ, рентген) швидше та ефективніше, ніж людське око. Крім того, ШІ незамінний у розробці ліків, де він оптимізує пошук нових молекул та сприяє розвитку персоналізованої медицини, підбираючи лікування відповідно до унікального генетичного профілю пацієнта.

Подібні досягнення спостерігаються і в інших сферах людської діяльності. В економіці та промисловості ШІ є головним рушієм автоматизації виробництва, підвищуючи продуктивність та знижуючи собівартість товарів. У фінансовому секторі він забезпечує високочастотний трейдинг, ефективне управління ризиками та краще виявлення шахрайства. У науковій сфері ШІ дозволяє аналізувати великі дані, виявляючи закономірності в астрономії, кліматології та фізиці, які

залишаються невидимими для людини. Нарешті, розвиток безпілотних транспортних засобів обіцяє не лише оптимізацію логістики, а й суттєве зниження кількості дорожньо-транспортних пригод.

Однак разом із перевагами виникають і серйозні виклики, які не можна ігнорувати. Попри всі переваги, стрімкий розвиток ШІ створює низку серйозних соціальних, етичних та екзистенційних загроз, які вимагають уваги.

Особливо це помітно у сферах, де ШІ взаємодіє безпосередньо з творчістю та прийняттям рішень людиною. ШІ став модним словом у таких галузях, як дизайн і створення контенту. Такі платформи, як ChatGPT, Gemini, Claude тощо стверджують, що вони спрощують завдання – від створення логотипів до відповідей на складні запитання. На перший погляд, ці інструменти здаються новаторськими, але коли користувачі глибше занурюються в їхній функціонал, з'являються побоювання, пов'язані зі штучним інтелектом.

Ці побоювання не є безпідставними, адже вони охоплюють різні аспекти взаємодії людини й технологій. Одним з найбільш очевидних соціально-економічних ризиків є технологічне безробіття. Автоматизація рутинних, а згодом і складніших інтелектуальних завдань, може призвести до масового витіснення людей з ринку праці, що вимагатиме докорінної зміни освітньої та соціальної політики. Це, у свою чергу, може посилити соціальну нерівність, концентруючи економічні переваги ШІ в руках обмеженої кількості корпорацій.

Не менш важливою є й етична сторона використання штучного інтелекту. Серйозні етичні ризики пов'язані з упередженістю систем ШІ. Оскільки ШІ навчається на історичних даних, що можуть містити расову, гендерну або соціальну дискримінацію, він може відтворювати та навіть посилювати ці упередження у своїх рішеннях – чи то при відборі кандидатів на роботу, чи то у судовій практиці. Крім того, збір величезної кількості персональних даних для навчання ШІ створює ризик масового стеження та порушення приватності.

Висновки. ШІ є визначальною технологією ХХІ століття, яка, як показано, має глибоке коріння, починаючи від філософських роздумів і до появи програмованого цифрового комп'ютера. Сьогодні ШІ — це не лише наукова гіпотеза, а й практичний інструмент, що демонструє безпрецедентні можливості у підвищенні якості життя та ефективності праці.

У сферах медицини та науки ШІ забезпечує революційні прориви, прискорюючи діагностику, розробку ліків та аналіз великих даних. В економіці він виступає рушієм автоматизації, оптимізуючи фінанси та логістику. Ці переваги дають надію на вирішення найскладніших глобальних викликів.

Однак, як засвідчила поява загальнодоступних інструментів, стрімкий розвиток ШІ несе серйозні ризики, які вже стали реальністю. Соціально-економічні загрози технологічного безробіття та посилення нерівності вимагають переосмислення ринку праці та соціальної політики. Етичні ризики, такі як упередженість систем через дискримінаційні дані та порушення приватності, підкреслюють необхідність прозорості та справедливості в розробці алгоритмів.

Таким чином, головний виклик, що стоїть перед людством, полягає не стільки у подальшому розвитку ШІ, скільки в управлінні цим розвитком. Необхідно терміново розробити ефективні міжнародні механізми, етичні кодекси та законодавче регулювання, щоб максимізувати переваги ШІ та мінімізувати його загрози.

ПОЗИТИВНИЙ РОЗВИТОК МОЛОДІ І СОЦІАЛЬНА УЧАСТЬ

Тимошенко З.Ю.

Науковий керівник: к. філософ. н., доц. Садовніков О. К.
Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна
tymoshenkozoriana423@gmail.com

Вступ. У ХХІ столітті роль молоді дедалі частіше переосмислюють: її вже не розглядають лише як об'єкт піклування, а бачать як активного суб'єкта соціальних перетворень. Цей зрушок відображає парадигму позитивного розвитку молоді (Positive Youth Development, PYD), яка акцентує увагу на ресурсах, компетенціях і соціальній залученості молодих людей [1]. В умовах війни та глибоких трансформацій в Україні молодь виступає одним із ключових чинників відновлення - ініціює волонтерські проекти, локальні громадські ініціативи та нові форми солідарності, у тому числі цифрові.

Мета і завдання дослідження з'ясувати умови позитивного розвитку молоді в сучасній Україні через змістовну соціальну участь, яка сприяє її ефективній інтеграції в доросле життя та внеску у розвиток громади.

Завдання: дослідити механізми формування позитивної ідентичності молодих людей; проаналізувати чинники, що визначають рівень і форми соціальної участі; оцінити ефективність державних і громадських механізмів підтримки молодіжних ініціатив.

Матеріали й методи. Дослідження носить теоретично-аналітичний характер. Воно спирається на узагальнення сучасних емпіричних досліджень і звітів (зокрема

дані UNICEF, ПРООН, «Молодь України» 2023) та на аналіз публікацій з теми соціальної участі молоді. Використано методи контент-аналізу наукових джерел, порівняльний аналіз соціологічних опитувань і якісний аналіз опублікованих інтерв'ю й кейсів.

Результати. Огляд джерел свідчить про поступове наростання соціальної активності української молоді: зростає участь у волонтерських рухах, громадських радах та неформальних освітніх програмах; молоді люди все частіше виступають партнерами місцевих громад і державних структур [2].

Міжнародні дослідження підкреслюють важливість партнерства «youth–adult» - співпраці молоді з дорослими, що сприяє накопиченню соціального капіталу та ефективному залученню молоді до прийняття рішень [3; 4; 6]. Ключові фактори, що визначають якість соціальної участі, - доступ до ресурсів, рівень довіри до інституцій і реальні можливості впливати на рішення. Особливу роль відіграє формування «youth voice», тобто усвідомлення молоддю власної ваги в процесах ухвалення рішень [5].

Участь у громадських ініціативах сприяє розвитку командних навичок, емпатії, лідерства та проєктного мислення. За результатами дослідження Джордано та співавторів [2] виокремлені п'ять захисних процесів, що підтримують молодь у кризових умовах: позитивне мислення, почуття контролю, емоційна саморегуляція, міжособистісна підтримка та активна участь у житті громади. Отже, соціальна активність виступає не тільки ресурсом розвитку, а й механізмом подолання травматичного досвіду.

В Україні з'являються різноманітні інструменти підтримки - грантові програми, освітні тренінги, молодіжні ради та цифрові платформи. Проте більшість ініціатив поки що має епізодичний характер; потрібен перехід до системних підходів, що забезпечать сталість і накопичення соціального капіталу.

Висновки. Позитивний розвиток молоді - стратегічний чинник демократичного поступу і соціальної стійкості України. Соціальна участь молоді поєднує особистісну самореалізацію з внеском у розвиток суспільства і формує нові моделі громадянського лідерства, важливі для післявоєнного відновлення. Ефективна підтримка має базуватись на принципах партнерства, довіри й відкритості між державою, громадами та молоддю. Перспективним напрямом подальших досліджень є вивчення цифрових форматів залучення молоді та їхнього впливу на трансформацію громадянської культури.

Список використаних джерел

1. Shek D. T. L., Ma H. K., Merrick J. et al. Positive youth development: current perspectives. *Frontiers in Psychology*. 2019. Vol. 10. P. 1–13. DOI: 10.3389/fpsyg.2019.2080.
2. Giordano P., Manea L. et al. Resilience processes among Ukrainian youth preparing to engage in resilience-building. *Frontiers in Psychology*. 2024. Vol. 15. DOI: 10.3389/fpsyg.2024.1331886.
3. Camino L., Zeldin S. From Periphery to Center: Pathways for Youth Civic Engagement in the Day-to-Day Life of Communities. *Applied Developmental Science*. 2002. Vol. 6, No. 4. P. 213–220. DOI: 10.1207/S1532480XADS0604_8.
4. United Nations. *World Youth Report 2022: Youth and the 2030 Agenda for Sustainable Development*. New York: UN, 2022.
5. USAID YouthPower. *A Systematic Review of Positive Youth Development Programs in Low- and Middle-Income Countries*. Washington, D.C., 2019. (Open access).
6. Zeldin S., McDaniel A., Topitzes D., Lorens M. B. Bringing young people to the table: Effects on adults and youth organizations. *CYD Journal*. 2001. Vol. 2, No. 2. P. 20–27.

АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ВОДОРОСТЕЙ ДЛЯ ОТРИМАННЯ НЕНАСИЧЕНИХ ЖИРНИХ КИСЛОТ

Тредіт Е.Г.

Наукові керівники: Двінських Н. В., Касперчук А. О.

Комунальний заклад «Харківський ліцей № 116 Харківської міської ради»,

м. Харків, Україна

emiliatredit3@gmail.com

Основна ідея досліджень полягає у застосуванні мікрowodоростей як джерела поліненасичених жирних кислот для їхнього отримання у промислових масштабах. При цьому можливо отримання високоцінних продуктів за допомогою сонячної енергії та дешевих джерел вуглецю.

Запропоновано отримання поліненасичених жирних кислот в суміші або окремих за допомогою мікроводорості *Phaeodactylum tricornutum* для застосування в харчуванні, профілактиці або лікуванні захворювань, спричинених дисбалансом ПНЖК, а також у косметичних продуктах. Складено технологічну схему отримання поліненасичених жирних кислот для організації вітчизняного виробництва з використанням клітин діатомової мікроводорості.

Мета: визначити перспективи отримання поліненасичених жирних кислот з мікроводоростей та запропонувати технологічну схему для організації вітчизняного виробництва.

Завдання дослідження:

1. Провести аналіз джерел літератури щодо класифікації жирних кислот, зокрема поліненасичених, та їх біологічної дії.
2. Проаналізувати джерела одержання поліненасичених жирних кислот, визначити актуальні джерела та вибрати об'єкт дослідження з перспективних видів мікроводоростей.
3. Проаналізувати методи одержання поліненасичених жирних кислот з мікроводоростей, визначити переваги та недоліки використовуваних методів.
4. Запропонувати схему отримання поліненасичених жирних кислот з мікроводоростей для виробництва цих високоцінних продуктів.

Об'єкти дослідження: поліненасичені жирні кислоти, зокрема ω -3 та ω -6, джерела їхнього утворення, мікроводорості як джерела ПНЖК.

Предметом дослідження є структура та властивості поліненасичених жирних кислот, джерела їхнього промислового отримання, технологічні рішення для організації виробництва на основі мікроводоростей.

Методи дослідження: аналітично-теоретичні методи скринінгу спеціальної літератури та аналіз наукових публікацій щодо асортименту, властивостей та перспектив використання пептидних антибіотиків, технологій отримання поліненасичених жирних кислот.

Проведені дослідження дозволяють зробити **висновок**, що технологічна схема виробництва ПНЖК на основі діатомової мікроводорості *Phaeodactylum tricornutum* спрямована на отримання більшого приросту біомаси, на вилучення та очищення суміші або окремих ПНЖК, які мають низьку вартість, що обумовлює економічність процесу, сприяння розширенню та оптимізації виробничого процесу для застосування в харчуванні, профілактиці або лікуванні захворювань, спричинених дисбалансом ПНЖК, а також у косметичних продуктах.

Тому багато водоростей сьогодні – це новий харчовий ресурс. Люди зможуть доповнити свою їжу ПНЖК шляхом споживання продуктів і харчових олій, багатих цими жирними кислотами, тоді як інші зможуть використати ліки або продукти для здоров'я з певною ПНЖК.

Ключові слова: поліненасичені жирні кислоти, мікрородорості, культивування, фітобіореактор, технологічна схема.

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ КАТІОНІВ МЕТАЛІВ НА ТЕРАПЕВТИЧНИЙ ЕФЕКТ АНТИБАКТЕРІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ ГРУПИ ФТОРХІНОЛОНІВ

Чорна А.Г.

Наукові керівники: Головченко О. С., Касперчук А. О.

Комунальний заклад «Харківський ліцей № 116 Харківської міської ради»,

м. Харків, Україна

achornaja2@gmail.com

Дослідження присвячено **актуальному питанню** вивчення взаємодії фторхінолонів із катіонами металів, які містяться у харчових продуктах, напоях, інших лікарських препаратах та дієтичних добавках. Встановлено, що ці катіони утворюють хелатні комплекси з фторхінолонами, що значно знижує їх абсорбцію та біодоступність. Такі взаємодії можуть впливати на фармакологічну ефективність препаратів та результати лікування.

З огляду на це, вивчення взаємодій між фторхінолонами і катіонами металів є необхідним для розуміння механізмів їх виникнення. Це дозволить розробити практичні рекомендації для лікарів і фармацевтів, щодо раціонального призначення цих антибіотиків, коригування режиму їх прийому та попередження небажаних наслідків. Зокрема, важливим є інформування пацієнтів про необхідність розділення в часі прийому препаратів і продуктів, що містять катіони металів, для забезпечення максимальної ефективності лікування.

Виходячи з наведеного **метою роботи** стало вивчення, в рамках хімічного експерименту, взаємодії препаратів групи фторхінолонів четвертого покоління, а саме моксифлоксацину та гатифлоксацину з компонентами харчових продуктів, напоїв, лікарських препаратів та добавок, таких як катіони кальцію та магнію.

Для досягнення поставленої мети були поставлені наступні **дослідницькі завдання:**

1. Проаналізувати інформацію надану в наукових джерелах, стосовно основних ризиків, пов'язаних з одночасним прийомом ліків та продуктів харчування.

Зокрема, з'ясувати, як компоненти їжі можуть змінювати фармакокінетику та фармакодинаміку лікарських засобів, впливати на їх ефективність та безпеку.

2. Для вивчення взаємодії обрано препарати з групи фторхінолонів – моксифлоксацин та гатифлоксацин, та солі кальцію і магнію. За допомогою хімічних реакцій визначити чи вступають дані препарати у взаємодію з обраними катіонами.
3. Вивчити асортимент лікарських засобів моксифлоксацину та гатифлоксацину зареєстрованих в Україні.
4. Використовуючи метод абсорбційної спектрофотометрії в ультрафіолетовій та видимій ділянці спектру провести дослідження взаємодії фторхінолонів з катіонами кальцію та магнію, що входять до складу харчових продуктів, напоїв, лікарських препаратів та добавок.
5. Згідно з результатами проведених досліджень зробити висновки та розробити рекомендації щодо раціонального прийому фторхінолонів.

Об'єкт дослідження. Субстанції фторхінолонів – гатифлоксацин, моксифлоксацин. Солі металів, що входять до складу продуктів харчування, лікарських препаратів та добавок, а саме – кальцію хлорид, магнію сульфат.

Предметом дослідження є виявлення та визначення впливу катіонів металів, на лікарські сполуки групи фторхінолонів з метою надання рекомендацій щодо раціонального прийому ліків.

Методи, які використовувались: хімічні (аналітичні реакції, УФ-спектрофотометрія), експериментальний, графічний (побудова спектрів поглинання), статистичний (обробка та статистичний аналіз отриманих даних).

Проведені дослідження дозволяють зробити **висновок**, що вивчення взаємодії лікарських препаратів і мінеральних речовин є важливою складовою раціональної фармакотерапії. Розуміння цих взаємодій дозволяє підвищити ефективність лікування, мінімізувати ризик побічних ефектів та уникнути небажаних наслідків, спричинених дієтичними чинниками. Подальші дослідження в цій галузі сприятимуть удосконаленню підходів до лікування та розробці більш безпечних терапевтичних стратегій. Практична складова виконаних досліджень полягає в наданні рекомендацій пацієнтам, щодо запобіганню сумісного прийому фторхінолонів з харчовими продуктами, напоями, одночасного прийому з лікарськими препаратами та харчовими добавками, які містять катіони кальцію та магнію у значних концентраціях, дотримуватись розділення у часі 2-3 години.

Ключові слова: лікарсько-харчова взаємодія, фторхінолони, катіони металів, взаємодія з мінеральними речовинами, УФ-спектрофотометрія.

ІНДИВІДУАЛЬНІ ОСВІТНІ ТРАЄКТОРІЇ ДЛЯ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ: ПЕРЕВАГИ ТА ВИКЛИКИ

Чуприна Г. В.

Комунальний заклад «Харківський ліцей №140 Харківської міської ради»,

Харків, Україна

chuprinaanna1973@gmail.com

Вступ. У статті розглядаються особливості створення індивідуальних освітніх траєкторій для обдарованих дітей у сучасному освітньому середовищі. Наголошено на перевагах такого підходу, серед яких — розвиток інтелектуального потенціалу, підвищення мотивації до навчання, формування самостійності й креативності. Водночас проаналізовано основні виклики, зокрема необхідність додаткових ресурсів, підготовки педагогічних кадрів, забезпечення психологічної підтримки та збереження соціалізації. Акцентовано на ролі вчителя у формуванні індивідуальної траєкторії як умови повноцінного розвитку обдарованої дитини. Зроблено висновок про важливість інтеграції персоналізованого підходу в систему загальної середньої освіти.

Мета дослідження. Проаналізувати сутність індивідуальних освітніх траєкторій для обдарованих дітей, виявити їхні переваги для розвитку особистості та навчальних досягнень учнів, а також визначити основні виклики й труднощі, що виникають у процесі їх реалізації, з метою пошуку оптимальних шляхів удосконалення освітнього процесу.

Матеріали та методи. У процесі дослідження було використано науково-методичні матеріали з педагогіки та психології, нормативно-правові акти у сфері освіти України, а також результати сучасних вітчизняних та зарубіжних досліджень, присвячених проблемі обдарованості та індивідуалізації навчання.

Для досягнення мети були застосовані такі методи:

- теоретичні методи: аналіз та узагальнення наукової літератури, порівняння сучасних підходів до організації індивідуальних освітніх траєкторій, класифікація їхніх переваг та викликів;
- емпіричні методи: спостереження за навчально-виховним процесом, анкетування та опитування вчителів, учнів та батьків з метою виявлення ефективності впровадження індивідуальних освітніх маршрутів;

- методи узагальнення практичного досвіду: аналіз педагогічних кейсів, вивчення практики роботи закладів освіти, що реалізують індивідуальні освітні програми для обдарованих дітей;
- статистичні методи: кількісний і якісний аналіз результатів опитувань, узагальнення отриманих даних для формулювання висновків.

Сьогодні хочу звернути увагу на важливе питання — створення індивідуальних освітніх траєкторій для обдарованих дітей. У сучасному освітньому середовищі дедалі більше говорять про необхідність персоналізованого підходу, і це не випадково. Кожна дитина — унікальна, а обдарованість потребує особливих умов для розвитку.

Результати дослідження. Обдаровані діти — майбутній цвіт нації, інтелектуальна еліта, гордість і честь України, її світовий авторитет, а тому перед кожним педагогічним колективом стоїть завдання спрямоване на забезпечення формування інтелектуального потенціалу нації шляхом створення оптимальних умов для обдарованої молоді.

Часто в початкових класах можна побачити дітей-чомучок, які постійно щось запитують, чимось цікавляться, хочуть більшого обсягу, глибини матеріалу. Однак, розмовляючи з вчителями дізнаєшся, що в середній ланці таких дітей стає менше, а в старших класах залишаються одиниці. Обдаровані діти з незвичайного розумових можливостей дитини стає проблемою не тільки для родини, а й для вчителів. Труднощі дійсно виникають. Таких дітей чекають не тільки радості навчання, але й розчарування і конфлікти. Саме їм, найбільш допитливим, часто стає нудно в класі. Більшості вчителів просто ніколи дбати про обдаровану дитину, а іноді їм навіть заважають учні з вражаючими знаннями, з не завжди зрозумілою розумовою активністю. Іноді педагог збирається приділяти таким учням особливу увагу, давати більш складні завдання, але потім ці наміри забуваються, не виконуються. Діти, що випереджають своїх однолітків, прагнуть привернути до себе увагу. Стрімке виконання завдань, готовність правильно відповісти на запитання вчителя — для них бажана розумова гра, змагання. Для таких дітей важлива індивідуальна освітня траєкторія.

Які переваги має індивідуальна траєкторія? Індивідуальна освітня траєкторія – персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду. Ґрунтується на виборі здобувачем освіти: видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів

навчання. Індивідуальна освітня траєкторія може бути реалізована через індивідуальний навчальний план.

У новому тисячолітті учень сам стає ініціатором свого освітнього просування, автором власної освітньої траєкторії, яка вибудовується всередині широкої освітньої реальності. Організація навчання за індивідуальною траєкторією вимагає особливої методики й технології. Вирішувати цю задачу в сучасній дидактиці пропонується зазвичай двома протилежними способами, кожний з яких іменують індивідуальним підходом. Аби оволодіти певною компетенцією, різним дітям потрібні різні способи та методи навчання, й час навчання також може різнитися. Константою є тільки результат – набуття дитиною компетентності. Тільки персоналізація освіти дозволяє учням бути "агентами" освітнього процесу, адже базується безпосередньо на освітніх цілях та інтересах дітей, закладаючи міцний фундамент для усвідомленого навчання протягом життя.

По-перше, це можливість розкрити потенціал дитини, не обмежуючи її рамками стандартної програми. Такий підхід підвищує мотивацію до навчання, сприяє розвитку самостійності, креативності, вміння працювати з інформацією. Персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання. Індивідуальна освітня траєкторія в закладі освіти може бути реалізована через індивідуальний навчальний план.

По-друге, діти отримують гнучкість у навчанні: можуть обирати темп, формат, пріоритети — у співпраці з учителем та батьками. Це сприяє психологічному комфорту й емоційному балансу. Емоційний баланс - це стан, коли дитина відчуває себе комфортно та захищено, має позитивний емоційний фон, а її емоції не перевантажують її та не заважають процесу навчання. Кожна дитина має свої особливості в емоційному регулюванні, тому важливо враховувати їх у навчальному процесі. Наприклад, деяким дітям може знадобитися більше часу для переходу між різними видами діяльності, а деяким — більш структурований розклад. Завжди потрібно створювати сприятливий емоційний клімат в навчальному закладі. Це включає створення атмосфери довіри, підтримки та взаємної поваги між учнями та вчителями. Важливо, щоб дитина відчувала себе захищеною та могла висловлювати свої емоції без страху. Вчителі та батьки можуть допомогти дітям розвивати навички саморегулювання емоцій, такі як вміння

розпізнавати та розуміти свої емоції, а також знаходити конструктивні способи їх вираження. Враховуючи індивідуальні емоційні потреби та можливості дозволяють створити освітній процес, який відповідає саме потребам дитини та допомагає їй розвивати свої здібності та досягати успіху.

Коли дитина відчуває себе комфортно, тоді вона успішно справляється з навчальним матеріалом, вона стає більш мотивованою до навчання та активніше залучається до процесу. Емоційний баланс сприяє здоров'ю дитини, як фізичному, так і психологічному. Навчання має бути не лише джерелом знань, а й джерелом радості та задоволення. При цьому важливо уникати стресів та перевантажень, які можуть негативно впливати на психічне здоров'я дитини. Сприятливий емоційний клімат допомагає дитині розвивати навички спілкування та співпраці з однолітками, а також формувати позитивні взаємовідносини з учителями та батьками. Вдалі навчальні досвіди та позитивні емоції допомагають дитині розвивати почуття самооцінки та самоповаги, що є важливою основою для успіху в житті.

Проте є й виклики. Реалізація індивідуальної освітньої траєкторії потребує значних ресурсів: підготовки педагогів, додаткового часу, гнучкості в організації освітнього процесу. Не всі школи мають достатнє кадрове й технічне забезпечення. Крім того, обдаровані діти часто стикаються з соціальною ізоляцією, емоційними труднощами чи високими очікуваннями з боку дорослих. Наше завдання як педагогів — створити таке середовище, де дитина почуватиметься підтриманою, матиме змогу реалізувати себе, при цьому не втрачаючи зв'язку з колективом і соціумом.

Висновки. Підсумовуючи, скажу: індивідуальна освітня траєкторія — це не розкіш, а вимога часу. Вона дає шанс обдарованим дітям не лише вчитися краще, а й бути щасливими в навчанні. І саме від нас залежить, чи стане школа для них простором розвитку, а не обмежень.

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: ВИКЛИКИ, ЗАГРОЗИ ТА ШЛЯХИ ЗАХИСТУ

Шевченко А. І., Ропало Г. М.

Науковий керівник: Ропало Г. М.

ВСП «Запорізький гуманітарний фаховий коледж НУ «Запорізька
політехніка»

annropalo@gmail.com

Вступ. Інформаційна безпека є критичним елементом стабільності сучасного цифрового суспільства. З розвитком ІТ-технологій, хмарних сервісів, штучного

інтелекту та Інтернету речей (IoT) питання захисту даних стає ключовим для організацій, державних установ та приватних користувачів. Актуальність теми обумовлена стрімким зростанням кіберзагроз, збільшенням кількості атак на критичну інфраструктуру та появою нових методів шахрайства.

В умовах глобальної цифровізації та воєнних конфліктів ризики зовнішніх і внутрішніх атак на інформаційні системи значно зростають. Загрози кібербезпеки еволюціонують: від класичного фішингу до складних атак на ланцюги поставок програмного забезпечення та використання штучного інтелекту для обходу систем захисту. Тому забезпечення інформаційної безпеки вимагає комплексного підходу, що поєднує технічні, організаційні та правові механізми.

Мета дослідження. Проаналізувати сутність, принципи та загрози інформаційній безпеці в умовах цифровізації, а також визначити основні шляхи її вдосконалення.

Матеріали та методи. Дослідження базується на аналізі нормативно-правових актів, міжнародних стандартів (ISO/IEC 27001, ISO/IEC 27002), статистичних даних про кіберінциденти, а також наукових публікацій з кібербезпеки. Використано методи порівняльного аналізу, систематизації та узагальнення даних.

Результати дослідження. Сучасна інформаційна безпека ґрунтується на забезпеченні трьох фундаментальних атрибутів даних: конфіденційності, цілісності та доступності. Конфіденційність гарантує доступ до інформації лише авторизованим особам, цілісність забезпечує збереження даних у незмінному вигляді, а доступність передбачає отримання інформації користувачами у потрібний час.

Аналіз загроз безпеці демонструє чіткий поділ на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх належать складні організовані атаки, такі як DDoS-напади, експлойти вразливостей програмного забезпечення, фішинг, поширення шкідливого ПЗ, а також все більш поширені атаки через ланцюги поставок. Внутрішні загрози переважно пов'язані з людським фактором і включають випадкове чи навмисне розголошення конфіденційної інформації, надмірні права доступу та порушення політик безпеки.

Статистичні дані підтверджують значне посилення кіберзагроз. У 2024 році спостерігалось різке зростання кіберінцидентів на 69,8% порівняно з попереднім роком, а фінансові збитки від шахрайства зросли на 37%, досягнувши 1,1 млрд гривень. Серед основних векторів атак переважають фішинг (42%), DDoS-атаки (28%) та шкідливе програмне забезпечення (20%). Ефективний захист вимагає

комплексного багаторівневого підходу, що поєднує технологічні, процедурні та організаційні заходи. Серед технологічних заходів ключове значення мають сучасні криптографічні методи, багатофакторна автентифікація, регулярне оновлення програмного забезпечення та системи резервного копіювання. Процедурні заходи включають регулярні аудити безпеки, тестування на проникнення та навчання користувачів основам кібергігієни. Важливим організаційним заходом є розробка планів відновлення після інцидентів.

Перспективні технології захисту знаходять своє впровадження у таких рішеннях, як біометрична автентифікація, системи моніторингу в реальному часі та побудова систем управління інформаційною безпекою відповідно до міжнародних стандартів ISO/IEC 27001.

Однак залишаються актуальними низка проблем, серед яких недостатній рівень кваліфікації IT-фахівців для протидії новим загрозам, наявність застарілих систем, низька кіберграмотність користувачів та відставання нормативно-правової бази від динамічного розвитку кіберзагроз.

Ключовими трендами розвитку інформаційної безпеки є перехід до проактивної ризик-орієнтованої моделі, активне застосування штучного інтелекту для виявлення аномалій, посилення міжнародної співпраці та гармонізація нормативної бази для протидії транснаціональним кіберзагрозам.

Висновки. Інформаційна безпека є невід'ємною складовою цифрового суспільства. Її забезпечення вимагає комплексного підходу, що поєднує технічні, організаційні та правові механізми. Успішний захист даних залежить від здатності організацій попереджати кіберзагрози, реагувати на інциденти та забезпечувати довіру користувачів.

В Україні спостерігається позитивна динаміка у вдосконаленні систем безпеки, проте виклики залишаються. Зростання кількості кібератак, поява нових технологій та глобалізація вимагають від організацій постійного оновлення систем захисту та підвищення кваліфікації персоналу. Тільки комплексний підхід до інформаційної безпеки забезпечить стабільність цифрової інфраструктури та захист інтересів користувачів.

ГОСПОДАРСЬКО-КОРИСНІ ОЗНАКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ГЕНОФОНДНИХ ПОРІД КУРЕЙ УКРАЇНИ

Шефель А. Д.

Наукові керівники: Іонов І. А., Бугакова О. В.

Комунальний заклад «Харківський ліцей №116 Харківської міської ради»,

Харків, Україна
arina290429@gmail.com

Вступ. Птахівництво у світі – галузь тваринництва, яка спрямована на виробництво харчових яєць та м'яса різних видів сільськогосподарської птиці: курей, качок, індиків, цесарок, страусів та перепелів.

Мета дослідження. Визначення господарсько-корисних ознак генофондного стада курей Державної дослідної станції птахівництва НААН України та порівняльна оцінка їх породних особливостей для подальшого використання в процесі селекції.

Матеріали та методи. Дослідження проведені у 2022-2023 роках у відділі генетики і селекції Державної дослідної станції птахівництва НААН на породах: українська вуханка, юрлівські голосисті, італійські куріпчасті, австралорп, суссекс, голошийна, падуан і міні-кури. Доросла птиця утримувалась на підлозі в секціях по 50 курей і 7 півнів або в кліткових батареях різного типу. Відтворення генофондних популяцій відбувалося шляхом вільного парування або штучного запліднення. Вирощування курчат проводили у кліткових батареях до 120-денного віку. Дослідження проведені на різних породах курей, у яких на груповому рівні були вивчені основні господарсько-корисні ознаки. Масу тіла визначали на гастрономічних терезах. Масу яєць визначали в 30-й та 52-й тиждень віку птиці. У роботі були використані різноманітні методи дослідження, а саме: індивідуально-масовий метод селекції, метод панміксії, визначення продуктивних якостей курей (маси яєць, живої маси птиці, несучості), відтворних якостей (збереженість).

Результати дослідження. В колекції колишнього Інституту птахівництва НААН нараховувалося 9 рідкісних порід та популяцій курей - юрлівські голосисті, італійські куріпчасті, австралорп, суссекс, українські вуханки, голошийна, падуан, міні-смуґасті, міні м'ясо-яєчні. Ця птиця характеризується такими основними господарсько-корисними ознаками: найвищу несучість демонструють породи падуан, юрлівські голосисті, міні кури. Найбільшу масу досягають породи австралорп, суссекс, голошийні. Найважчі яйця дають голошийні та суссекс. Найвищий рівень збереженості демонструють австралорп та міні м'ясо-яєчні. Унікальність та висока наукова цінність колекції курей обумовлена присутністю у птиці якостей та специфічних ознак, які мають велике народногосподарське значення для розвитку вітчизняного птахівництва. Кури цієї колекції є джерелом важливої генетичної інформації (цінних генів, якостей, ознак).

Таблиця. 1

Породи	Ознаки					
	Несучість на середню несучку за 52 тижні життя, шт. (штук)	Жива маса, кг (кілограм)		Маса яєць, кг (кілограм)		Збереженість, % (відсотки)
		20 тиж.	52 тиж.	30 тиж.	52 тиж.	
Юрлівські голосисті	150	1.91	2.00	0.0521	0.0578	87.7
Австралорп	138	1.96	2.16	0.0526	0.0589	94.0
Італійські куріпчасті	117	1.42	1.62	0.0503	0.0562	93.3
Сусекс	138	1.83	2.15	0.0534	0.0603	87.3
Голошийні	110	1.87	2.15	0.0556	0.0605	84.3
Українська вуханка	127	1.82	2.09	0.052	0.0537	91.6
Падуан	158	1.88	2.07	0.0516	0.0566	87.9
Міні смугасті	140	1.19	1.38	0.0477	0.0524	92.6
Міні м'ясо-яєчні	139	1.48	2.4	0.05	0.0565	94.2

Висновки. Проаналізовано наявні племінні характеристики рідкісних порід курей України за основними господарсько-корисними ознаками. Проведена оцінка наявного генофонду, популяцій та порід курей за показниками продуктивних та відтворних якостей. Популяції курей, які зберігаються в Державній дослідній станції птахівництва НААН, характеризуються високими адаптивними якостями: виводимістю (82-95%) яєць, збереженістю молодняку (90-99%) та дорослої птиці (90-94%). Апробовано методи збереження 9 генофондних порід яєчних та м'ясо-яєчних курей. Визначено методи поліпшення екстер'єру та відтворних якостей птиці генофондного стада. Одержано наступну генерацію птиці рідкісних та ресинтезованих порід.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЖИВНОЇ ЦІННОСТІ ВІВСЯНИХ ПЛАСТИВЦІВ ДЕЯКИХ ТОРГОВИХ МАРОК, ПРИСУТНІХ НА РИНКУ УКРАЇНИ

Шпетна З. О.²

Наукові керівники: Процька В.В.¹, Нагієвич Т.І.²

¹Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна

²КЗ «Харківський ліцей № 114 Харківської міської ради», Харків, Україна

Вступ. Вівсяні пластівці є невід'ємним компонентом раціонального та здорового харчування завдяки своєму унікальному біохімічному складу. Їхня регулярна присутність у раціоні сприяє нормалізації обмінних процесів, підтриманню здоров'я серцево-судинної та травної систем.

Вівсяні пластівці виготовляють із зерен вівса посівного (*Avena sativa* L.) шляхом пропарювання, очищення та розплющування. Цей метод обробки дозволяє зберегти більшість корисних речовин, що містяться в цільній зернині. Поживна цінність вівсяних пластівців формується завдяки збалансованому вмісту білків, жирів та вуглеводів, а також наявності важливих мікронутрієнтів, зокрема, вітамінів.

Вуглеводи у вівсяних пластівцях представлені переважно полісахаридами, зокрема крохмалем та розчинними харчовими волокнами – бета-глюканами. Вони знижують ризик розвитку атеросклерозу шляхом зв'язування холестерину у кишківнику, перешкоджаючи його всмоктуванню в кров. Бета-глюкани слугують пребіотиком, тобто живильним середовищем для корисної мікрофлори кишківника, та сприяють нормалізації його моторики. Вони сповільнюють засвоєння вуглеводів, що запобігає різким стрибкам рівня глюкози в крові.

Вівсяні пластівці є цінним джерелом рослинного білка, що містить важливі амінокислоти, які необхідні організму для синтезу м'язової тканини, вироблення ферментів та гормонів, відновлення тканин організму. Білок вівса має один із найбільш збалансованих амінокислотних профілів серед злакових культур. Наявність повного спектра незамінних амінокислот робить вівсяні пластівці важливим продуктом для спортсменів, дітей та вегетаріанців.

Хоча сам овес не є значним джерелом аскорбінової кислоти, її наявність (навіть у невеликих кількостях або у складі збагачених продуктів) відіграє важливу роль. Вітамін С є потужним антиоксидантом, який захищає клітини від пошкодження вільними радикалами та зміцнює імунну систему.

Ринок пропонує широкий асортимент вівсяних пластівців, які можуть відрізнятися за сортом вівса, технологією обробки (наприклад, пластівці швидкого приготування чи цільнозернові) та наявністю добавок. Вміст ключових нутрієнтів, таких як бета-глюкани, амінокислоти та вітаміни, може суттєво варіюватися між різними торговими марками. Тому аналіз та порівняння вмісту цих компонентів є абсолютно доцільним. Це дозволить споживачеві зробити обґрунтований вибір на

користь того продукту, який має найвищу поживну цінність і максимально відповідає потребам здорового харчування.

Метою дослідження визначення кількісного вмісту аскорбінової кислоти, полісахаридів та амінокислот у вівсяних пластівцях популярних торгових марок для вибору найкориснішого для харчування продукту.

Матеріали та методи. Для експерименту використовували вівсяні пластівці популярних ТМ «Розумний вибір», «Сила Геркулеса» та «DeLuxe», придбаних у супермаркеті торгової мережі «АТБ». Для аналізу зразки готували відповідно до рекомендацій на упаковці.

Кількісний вміст аскорбінової кислоти визначали методом титриметрії, полісахаридів – гравіметрії, амінокислот – методом абсорбційної спектрофотометрії при довжині хвилі 573.

Результати дослідження. Одержані результати показали, що аскорбінова кислота в усіх досліджуваних зразках містилася у слідових кількостях. Найбільший вміст її був зафіксований у вівсяних пластівцях ТМ «Розумний вибір» - 15,58 мг/100 г. Найвищий вміст полісахаридів зафіксовано у вівсяних пластівцях ТМ «Розумний вибір» – 18,66 %. Вміст цих БАП у вівсяних пластівцях ТМ «Сила Геркулеса» та «DeLuxe»бум майже вдвічі нижчим – 10,28 та 8,71 % відповідно. Амінокислоти за вмістом переважали у вівсяних пластівцях ТМ «DeLuxe» - 1,25 %. У вівсяних пластівцях ТМ «Розумний вибір» їх вміст був майже на тому ж рівні – 0,93 %. Найменше амінокислот містилося у вівсяних пластівцях ТМ «Сила Геркулеса» - 0,71 %.

Висновки. Проаналізувавши одержані дані, можна зробити висновок, що найкориснішим для вживання серед досліджуваних зразків є вівсяні пластівці ТМ «Розумний вибір», які містять найвищу кількість полісахаридів, аскорбінової кислоти та оптимальну кількість амінокислот.

Секція В. Суспільствознавство

ВОЄННІ РЕПАРАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ ПЕРСПЕКТИВИ

Алексєєва М.П.

Науковий керівник: Ростовська К.В.

комунальний заклад “Харківський ліцей № 116 Харківської міської ради”,

м.Харків, Україна

mashaalex80@gmail.com

Вступ. У ході збройної агресії РФ наша держава постійно потерпає від завданої агресором шкоди, що безсумнівно порушує права людини та громадянина. Тема репарацій пересікається з бажанням України на справедливість, але у міжнародному праві поки не існує механізму їх застосування, що ускладнює цей процес.

Тема воєнних репарацій є однією з найскладніших й найважливіших у міжнародному праві та відносинах. Воєнні конфлікти завдають значної шкоди не лише фізичній інфраструктурі, але і соціальному, економічному та політичному життю країн, які стають жертвою агресії. Після закінчення війни питання відшкодування збитків стає критично важливим для відновлення справедливості та стабільності.

Мета дослідження. Метою дослідження було поставлено охарактеризування сучасних викликів щодо репарацій дослідивши правові аспекти й запропонування власного репараційного механізму.

Матеріали та методи. Під час наукового дослідження було використано наступні методи, а саме: системний метод дослідження був використаний при вивченні джерел міжнародного та національного регулювання воєнних репарацій, аналіз історичного досвіду щодо питання репарацій, а також метод критичного аналізу, що застосовувався у розгляді українських перспектив та розробки правового механізму на основі опрацьованого матеріалу та проведеного дослідження науково-теоретичної бази з поставленої проблематики.

Результати та висновки дослідження. З історичної точки зору поняття «репарації» є відшкодуванням за військові збитки, завдані однією державою іншій. Було встановлено, що репарації можуть бути застосовані в незалежності від результату війни, але компенсація за шкоду шляхом репарацій послугує стабілізатором для економіки та інших суспільних процесів у державі.

Проведений аналіз наукових публікацій показав, що питання репарацій активно піднімалося на міжнародній арені. В особливості правову природу та

історичні механізми відшкодування шкоди у своїх працях розкрили П'єтро та Джуліан Вайет.

Окремі випадки як «Лондонські угоди 1953» було досліджено Юрденом Каїзер де автор засвідчив про репарації в період після Другої світової.

Дослідивши міжнародний досвід в справах пов'язаних з репараціями починаючи від ХХ сторіччя, нами з'ясовано, що досі не існує сталого механізму сплати репарацій і кожна справа є унікальною, через що важко встановити систему яка б відповідала поставленим задачам перед стороною як потерпілого, так і агресора. Це, перш за все, зумовлено тим, що процес репарацій являє собою масштабну процедуру з залученням великої кількості зусиль задля встановлення справедливості. Тяглість цього процесу інколи може займати надвелику кількість часу та ресурсів.

З цим, нами було з'ясовано, що вже іде активна розробка репараційного механізму і перший його етап – Реєстр Збитків Для України вже було реалізовано. Не менш важливою стала програма уряду України «Відновлення» як ініціатива щодо надання компенсацій українцям за зруйноване чи пошкоджене майно.

Одною з можливих наразі ідей є компенсація через конфіскацію російських активів яка підтримується багатьма країнами, але на своєму шляху постійно стикається з супротивом сторони агресора що нерідко стає причиною створення умов, що заважають ефективності конфіскації з боку країн у яких знаходяться ці активи. Головною проблемою відшкодування збитків потерпілим на цьому етапі є відсутність розуміння того, з яких джерел має відбуватися фінансування цього процесу, бо про добровільну виплату мови не йде.

На основі проаналізованого ми дійшли висновку, що наразі важко знайти або необхідно створити ефективний механізм через багато факторів які впливають на ефективність вирішення питання.

Задля вирішення цієї проблеми нами було запропоновано створення окремої судової установи, що буде займатися виключно питаннями репарацій. У роботі ми привели за приклад Нюрнберзький процес та перейнявши частину його досвіду запропонували свою систему.

ПРОФЕСІЙНА МОТИВАЦІЯ: ШЛЯХИ ЇЇ РОЗВИТКУ

Бабаєва Д. Є., Гайдаржи В.Р.

Науковий керівник: Піковець Н. Л.

КЗ «Харківський Фаховий Коледж Спортивного Профілю» Харківської

Обласної Ради, Харків, Україна

natali.pikovets@gmail.com

Вступ. У сучасних соціально-економічних умовах професійна діяльність виступає ключовим чинником самореалізації особистості, її життєвого успіху та соціальної адаптації. Мотивація визначає рівень залученості, задоволення працею та готовність до професійного розвитку. В умовах трансформацій українського суспільства, викликаних війною, цифровізацією та нестабільністю ринку праці, питання формування і підтримання професійної мотивації набуває особливої актуальності.

Мета дослідження. Визначити сутність професійної мотивації, узагальнити основні теоретичні підходи до її вивчення та окреслити ефективні шляхи розвитку професійної мотивації в сучасних умовах.

Матеріали та методи дослідження. Методологічну основу дослідження становлять праці класиків теорії мотивації (А. Маслоу, Ф. Герцберга, Д. МакКлелланда, В. Врума, Дж. Адамса, Е. Локка, Р. Райана та Е. Десі).

У роботі використано теоретичний аналіз і синтез, порівняльний метод, узагальнення психологічних і соціологічних концепцій мотивації, а також системний підхід до визначення шляхів її розвитку в професійному середовищі.

Отримані результати. Професійна мотивація — це система внутрішніх і зовнішніх чинників, що зумовлюють вибір професії, ставлення до діяльності, прагнення досягати результатів і самореалізовуватися.

Її структура поєднує матеріальні, соціальні, пізнавальні та досягальні мотиви, що динамічно змінюються впродовж професійного життя.

У змістовних теоріях (А. Маслоу, Ф. Герцберг, Д. МакКлелланд) мотивація розглядається як результат задоволення ієрархії потреб. У процесуальних теоріях (В. Врум, Дж. Адамс, Л. Портер, Е. Лоулер) увага зосереджена на механізмах вибору поведінки, очікуваннях і справедливості винагород.

Сучасні концепції (Е. Десі, Р. Райан, Е. Локк, М. Селігман) наголошують на важливості автономії, компетентності, належності, смислу діяльності та позитивних емоцій як чинників внутрішньої мотивації.

Шляхи розвитку професійної мотивації:

1. Освітні: безперервне навчання, участь у тренінгах, наставництво, формування професійних цінностей у процесі освіти.
2. Індивідуально-психологічні: самопізнання, постановка цілей, розвиток стресостійкості, тайм-менеджмент.
3. Організаційні: справедлива система оплати, кар'єрні перспективи, залучення до ухвалення рішень, гнучкі умови праці.
4. Психологічні технології: коучинг, менторство, рефлексивні практики, мотиваційні тренінги.
5. Соціально-психологічні: створення сприятливого клімату, визнання досягнень, підтримка автономії та зворотного зв'язку.

Висновки. Професійна мотивація є ключовим чинником ефективності діяльності, розвитку особистості та стабільності колективів. Її розвиток потребує комплексного підходу — поєднання внутрішніх мотивів із зовнішніми стимулами, підтримки автономії, справедливості, можливостей самореалізації.

Організації, які формують умови для розвитку внутрішньої мотивації, отримують більш залучених, відповідальних і продуктивних працівників. У перспективі подальші дослідження варто спрямувати на вивчення впливу психологічного клімату та лідерських практик на стійкість професійної мотивації.

КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З ВІЙНОЮ В УКРАЇНІ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Безкоровайна А.О.

Науковий керівник: Ліхідченко М.С.

Комунальний заклад «Харківський ліцей №116 Харківської міської
ради», м.Харків, Україна

alina.bez03@gmail.com

Вступ. Тема війни є об'єктом дослідження багатьох гуманітарних, воєнних і не тільки наук, серед яких особливо актуальною вона є у сфері соціології і суспільних відносин. Війни, в які вступають країни та держави, підпорядковують собі все їх існування, ставлять проблему військової реальності всього суспільства, і тоді повстає потреба у оцінці криміногенних ризиків з перспективою можливості зниження їх негативного впливу на стан безпеки в державі у воєнний та післявоєнний періоди. Фактор війни на території України присутній з 2014 року. Однак масштаб його впливу різко змінився із 24 лютого 2022 року. Із конкретно локального характеру він набув територіально всеохоплюючого характеру.

Об'єктом дослідження є кримінальні правопорушення як соціальне явище в умовах війни. Предметом дослідження є дані кримінально-правової статистики України.

Мета. Метою даної роботи є вивчення сучасних кількісних та якісних показників кримінальних правопорушень, пов'язаних з війною в Україні під час російської збройної агресії проти України, тобто з 2014 року по сьогоднішній день.

Виходячи із цього основними завданнями дослідження є:

1. розглянути особливості кримінальних правопорушень, пов'язаних з війною в Україні відповідно до національного і міжнародного законодавства;
2. визначити види воєнних злочинів за чинним Кримінальним кодексом України;
3. проаналізувати рівень, структуру та динаміку воєнних злочинів під час російської збройної агресії;
4. прослідкувати динаміку кількісного співвідношення воєнних злочинів за віковою та освітньою ознакою осіб, які здійснили кримінальні правопорушення.

Методи. Емпірико-теоретичний метод, порівняльний метод, аналізу і синтезу, системний підхід.

Результати дослідження. Висновки.

1. Без війни немає воєнних злочинів. Злочини, пов'язані зі збройними конфліктами, є найсерйознішими порушеннями прав людини та міжнародного гуманітарного права. Воєнні злочини виходять за межі порушень міжнародного гуманітарного права і полягають також в інших порушеннях норм чи принципів міжнародного права.

2. До системи воєнних злочинів за чинним Кримінальним кодексом України відносимо злочини, характерні для воєнного часу: злочини проти основ національної безпеки України та злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

3. З моменту повномасштабного вторгнення 24-го лютого 2022-го року та розширенням бойових дій, кількість кримінальних правопорушень, пов'язаних з війною суттєво збільшується. Ця тенденція збільшення питомої ваги кримінальних правопорушень, пов'язаних з війною в структурі злочинності в Україні буде мати місце лише у разі припинення російської агресії.

4. Порівняльна характеристика кримінальних правопорушень, пов'язаних з війною включає інформацію не лише про злочини, а й про тих, хто їх вчиняє, що дає змогу конкретизувати вивчення багатьох проблем, а по-друге, є важливою для вирішення практичних завдань боротьби зі злочинністю загалом та окремими її видами.

ЗВИЧАЇ, ТРАДИЦІЇ ТА ОБРЯДИ ЗИМОВОГО ЦИКЛУ СВЯТ УКРАЇНЦІВ СЛОБОЖАНЩИНИ КІНЦЯ ХІХ - ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Болейко С.А.

Науковий керівник: Каменник М.П.

комунальний заклад “Харківський ліцей № 156 Харківської міської ради”, Харків,

Україна

sofiabolejko@gmail.com

В українців Слобожанщини склалося особливе відзначення ритмів змін у природі через певні свята, що з часом переросли у традиції та звичаї населення. Крізь призму свят саме зимового циклу простежується безліч особливостей вшанування предків, виховання любові до людей у дітей, релігійно-ритуальна символіка сонця, вогню, води. Звичаї тих часів мали язичницький характер, що прослідковується у піснях, словесних формулах (побажаннях), пригощаннях та народно-театральних сценках. Навіть незважаючи на те, що християнські переконання намагалися ліквідувати, а згодом асимілювати установлену звичаєвість, на сьогоднішній день ми маємо цікавий та різноманітний комплекс тогочасних традицій, які найяскравіше відображаються саме в кінці ХІХ - на початку ХХ ст. Попри порівняно давні започаткування цих звичаїв, вони все ще залишаються обговорюваною темою серед дослідників.

Мета дослідження. Ця робота присвячена детальному комплексному дослідженню регіональної зимової обрядовості. В цій роботі показано традиції, звичаї та обряди зимового циклу свят українців Слобожанщини в кінці ХІХ - на початку ХХ ст. в загальному контексті річної обрядовості.

Матеріали та методи. Основним методом дослідження стало ознайомлення з існуючою літературою на цю тему, аналізуючи кожную працю й виокремлюючи основні моменти для узагальненого опису всього циклу зимових свят. За основу роботи взяті праці Ковальчук Я.М. “Свята на Україні у звичаях та забобонах”, Курочкіна О.В. “Новорічні свята українців: традиції і сучасність”, Килимника С. “Український рік у своїх обрядах і звичаях в історичному освітленні”, Сапіги В.Г. “Українські народні свята та звичаї”, Воропая О. “Звичаї нашого народу: Етнографічний нарис”, Скуратівського В.Т. “Місяцелік”, “Святвечір”, “Дідух”.

Результати дослідження. У першому розділі “Традиції, звичаї та обряди циклу передріздвяних свят на Слобожанщині” детально описуються перші свята наприкінці осені, коли селянам треба було збирати врожай та починати підготовку до зими. Різдву передувала ціла низка свят, які мали релігійний характер.

У другому розділі “Традиції, звичаї та обряди циклу різдвяних свят на Слобожанщині” зображені особливості святкування Різдва та подальших свят. Усі вони супроводжуються колядками, щедрівками та іншими обрядами, характерними для циклу зимових свят українців Слобожанщини кінця XIX - початку XX ст.

В ході цієї роботи виявилось, що ця тематика ще не дістала належного висвітлення в науковій літературі. Проаналізувавши всі використані джерела, ми побачили, що цикл Різдвяних Свят чітко ділиться на три періоди (Святвечір - Різдво, Щедрий вечір - Новий рік, Голодний Святвечір - Хрещення), які мають багато дубльованих рис: колядування та щедрювання, “водіння кози”, святкова вечеря, кутя і занесення сіна тощо.

Висновки. Висновком нашої роботи стало те, що традиції зимового циклу - це складний обрядово-звичаєвий комплекс, в якому міцно переплелися елементи язичництва та християнства. Ця тема потребує подальшого вивчення та дослідження для найкращого, найповнішого зображення усіх особливостей святкування зимового циклу свят українців Слобожанщини кінця XIX - початку XX ст.

СУЧАСНИЙ СТАН ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТАНДАРТИЗАЦІЇ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ДОПОМОГИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Болотова Л.Р.

Науковий керівник: Болдарь Г.Є.

Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна

socpharm@nuph.edu.ua

Вступ. Питання доказовості у медичній практиці є надзвичайно актуальним через постійне вдосконалення методів та засобі відновлення, лікування. Зростання захворювань, травмвань та розладів повсякденного функціонування обумовлює високий попит на ефективну, безпечну та дійсно доказову реабілітацію.

Мета дослідження. Метою роботи є вивчення особливостей правового регулювання стандартизації реабілітаційної допомоги в системі Міністерства охорони здоров'я (МОЗ) України.

Матеріали та методи. Матеріалами дослідження стали нормативно-правові акти (НПА) України, статті з бази наукових публікацій PubMed, документи Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ). Методами дослідження є аналіз, синтез, систематизація, узагальнення.

Результати дослідження. Відповідно до ст. 25 Закону України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я» надання реабілітаційних послуг базується на застосуванні принципів доказової реабілітації. Згідно цієї норми доказова реабілітація представляє собою надання реабілітаційних послуг на основі методологічно коректного застосування комплексу заходів з науково доведеною ефективністю та доцільністю. Базовим НПА щодо створення та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної та реабілітаційної допомоги в системі охорони здоров'я є наказ МОЗ від 28.09.2012 р. № 751. З'ясовано, що до цього документу іншим наказом МОЗ від 30.01.2025 р. № 175 були внесені зміни, які стосуються питань стандартів та протоколів надання реабілітаційної допомоги.

Висновки. На сучасному етапі у національне законодавство вносяться зміни, спрямовані на розробку та впровадження стандартів реабілітаційної допомоги в системі МОЗ. Застосування стандартів доказової реабілітації дозволяє: 1) забезпечити якість, доступність, ефективність медичної та реабілітаційної допомоги; 2) втілити у практичну діяльність з медичної практики принципи пацієнтоцентричності та послідовності проведення реабілітації; 3) мінімізувати ускладнення та негативні наслідки для пацієнта; 4) покращити якість його життя та полегшити навантаження для родичів або законних представників; 5) забезпечити професійний розвиток фахівців з реабілітації.

ДО ПИТАННЯ РЕКОНСТРУКЦІ СКИФСЬКОГО ОДЯГУ

Гармота М. Д.

Науковий керівник: Миргород О. В.

Комунальний заклад «Харківська ліцей № 156», Харків, Україна

mariagarmota@gmail.com

Вивчаючи дану тему, я звернула увагу на те, що костюм розраховано на масове сприйняття, з цього приводу він був складною знаковою системою та надавав спостерігачу дуже велику та різноманітну інформацію про господаря. Він був символом не тільки однієї людини, але й цілого племені чи народу. Одяг виконував соціальну, біологічну, сакральну, естетичну та рольову функції. Іноді цілі народи могли назвати за кольором їх одягу чи головних уборів. Крім того, костюм є важливим джерелом реконструкції культурної та політичної історії стародавнього населення, що і обумовлює актуальність даної теми дослідження.

Ця робота присвячена детальному вивченню питання реконструкції одягу скіфів. В даній темі детально розглядаються технології виготовлення тканини та одягу, а також окремо описується чоловічий та жіночий костюм.

Сподіваюсь, що проведені мною та моїм науковим керівником дослідження будуть цікавими та корисними.

У першому розділі “Сировина та технології виготовлення одягу”

детально описуються сировина, іструменти та технології прядіння; сировина та технології виготовлення тканини й одягу та технології обробки та фарбування шкіри

У другому розділі “Особливості одягу скіфської культури” розглядається верхній одяг, головні убори та взуття

Археологічні дані є найбільш важливими джерелами для даної роботи.

Писемні джерела цілком та повністю підтверджуються археологічними знахідками. Праці відомих археологів та реконструкції одягу є невід’ємною частиною для вивчення скіфського костюму та вплив його на український національний. Найбільш важливим джерелом є зображення праці скіфів на платівках, монетах, а найважливішим є Золота Пектораль; знахідки золотих платівок з Товстої Могили; рельєфні зображення на надгробках і т. д. Це все є джерелами, які використовуються у даній роботі. Заможні скіфи мали доступ до імпортованих тканин та вишуканого одягу з золотими прикрасами, які часто виготовляли грецькі майстри. Водночас вони також розвивали власні методи обробки шкіри, хутра та створення барвників, що дозволило їм виготовляти різноманітні предмети та прикрашати свій одяг

ТРАНСФОРМАЦІЙНЕ ЛІДЕРСТВО НА ПРИКЛАДІ МОДЕЛІ ДЖ. БАССА

Герасимчук А.І., Рубцова О.В.

Науковий керівник: Піковець Н. Л.

КЗ «Харківський Фаховий Коледж Спортивного Профілю» Харківської

Обласної Ради, Харків, Україна

natali.pikovets@gmail.com

Вступ. Сучасні умови динамічного розвитку суспільства, цифровізації, глобалізації та соціальних трансформацій вимагають від керівників нових підходів до управління людьми. Традиційні, транзакційні моделі лідерства, що базуються на контролі та винагороді, дедалі частіше поступаються місцем трансформаційним стилям, орієнтованим на розвиток, натхнення та цінності.

Поняття трансформаційного лідерства вперше було введене Дж. МакҐрегором Бернсом (1978), а згодом розвинуте Бернардом Бассом (1985), який створив модель, що пояснює, як лідери здатні змінювати мотивацію, поведінку та систему цінностей своїх послідовників.

Мета дослідження. Метою є розкрити сутність трансформаційного лідерства, охарактеризувати модель Дж. Басса та визначити її вплив на розвиток працівників і організацій.

Матеріали та методи дослідження. Дослідження базується на теоретичному аналізі праць Дж. Бернса, Б. Басса, а також сучасних підходів до вивчення лідерства. Використано методи теоретичного узагальнення, контент-аналіз, системний підхід та порівняння різних моделей управління персоналом.

Отримані результати. Трансформаційне лідерство — це стиль управління, за якого лідер надихає, мотивує та розвиває своїх послідовників, формує у них спільне бачення, довіру та відданість організаційній місії.

На відміну від транзакційного, яке зосереджене на винагородах і контролі, трансформаційне лідерство спрямоване на внутрішню мотивацію працівників і зміну їхніх цінностей.

Модель Дж. Басса включає чотири ключові компоненти:

1. Ідеалізований вплив.

Лідер виступає моральним прикладом, демонструє чесність, відповідальність, етичні норми. Його поведінка формує довіру й бажання наслідувати.

2. Натхненна мотивація.

Лідер створює привабливе бачення майбутнього, використовує символи, метафори та емоційні послання, що викликають ентузіазм і впевненість у спільному успіху.

3. Індивідуалізований підхід.

Лідер приділяє увагу кожному члену команди, виступає наставником, сприяє професійному зростанню, розвиває потенціал працівників.

4. Інтелектуальна стимуляція.

Лідер заохочує критичне мислення, креативність, пошук нових рішень, формує культуру інновацій і відкритості.

Вплив трансформаційного лідерства проявляється на кількох рівнях:

- підвищення внутрішньої мотивації та залученості працівників;
- зростання задоволеності працею та відчуття сенсу діяльності;
- розвиток особистісних і професійних компетентностей;
- посилення інноваційного потенціалу організації;

– формування сприятливого соціально-психологічного клімату та довіри в колективі.

Трансформаційний лідер не лише керує, а й надихає, підтримує та розвиває своїх послідовників, змінюючи їхню поведінку через усвідомлення спільних цілей. Такий підхід сприяє формуванню організаційної культури змін, де кожен співробітник відчуває свою значущість і відповідальність за результат.

Висновки. Модель трансформаційного лідерства Дж. Басса є ефективним інструментом розвитку сучасних організацій. Вона забезпечує поєднання раціонального та емоційного впливу лідера, орієнтованого на розкриття потенціалу працівників, зміцнення довіри й створення атмосфери співпраці.

Розвиток таких лідерів сприяє підвищенню конкурентоспроможності організацій, їхній адаптивності та стійкості в умовах змін.

Отже, трансформаційне лідерство — це не лише управлінський стиль, а стратегічний підхід до розвитку особистості, команди та суспільства загалом.

СИМВОЛІКА УКРАЇНСЬКОЇ ПИСАНКИ ЯК АРХАЇЧНИЙ КОД НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ТА ЦІЛІСНИЙ ЕНЕРГЕТИЧНИЙ ОБЕРІГ

Гребенкіна К.А.

Науковий керівник: Хіріна Г. О

Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна

figaam18@gmail.com

Вступ. Українська писанка є унікальним явищем народного мистецтва та одним із найглибших символів національної культури, що поєднує дохристиянські вірування та християнську традицію. Вона є не просто великоднім атрибутом, а мініатюрною моделлю Всесвіту, де кожен елемент є зашифрованим кодом, молитвою та побажанням. Сакральне значення яйця як першооснови світу походить із прадавніх вірувань у Космічне Яйце, з якого виник світ, що перетворило його на потужний оберіг. З приходом християнства цей символ набув нового значення, уособлюючи Гріб Господній та перемогу життя над смертю.

Мета дослідження. Метою даної роботи є проведення семіотичного аналізу символічної системи української писанки. Завдання полягає у розшифруванні та систематизації ключових значень, що закодовані у геометричних поділах, кольоровій гамі та орнаментальних мотивах. Дослідження спрямоване на те, щоб розкрити писанку як цілісний культурний текст, що транслює світоглядні уявлення, цінності та побажання українського народу.

Матеріали та методи. Матеріалом для дослідження слугував корпус традиційних символів та мотивів українського писанкарства, представлений у джерельному тексті. Основним методом дослідження є семіотичний аналіз, що дозволяє інтерпретувати писанку як знакову систему. У ході роботи було застосовано комплексний підхід, що включає аналіз семантики кольорів, синтаксису орнаментальних композицій та символічного значення геометричних, рослинних і зооморфних мотивів для виявлення їхньої ролі у створенні цілісного енергетичного оберіга.

Отримані результати. Проведений аналіз засвідчив, що символіка писанки є багатошаровою та логічно структурованою системою. Основою композиції є чіткі поділи поверхні яйця, що відтворюють циклічність світу : поділ на два символізує дуальність світобудови , а поділ на чотири — сторони світу, пори року та етапи людського життя. Кожен колір несе глибоке сакральне значення : червоний символізує життя і любов , жовтий — сонце і достаток , зелений — весняне відродження , чорний — землю-годувальницю , а білий — чистоту. Орнаментальні мотиви поділяються на три основні групи: геометричні, рослинні та зооморфні. Геометричні знаки, такі як сонце, зірка чи хрест, уособлюють космічний порядок і божественну силу. Рослинні мотиви, зокрема Дерево Життя чи дубовий листок, є символами роду, здоров'я та чоловічої сили. Зооморфні зображення, наприклад оленя, коня чи птахів, несуть символіку багатства, витривалості та надії. Створення писанки є медитативним обрядом, під час якого майстриня вкладає у візерунок щирі побажання, перетворюючи розписане яйце на потужний оберіг. Поєднання символу, кольору та наміру створює цілісне енергетичне послання.

Висновки. Таким чином, українська писанка є складним семіотичним текстом, що відображає глибоку філософію, повагу до предків та віру у вічне оновлення життя. Збереження цієї традиції є важливим внеском у збереження національної ідентичності та життєствердної філософії. Кожна писанка виступає міцним ланцюжком у безкінечному оберезі українського народу.

ДІАГНОСТИКА МАТЕРИНСЬКОЇ ТРИВОЖНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Душина В.А.

Науковий керівник: Комісова Т.Є.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди,
Харків, Україна
vik.dush@gmail.com

Вступ. Воєнний стан в Україні супроводжується високим рівнем невизначеності, небезпеки та втрат, що безпосередньо позначається на психологічному стані матерів дітей дошкільного віку. Тривожність і стрес у цій групі жінок є не лише індивідуальною проблемою, а й чинником, що впливає на благополуччя сім'ї та розвиток дитини. Тому вивчення психологічних особливостей тривожності матерів і пошук напрямів її корекції має особливу значущість.

Мета дослідження – дослідити рівень тривожності та стресу матерів дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану, визначити соціально-демографічні та воєнно-побутові чинники, що впливають на їх прояв.

Матеріали та методи. У дослідженні взяли участь 56 матерів. Вік переважно 30–39 років (n=29) і 40–44 роки (n=16). За статусом ВПО – 19 учасниць; 15 повідомили про пошкодження житла. Були застосовані наступні методики: шкала ситуативної та особистісної тривожності Ч.Д. Спілбергера – Ю.Л. Ханіна; шкала психологічного стресу Лемур–Тесьє–Філліона; тест на рівень стресу В.Ю. Щербатих.

Статистичний аналіз проводився з використанням програми Statistica 10.0. Для основних результатів розраховано середні значення, стандартні відхилення та довірчі інтервали (95%).

Результати дослідження. Отримані результати подані у таблицях, які відображають узагальнені рівні тривожності та стресу, описові статистичні характеристики вибірки, а також виявлені відмінності між групами матерів залежно від наявності пошкодженого житла.

Таблиця 1

Узагальнені результати за всіма методиками

№	Методика	Категорія	Діапазон	Кількість матерів
1	Ситуативна тривожність (Спілбергер- Ханін)	Низький	≤30	2
		Середній	31–45	19
		Високий	≥46	35
2		Низький	≤30	1
		Середній	31–45	24

	Особистісна тривожність (Спілбергер- Ханін)	Високий	≥ 46	31
3	Тест на визначення рівня стресу (за В. Ю. Щербатих)	Добрий стан	0–5	15
		Помірний	6–12	5
		Виражене напруження	13–24	9
		Сильний стрес	25–40	15
		Виснаження	>40	12
4	Шкала психологічного стресу Лемур-Тесьє-Філліона	Низький	<100	26
		Середній	100–154	20
		Високий	≥ 155	10

Таблиця 2

Рівні тривожності та стресу в матерів

№	Методика	Низький рівень (%)	Середній рівень (%)	Високий рівень (%)
1	Ситуативна тривожність (Спілбергер- Ханін)	3.6%	33.9%	62.5%
2	Особистісна тривожність (Спілбергер- Ханін)	1.8%	42.9%	55.3%
3	Тест на визначення рівня стресу (за В. Ю. Щербатих)	26.8%	8.9%	64.3%*
4	Шкала психологічного стресу Лемур-Тесьє-Філліона	46.4%	35.7%	17.9%

Як видно з таблиць 1 та 2, більшість матерів мають високий рівень ситуативної (62.5%) та особистісної (55.3%) тривожності. Це свідчить про те, що переживання тривоги є як поточним станом («тут і зараз»), так і сталою особистісною характеристикою.

За тестом Щербатих у 64.3% респонденток виявлено високий рівень стресу, що вказує на серйозне напруження адаптаційних механізмів. Лише у 26.8% матерів рівень стресу був низьким. Водночас за методикою Лемур–Тесьє–Філліона

(адаптація Водоп'янової) майже половина вибірки (46.4%) потрапила до категорії низького рівня стресу, ще 35.7% – до середнього.

Таблиця 3

Описові статистичні дані

№	Методика	Середнє арифметичне	Мінімум	Максимум	Стандартне відхилення	95%
1	Ситуативна тривожність (Спілбергер-Ханін)	51.45	23	73	10.44	48.65 – 54.25
2	Особистісна тривожність (Спілбергер-Ханін)	47.5	29	68	8.62	45.19 – 49.81
3	Тест на визначення рівня стресу (за В. Ю. Щербатих)	25.19	0	57.50	14.55	21.29 – 29,09
4	Шкала психологічного стресу Лемур-Тесьє-Філліона	89.7	29	191	35.40	80.22 – 99.18

Отримані результати показали, що середні значення ситуативної ($M=51.45$) та особистісної ($M=47.50$) тривожності перебувають на рівні середньо-високих показників. За тестом В. Ю. Щербатих рівень стресу у вибірці має широкий діапазон – від повної відсутності симптомів до критичних проявів. Психологічний стрес за шкалою Лемур–Тесьє–Філліон характеризується найбільшою варіативністю (від 29 до 191 балів).

Для перевірки відмінностей між групами матерів (з пошкодженим житлом та без пошкоджень) застосовано U-критерій Манна–Уїтні для незалежних вибірок.

Таблиця 4

**Результати перевірки відмінностей за критерієм Манна–Уїтні
(фактор: пошкодження житла)**

Діагностика	N (пошкоджен о)	N (не пошкоджен о)	U	Z	p- рівень
Ситуативна тривожність (Спілбергер- Ханін)	15	41	143.5	3.028	0.0025
Особистісна тривожність (Спілбергер- Ханін)	15	41	134.5	3.200	0.0014
Тест на визначення рівня стресу (за В. Ю. Щербатих)	15	41	124.0	3.387	0.0007
Шкала психологічного стресу Лемур-Тесьє- Філліона	15	41	78.5	4.229	0.00002

Результати показали, що за всіма методиками (ситуативна тривожність, особистісна тривожність, рівень стресу за В. Ю. Щербатих, психологічний стрес за Лемур–Тесьє–Філліоном) виявлені статистично значущі відмінності між групами ($p < 0.01$). Зокрема, у матерів із пошкодженим житлом рівень тривожності та стресу вірогідно вищий.

Висновки. Отже, високі показники за шкалами Спілбергера–Ханіна свідчать про значне суб’єктивне переживання тривоги в матерів. Водночас результати за шкалою Лемур–Тесьє–Філліона показали, що лише частина жінок перебуває у стані фізіологічного виснаження. Це вказує на розбіжність між емоційними переживаннями та тілесно-поведінковими проявами стресу.

Найвищі показники тривожності зафіксовані у матерів із пошкодженим житлом, що свідчить про прямий вплив воєнних втрат на їхній психологічний стан. Це підтверджує необхідність розробки корекційних програм.

ПЕДАГОГІЧНА СКЛАДОВА ІНТЕГРАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ СТУДЕНТІВ-ФАРМАЦЕВТІВ ТА СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

Єгоркіна Д.М.

Науковий керівник: Близнюк Л.М.

Український державний університет залізничного транспорту, Харків, Україна

bluzniuk@kart.edu.ua

yegorkina2000@gmail.com

Вступ. Термін «інтеграція» бере початок від латинського *integratio*, що означає відновлення, процес об'єднання частин у єдине ціле, пов'язується з прикметником *integer* (цілісний). Педагогіка визначає поняття «інтеграція» як «доцільне об'єднання та координація дій різних частин цілісної системи» [1].

Мета дослідження. Аналіз питання інтеграції навчального процесу студентів-фармацевтів та студентів-медиків з педагогічної точки зору.

Матеріали та методи. Основними методами дослідження є моніторинг, системний та ситуаційний логічний аналізи; також застосовувався теоретичний метод дослідження. Для реалізації мети нашої роботи ми провели огляд літератури з обраної теми, використовуючи ключові слова та синоніми, пов'язані з темою роботи.

Результати дослідження. Варто зазначити, що сучасні науковці у сфері педагогіки вказують, що створення інтегрованих навчальних курсів або програм засновується не на встановленні взаємозв'язків поміж знаннями в навчальних програмах різних дисциплін, а на основі виявлення реальних зв'язків серед фактів, явищ, понять [3].

У працях Л. Демінської [3] та ін. відзначається, що інтеграція навчального процесу у вищих медичних освітніх закладах передбачає його побудову за принципом логічних узагальнень послідовності програмних дисциплін, формування єдностей між окремими освітніми компонентами, щоб знання однієї дисципліни були фундаментом для вивчення іншої.

Висновки. Отже, на думку дослідників, жодна навчальна дисципліна сама по собі не формує професійну компетентність майбутнього лікаря чи фармацевта, а інтегрований підхід може забезпечити формування цілісної системи знань, умінь, навичок і професійно значущих якостей [4]. Через міждисциплінарну інтеграцію, на думку І. Коняшиної [5], здійснюється і особистісний розвиток майбутнього медика.

Література:

- 1.Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики: монографія / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Видавництво ЖДУ ім.Івана Франка, 2009. 564с.
- 2.Гончаренко С.У., Козловська І.М. Теоретичні основи дидактичної інтеграції. Педагогіка і психологія. 1997. №2. С.9 –18.
- 3.Демінська Л.О. Міждисциплінарні зв'язки у процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Донецьк, 2004. 245с.
- 4.Бреус В.Є., Кувшинова І.І, Тірон О.І., Маркова О.О. Шляхи удосконалення викладання гістології, цитології та ембріології. Інтегративна антропологія. 2016. Том27, №1. С.78–81.
- 5.Коняшина І. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців фармацевтів у медичних коледжах. Інноваційні наукові дослідження у сфері педагогіки та соціальної роботи: збірник тез міжн. наук.-практ. конф., м. Сладковічево, 10–11березня 2017р. / за ред. проф. С. Мраз. Сладковічево, 2017. С.128–130

ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Єгоркіна Д.М.

Науковий керівник: Толстов І.В.

Український державний університет залізничного транспорту, Харків, Україна

tolstov@kart.edu.ua

yegorkina2000@gmail.com

Вступ. Науковці вважають, що тільки на базі міждисциплінарної інтеграції можливо усвідомлено застосовувати потенціал фундаментальних і гуманітарних дисциплін для цілісного і комплексного вирішення професійних задач [1].

Мета дослідження. Аналіз походження англійської мови, в тому числі англійської медичної термінології, використання її для покращення професійної компетентності.

Матеріали та методи. Основними методами дослідження є моніторинг, системний та ситуаційний логічний аналізи; також застосовувався теоретичний метод дослідження. Для реалізації мети нашої роботи ми провели огляд літератури з обраної теми, використовуючи ключові слова та синоніми, пов'язані з темою роботи.

Результати дослідження. Акцентуючи увагу на тому, що англійська мова була сформована на основі давньо германської мови, вона все ж таки містить у своєму словниковому запасі велику кількість запозичень, які мають латинське походження [2]. Вони додавалися до неї протягом багатьох століть, оскільки латинська мова зіграла цінну роль у культурному розвитку Західної Європи та мала суттєвий вплив на фонетику, граматику, лексику, словотворення в давній період розквіту германських мов [3; 2].

Дані факти з історії подіяли і на формування англійської медичної термінології. Найбільше термінів перейнято з латинської мови, що викликано не тільки впливом античної цивілізації на формування нових культур, а й історією розвитку медицини. Новітня анатомічна та гістологічна номенклатура ґрунтується на віковій традиції, тому укладена латинською мовою, про що говорить анатомічна номенклатура *Terminologia anatomica* (ТА), яка слугує базисом для національних мов [4].

На погляд М.Буялкової [3], перевага паралельного засвоєння латини та англійської мови лежить у тому, що студенти таким способом легко об'єднують власні знання та можуть порівняти відмінності у словотворенні двох мов. Врешті-решт, це дає фундамент для оволодіння студентами фундаментальних і клінічних дисциплін, актуалізує опорні знання, допомагає сформувати систему професійних умінь і навичок, а також надає належний рівень знань для подальшого навчання і професійної практики.

Висновки. Грамотне використання латинських та англійських медичних термінів має бути властиве кожному лікарю, бо воно демонструє високу мовну культуру кожного професіонала. На міркування М.Уоллеса [5], знати слово – це не тільки здатність впізнати його в усній чи письмовій формі, а й пригадати його за потреби, зв'язати з конкретним об'єктом чи поняттям, застосовувати у відповідній граматичній формі, правильно писати, вимовляти, використовувати у словосполученнях.

Література

1. Дмитриченко М.Ф., Хорошун Б.І., Язвінська О.М., Глушенок Н.М. Міждисциплінарна інтеграція як один із ефективних засобів фундаменталізації вищої освіти. Фундаменталізація професійної підготовки у вимірі Європейського освітянського простору. Педагогіка і психологія, проблеми освіти: зб. наук. праць / за ред. М.Ф. Дмитриченко та ін. Київ: НТУ, 2010. С.134–141.

2. Стегніцька Л.В. Розвиток і становлення англійської медичної термінології в аспекті мовної періодизації. На-уковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Філологія. 2019. Том 2, No 40. С.81–85.
3. Vujalková M. The Coexistence of Latin and English in Medical Terminology and its Contribution to ESP Teaching. International Journal of Humanities Social Sciences and Education. 2018. Vol.5, No 6. P.7–14.
4. Terminologia anatomica: international anatomical terminology By the Federative Committee on Anatomical Terminology (FCAT). Stuttgart: Georg Thieme Verlag. 1998. 300p.
5. Wallace M.J. Teaching Vocabulary. Oxford: Oxford University. Press, 1982. 144p.

ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНИ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ ТА МОВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Жежера І.І., Доновський І.О.

Відокремлений структурний підрозділ «Запорізький гуманітарний фаховий коледж Національного університету «Запорізька політехніка»,

Запоріжжя, Україна

ivan2view@gmail.com

Вступ. Торгівля людьми є злочином проти свободи та гідності людини, що має транснаціональний характер і становить серйозну загрозу для безпеки суспільства. Незважаючи на посилення міжнародних та національних механізмів протидії цьому явищу, масштаби торгівлі людьми продовжують зростати, набуваючи нових форм, зокрема в умовах воєнних конфліктів.

Для України проблема торгівлі людьми є особливо актуальною, адже через повномасштабну війну значна частина населення опинилася в умовах вимушеного переміщення, що підвищило ризики потрапляння у ситуації трудової, сексуальної та іншої експлуатації.

Метою дослідження є комплексний аналіз правових механізмів протидії торгівлі людьми в Україні у контексті міжнародних стандартів, із урахуванням ролі володіння іноземними мовами як необхідної умови для ефективного правозастосування, правильного тлумачення міжнародно-правових документів і забезпечення комунікації між державними та недержавними суб'єктами різних країн.

Матеріали та методи. У процесі підготовки дослідження було проаналізовано національні та міжнародні нормативно-правові акти, що

визначають правові засади протидії торгівлі людьми, зокрема Конституцію України, Кримінальний кодекс України, Закон України «Про протидію торгівлі людьми», а також Конвенцію Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми. До емпіричної бази включено звіт Державного департаменту США (2024 р.), аналітичні матеріали Посольства США в Україні, дані Міжнародної організації з міграції (МОМ), публікації вітчизняних і зарубіжних дослідників.

У процесі роботи застосовано загальнонаукові та спеціально-правові методи дослідження, зокрема: аналітичний метод — для вивчення статистичних даних і міжнародних звітів; порівняльно-правовий метод — для аналізу міжнародних стандартів і національного законодавства України; системно-структурний метод — для визначення основних чинників, що впливають на поширення торгівлі людьми під час війни; метод логічного аналізу — для розкриття ролі мовної компетентності у сфері правозастосування та міжнародного співробітництва.

Результати дослідження. Торгівля людьми — одна з найсерйозніших глобальних загроз, що порушує фундаментальні права людини. Україна ще у 1998 році запровадила кримінальну відповідальність за це діяння, а у 2010 році ратифікувала Конвенцію Ради Європи щодо протидії торгівлі людьми.

Попри законодавчі кроки, проблема залишається актуальною. Війна суттєво підвищила вразливість населення: мільйони українців були змушені покинути домівки, що створило сприятливі умови для експлуатації. За даними Посольства США, підтримка правоохоронних органів ослабла через пріоритети воєнного часу та недоступність окупованих територій. Судова система також зазнала труднощів — процеси затримуються, а діяльність органів правопорядку обмежена лише контрольованими урядом регіонами.

Державний департамент США класифікує країни на чотири рівні залежно від їхніх зусиль щодо виконання мінімальних стандартів Закону про захист жертв торгівлі людьми (TVPA): 1 - країни, які повністю відповідають стандартам TVPA; 2 - країни, які не повністю відповідають стандартам TVPA, але докладають значних зусиль; 3 - країни, які не відповідають стандартам TVPA та не докладають значних зусиль.

За звітом державного секретаря США Ентоні Блінкена, через проблеми спричинені війною, недостатньою увагою до проблеми торгівлі людьми, з об'єктивних причин, Україна займає 2й рівень країн за рейтингом небезпеки з торгівлі людьми.

Торгівля людьми стала серйозною загрозою для українців, які опинилися в умовах міграції або на окупованих територіях. За даними експертів, близько 90%

осіб, які залишили Україну, становлять жінки та діти. Ці групи населення є особливо вразливими. Відомо, що зловмисники намагалися використовувати кризову ситуацію, зокрема на прикордонних пунктах і в транзитних центрах, пропонуючи українцям транспорт чи житло з метою подальшої трудової або сексуальної експлуатації. Також фіксувалися випадки вербування українських жінок і дівчат за кордоном, а зростання кількості пошукових запитів у мережі на кшталт «українки ескорт» свідчить про посилений інтерес до їх сексуальної експлуатації. Поширеність трудової експлуатації майже зрівнялася з сексуальною експлуатацією.

Можна припустити, що явне зменшення частки серед жертв громадян ЄС в торгівлі людьми спричинене міграцією українців. Водночас зменшення частки сексуальної експлуатації скоріш за все через перехід в онлайн, що робить значні перешкоди у переслідуванні злочинів, пов'язаних із торгівлею людьми в Інтернеті.

Надзвичайно важливе значення у сфері протидії торгівлі людьми має знання іноземних мов, оскільки це явище виразного міжнародного характер і передбачає постійну взаємодію між державами, міжнародними організаціями та громадськими інституціями. Мовна компетентність дозволяє ефективно спілкуватися з іноземними партнерами, координувати розслідування, обмінюватися інформацією, а також брати участь у спільних операціях.

Особливої ваги знання мов набуває у сфері правозастосування. Під час розслідування справ про торгівлю людьми часто виникає потреба у роботі з документами, складеними іноземними мовами, у проведенні допитів осіб, які не володіють українською, та у забезпеченні перекладу доказових матеріалів для міжнародних судових процедур. Без належної мовної підготовки можливі помилки в тлумаченні юридичних понять або норм, що може призвести до неправильного застосування законодавства чи порушення прав потерпілих.

Крім того, мовна компетентність відіграє ключову роль у роботі з жертвами торгівлі людьми, адже можливість звернутися до них їхньою рідною або зрозумілою мовою сприяє встановленню довіри, наданню психологічної підтримки та збору достовірних свідчень. Це допомагає забезпечити дотримання принципу гуманності та захисту людської гідності, який є основою міжнародного права у сфері прав людини.

Таким чином, знання іноземних мов є не лише інструментом комунікації, а й необхідною умовою ефективного правозастосування, міжнародного співробітництва та гуманного ставлення до постраждалих від торгівлі людьми. Інтеграція мовної підготовки у професійну освіту юристів, дипломатів і

правоохоронців підвищує ефективність національних і міжнародних зусиль у боротьбі з цим злочином і сприяє формуванню єдиного правового простору захисту прав людини.

Висновок. Торгівля людьми залишається серйозною загрозою для України, особливо в умовах війни, яка суттєво підвищила вразливість населення до експлуатації. Попри наявність законодавчої бази та міжнародних зобов'язань, ефективність протидії цьому явищу знижується через обмежені ресурси, недоступність окупованих територій, корупцію та проблеми в судовій системі. Особливої уваги потребують жінки та діти, які становлять більшість серед переміщених осіб і є основною ціллю для зловмисників.

Водночас, боротьба з торгівлею людьми неможлива без міжнародної співпраці, ефективної комунікації та гуманного ставлення до жертв. У цьому контексті знання іноземних мов відіграє ключову роль — як у правозастосуванні, так і в наданні допомоги постраждалим. Інтеграція мовної підготовки у професійну освіту фахівців є важливим кроком до посилення національної та міжнародної спроможності протидіяти цьому злочину.

ПОЛІФОНІЧНІ МОДЕЛІ У СУЧАСНИХ КУЛЬТУРНИХ ПРАКТИКАХ (КІНО, ТЕАТР, МЕДІА)

Журавель Х.А.

Науковий керівник: Калашник М. П.

Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка,

Тернопіль, Україна

info@tnpu.edu.ua

Вступ. Сучасна культура розвивається в умовах багатоголосся, де взаємодіють різні смисли, перспективи та інтерпретації, утворюючи складні поліфонічні моделі. Поняття поліфонії, яке виникло у музиці для позначення одночасного звучання кількох самостійних мелодійних ліній, набуло значення універсальної гуманітарної категорії. Сьогодні його застосовують для аналізу процесів у театрі, літературі, кінематографі та цифрових медіа.

Актуальність теми полягає у тому, що поліфонічні моделі відображають плюралізм, відкритість і діалогічність сучасної культури, сприяють розвитку критичного мислення та суспільного діалогу.

Мета дослідження. Метою є аналіз сутності та специфіки поліфонічних моделей у культурних практиках ХХ–ХХІ ст., зокрема у кінематографі, театрі та медіа.

Матеріали та методи. Методологічну основу становлять міждисциплінарний підхід, культурологічний аналіз, компаративістика та інтерпретаційні методи. Використано праці У. Еко, Г.-Т. Леманна, Ж. Делеза, М. Чіона, Г. Дженкінса, а також сучасних українських дослідників.

Результати дослідження. Походження терміну сягає музичного мистецтва, де поліфонія означає багатоголосся – співіснування кількох самостійних мелодій. У гуманітарних науках поліфонія стала метафорою культурного діалогу. У літературознавстві вона означає співіснування рівноправних голосів автора, персонажів та читача. У культурології – модель суспільної взаємодії без єдиного центру істини. Поліфонічні моделі є світовим культурним феноменом, який характеризується множинністю голосів, що співіснують на рівних; діалогічністю і взаємодію смислів; відкритістю до нових інтерпретацій; динамічністю і змінами залежно від контексту; інтерактивністю, коли окремі голоси формують єдиний художній простір. Поліфонія в ХХ-ХХІ ст. трансформувалася і поширилася, як художній прийом, зі сфери музичного мистецтва в сучасні постдраматичні театральні практики, знайшла своє втілення в багатолінійних наративах кіно, інтерактивності та конвергенції медіа, багатоперспективності і різновекторності літератури.

Поліфонія у кінематографі. У сучасному кіно багатоголосся проявляється через множинність сюжетних ліній, монтажні прийоми та багатоперспективність. Прикладами можуть слугувати роботи К. Нолан «Пам'ятай» із зворотною хронологією; А. Г. Іньярріту «Вавилон», де чотири історії з різних культур поєднуються у спільному конфлікті; Л. фон Трієр «Догвіль», що через мінімалізм сценографії акцентує на голосах персонажів. В українському кіно поліфонічність простежується у фільмах Валентина Васяновича «Плем'я» (2014), «Атлантиді» (2019), Зази Буадзе «Мати Апостолів» (2020). Ці кінематографічні роботи яскраво відображають складність історичного досвіду, багатоголосся суспільних позицій і поєднання індивідуального та колективного виміру.

Поліфонія у театрі. Постдраматичний театр (Г.-Т. Леманн) відмовляється від лінійного сюжету, натомість інтегрує текст, музику, пластику, мультимедіа. Сцена стає простором діалогу, де кожен компонент – самостійний «голос». В українських театральних практиках (Театр «ДАХ», «Дикий театр») застосовується принцип поєднання різних кодів, що створюють багатошаровий художній простір.

Поліфонія у медіа. Сучасні цифрові медіа реалізують багатоголосся через інтерактивність та конвергенцію. У «Convergence Culture» Г. Дженкінс доводить, що сучасні платформи функціонують як поліфонічне середовище, де співіснують авторські та користувачькі наративи. Соціальні мережі формують простір діалогу, де відсутній єдиний центр влади над смислом.

Український контекст. Поліфонічність у культурі України проявляється у поєднанні традиційного й сучасного, індивідуального й колективного. Література (Леся Українка, О. Забужко), театр («ДАХ»), кіно («Атлантида») і медіа-простір відображають відкритість, діалогічність та пошук ідентичності.

Висновки. Поліфонія у сучасній культурі є не лише мистецьким прийомом, а й фундаментальною стратегією організації смислів у суспільстві. Вона проявляється у театрі, кіно, літературі та медіа як багатоголосий діалог, що відображає складність сучасної реальності. Для українського культурного простору поліфонічні моделі мають особливе значення, оскільки формують відкриту, демократичну ідентичність, здатну до співіснування різних голосів. Таким чином, поліфонія постає ключовим концептом культури XXI століття, яка визначається динамізмом, плюралізмом і відкритістю до діалогу.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Заболотній Д. Д.

Науковий керівник: к.е.н., доцент Половян Н.С.

Чераська медична академія

Черкаси, Україна

n.s.polovyan@dnmu.edu.ua

Вступ. Система правового регулювання фармацевтичної діяльності є невід'ємною складовою забезпечення якості, безпеки та ефективності лікарських засобів на всіх етапах їх життєвого циклу - від розробки і клінічних випробувань до виробництва, обігу та фармацевтичному нагляду. У сучасних умовах глобалізованого ринку медикаментів, стрімкого розвитку біотехнологій та цифрових технологій, а також у контексті викликів, пов'язаних із пандеміями та перериваннями ланцюгів постачання, питання вдосконалення правових актів фармації набуває особливої актуальності.

Питанням правового регулювання фармацевтичної діяльності присвятили свої дослідження численні вітчизняні та зарубіжні науковці. В Україні помітний внесок у вивчення адміністративно-правових засад фармації зробили Ховпун О.С.,

який досліджував генезис і сучасні проблеми регуляторної системи; Суворов М.О., що аналізував нормативні акти аптечного сектору; Зелінський А.М., відомий своїми роботами з історико-правових аспектів фармації. Суттєві аналітичні матеріали представлено в працях Дорикевич К. та Каменчука М., які розглядають етичні та організаційні питання фармацевтичної практики. На міжнародному рівні значний вплив на формування сучасних підходів мали публікації та керівні документи, розроблені у співпраці між науковцями та регуляторними органами ЄС і США.

Мета дослідження. Метою дослідження є проведення комплексного порівняльного аналізу правових актів у сфері фармацевтичної діяльності на прикладі Європейського Союзу, Сполучених Штатів Америки та України, визначити основні відмінності у підходах до регулювання реєстрації лікарських засобів, контролю якості виробництва, фармацевтичного нагляду, аптечної практики та відповідальності учасників ринку, а також сформулювати практичні рекомендації для вдосконалення національного правового поля.

Матеріали та методи. Дослідження виконано на основі методів порівняльно-правового аналізу, контент-аналізу нормативних актів та оглядової методики. Використано публічно доступні джерела: нормативно-правові акти ЄС і США, офіційні рекомендації регуляторних органів, наукові статті з юридичної та фармацевтичної тематики, а також аналітичні огляди міжнародних організацій. Порівняльний підхід дозволяє систематизувати відмінності в процедурних механізмах, критеріях оцінки безпеки й ефективності, а також у підходах до санкцій та контролю за обігом ліків.

Результати дослідження. Усі сучасні регуляторні системи керуються подібними базовими принципами: забезпечення безпеки і якості лікарських засобів, захист прав пацієнтів, прозорість процедур та відповідальність виробників.

Проте інструменти реалізації цих принципів різняться: у ЄС застосовують директивно-орієнтований підхід із подальшою імплементацією на національному рівні, у США - пріоритет віддається федеральним регуляціям і детальним технічним настановам FDA, в Україні - поєднання національного законодавства та поступова гармонізація з міжнародними стандартами.

Реєстрація лікарських засобів: процедурні аспекти У США FDA використовує чітко структуровану систему етапів реєстрації: доклінічні дослідження, три фази клінічних випробувань, подання NDA/BLA (New Drug Application/Biologics License Application) і постмаркетинговий нагляд. Європейська система передбачає централізовану процедуру через ЕМА, що дозволяє отримати дозвіл на збут у всіх країнах-членах, а також інші маршрути (декларативні або національні) для певних

класів препаратів. Українські процедури реєстрації адаптуються і вдосконалюються з урахуванням вимог ЄС, але зберігають національні особливості, зокрема механізми оцінки локальної специфіки застосування лікарських засобів.

Контроль якості виробництва (GMP) та фармацевтичний нагляд Стандарти GMP визначають вимоги до виробничих процесів, контролю якості, персоналу та документації. Розвинені регулятори здійснюють регулярні інспекції, обмін інформацією та координацію з міжнародними партнерами. Фармацевтичний нагляд включає механізми повідомлення про побічні реакції, аналіз сигналів безпеки, викликаних постмаркетинговим застосуванням, а також системи відкликання неякісних партій. Для України пріоритетом є посилення технічної бази, стандартизація збору даних та інтеграція з глобальними базами даних безпеки ліків.

Аптечна діяльність, компаундинг та інтернет-торгівля регулюється питаннями ліцензування, умов зберігання, правил відпуску рецептурних препаратів та інформаційного обслуговування пацієнтів. Критично важливо врегулювати компаундинг, щоб забезпечити його безпеку та недопущення несанкціонованого виробництва. Інтернет-торгівля створює особливі ризики: поширення фальсифікованих препаратів, порушення умов транспортування, відсутність кваліфікованого консультування - тому регуляторні заходи повинні включати верифікацію інтернет-аптек та систему маркування/верифікації продукції.

Ефективність системи регулювання визначається наявністю адекватних механізмів відповідальності. Це включає адміністративні санкції, цивільно-правову відповідальність, можливість кримінального переслідування у випадках виробництва або збуту фальсифікованих або потенційно небезпечних препаратів. Важливо також передбачити превентивні заходи: інформування споживачів, відкриті реєстри порушень та прозорі процедури розслідування.

Аналіз впровадження директив ЄС та рекомендацій FDA в країнах із різним рівнем розвитку показує: успішна імплементація вимагає не лише нормативних змін, але й інституційного укріплення, навчання персоналу та інвестицій у лабораторну інфраструктуру. Країни, які інвестують у цифрові системи відстеження і взаємний обмін інспекційними результатами, досягають кращої оперативності у виявленні ризиків і відкликах.

Висновки. Порівняльний аналіз регуляторних систем різних країн дозволяє виявити як ефективні практики, які доцільно імплементувати, так і недоліки, яких слід уникати при формуванні національного законодавства. Такий аналіз дозволив сформулювати кілька ключових висновків: по-перше, гармонізація з міжнародними стандартами підвищує довіру до ринку та сприяє доступу до інновацій; по-друге,

технічні стандарти (GMP, GCP, GDP) та ефективна система фармацевтичного нагляду є наріжним каменем безпеки; по-третє, цифровізація і міжнародна співпраця значно підсилюють оперативність реагування на ризики. Практичні рекомендації включають: оновлення національних нормативних актів, інвестиції в інфраструктуру, створення прозорих процедур відповідальності та активне залучення професійної спільноти до розробки процедур.

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ВИЩІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ

Коляда Т. А., Полонський В. В.

Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна

takolyada@ukr.net

Вступ. У сучасних умовах реформування освітньої системи України важливою складовою якісного розвитку вищої освіти є забезпечення академічної доброчесності як базової етичної та правової категорії. Академічна доброчесність визначає стандарти поведінки здобувачів освіти, науково-педагогічних працівників і керівних органів закладів освіти. Її дотримання сприяє підвищенню довіри до освітніх і наукових результатів, формує позитивний імідж українських закладів освіти в міжнародному освітньому просторі. Водночас практика свідчить про наявність системних викликів - від недосконалості нормативного забезпечення до недостатньої правової культури учасників освітнього процесу. Це зумовлює потребу у комплексному дослідженні правових механізмів гарантування академічної доброчесності.

Мета дослідження. Метою дослідження є аналіз правових засад забезпечення академічної доброчесності у вищій освіті України, виявлення прогалин у чинному законодавстві та визначення напрямів удосконалення правових механізмів запобігання порушенням академічної доброчесності.

Матеріали та методи. Методологічною основою дослідження є системний, порівняльно-правовий і формально-юридичний методи. У процесі аналізу використано Закони України, підзаконні акти Міністерства освіти і науки України, внутрішні положення університетів щодо академічної доброчесності. Додатково залучено міжнародні документи - зокрема, Європейську хартію дослідника, стандарти ESG (Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area) та рекомендації ЮНЕСКО щодо етичної поведінки у науці.

Результати дослідження. Правові засади академічної доброчесності в Україні формуються на основі положень Конституції України, Законів України «Про освіту» (2017 р.) та «Про вищу освіту» (2014 р.), а також низки підзаконних нормативно-правових актів, які регламентують етичні стандарти діяльності учасників освітнього процесу. Законодавство закріплює обов'язок усіх учасників освітнього процесу дотримуватись принципів чесності, довіри, справедливості, поваги та відповідальності. У статті 42 Закону України «Про освіту» визначено, що академічна доброчесність - це сукупність етичних принципів і визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та проведення наукових досліджень.

Ключову роль у формуванні правового механізму забезпечення академічної доброчесності відіграють інституційні норми. Заклади вищої освіти відповідно до чинного законодавства зобов'язані розробляти власні внутрішні положення про академічну доброчесність, які конкретизують процедури розгляду випадків порушень, порядок прийняття рішень, форми відповідальності та заходи профілактики. Така децентралізована модель сприяє автономії університетів, але водночас зумовлює нерівномірність підходів і різний рівень ефективності застосування правових норм. У більшості закладів освіти створено комісії або ради з питань академічної доброчесності, що виконують консультативно-контрольні функції, однак їхні повноваження часто залишаються недостатньо врегульованими на рівні державної політики.

Аналіз практики показує, що найбільш поширеними порушеннями принципів академічної доброчесності залишаються плагіат, самоплагіат, фабрикація чи фальсифікація результатів досліджень, необґрунтоване співавторство, порушення правил цитування та академічного рецензування. За ці дії законодавством передбачено дисциплінарну, адміністративну або цивільно-правову відповідальність. Наприклад, у разі виявлення плагіату може бути анульовано рішення про присудження наукового ступеня або позбавлення особи посади. Однак, незважаючи на формальну наявність санкцій, механізми їх застосування залишаються фрагментарними та залежать від ініціативи конкретного закладу.

Важливим напрямом удосконалення є підвищення правової визначеності у сфері доказування порушень. У багатьох випадках процес розгляду фактів порушення академічної доброчесності не має чіткої процесуальної регламентації: відсутні визначені строки, правила доказування, стандарти оцінки матеріалів. Це призводить до неоднакової практики у різних університетах і підриває довіру до результатів розслідувань. Необхідним є прийняття єдиного типового положення

про розгляд випадків порушення академічної доброчесності, яке б забезпечило уніфікацію процедур і гарантувало дотримання прав усіх сторін.

Суттєве значення має також міжнародний досвід. У більшості країн Європейського Союзу питання академічної доброчесності регулюються через поєднання національного законодавства та університетських етичних кодексів, які мають обов'язкову силу. Наприклад, у Великій Британії та Нідерландах широко застосовується система незалежних наглядових органів, що розглядають випадки порушень доброчесності й формують національні реєстри рішень. Для України доцільним є запровадження подібного механізму через створення єдиного державного реєстру порушень академічної доброчесності та рекомендацій для університетів щодо застосування санкцій.

Цифровізація освітнього середовища відкриває нові можливості для контролю за дотриманням доброчесності. Використання систем перевірки текстів на плагіат, впровадження електронних баз наукових робіт і відкритого доступу до досліджень створюють додаткові правові гарантії прозорості. Однак цифрові інструменти не можуть замінити етичної культури, що має формуватися через освітні програми, підготовку викладачів і підвищення правової грамотності студентів.

Висновки. Резюмуючи зазначимо, забезпечення академічної доброчесності у вищій освіті України потребує комплексного поєднання правових, організаційних і культурних чинників. Законодавство має не лише визначати санкції, але й формувати умови для превенції порушень - через освіту, прозорі процедури й публічну відповідальність. Удосконалення правових механізмів повинно орієнтуватися на міжнародні стандарти та сприяти підвищенню довіри до української системи освіти й науки.

ДЕКОМУНІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ БАЛТІЇ: ТЕОРЕТИКО – ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Лейба Є.М.

Науковий керівник: Ліхідченко М.С.

Комунальний заклад «Харківський ліцей №116 Харківської міської ради»,

м.Харків, Україна

yehor.leiba@gmail.com

Є потреба дати оцінку тим злочинам, тому мисленню, антилюдській ментальності, коли людина має право катувати, вбивати іншу людину за інші погляди.

Вітаутас Ландсбергіс

Вступ. Вивчення даного питання має не лише наукове, але й першорядне практичне значення та обумовлене потребою у вивченні досвіду процесів декомунізації в країнах Балтії для України, особливо в умовах російсько-української війни. Понад 70 років Україна була під радянським ярмом. За роки окупації комуністичним режимом знищено мільйони українців. Тоталітарний режим використовував комуністичну ідеологію для контролю за підкореними народами. Ідеологія та пропаганда відігравали в СРСР надзвичайно важливу роль, що дозволяло зомбувати та тримати у ярмі мільйони людей, а «залізна завіса» створювати ілюзію єдиного вірного шляху й відсутності інших альтернатив. Початок процесу декомунізації в Україні потребує уважного осмислення того, як відбувалися аналогічні процеси у країнах Балтії та порівняти. Сьогодні у нашій державі гостро актуальним є реалізація політики засудження комуністичного тоталітарного режиму та остаточної відмови від його спадщини у зв'язку із повномасштабним вторгненням російської федерації в Україну, яке обґрунтовує «єдністю», спираючись саме на «спільне» радянсько-комуністичне минуле, символи та окремих носіїв колишнього тоталітарного режиму.

Об'єкт дослідження: декомунізація в Україні і в Країнах Балтії.

Предмет дослідження: система заходів позбавлення від ідеології та практики тоталітарного режиму. Територіальні рамки обмежуються територіями України, Латвії, Литви та Естонії.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період з 1991 року по сьогоднішній день.

Мета полягає у дослідженні та аналізі особливостей усунення радянської ідеологічної та символічної спадщини як з публічного простору, так із суспільної свідомості України та балтійських країн. Виходячи з мети роботи були поставлені такі завдання:

1. Розглянути декомунізаційне законодавство країн Балтії та України, визначити спільні та відмінні риси.

2. З'ясувати сутність процесу «декомунізації», його основні етапи.

3. Визначити критерії для порівняння «деадаптації» комуністичної тоталітарної ідеології. 4. Обґрунтувати значення ліквідації «залишків» спадщини комуністичної диктатури.

5. Проаналізувати досвід балтійських країн для України щодо реставрації історичної правди, ліквідації маркерів минулої доби.

Методи. У роботі над предметом дослідження ефективно використано як загальнонаукові методи аналізу і синтезу; індукції та дедукції; аналогії, так і конкретно-історичні методи – історико-типологічний, історико-порівняльний.

Результати дослідження.

1. Як і Україну, радянська окупація не оминула і три балтійські країни — Естонію, Литву і Латвію. З розпадом СРСР колишні радянські республіки відновили свою незалежність.

2. Подолання радянщини та її комуністичної ідеології є важливим кроком й запорукою побудови демократичного суспільства та інтеграції до Північноатлантичного альянсу та Європейського союзу.

3. Декомунізаційне законодавство країн Балтії та України охопило більшість сфер суспільного життя та включало: засудження комуністичного режиму з можливою заборною використання комуністичної символіки, забезпечення доступу до архівів комуністичних спецслужб та надання певного статусу особам, які боролися проти комуністичного режиму, люстрацію його колишніх посадовців, перейменування об'єктів топоніміки, демонтування пам'ятників.

4. Швидкість, масштаби, час проведення «десовєтизації» балтійських країн і України відрізнялися. Так, в балтійських країнах влада вчасно позбулася візуальних маркерів минулої доби та стала повноправним членом ЄС, забезпела свою безпеку в рамках Євроатлантичного Альянсу (НАТО). На відміну країн Балтії Україна не наважилась на повну декомунізацію у 1991 році.

Висновки. Революція Гідності надала новий поштовх масштабній декомунізації в Україні. Ліквідація спадщини комуністичної ідеології отримала законодавче підґрунття та характеризувалася не стихійними «ленінопадами», а офіційними демонтажами та перейменуваннями. Останньою краплею до кардинальних змін щодо необхідності завершення декомунізації та остаточного подолання ментальної тоталітарної спадщини, наслідком якої стало очищення публічного простору від тоталітарної символіки, відхід від радянського минулого та його переосмислення став повномасштабний напад на Україну російської федерації. Російське вторгнення в Україну активізувало увагу до тему декомунізації та дерусифікації не тільки в Україні, а й в балтійських країнах. Війна і окупація стали реальною загрозою.

ФЕНОМЕН ДРУЖБИ: ВІД АРИСТОТЕЛЯ ДО СУЧАСНОСТІ

Ліннік Ю. В.

КЗВО “Рівненська медична академія”

м. Рівне, Україна

future.of.ukraine87@gmail.com

Вступ. Дружба є однією з фундаментальних категорій людського життя, що пронизує не лише особистісну сферу, а й соціальну та культурну тканину суспільства. Вона виступає як ключовий інструмент формування моральних цінностей, соціальної солідарності та емоційного благополуччя людини. Уже в давньогрецькій філософській традиції дружба розглядалася не просто як емоційне взаємне притягання, а як суттєвий чинник розвитку людської особистості і побудови гармонійного суспільного життя.

Мета дослідження полягає у всебічному аналізі феномену дружби як соціально-філософської та морально-етичної категорії, простеженні його трансформації від класичних уявлень античної філософії, зокрема Аристотеля, до сучасних концепцій, а також визначенні значення дружби у формуванні особистості, міжособистісних взаємин і соціальної згуртованості.

Матеріалами дослідження виступають класичні та сучасні джерела з філософії, етики, соціології та психології, що дають змогу комплексно розкрити феномен дружби. До основних джерел належать антична філософська спадщина, зокрема праці Аристотеля («Нікомахова етика»), Платона та інших мислителів, які заклали теоретичні основи розуміння дружби як морально-етичної категорії, середньовічні та новочасові філософські тексти Августина, Томаса Аквінського, Монтеня та інших авторів, що розвивали питання моральних і соціальних аспектів дружніх взаємин, а також сучасні дослідження філософів, психологів і соціологів, присвячені соціокультурним, психологічним та етичним аспектам дружби в умовах сучасного суспільства. Окрім теоретичних джерел, до матеріалів дослідження залучено результати емпіричних соціологічних та психологічних досліджень, які досліджують характер дружніх відносин у різних соціальних групах та культурних контекстах.

У роботі застосовується **комплекс методів**, що забезпечує міждисциплінарний підхід до вивчення дружби. Зокрема, використано філософський аналіз класичних та сучасних концепцій дружби для виділення основних теоретичних підходів, категорій та ціннісних вимірів; історико-генетичний метод дозволяє простежити еволюцію розуміння дружби від античності

до сучасності та визначити вплив культурних і соціальних трансформацій на її трактування; компаративний метод застосовано для порівняння різних філософських і психологічних підходів, що дає змогу виявити спільне та відмінне у підходах різних епох; соціологічно-психологічний аналіз забезпечує використання даних опитувань, анкетування та інтерв'ю для виявлення сучасних тенденцій у міжособистісних дружніх взаєминах; системний підхід дозволяє інтегрувати отримані дані для комплексного розуміння дружби як багатовимірного феномену, що охоплює моральний, соціальний, психологічний та культурний аспекти. Такий комплекс матеріалів і методів забезпечує поєднання теоретичного осмислення феномену дружби з аналізом його сучасних практичних проявів, роблячи дослідження цілісним, науково обґрунтованим та міждисциплінарним.

Основні результати дослідження. Дослідження феномену дружби дозволило простежити його еволюцію від класичних уявлень античності до сучасних наукових та соціокультурних підходів і виявити багатовимірний характер цього явища. У межах аналізу класичних джерел було підтверджено, що Аристотель розглядав дружбу як категорію морального вдосконалення людини, виділяючи три типи дружніх відносин: дружбу за корисністю, дружбу за задоволенням та дружбу заради добра. Особливу увагу він приділяв дружбі заради добра, яку вважав найвищою формою взаємності, оскільки вона ґрунтується на взаємному прагненні добра іншої людини і сприяє розвитку моральних чеснот. Цей підхід демонструє, що дружба у філософському вимірі не обмежується емоційними чи утилітарними аспектами, а є складовою процесу самовдосконалення та формування ціннісної орієнтації особистості.

У дослідженні середньовічних та новочасових концепцій було виявлено, що уявлення про дружбу значною мірою підпорядковувалися морально-релігійному дискурсу. Наприклад, Августин акцентував духовний і моральний вимір дружби, розглядаючи її як прояв любові до ближнього, що веде до внутрішньої гармонії та етичного вдосконалення. У свою чергу, Монтень у «Дослідах» підкреслював емоційний, довірливий характер дружніх взаємин, вказуючи на їхню унікальну здатність підтримувати індивідуальність і свободу особистості, що виводить дискусію про дружбу за межі чисто утилітарних або етичних рамок.

Сучасний аналіз показав, що дружба виступає не лише емоційним чи етичним явищем, а й важливим соціокультурним механізмом адаптації та самореалізації в умовах глобалізації і цифровізації суспільства. Соціологічні та психологічні дослідження підтвердили, що міцні дружні взаємини позитивно впливають на психоемоційне здоров'я, рівень соціальної підтримки та формування ціннісних

орієнтацій особистості. Водночас, сучасна дружба відзначається певною динамічністю та варіативністю форм, що зумовлено зміною соціальних структур, активним використанням цифрових комунікацій і глобальними культурними впливами.

Загалом, результати дослідження дозволяють констатувати, що феномен дружки має багаторівневу природу, поєднуючи морально-етичні, психологічні, соціальні та культурні виміри. Його історичний аналіз показав поступову трансформацію уявлень про дружбу: від інструментального і морального підходу античності до інтегративного, комплексного розуміння у сучасному контексті, де дружба розглядається як чинник особистісного розвитку, соціальної згуртованості та емоційного благополуччя людини. Крім того, дослідження підкреслює, що незважаючи на еволюцію форм і функцій дружки, її центральними характеристиками залишаються взаємна довіра, підтримка, моральна відповідальність і прагнення добра, що робить дружбу невід'ємним елементом гармонійного соціального та особистісного буття.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що дружба є багатовимірним феноменом, який поєднує морально-етичні, психологічні, соціальні та культурні аспекти людського життя. Історичний аналіз показав, що класичні філософи, зокрема Аристотель, розглядали дружбу не лише як взаємне емоційне тяжіння, а як засіб формування моральних чеснот та особистісного вдосконалення, виділяючи типи дружки за корисністю, задоволенням та заради добра, остання з яких мала найвищу цінність. Середньовічні та новочасові мислителі розширили трактування дружки, підкреслюючи її духовний, моральний і емоційний виміри, що сприяло формуванню внутрішньої гармонії, самостійності та відповідальності особистості.

Сучасні дослідження підтвердили, що дружба виступає важливим соціокультурним механізмом адаптації та самореалізації, сприяє психоемоційному благополуччю, формуванню ціннісних орієнтацій та соціальної згуртованості. Незважаючи на трансформацію форм дружніх взаємин під впливом глобалізації та цифрових технологій, її центральними характеристиками залишаються взаємна довіра, підтримка, моральна відповідальність та прагнення добра.

Таким чином, феномен дружки зберігає своє фундаментальне значення для розвитку особистості та суспільства, виступаючи не лише як емоційне або утилітарне явище, а як складова гармонійного соціального буття та морального самовдосконалення людини. Результати дослідження підкреслюють необхідність подальшого міждисциплінарного аналізу дружки, що дозволить глибше зрозуміти

її роль у сучасному світі та визначити практичні шляхи підтримки та розвитку міцних міжособистісних взаємин.

РЕЛІГІЯ – СКЛАДОВА КУЛЬТУРИ ЛЮДСТВА

Логвінов М. В.

Науковий керівник: Хіріна Г. О.

Національний фармацевтичний університет,

Харків, Україна

m.logvin1645@gmail.com

Вступ. Релігія є однією з найдавніших і найважливіших форм духовного життя людства. Вона супроводжує людину з моменту становлення суспільства, формуючи моральні норми, світогляд і культурну спадщину. У різні історичні епохи релігія не лише визначала ставлення до навколишнього світу, а й впливала на розвиток мистецтва, літератури, філософії, права та соціальних інститутів. Для більшості народів релігія стала основою ідентичності, джерелом моральних цінностей і способом збереження традицій.

Сьогодні, у XXI столітті, релігія продовжує відігравати важливу роль, попри активний розвиток науки й технологій. Її вплив простежується в політичному, культурному та навіть науковому житті. Саме тому важливо розуміти, яку роль віра відіграє у формуванні духовного світу людини та суспільства загалом.

Мета дослідження. Метою цієї роботи є аналіз ролі релігії в культурі людства, її впливу на духовні, моральні та соціальні цінності суспільства. Також у межах дослідження розглянуто сучасне ставлення до релігії з боку науковців та спробу знайти відповідь на питання: чому навіть у добу наукового прогресу багато вчених залишаються віруючими?

Матеріали та методи. Для виконання дослідження використано інформаційні джерела з історії, культурології та релігієзнавства. Проаналізовано праці вчених, філософів і теологів, які вивчали взаємозв'язок релігії, культури та науки. Методами дослідження стали порівняльний аналіз (для визначення відмінностей між світовими та національними релігіями); історичний метод (для простеження розвитку релігійних форм від первісних вірувань до сучасних світових релігій); аналітичний метод (для виявлення ролі релігії в культурі та її впливу на мораль, традиції та суспільну свідомість).

Результати дослідження. Релігія займає особливе місце у структурі

культури, оскільки поєднує духовний, моральний і соціальний виміри життя.

Морально-етичний аспект впливу релігії, як духовного феномену, на життя людини полягає в тому, що релігійні заповіді, іншими словами моральні настанови, складють фундамент моральних кодексів багатьох народів, визначаючи поняття добра, справедливості, чесності та милосердя.

З давніх часів релігія сприяла розвитку мистецтва і літератури, формувала естетичні смаки суспільства, надихала митців на створення храмів, ікон, картин, скульптур, музичних і літературних творів, що стали частиною світової культурної спадщини.

Релігійні свята і обряди стали основою та формоутворюючим чинником національних традицій та звичаїв, впливають на сімейне життя, визначають менталітет та особливості національного характеру кожного народу.

Соціальна роль. Релігія виконує важливу соціальну функцію, яка полягає у сприянні згуртованості суспільства, підтримці морального порядку і допомагає людям у кризові моменти життя.

У межах дослідження було розглянуто також класифікацію релігій. За поширенням виділяють світові релігії (християнство, іслам, буддизм) та національні (індуїзм, синтоїзм, іудаїзм)..

Окрему увагу привертає питання взаємовідносин науки і релігії. Часто вважають, що вони суперечать одна одній, проте це не зовсім так. Я думаю, що чим глибше науковець пізнає світ, тим більше він дивується його складності та гармонії. Іноді це викликає відчуття, що за всім стоїть певний вищий розум. Саме тому багато сучасних учених не заперечують існування Бога, а, навпаки, бачать у своїй роботі підтвердження Його задуму. Наука пояснює «як» відбуваються процеси, а релігія відповідає на питання «чому» вони відбуваються.

Висновки. Релігія – це не просто віра в надприродне, а глибока культурна та духовна система, що формує цінності людства. Вона впливає на мораль, мистецтво, традиції й суспільні відносини. Попри розвиток науки, релігія не втрачає актуальності, а навпаки допомагає людині усвідомити своє місце у світі. Віра та наука можуть співіснувати гармонійно, адже вони мають спільну мету – пізнання істини.

Таким чином, релігія продовжує залишатися важливою складовою культури й духовності сучасного суспільства, допомагаючи людині зберігати моральний орієнтир у складному світі технологічного прогресу.

СИМВОЛІЧНИЙ ВСЕСВІТ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ В ОРНАМЕНТАХ СЛОБОЖАНСЬКОЇ СОРОЧКИ

Макарова В.Д.

Науковий керівник: Хіріна Г.О.

Національний фармацевтичний університет,

Харків, Україна

makarovalera102006@gmail.com

Вступ. Творча спадщина Григорія Сковороди – унікальне явище в історії української духовної культури, яке синтезувало глибокі філософські пошуки, символізм та образність, що глибоко вкорінені в народній традиції. Світогляд мислителя формувався у тісному зв'язку з культурним середовищем Слобожанщини, багатим на фольклор, усну поезію та декоративно-ужиткове мистецтво.

Особливе місце серед культурних кодів Слобідської України посідає традиційна вишивка, яка слугує своєрідною «мовою символів». Орнаменти слобожанських вишивок відображають архаїчні уявлення про світобудову, цінності та духовні орієнтири, що багато в чому співзвучні з філософськими образами Сковороди. Аналіз взаємозв'язків між символічним всесвітом мислителя та художньо-образною системою традиційної вишивки дозволяє глибше осягнути духовні основи української культури XVIII століття та виявити національні світоглядні константи.

Мета дослідження. Метою дослідження є виявлення та інтерпретація паралелей між символічними образами у творчості Григорія Сковороди та орнаментальною системою слобожанської вишивки, а також з'ясування їхньої ролі у формуванні цілісної картини світу українця XVIII століття.

Матеріали та методи. Матеріалами дослідження стали експонати та інформаційні ресурси культурно-освітнього проекту «Слобожанський код. Українська вишивка», реалізований громадською організацією «КЛЮ ХАБ» та Харківським історичним музеєм імені М. Ф. Сумцова за підтримки Українського культурного фонду, а саме унікальна колекція вишитих рушників, сорочок та іншого одягу з колекції Харківського історичного музею імені М. Ф. Сумцова, яка була вперше оцифрована та стала доступною для дослідників матеріальної культурної спадщини Слобожанщини. Важливими джерелами дослідження стали твори Г. Сковороди.

Результати дослідження. Слобожанщина, як унікальний прикордонний регіон, сформувала виняткову ментальність, яка поєднує глибоку духовність із практичною життєстійкістю. Ця свідомість знайшла своє найвище вираження у філософській системі Григорія Сковороди та у сакральній символіці жіночої сорочки. Сорочка в цьому контексті є не просто одягом, а текстом-оберегом, що візуалізує ключові Сковородинівські істини про людину, працю та Всесвіт.

Мікрокосм і сорочка-вишиванка – територія внутрішньої істини та гармонії. Григорій Сковорода розглядав людину як Мікрокосм – малий світ, що відображає закони Великого Світу (Макрокосму). Слобожанська жіноча сорочка, будучи найближчою до тіла і серця, виконує роль оболонки для душі та захисту особистості. Поєднуючи у собі різну символіку через орнамент, колір та місце вишивки. Біле, лляне полотно, з якого виготовляли традиційну жіночу сорочку, символізує чистоту серця, чистоту помислів та незайманість душі – ідеал, до якого закликав Сковорода. Вишита традиційна українська сорочка символізує в цілому «храм», де людина має шукати захист та Бога, стримані, лаконічні орнаменти мають глибоке сакральне значення.

Орнамент на уставці. На Слобожанщині (особливо на Харківщині та Сумщині) уставки (плечові вставки) сорочок часто покриті густим геометричним орнаментом. Ця щільна вишивка несе функцію оберегу, захищаючи найуразливіші точки тіла, що є тотожним філософському захисту Сковородою внутрішнього світу людини від суєти та зовнішніх спокус. Ромб із крапкою або густа розетка тут виступають як символи Серця – центру пізнання та мудрості.

Вишиті узорі на рукавах сорочки нагадують нам ідеї Г. Сковороди про ідею «сродної праці» та долі. Рукави жіночої сорочки на Слобожанщині є однією з найбільш символічно навантажених частин одягу, оскільки вони покривають руки – знаряддя праці, творення та взаємодії зі світом. Філософія Г. Сковороди про «сродну працю» (роботу за покликанням, що відповідає природі людини і є джерелом щастя) знаходить тут своє візуальне, закодоване в нитках, вираження. На відміну від центральної частини сорочки, де орнамент переважно виконує захисну, оберегову функцію, вишивка на рукавах вирізняється ритмічною послідовністю, симетрією та плавністю ліній. Цей гармонійний порядок нагадує про впорядкованість життя, у якому людина, знайшовши своє покликання, діє в згоді з внутрішнім ритмом природи. Таке життя, за Сковородою, позбавлене суєти й хаосу, воно наповнене спокоєм, рівновагою та творчим сенсом. Безперервні ряди ромбів, хрестів чи меандрів у вишивці нагадують плин буття, що триває постійно, але несе внутрішню гармонію. Орнаменти вишивки на рукавах сорочки символізували і

освячували працю рук, ставали символом творіння нового світу, творчості у будь-якої діяльності – чи то збирання врожаю, чи виховання дітей – на сакральний акт творення, що є вищим виявом людської сутності у світогляді Г. Сковороди.

Вишивка на рукавах традиційної слобожанської сорочки часто має дуже високу геометричну стилізацію на мотивах рослинності та фауни (наприклад, стилізовані квіти, «зірки», «баранячі роги»). Так, наприклад, узор у формі ромбу (знак землі та серця) є безпосереднім відображенням мікрокосмосу, пов'язаним із уявленнями Г. Сковороди про «чисте серце». Ромб із крапкою в центрі можна розглядати як місце зосередження істини всередині людини, і стає дуже сильним амулетом, що зберігає душу (центр) від зовнішніх поривів. Ламана лінія (меандр) – це візуалізація життєвого шляху, сповненого зусиль, необхідних для досягнення ідеалу філософа. Меандр, як безперервний, але складний візерунок, нагадує нам, що справжня «сродна праця» та щастя вимагають постійного внутрішнього зусилля та подолання перешкод (ламані кути), але все це підпорядковано вищому, вічному порядку.

Ідеальним втілення концепції Г. Сковороди «Трьох світів» (макрокосм, мікрокосм, світ символів - Біблія) в слобожанській вишивці стало Дерево життя, яке символом світової гармонії, осі світу, єднання трьох сфер буття – підземної (коріння), земної (стовбур) і небесної крони. Зображення Дерева життя на рукаві символізує прагнення до гармонії між цими світами, показуючи, що людина (мікрокосм) є частиною вічного і впорядкованого Всесвіту (макрокосм), і її мета – знайти своє місце (коріння) і розвинути свій потенціал (крона).

В орнаментах на сорочках, які є музейними експонатами, одне з провідних місць займає хрест і його композиції (знак захисту та згоди). Хрест вважається знаком сонця, вогню, чотирьох сторін світу, а також оберіг і символ гармонії та згоди, він символізує поєднання протилежностей і внутрішню згоду, до якої закликав Сковорода, є графічним втіленням ідеї врівноваження і внутрішнього миру, необхідного для щастя, а також потужним захисником від зовнішнього зла та спокус.

Небесними оберегами вважаються розетки та зірки. Зірка символізує макрокосм і провидіння, їхнє розташування на рукавах нагадує про те, що праця людини відбувається під покровом Вищого Закону, і що вона має орієнтуватися на духовне світло (Істину). Розетки можуть також символізувати «око», що оберігає та направляє людину у її різноманітної діяльності.

У кольоровій гамі традиційної вишивки сорочки домінують червоний, білий та чорний кольори. Червоний колір символізує життя, енергію, любов та радісті від

істинного буття, досягнутого через «сродну працю». Чорний колір є втіленням образів Землі-годувальниці і Пізнання, символізує глибини народної мудрості. Білий колір – символ чистоти серця і резонує зі закликом Г. Сковороди до «чистоти серця» та «згоди з собою». Це ідеальне полотно для відображення незайманої сутності людини, до якої, за філософом, необхідно повернутися, відкинувши зовнішню суєту. Біле полотно робить сорочку «храмом душі», матеріальним втіленням тези про «Царство Боже всередині нас».

Висновки. Дослідження символічного всесвіту Григорія Сковороди крізь призму орнаментів слобожанської вишивки дозволяє побачити глибоку єдність між філософською думкою мислителя та візуально-образною мовою народного мистецтва. Обидві системи – словесна й орнаментальна створюють єдиний духовний код Слобожанщини, у якому людина постає не лише як частина світу, а як його мікрокосм, відображення гармонії Всесвіту.

ПРОБЛЕМА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ВЗАЄМОДІЇ ЛЮДИНИ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Матиюк К.І

Науковий керівник: Садовніков О. К.

Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна

katerinamatiuk4@gmail.com

Вступ. Швидкий прогрес у сфері штучного інтелекту (ШІ) створює нову реальність, у якій алгоритмічні системи впливають на життя, здоров'я та безпеку людини. Сьогодні саме технології – від автономного транспорту до діалогових платформ для психологічної підтримки – виконують функції, які ще донедавна належали виключно людині. У зв'язку з цим виникає проблема: хто має відповідати за помилки ШІ – розробник, користувач чи сама система?

Мета дослідження. Проаналізувати проблему відповідальності штучного інтелекту в сучасних умовах, розглянути перспективи надання йому статусу суб'єкта та визначити, на кого має покладатися основний тягар відповідальності.

Матеріали та методи. Дослідження ґрунтується на аналізі реальних інцидентів (зокрема аварій із використанням Tesla Autopilot та випадків психологічних наслідків взаємодії з чат-ботами), порівняльному вивченні нормативних підходів ЄС, США та України, а також на філософському аналізі понять відповідальності, суб'єктності та свободи волі. Використано порівняльний аналіз сучасних концепцій.

Результати дослідження. Національне управління безпеки дорожнього руху США зафіксувало численні аварії за участю систем Tesla Autopilot та Full Self-Driving, частина з яких мала летальні наслідки. Паралельно в Європі та США дедалі частіше обговорюються випадки психологічної шкоди, пов'язаної із залежністю користувачів від чат-ботів. Це актуалізує проблему створення ефективних механізмів захисту, насамперед для неповнолітніх.

У сфері правового регулювання простежуються суттєві відмінності. У Європейському Союзі у 2024 році було прийнято Artificial Intelligence Act, який визначає категорії ризику та встановлює підвищені вимоги до прозорості, сертифікації та безпеки систем ШІ. У США, на відміну від ЄС, єдиної законодавчої бази не існує: регулювання здійснюється через окремі ініціативи на федеральному та регіональному рівнях, а ключову роль у вирішенні спірних питань відіграє судова практика. В Україні наразі триває процес формування власної нормативної бази, орієнтованої на європейські стандарти.

Аналіз реальних випадків показує, що право часто не встигає за темпами технологічного розвитку. Це породжує спокусу «знайти винного» поза людиною – перекласти провину на систему або на «злого розробника». З філософської точки зору це є проявом втечі від відповідальності: замість того, щоб визнати, що кінцеве рішення завжди приймає людина, суспільство намагається покласти провину на «машину».

Водночас спроби створити абсолютно досконалу правову систему, здатну регулювати навіть автономні рішення ШІ, залишаються утопією, адже право неминуче відстає від практики. Саме це відставання змушує повертатися до філософії відповідальності. Основними її принципами є неможливість звільнити людину від відповідальності за власні дії, етичний обов'язок розробника передбачати ризики та відповідальність користувача за неправильне застосування технологій.

У так званому трикутнику «розробник – користувач – система» роль системи як «винного» є радше фікцією. ШІ може бути об'єктом правового регулювання, проте не суб'єктом відповідальності. Таким чином, тягар відповідальності завжди розподіляється між людиною-розробником і людиною-користувачем.

Висновки. Спроба перекласти відповідальність із людини на алгоритм є не стільки прогалиною права, скільки проявом кризи сучасної культури відповідальності. Найбільш продуктивна модель розглядати ШІ як інструмент, тоді як основний тягар відповідальності має розподілятися між розробником, який зобов'язаний забезпечити безпечність і передбачуваність системи і користувачем,

який приймає остаточні рішення щодо її застосування. Саме людський фактор – помилки у проектуванні, недосконалість алгоритмів, відсутність належного контролю або неправильне застосування технологій – є визначальним чинником більшості інцидентів, пов'язаних із ШІ.

ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНЕ НАСИЛЬСТВО ЯК ПРОЯВ СОЦІАЛЬНОЇ НЕРІВНОСТІ В ПАТРІАРХАЛЬНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Матиюк К.І

Науковий керівник: Назарко О. І.

Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна

katerinamatiuk4@gmail.com

Вступ. Гендерно зумовлене насильство є однією з найпоширеніших форм порушення прав людини та проявом соціальної нерівності в патріархальному суспільстві. Воно охоплює фізичне, психологічне та сексуальне насильство, яке найчастіше вчиняється проти жінок і дівчат. Патріархальні стереотипи, що виправдовують контроль чоловіка над жінкою, створюють умови для вчинення насильства. Жінки, які постраждали від насильства, стикаються не лише з фізичними травмами, а й з психологічними наслідками – страхом, відчуттям провини, залежністю від кривдника, ізоляцією. Тому важливим напрямом сучасної соціальної роботи є підтримка таких жінок, їхня реабілітація та відновлення соціального статусу.

Мета дослідження. Проаналізувати соціальні та правові механізми протидії гендерно зумовленому насильству в Україні, дослідити його прояви як наслідок соціальної нерівності у патріархальному суспільстві.

Матеріали та методи. Дослідження базується на аналізі міжнародних та національних нормативно-правових документів і практик українських кризових центрів та соціальних служб.

Результати дослідження. Гендерне насильство – це будь-які прояви агресії через стать, що завдають фізичної, сексуальної або психологічної шкоди. Воно виникає через історично сформовану нерівність між чоловіками і жінками, яку підтримують культура та традиції. У патріархальному суспільстві насильство часто сприймають як «нормальне», наприклад, домашнє побиття, зґвалтування в шлюбі, сексуальні домагання, торгівля людьми. Багато жінок не звертаються по допомогу через сором, страх або почуття провини.

В Україні зроблено суттєві кроки для захисту жінок і боротьби з домашнім насильством. У 2017 році ухвалено Закон про запобігання та протидію домашньому насильству та внесено зміни до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів відповідно до Стамбульської конвенції. Важливими також є закони та програми проти торгівлі людьми (2011, 2016), Національні програми дій щодо Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир і безпека» (2016, 2020) та Стратегія з реагування на конфліктне сексуальне насильство. Було створено механізми захисту: надзвичайні захисні накази, притулки для постраждалих, спеціально навчена поліція.

Жінки, які пережили насильство, є однією з найуразливіших категорій клієнтів соціальної роботи. Вони потребують комплексної підтримки: психологічної, правової, медичної та соціальної. Соціальні працівники допомагають постраждалим взаємодіяти з системою допомоги, забезпечують безпечне середовище, підтримує у відновленні документів, працевлаштуванні та житлі, а також сприяє відновленню довіри до себе й суспільства. В Україні працюють кризові центри, гарячі лінії, притулки та громадські організації, проте система ще не достатньо розвинена через брак фінансування, кваліфікованих кадрів і координації між службами.

Боротьба з гендерним насильством включає не лише покарання кривдників, а й зміну суспільних установок: розвиток гендерної освіти, підвищення обізнаності населення та формування культури рівноправ'я. Соціальні працівники проводять профілактичну роботу, роз'яснюють права та сприяють толерантності й взаємоповазі в родині і громадах.

Висновки. Гендерне насильство – це один із найочевидніших проявів нерівності в суспільстві, що шкодить його основам. Подолати його можна тільки комплексно: через державну політику рівних можливостей, ефективну допомогу постраждалим, гендерну освіту та розвиток культури рівноправ'я. Жінки, які постраждали від насильства, потребують не лише співчуття, а реальної системної підтримки. Лише спільна робота держави, громади та соціальних служб допомагає забезпечити їм безпечне та гідне життя і створити суспільство рівних прав і можливостей.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ, ЯКІ ПЕРЕЖИВАЮТЬ СТРЕСОВІ СИТУАЦІЇ В ПЕРІОД ВІЙНИ

Олійник А.А.

Відокремлений структурний підрозділ «Запорізький гуманітарний фаховий
коледж Національного університету «Запорізька політехніка»

м. Запоріжжя, Україна

alinaolijnyk1201@gmail.com

Вступ. Сучасний етап функціонування української освіти відбувається в умовах повномасштабної війни, що спричиняє хронічний стрес, тривожність, порушення адаптації та психологічну травматизацію серед здобувачів освіти. Здобувачі освіти закладів фахової передвищої освіти (ФПО) є особливо вразливою категорією, оскільки їхній віковий період (юнацький) пов'язаний із кризою ідентичності та професійним становленням, яке ускладнюється невизначеністю та загрозою безпеці. Безпосереднє переживання бойових дій, вимушене переміщення (ВПО), втрата звичного соціального середовища та онлайн-формат навчання в умовах повітряних тривог значно підвищують ризик розвитку посттравматичних стресових розладів (ПТСР) та дезадаптації.

Соціально-психологічна реабілітація в таких умовах має бути комплексною, багаторівневою та інтегрованою в освітній процес. Заклади ФПО як освітні центри мають унікальну можливість стати не лише місцем навчання, але й простором для соціально-психологічної реабілітації, що безпосередньо впливає на якість професійної підготовки майбутніх фахівців. Синтез психологічної допомоги, соціальної підтримки та професійної орієнтації є актуальною проблемою, що потребує теоретичного осмислення та практичної апробації.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній апробації інтегративної моделі соціально-психологічної реабілітації студентів закладів ФПО, які переживають стресові ситуації в період війни, з метою нормалізації їхнього психоемоційного стану, відновлення соціальної адаптації та посилення здатності долати навчальні труднощі (або відновлення ефективності навчальної діяльності).

Матеріали та методи. У ході дослідження було застосовано комплекс теоретичних (аналіз, систематизація науково-педагогічної літератури, узагальнення, систематизація даних щодо адаптації внутрішньо переміщених осіб – ВПО) та емпіричних методів (педагогічний експеримент, психологічне

тестування, анкетування). Базою дослідження стали студенти 1-2 курсів ЗФПО, зокрема ті, хто має статус ВПО або проживає або навчається у прифронтових регіонах. В експериментальній групі було впроваджено програму реабілітації, що включала: психологічні групи взаємодопомоги; арт-терапевтичні студії з елементами професійної творчості; соціально-психологічні тренінги «Командна робота в професійному середовищі»; профорієнтаційні заняття «Майбутнє професії в умовах відбудови України»; створення «безпечних кутків» у навчальному корпусі та гуртожитку.

Результати дослідження. Результати дослідження продемонстрували позитивний вплив моделі реабілітації на різні аспекти життєдіяльності студентів. Кількісні та якісні дані демонструють значне покращення психоемоційного стану, соціальної адаптації та професійного становлення учасників експериментальної групи.

У сфері психоемоційного стану спостерігалось стабільне зниження показників травматичного стресу. На початку дослідження середній бал становив $68,5 \pm 4,2$, що відповідало високому рівню травматизації. Після завершення програми середній бал значно знизився до $37,8 \pm 3,1$, що свідчить про зменшення інтенсивності травматичних симптомів на 45%. Найбільш помітне покращення спостерігалось у таких симптомах: нав'язливі спогади про травматичні події знизилися на 52%, порушення сну та кошмари – на 48%, гіперзбудження та тривожність – на 43%.

Соціометричне дослідження виявило значне покращення соціальних зв'язків у навчальних групах. Коефіцієнт групової згуртованості зріс з 0,38 до 0,53, що становить 40% зростання. Кількість студентів, які мали статус "ізольованих", зменшилася з 23% до 8%. Активність участі у групових обговореннях зросла на 65%, а кількість конструктивних взаємодій між студентами збільшилася на 57%.

Аналіз академічних показників продемонстрував зростання середнього балу успішності з професійних дисциплін з 68,2 до 87,3. Відсоток виконання практичних завдань покращився з 65% до 89%, а кількість пропусків занять без поважних причин зменшилася на 62%. Мотиваційне анкетування показало зростання внутрішньої мотивації до навчання з 32% до 67% серед учасників експериментальної групи.

У сфері професійного самовизначення 78% студентів продемонстрували чітке розуміння обраної професії, 65% змогли сформулювати кар'єрні плани на найближчі 2-3 роки. Рівень професійної самоефективності зріс на 42%.

Якісний аналіз інтерв'ю виявив позитивні зміни у суб'єктивному сприйнятті студентів. Відзначається відчуття приналежності до групи як чинник подолання страху та невпевненості, формування навичок взаємної підтримки та переосмислення професійних занять як можливості самореалізації.

Отримані дані підтверджують ефективність комплексного підходу до реабілітації, що поєднує психологічну допомогу з професійним розвитком. Найбільш значимі результати спостерігалися в групах, де психологічна робота була тісно інтегрована з професійною підготовкою, що підтверджує гіпотезу про важливість відновлення почуття професійної перспективи у подоланні наслідків травматичного стресу. Водночас, виявлені труднощі в роботі зі здобувачами освіти, які мають досвід прямої участі у бойових діях, що вказує на необхідність розробки спеціалізованих підпрограм для цієї категорії учнівської молоді.

Висновки. Соціально-психологічна реабілітація студентів закладів ФПО, які переживають стресові ситуації в період війни, є ефективним інструментом підвищення якості професійної підготовки та соціальної адаптації майбутніх фахівців. Дослідження продемонструвало позитивний вплив на психоемоційний стан, мотивацію до навчання та професійне самовизначення студентів. Для успішного впровадження необхідно: розробити методичні рекомендації щодо інтеграції реабілітаційних заходів у навчальні програми ФПО; забезпечити підвищення психологічної компетентності викладачів та майстрів виробничого навчання; створити постійно діючі центри психологічної підтримки в закладах ФПО; інтегрувати елементи психологічної стійкості у зміст професійних дисциплін.

Перспективним напрямком подальших досліджень є розробка спеціалізованих програм реабілітації для різних професійних напрямів підготовки та моніторинг довгострокового впливу реабілітаційних заходів на професійну реалізацію випускників.

Теоретично-правові основи соціальної інклюзії у вищій освіті України

Пільціков І.С., молодший науковий співробітник відділу взаємодії університетів та суспільства Інституту вищої освіти НАПН України.

Вступ. Зростання ролі соціальної інклюзії є важливою передумовою для формування згуртованого суспільства та національної єдності, особливо в контексті післявоєнного відновлення України. Завданням статті є привернути увагу освітянської спільноти до теоретико-правових засад інклюзії, враховуючи брак національного досвіду. Створення оптимальних умов для осіб з інвалідністю та особливими освітніми потребами є одним із пріоритетних завдань в Україні.

Інтеграційні процеси у вищій освіті стикаються з бар'єрами соціального характеру, що ускладнюють навчання дорослих з інвалідністю.

Мета дослідження: дослідити теоретико-правові основи соціальної інклюзії у вищій освіті України.

Матеріали та методи дослідження. Дослідження міжнародних та національних нормативно-правових актів, а також наукової літератури, що стосується інклюзії. Це включає аналіз документів, а саме Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю та Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання до 2029 року Кабінету Міністрів України.

Системний підхід до дослідження: розгляд інклюзії як цілісної системи, що розвивається, з виділенням її етапів (інституція, інтеграція, інклюзія) та ключових проблем. Порівняльний аналіз у дослідженні: зіставлення різних підходів до інклюзії на різних етапах її розвитку. Діагностичний метод: виявлення ключових проблем, що перешкоджають соціальній інклюзії у вищій освіті України.

Результати дослідження. Базою для нормативно-правового захисту молоді з інвалідністю в Україні є міжнародні стандарти, закріплені в документах ООН. Аналіз цих документів підтверджує актуальність вирішення проблем соціально-педагогічної роботи з молоддю з особливими потребами.

У вищій освіті соціальна інклюзія впроваджувалася наступним чином:

1. Інституція (60-ті — середина 80-х рр. ХХ ст.)

На цьому етапі здобувачі вищої освіти з інвалідністю фактично не мали доступу до університетів. Вони навчалися в спеціалізованих закладах, де здобували професійну освіту, яка часто була обмежена і не дозволяла їм повноцінно конкурувати на ринку праці. Домінувала медична модель, що зосереджувалася на "корекції" людини, а не на створенні доступного освітнього простору.

2. Інтеграція (середина 80-х — середина 90-х рр. ХХ ст.)

Вища освіта починає відкриватися для людей з інвалідністю, але з однією важливою умовою: студенти повинні були адаптуватися до існуючої системи. Університети могли надавати деякі допоміжні послуги (наприклад, сурдопереклад), але сам навчальний процес, архітектура будівель та матеріали залишалися незмінними. Метою було вписати здобувача вищої освіти в існуючі межі, а не змінити їх.

3. Інклюзія (90-ті рр. ХХ ст. — теперішній час)

Сучасна модель інклюзії у вищій освіті передбачає, що університетське середовище має адаптуватися до потреб кожного студента. Це включає:

1. фізична доступність та академічна доступність: обладнання пандусів, ліфтів та доступних санітарних кімнат, надання навчальних матеріалів в альтернативних форматах (великий шрифт, аудіо- та електронні версії), можливість індивідуального навчального плану та подовженого часу на виконання завдань;

2. соціальна підтримка: наявність асистентів та спеціалізованих центрів підтримки для студентів з особливими освітніми потребами.

Мета — створити таке середовище, де всі студенти, незалежно від їхніх особливостей, можуть успішно навчатися, розвиватися та реалізувати свій потенціал. [2]

Основним документом, що забезпечує соціальну інклюзію у вищій освіті України є Національна стратегія розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року. Вона спрямована на впровадження ефективної державної політики для надання якісної освіти кожній особі відповідно до її потреб. [1]

Ключові проблеми, які розв'язує Національна стратегія розвитку інклюзивного навчання:

1. недостатня інклюзивність освітнього середовища: відсутність належних умов для отримання якісної освіти, соціалізації та підготовки до самостійного життя;

2. відсутність якісного та доступного інклюзивного навчання в громадах: це призводить до недостатньої самореалізації осіб з особливими освітніми потребами.

Основні чинники, що спричиняють вказані проблеми:

1. кадровий дефіцит: недостатній рівень підготовки педагогічних працівників для інклюзивного навчання;

2. упереджене ставлення та стереотипи щодо осіб з особливими освітніми потребами;

3. зруйнована інфраструктура закладів вищої освіти через воєнні дії;

4. недостатній рівень матеріально-технічного забезпечення: відсутність адаптованих посібників, транспортних засобів, допоміжних технологій та асистентів;

5. проблеми з міжвідомчою взаємодією: неузгодженість законодавства України та відсутність координації між відомствами.

Висновки. Дослідження теоретико-правових основ соціальної інклюзії у вищій освіті є критично важливим для формування згуртованого суспільства та забезпечення національної єдності, особливо в умовах післявоєнного відновлення. Для об'єктивної оцінки і оптимізації правового забезпечення інклюзії необхідно

зосередитися на кількісних і якісних показниках закладів вищої освіти. У подальших дослідженнях рекомендується провести аналіз світового досвіду для створення оптимальних умов підтримки осіб з інвалідністю та особливими освітніми потребами в Україні.

Бібліографічні посилання.

1. Національна стратегія розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року. Розпорядження КМУ від 07.06.2024.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/527-2024-%D1%80#Text>

2. Convention on the rights of persons with disabilities.2007.

URL: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Ch_IV_15.pdf

**КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК НОВИЙ ФРОНТ СУЧАСНОЇ ВІЙНИ
(НА ПРИКЛАДІ ВІЙНИ В УКРАЇНІ)**

Піщіков Д. С.

Науковий керівник: Хіріна Г. О.

Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна

lulkavic@gmail.com

Вступ. Слово «технологія» – це широке поняття, яке має різні тлумачення, але загальною ідеєю є те, що це метод зміни сировини на новий продукт. Сировиною може бути будь-що, у тому числі інформація. Інформацію можна передавати, аналізувати та документувати. З цим усім пов'язані саме технології комунікацій. Починаючи з появи поштових листівок, які доставлялися на конях або потягом, переходячи до мови Морзе та інших видів радіопередач і закінчуючи інтернетом у сучасному форматі. Методи комунікації завжди еволюціонували, повністю змінюючи життя людей. І зараз ми спостерігаємо дуже важливий та унікальний прецедент використання технологій зв'язку у наш складний час.

Мета дослідження. Проаналізувати, яким чином сучасні комунікаційні технології, зокрема інтернет, соціальні мережі та OSINT-інструменти, вплинули на участь цивільних громадян у захисті України під час війни.

Матеріали та методи. У роботі використано аналітичний та описовий методи дослідження. Матеріалами дослідження стали спостереження за медійними тенденціями у соцмережах, статистичні дані з відкритих джерел, публікації OSINT-спільнот.

Результати дослідження. Зараз ми всі розглядаємо унікальний випадок масштабної війни абсолютно нового формату. Сьогодні навіть цивільні люди

можуть спостерігати події на лінії бойового зіткнення у реальному часі. Раніше під час війн існував регулярний дефіцит інформації, що спричиняло неймовірну кількість проблем. Натомість зараз ми можемо сказати, що маємо профіцит цієї інформації, і ми не встигаємо її всю фіксувати, документувати та реалізовувати. Це також, у свою чергу, стає проблемою, з вирішенням якої може допомогти залучення мирного населення.

Основними джерелами інформації зараз є супутникові знімки, відео з дронів, камер будівель та відео, які були зняті безпосередньо людиною. Усі вони в сукупності створюють можливість точної та достовірної документації бойових дій і тих злочинів, що відбуваються під час них. Ми вже маємо прецеденти фіксації злочинів у Бучі, Ірпені, Гостомелі, Харкові. Уже відкриті розслідування Генеральної прокуратури України, Міжнародного кримінального суду та незалежних професійних організацій, наприклад: SITU Research, Jus Talionis. Дуже важливим є доведення цих розслідувань до повноцінних судових справ, адже події в цих містах можна впевнено класифікувати як акт масового російського геноциду щодо українців. З реалізацією цих судових справ можуть допомогти навіть цивільні громадяни, як безпосередньо, так і опосередковано.

Допомога мирного населення може мати різні форми, починаючи від OSINT (Open Source Intelligence) діяльності й закінчуючи іншими видами віртуального та фізичного волонтерства. Зараз навіть звичайний пост у соціальних мережах має свій вплив, тому це також можна назвати підтримкою інформаційного фронту. Навіть донат на ЗСУ можна вважати допомогою мирного населення. Це стало унікальним прецедентом, коли за рахунок навіть не знайомих один з одним людей оснащується цілий бойовий загін.

Висновки. Сучасні технології створили нову модель громадянсько-військової взаємодії, де тил і фронт поєднані мережею онлайн-комунікацій. Культура віртуального волонтерства, розкрита через технології комунікації, показала, що поняття «тил» - це не географічний термін, а мережа активних людей, об'єднаних цифровими зв'язками, яка перетворила мільйони цивільних людей із співпереживаючих спостерігачів на активних учасників логістичного, фінансового та інформаційного забезпечення оборони.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Погорілецький К. К.

Науковий керівник: Герасименко О. Ю.

Навчально-науковий інститут економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського Криворізького національного університету, Кривий Ріг, Україна
pohoriletskyi@donnuet.edu.ua

Вступ. Сучасні виклики українського суспільства в умовах воєнного стану потребують певного правового регулювання доступу громадян до правосуддя на території України. Це, в свою чергу, пов'язано з необхідністю забезпечення можливостей доступу до правової системи з використанням сучасних інформаційних технологій.

Мета нашого дослідження полягає у вивченні аспекту можливості застосування Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи (ЄСІТС) у рамках статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики ЄСПЛ для забезпечення права на доступ до правосуддя в умовах воєнного стану.

Матеріали та методи. Проблематика забезпечення доступу до правосуддя в українському суспільстві розглядалась великою кількістю науковців та правників, серед яких і значна кількість суддів, перших та других інстанцій, Верховного Суду, які відзначають виникнення низки нових проблем у вирішенні даного питання в умовах воєнного часу, які пов'язані з такими аспектами, як: окуповані території; зміна територіальної юрисдикції суддів; питання безпеки в країні; відсутність достатньої кількості кваліфікованих кадрів судового апарату; брак матеріального забезпечення на території поновлених судів тощо.

Для забезпечення мети дослідження використовується метод аналізу ЄСІТС для розширення можливості забезпечення доступу до правосуддя в умовах воєнного часу за допомогою інформаційних технологій.

Результати дослідження. Європейська інтеграція української держави до європейських стандартів потребує додержання всіх прав та цінностей, передбачених Конвенцією прав людини і основоположних свобод, серед яких забезпечення доступу до правосуддя і право на справедливий суд – це одна з основних прав, яке в умовах введення воєнного стану в Україні може бути неналежним чином забезпечено. Так, стаття 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод передбачає, що кожна особа повинна бути забезпечена можливістю доступу до правосуддя, це, в свою чергу, надає останній право на звернення до суду для вирішення питання порушеного її права. При цьому особа повинна бути належним чином повідомлена про результати розгляду її справи, відповідне місце та час проведення слухань даної справи, повинна бути наділена

спектром можливостей захисту свого права та подання відповідних пояснень, заперечень, клопотань за справою на доведення своєї правової позиції або спростування позиції учасників справи.

Сьогоднішня реальність українського правосуддя в зв'язку з повномасштабним вторгненням Росії на територію України внесли утворення нових реальностей і аналогій, які почали застосовуватись судами до нетипових і нестандартних фактів, які виникли в результаті збройної агресії Російської Федерації проти України, серед яких: факт народження дитини на тимчасово окупованій території України; факт смерті на території, де ведуться бойові дії; факт проживання однією сім'єю чоловіка та жінки та перебуванні на утриманні загиблого військовослужбовця; факт реєстрації шлюбу на тимчасово окупованій території України тощо.

У зв'язку з безпековою ситуацією в Україні певна кількість громадян змушена була шукати прихисток в країнах за межами України, що, в свою чергу, унеможливило доступ особи до правосуддя, в зв'язку з неможливістю відвідування судових засідань з метою продовження слухання розгляду справ.

Однак, на забезпечення права на доступ до правосуддя засобами інформаційних технологій з жовтня 2021 року почала працювати система ЄСІТС, а діючі норми законодавства надали особам право на звернення до суду через систему Електронний суд, за допомогою якої можна направляти документи до суду без особистого прибуття за фактичним місцем розміщення суду. Крім того, на сьогодні для забезпечення права на доступ до правосуддя засобами інформаційних технологій функціонують три модулі ЄСІТС - «Електронний кабінет», «Електронний суд» та підсистема відеоконференцзв'язку (ВКЗ).

Для можливості доступу до системи ЄСІТС перш за все слід зареєструвати електронний кабінет особи, яка не має можливості особисто або засобами поштового зв'язку звернутись за захистом своїх прав до відповідного суду. Для цього слід мати електронний кваліфікований цифровий підпис, який дозволить ідентифікувати особу заявника чи позивача і виключить можливість отримання несанкціонованого доступу до персональних даних особи. Також слід мати електронну пошту, на яку особа буде отримувати повідомлення про надходження документів до суду, будуть надходити повідомлення про час та дату розгляду справи тощо. Провівши підтвердження даних особи і електронної пошти, у системі ЄСІТС буде зареєстровано відповідний Електронний кабінет фізичної особи. Створення даного електронного кабінету дозволяє особі реалізувати своє право на доступ до правосуддя з будь-якого куточку світу.

На електронну адресу засобами Електронного суду особа, яка має зареєстрований у системі ЄСІТС електронний кабінет, зможе безперешкодно звертатись з заявою щодо захисту її порушеного права, яке виникло в результаті збройної агресії РФ проти України. Наприклад, для встановлення факту народження дитини на тимчасово окупованій території України чи для встановлення факту смерті на території, де ведуться бойові дії. Особа, яка пройде відповідну ідентифікацію в системі ЄСІТС зможе обрати територіально підсудний їй суд та звернутись з відповідною заявою про встановлення певного факту. Після обрання відповідного суду і обрання виду процесуального документу, особа заповнюючи відповідні інформаційні поля підсистеми Електронний суд зможе згенерувати заяву та додати до неї скановані або сфотографовані документи, на основі яких відповідний суд матиме можливість винести рішення на підставі доданих до заяви електронних доказів. Інформування учасників справи через систему ЄСІТС відбувається шляхом направлення через систему повідомлень учасникам справи про час і місце розгляду його справи. Відповідні ухвалені судові рішення також особі буде направлено через систему ЄСІТС.

Також однією із можливостей системи ЄСІТС є проведення судового засідання в режимі відеоконференції за допомогою технічних засобів учасників справи. Це, в свою, чергу дозволяє дистанційно приймати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції без особистого прибуття до суду та забезпечує право особи на перебування в безпечному місці в умовах воєнного часу на території України.

Висновок. Отже, підсумовуючи все вище зазначене, маємо зауважити, що система ЄСІТС забезпечує отримання доступу до правосуддя не перебуваючи на території України та реалізує правові гарантії громадянам, передбачені Конституцією України та статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, щодо доступу до правосуддя та права на звернення до суду для вирішення питань порушеного права особи.

РОЛЬ ПРАВОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЕРЖАВНОЇ ЕТНОПОЛІТИКИ У ЗБЕРЕЖЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Потайчук І.В., Стовбур В.О.

Відокремлений структурний підрозділ «Запорізький гуманітарний фаховий коледж Національного університету «Запорізька політехніка»,

Запоріжжя, Україна

i.potaichuk@gmail.com

Вступ. Національна ідентичність є ключовим чинником збереження цілісності суспільства, адже саме вона забезпечує відчуття єдності, спадкоємності поколінь і належності до спільної культурної спільноти. В умовах глобалізації та зростання зовнішніх викликів, зокрема військової агресії, питання захисту української ідентичності набуває особливого значення. Юридичні механізми державної етнонаціональної політики відіграють провідну роль у збереженні культурної самобутності, розвитку мови, підтримці національних традицій, історичної пам'яті та забезпеченні балансу між інтересами держави й правами громадян.

Актуальність дослідження полягає у визначенні ефективних шляхів зміцнення та розвитку національної ідентичності, а також у пошуку правових і соціальних засобів інтеграції України в європейський правовий та культурний простір через удосконалення нормативної бази, освітні ініціативи, культурні програми та діяльність державних і громадських інституцій.

Метою дослідження є всебічний аналіз правових механізмів реалізації державної етнонаціональної політики, спрямованої на збереження, підтримку та зміцнення національної ідентичності України в умовах глобалізаційних викликів і зовнішніх загроз.

Матеріали та методи. Основою дослідження стали нормативно-правові акти України та сучасні наукові джерела, що визначають зміст і напрями державної етнополітики. Центральне місце належить Конституції України, а також законам «Про забезпечення функціонування української мови як державної» і «Про національні меншини (спільноти) України», які конкретизують механізми реалізації мовної та культурної політики. У науковому аспекті дослідження спирається на праці вітчизняних учених, які розглядають питання мовної політики, культурної спадщини, інформаційної безпеки та виклики глобалізації для національної ідентичності.

Методи дослідження включають правовий, історико-правовий, системний і порівняльний, що забезпечують комплексний аналіз розвитку етнополітики України та її відповідності європейським стандартам.

Результати дослідження. Аналіз показав, що система правових інструментів державної етнополітики в Україні базується на кількох ключових факторах. Насамперед Конституція України закріплює фундаментальні засади, визначаючи державну мову та водночас гарантує права національних меншин. Закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної» деталізує механізми використання мови в освіті, культурі, медіа та публічному житті, створюючи умови

для зміцнення ідентичності. Поряд із цим, Закон «Про національні меншини (спільноти) України» спрямований на гармонізацію інтересів титульної нації та етнічних спільнот, закріплюючи принципи недискримінації та культурного різноманіття.

Важливими є й наукові напрацювання. Зокрема, у працях В. Кулика показано, як мова формує відчуття приналежності та ідентичності; у дослідженні В. Андріяша, – як глобалізаційні процеси впливають на етнополітику; у звіті Національного інституту стратегічних досліджень наголошено на ролі культурної спадщини для безпеки держави.

Отримані результати свідчать, що правові інструменти захисту національної ідентичності є ефективними лише за умови їх реалізації у взаємодії з інституційною, освітньою та культурною політикою. Особливе значення має діяльність Міністерства культури, Українського інституту національної пам'яті, місцевих громадських організацій та освітніх установ, які створюють простір для розвитку української мови, популяризації традицій.

Разом із тим, залишаються низка проблем: політизація мовного питання, недостатня координація між органами влади, обмежене фінансування культурних програм, а також зовнішній інформаційний тиск, що посилюється в умовах війни. Ці фактори потребують посилення правових, інформаційних і дипломатичних механізмів захисту національної ідентичності, удосконалення системи державної комунікації та активнішої участі громадянського суспільства у процесах формування етнополітики.

У перспективі необхідним є розширення освітніх і культурних ініціатив, спрямованих на формування усвідомленої української ідентичності серед молоді, підтримку україномовного медіаконтенту, а також гармонізація національного законодавства з європейськими стандартами у сфері прав меншин і культурного різноманіття. Такий підхід забезпечить стійкість української ідентичності, сприятиме соціальній єдності та утвердить Україну як демократичну європейську державу з потужним культурним і духовним потенціалом.

Висновки. Дослідження підтверджує, що правові інструменти державної етнополітики є важливим засобом захисту національної ідентичності України. Вони формують правовий фундамент для збереження мови, культури та історичної пам'яті, забезпечують баланс між інтеграційними прагненнями суспільства та гарантіями прав меншин. Разом із тим, сучасні виклики – військова агресія, інформаційний тиск, політизація мовної теми – потребують удосконалення законодавства та посилення координації інституційних механізмів. Перспективи

розвитку полягають у гармонізації правової бази з європейськими стандартами, зміцненні інформаційної безпеки та підтримці культурно-освітніх програм.

Отже, захист національної ідентичності має розглядатися як стратегічний пріоритет державної політики, спрямований на консолідацію суспільства, зміцнення національної єдності та утвердження України як демократичної, правової та культурно самобутньої європейської держави.

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК КРИТЕРІЙ ДЕМОКРАТИЧНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Потайчук І.В. Горобець В.М.

Відокремлений структурний підрозділ «Запорізький гуманітарний фаховий коледж Національного університету «Запорізька політехніка»,

Запоріжжя, Україна

i.potaichuk@gmail.com

Вступ. Гендерна рівність — це важливий принцип демократичного суспільства, що базується на повазі до прав і свобод кожної людини, незалежно від статі. Хоча існують закони, які забезпечують рівні права для жінок і чоловіків, у повсякденному житті ми все ще стикаємося з багатьма випадками дискримінації, нерівного доступу до ресурсів, політичного представництва, економічних можливостей та соціального визнання. Проблема гендерної нерівності стає особливо актуальною в сучасній Україні, яка прагне до європейської інтеграції та створення правової держави. Рівність можливостей для жінок і чоловіків — це не лише моральний обов'язок, а й важлива умова для сталого розвитку, безпеки, ефективного управління та соціальної згуртованості. Ігнорування принципів гендерної рівності вказує на наявність системних проблем у суспільстві, які потребують уважного аналізу та комплексного підходу до вирішення.

Метою дослідження є комплексне вивчення проблеми гендерної нерівності в Україні в контексті її демократичного розвитку та європейської інтеграції, з акцентом на аналіз чинного законодавства, соціальних та економічних чинників, що впливають на рівність можливостей для жінок і чоловіків.

Матеріали та методи. У процесі дослідження використовувалися наукові публікації, статистичні дані, нормативно-правові акти України та міжнародні документи. Серед них — Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Стратегія Ради Європи з гендерної рівності, а також Конституція України та Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і

чоловіків». Методологічна основа нашого дослідження складається з загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, серед яких: аналітичний метод — для вивчення наукових джерел і нормативної бази з питань гендерної рівності; порівняльно-правовий метод — для зіставлення українського законодавства з міжнародними стандартами; системно-структурний метод — для виявлення взаємозв'язку між рівнем гендерної рівності та станом демократичних інститутів у суспільстві.

Результати дослідження. Попри наявність законів, які проголошують рівність прав жінок і чоловіків, у реальному житті українського суспільства зберігається значна гендерна нерівність. Особливо гостро ця проблема проявляється у сфері працевлаштування, де жінки стикаються з обмеженим доступом до престижних посад, нижчим рівнем заробітної плати та дискримінацією під час прийому на роботу. Одним із прикладів є заборона на працю жінок у певних небезпечних галузях, що водночас є формою захисту і дискримінації, оскільки обмежує їхню професійну свободу.

На шляху до встановлення реальної гендерної рівності стоять кілька системних чинників. По-перше, це стійкі стереотипи масової свідомості, які знижують соціальну роль жінки, розглядаючи її як менш здатну до управлінської, політичної чи економічної діяльності. По-друге, нерівномірний розподіл домашніх і професійних обов'язків між чоловіками та жінками, що створює додаткові бар'єри для кар'єрного зростання жінок. По-третє, слабкий розвиток громадянського суспільства, зокрема недостатня активність жіночих організацій, які могли б ефективно захищати права жінок та впливати на державну політику.

Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» проголошує заборону дискримінації та гарантує рівний доступ до участі в політичному, економічному та культурному житті. Однак на практиці його дія має переважно декларативний характер. Закон не містить чітких механізмів відповідальності за порушення його положень, а судова практика у справах про гендерну дискримінацію залишається обмеженою. Це ускладнює доведення фактів порушення прав жінок, особливо у випадках, пов'язаних із материнством або доглядом за дітьми.

Крім того, жінки стикаються з явищем «скляної стелі» — невидимими бар'єрами, які перешкоджають їхньому просуванню на керівні посади, а також із «скляними стінами», що обмежують їхню професійну діяльність менш престижними та нижче оплачуваними сферами. Статистичні дані свідчать, що гендерний розрив у заробітній платі в Україні становить близько 18–22%, що

підтверджує наявність системної нерівності. У політичному житті країни жінки також недостатньо представлені: попри запровадження гендерних квот, у Верховній Раді жінки складають лише близько 20% депутатського корпусу.

Держава визнає наявність проблеми гендерного розриву в оплаті праці та робить кроки для її подолання. Прийняття Національної стратегії подолання гендерного розриву в оплаті праці на період до 2030 року свідчить про офіційне визнання цієї проблеми на державному рівні. Водночас реалізація стратегії залишається ускладненою через недостатньо розроблений механізм виконання, обмежене фінансування та відсутність дієвих інструментів моніторингу та контролю. Це знижує ефективність заходів і вимагає посилення міжвідомчої координації, залучення соціальних партнерів та підвищення відповідальності за порушення принципу рівної оплати праці.

Гендерна рівність як соціальне явище залишається суперечливою: правові гарантії не в повній мірі забезпечують реальний доступ жінок до ресурсів, влади та впливу.

Висновки. В Україні, попри наявність законодавчих гарантій рівності, гендерна нерівність залишається поширеною. Жінки мають ті самі юридичні права, що й чоловіки, однак стикаються з нижчою оплатою праці, обмеженим доступом до керівних посад та стереотипами щодо їхньої ролі у суспільстві. Закон «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» не забезпечує ефективного захисту через відсутність дієвих механізмів відповідальності. Це свідчить про розрив між юридичною рівністю та фактичними можливостями, що потребує удосконалення державної політики й подолання гендерних стереотипів. Реалізація принципів рівності є важливою умовою демократизації та розвитку суспільства.

АДВОКАТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ: ОСНОВА НЕЗАЛЕЖНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОГО КОНТРОЛЮ

Потайчук І.В., Стовбур В.О.

Відокремлений структурний підрозділ «Запорізький гуманітарний фаховий коледж Національного університету «Запорізька політехніка»,

Запоріжжя, Україна

i.potaichuk@gmail.com

Вступ. Адвокатура в демократичній державі є однією з основоположних інституцій, покликаних забезпечити кожному громадянину право на професійну правову допомогу та справедливий судовий захист. Саме тому питання незалежності адвокатів від державних структур, політичного впливу чи економічного тиску залишається надзвичайно актуальним.

В умовах триваючих реформ, зокрема у сфері правосуддя, особливого значення в Україні набуває інститут адвокатського самоврядування. Він покликаний не лише гарантувати незалежність адвокатської діяльності, а й виконувати функції внутрішнього регулювання, етичного контролю та професійної відповідальності.

Водночас така подвійна природа адвокатського самоврядування породжує дискусії: чи виступає воно реальним запобіжником зовнішнього тиску, чи може трансформуватися у форму внутрішнього контролю, що впливає на автономію самих адвокатів.

Метою дослідження є всебічний аналіз інституту адвокатського самоврядування в Україні з акцентом на його подвійній природі — як інструменті забезпечення незалежності адвокатської діяльності та водночас механізмі професійного контролю й відповідальності.

Матеріали та методи. Дослідження базується на аналізі Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Статуту Національної асоціації адвокатів України, Висновків Венеційської комісії та рекомендації Ради Європи, аналіз наукових публікацій та дослідження практики адвокатського самоврядування в інших країнах.

Для досягнення мети застосовано: системний підхід, що дозволяє розглядати адвокатське самоврядування у взаємодії з іншими елементами правової системи; порівняльно-правовий аналіз; функціональний підхід, що звертає увагу на практичні аспекти діяльності органів самоврядування та їх вплив на адвокатську діяльність.

Результати дослідження. У сучасних умовах війни, відбудови державних інституцій та реалізації євроінтеграційного курсу України питання ролі адвокатського самоврядування набуває особливої ваги. Європейські стандарти наголошують, що незалежна адвокатура є ключовою гарантією верховенства права. Зокрема, Основні принципи ООН щодо ролі адвокатів (1990 року) та рекомендації Ради Європи вимагають, щоб органи адвокатського самоврядування залишалися вільними від державного втручання, але водночас діяли на засадах демократії, відкритості та підзвітності.

Для України це має особливе значення, адже на адвокатуру покладено важливу місію — забезпечення ефективного доступу до правосуддя в умовах воєнного стану та загроз правам і свободам людини. Разом із тим у професійному середовищі та суспільстві дедалі частіше порушуються питання надмірної централізації управління в Національній асоціації адвокатів України та недостатнього рівня прозорості її діяльності.

Адвокатське самоврядування в Україні виконує насамперед захисну функцію — воно покликане убезпечити адвокатів від політичного тиску, забезпечити доступ до професії на засадах об'єктивності та рівності, а також встановити єдині стандарти професійної етики й дисциплінарної практики.

Водночас самоврядування реалізує і наглядову функцію: його органи наділені широкими повноваженнями у сфері дисциплінарної відповідальності, фінансового управління та організації системи підвищення кваліфікації адвокатів.

Однак самоорганізація та виважена централізація не мають перетворюватися на підґрунтя для можливих зловживань чи обмеження внутрішньої незалежності членів адвокатської спільноти.

Адвокатське самоврядування в Україні є необхідним і незамінним інструментом забезпечення незалежності адвокатури, що виходить далеко за межі дисциплінарного чи адміністративного контролю. Його розвиток має бути спрямований на подальшу демократизацію процесів ухвалення рішень, посилення прозорості діяльності органів самоврядування, удосконалення механізмів підзвітності та гармонізацію з європейськими стандартами. Важливим завданням залишається досягнення збалансованості між контрольною та захисною функціями, що забезпечить ефективне функціонування адвокатури як незалежного інституту громадянського суспільства.

Подальший розвиток адвокатського самоврядування в Україні має відбуватися з урахуванням потреб цифрової трансформації правової сфери. Важливо забезпечити електронізацію процесів взаємодії між адвокатами, органами самоврядування та громадськістю — створення відкритих реєстрів, електронних платформ для подання дисциплінарних скарг і звітності. Це сприятиме підвищенню прозорості, довіри суспільства та зменшенню ризиків зловживань.

Важливим напрямом реформування є оновлення етичних засад професії та посилення саморегулювання адвокатської спільноти. Сучасні стандарти професійної поведінки, ефективні дисциплінарні процедури та формування культури добросовісності мають стати основою для сталого розвитку. Етична

автономія адвоката повинна гармонійно поєднуватися з відповідальністю перед клієнтами, колегами та суспільством загалом.

Крім того, доцільно активізувати роботу, спрямовану на підвищення кваліфікації та професійного розвитку адвокатів. Створення інтерактивних освітніх платформ, сертифікаційних програм і налагодження обміну досвідом між регіонами сприятиме підвищенню професійної підготовки та рівня компетентності, зміцненню етичної мотивації адвокатської спільноти.

Висновки. Отже, адвокатське самоврядування у своїй належній формі виступає важливим інструментом зміцнення довіри суспільства до адвокатури та системи правосуддя загалом. Лише за умови гармонійного поєднання принципів незалежності, професійної етики та відповідальності воно здатне повною мірою реалізувати своє призначення — бути надійною гарантією функціонування правової держави в Україні.

Для досягнення цієї мети необхідно забезпечити сталість інституційного розвитку адвокатури, зокрема шляхом удосконалення механізмів внутрішнього контролю, прозорості прийняття рішень та відкритості до конструктивної критики. Впровадження сучасних управлінських практик, цифрових інструментів і регулярного моніторингу ефективності діяльності органів самоврядування дозволить підвищити рівень довіри з боку професійної спільноти та громадськості.

Водночас важливо формувати середовище розвитку лідерства, ініціативності та відповідального підходу до професійної діяльності. Адвокати мають не лише захищати права клієнтів, а й бути активними учасниками суспільних процесів, відстоювати верховенство права, правову культуру та демократичні цінності. Самоврядування в цьому контексті виступає не просто адміністративним механізмом, а простором для реалізації професійної місії адвокатури в умовах сучасних викликів.

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК МЕДІАКУЛЬТУРИ

Ропало О. Д.

Науковий керівник: Мінаєва О. В.

Запорізька гімназія №28

alluaropalo@gmail.com

Вступ. Телебачення, як один із найвпливовіших засобів масової інформації, переживає значні трансформації, спричинені стрімким розвитком цифрових

технологій та зміною уподобань сучасної людини. Традиційне лінійне телебачення, що протягом десятиліть було головним джерелом новин та розваг, поступається місцем новим форматам і платформам. Сучасний глядач прагне інтерактивності, персоналізації та мобільності, що висуває нові вимоги до телевізійного контенту і формує новий рівень медіакультури.

Мета дослідження. Метою дослідження є аналіз впливу цифрових технологій на трансформацію телебачення як елемента медіакультури, а також визначення ключових тенденцій розвитку телевізійної індустрії в умовах цифровізації.

Матеріали та методи. Дослідження ґрунтується на аналізі статистичних даних про використання медіа в Україні та за кордоном, матеріалах відкритих джерел і публікацій про тенденції розвитку телебачення. Використано методи порівняльного аналізу, узагальнення, системного підходу та спостереження за змінами поведінки споживачів інформації.

Результати дослідження. Останнім часом спостерігається суттєве зниження популярності традиційного телебачення. Частка глядачів, які отримують новини через телевізор, зменшилася до 30%, тоді як 76% українців віддають перевагу соціальним мережам.

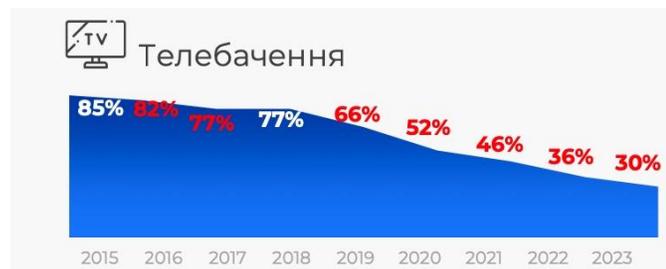

Рис. 1. Використання медіа для отримання новин в Україні

Аналогічні процеси відбуваються у США, де понад дві третини домогосподарств відмовилися від кабельного телебачення.

Одним із ключових напрямів розвитку є цифровізація — перехід від кабельного мовлення до потокових сервісів, таких як Netflix, Disney+, HBO Max.

Раніше вони пропонували лише ліцензований контент, але з часом почали створювати власні серіали та фільми. Це змусило традиційні телеканали також переглянути свої стратегії та запускати власні онлайн-платформи. Такі трансформації в одного гравця (Netflix) запустили зміни в усій телевізійній індустрії, хоча ці зміни відбуваються поступово.

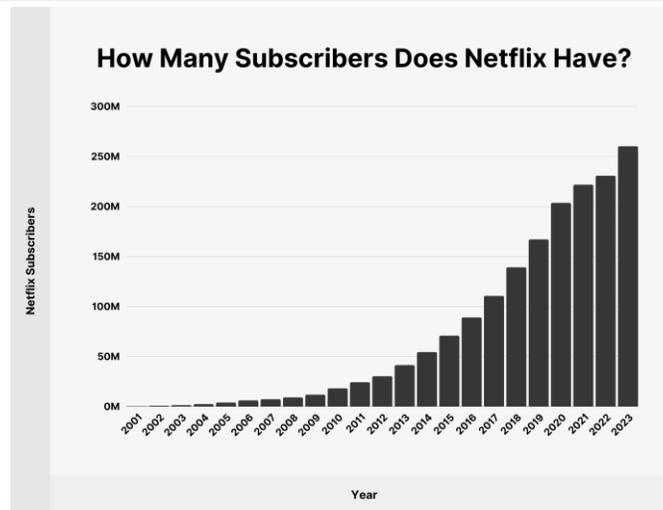

Рис 2. Користувачі Netflix по роках

Завдяки 5G і хмарним технологіям забезпечується висока якість трансляцій і мобільність користувачів. Зростає роль віртуальної (VR) та доповненої реальності (AR), що створюють ефект присутності та відкривають нові можливості для інтерактивного контенту.

У майбутньому очікується поширення голографічних технологій, інтерактивних елементів (опитувань, голосувань), а також персоналізованого контенту, який формуватиметься завдяки штучному інтелекту та алгоритмам машинного навчання. Ці технології дозволять створювати індивідуальні рекомендації, покращити взаємодію глядачів із контентом і змінить підходи до реклами та монетизації.

Крім того, розвиток соціальних мереж сприяє інтеграції телевізійного контенту в онлайн-простір, створюючи нову форму участі глядачів — від коментування до створення власного контенту.

Висновки. Цифрові технології докорінно змінюють телебачення, перетворюючи його з пасивного засобу масової інформації на інтерактивну, персоналізовану і динамічну систему комунікації. Медіакультура XXI століття формується під впливом штучного інтелекту, віртуальної та доповненої реальності, що забезпечують новий рівень залученості глядача. У результаті телебачення поступово втрачає традиційні ознаки масового мовлення, набуваючи рис цифрового медіасередовища, орієнтованого на індивідуальні запити аудиторії.

АДВОКАТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ: ОСНОВА НЕЗАЛЕЖНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОГО КОНТРОЛЮ

Семенов М.В., Стовбур В.О.

Відокремлений структурний підрозділ «Запорізький гуманітарний фаховий коледж Національного університету «Запорізька політехніка»,
Запоріжжя, Україна
advokatm@ukr.net

Вступ. Адвокатура в демократичній державі є однією з основоположних інституцій, покликаних забезпечити кожному громадянину право на професійну правову допомогу та справедливий судовий захист. Саме тому питання незалежності адвокатів від державних структур, політичного впливу чи економічного тиску залишається надзвичайно актуальним.

В умовах триваючих реформ, зокрема у сфері правосуддя, особливого значення в Україні набуває інститут адвокатського самоврядування. Він покликаний не лише гарантувати незалежність адвокатської діяльності, а й виконувати функції внутрішнього регулювання, етичного контролю та професійної відповідальності.

Водночас така подвійна природа адвокатського самоврядування породжує дискусії: чи виступає воно реальним запобіжником зовнішнього тиску, чи може трансформуватися у форму внутрішнього контролю, що впливає на автономію самих адвокатів.

Метою дослідження є всебічний аналіз інституту адвокатського самоврядування в Україні з акцентом на його подвійній природі — як інструменті забезпечення незалежності адвокатської діяльності та водночас механізмі професійного контролю й відповідальності.

Матеріали та методи. Дослідження базується на аналізі Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Статуту Національної асоціації адвокатів України, Висновків Венеційської комісії та рекомендації Ради Європи, аналізі наукових публікацій та дослідження практики адвокатського самоврядування в інших країнах.

Для досягнення мети застосовано: системний підхід, що дозволяє розглядати адвокатське самоврядування у взаємодії з іншими елементами правової системи; порівняльно-правовий аналіз; функціональний підхід, що звертає увагу на практичні аспекти діяльності органів самоврядування та їх вплив на адвокатську діяльність.

Результати дослідження. У сучасних умовах війни, відбудови державних інституцій та реалізації євроінтеграційного курсу України питання ролі адвокатського самоврядування набуває особливої ваги. Європейські стандарти наголошують, що незалежна адвокатура є ключовою гарантією верховенства права. Зокрема, Основні принципи ООН щодо ролі адвокатів (1990 року) та рекомендації Ради Європи вимагають, щоб органи адвокатського самоврядування залишалися вільними від державного втручання, але водночас діяли на засадах демократії, відкритості та підзвітності.

Для України це має особливе значення, адже на адвокатуру покладено важливу місію — забезпечення ефективного доступу до правосуддя в умовах воєнного стану та загроз правам і свободам людини. Разом із тим у професійному середовищі та суспільстві дедалі частіше порушуються питання надмірної централізації управління в Національній асоціації адвокатів України та недостатнього рівня прозорості її діяльності.

Адвокатське самоврядування в Україні виконує насамперед захисну функцію — воно покликане убезпечити адвокатів від політичного тиску, забезпечити доступ до професії на засадах об'єктивності та рівності, а також встановити єдині стандарти професійної етики й дисциплінарної практики.

Водночас самоврядування реалізує і наглядову функцію: його органи наділені широкими повноваженнями у сфері дисциплінарної відповідальності, фінансового управління та організації системи підвищення кваліфікації адвокатів.

Однак самоорганізація та виважена централізація не мають перетворюватися на підґрунтя для можливих зловживань чи обмеження внутрішньої незалежності членів адвокатської спільноти.

Адвокатське самоврядування в Україні є необхідним і незамінним інструментом забезпечення незалежності адвокатури, що виходить далеко за межі дисциплінарного чи адміністративного контролю. Його розвиток має бути спрямований на подальшу демократизацію процесів ухвалення рішень, посилення прозорості діяльності органів самоврядування, удосконалення механізмів підзвітності та гармонізацію з європейськими стандартами. Важливим завданням залишається досягнення збалансованості між контрольною та захисною функціями, що забезпечить ефективне функціонування адвокатури як незалежного інституту громадянського суспільства.

Подальший розвиток адвокатського самоврядування в Україні має відбуватися з урахуванням потреб цифрової трансформації правової сфери. Важливо забезпечити електронізацію процесів взаємодії між адвокатами, органами

самоврядування та громадськістю — створення відкритих реєстрів, електронних платформ для подання дисциплінарних скарг і звітності. Це сприятиме підвищенню прозорості, довіри суспільства та зменшенню ризиків зловживань.

Важливим напрямом реформування є оновлення етичних засад професії та посилення саморегулювання адвокатської спільноти. Сучасні стандарти професійної поведінки, ефективні дисциплінарні процедури та формування культури доброчесності мають стати основою для сталого розвитку. Етична автономія адвоката повинна гармонійно поєднуватися з відповідальністю перед клієнтами, колегами та суспільством загалом.

Крім того, доцільно активізувати роботу, спрямовану на підвищення кваліфікації та професійного розвитку адвокатів. Створення інтерактивних освітніх платформ, сертифікаційних програм і налагодження обміну досвідом між регіонами сприятиме підвищенню професійної підготовки та рівня компетентності, зміцненню етичної мотивації адвокатської спільноти.

Висновки. Отже, адвокатське самоврядування у своїй належній формі виступає важливим інструментом зміцнення довіри суспільства до адвокатури та системи правосуддя загалом. Лише за умови гармонійного поєднання принципів незалежності, професійної етики та відповідальності воно здатне повною мірою реалізувати своє призначення — бути надійною гарантією функціонування правової держави в Україні.

Для досягнення цієї мети необхідно забезпечити сталість інституційного розвитку адвокатури, зокрема шляхом удосконалення механізмів внутрішнього контролю, прозорості прийняття рішень та відкритості до конструктивної критики. Впровадження сучасних управлінських практик, цифрових інструментів і регулярного моніторингу ефективності діяльності органів самоврядування дозволить підвищити рівень довіри з боку професійної спільноти та громадськості.

Водночас важливо формувати середовище розвитку лідерства, ініціативності та відповідального підходу до професійної діяльності. Адвокати мають не лише захищати права клієнтів, а й бути активними учасниками суспільних процесів, відстоювати верховенство права, правову культуру та демократичні цінності. Самоврядування в цьому контексті виступає не просто адміністративним механізмом, а простором для реалізації професійної місії адвокатури в умовах сучасних викликів.

РОЛЬ ПРАВОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЕРЖАВНОЇ ЕТНОПОЛІТИКИ У ЗБЕРЕЖЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Семенов М.В., Стовбур В.О.

Відокремлений структурний підрозділ «Запорізький гуманітарний фаховий коледж Національного університету «Запорізька політехніка»,
Запоріжжя, Україна
st.veronica02@gmail.com

Вступ. Національна ідентичність є ключовим чинником збереження цілісності суспільства, адже саме вона забезпечує відчуття єдності, спадкоємності поколінь і належності до спільної культурної спільноти. В умовах глобалізації та зростання зовнішніх викликів, зокрема військової агресії, питання захисту української ідентичності набуває особливого значення. Юридичні механізми державної етнонаціональної політики відіграють провідну роль у збереженні культурної самобутності, розвитку мови, підтримці національних традицій, історичної пам'яті та забезпеченні балансу між інтересами держави й правами громадян.

Актуальність дослідження полягає у визначенні ефективних шляхів зміцнення та розвитку національної ідентичності, а також у пошуку правових і соціальних засобів інтеграції України в європейський правовий та культурний простір через удосконалення нормативної бази, освітні ініціативи, культурні програми та діяльність державних і громадських інституцій.

Метою дослідження є всебічний аналіз правових механізмів реалізації державної етнонаціональної політики, спрямованої на збереження, підтримку та зміцнення національної ідентичності України в умовах глобалізаційних викликів і зовнішніх загроз.

Матеріали та методи. Основою дослідження стали нормативно-правові акти України та сучасні наукові джерела, що визначають зміст і напрями державної етнополітики. Центральне місце належить Конституції України, а також законам «Про забезпечення функціонування української мови як державної» і «Про національні меншини (спільноти) України», які конкретизують механізми реалізації мовної та культурної політики. У науковому аспекті дослідження спирається на праці вітчизняних учених, які розглядають питання мовної політики, культурної спадщини, інформаційної безпеки та виклики глобалізації для національної ідентичності.

Методи дослідження включають правовий, історико-правовий, системний і

порівняльний, що забезпечують комплексний аналіз розвитку етнополітики України та її відповідності європейським стандартам.

Результати дослідження. Аналіз показав, що система правових інструментів державної етнополітики в Україні базується на кількох ключових факторах. Насамперед Конституція України закріплює фундаментальні засади, визначаючи державну мову та водночас гарантує права національних меншин. Закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної» деталізує механізми використання мови в освіті, культурі, медіа та публічному житті, створюючи умови для зміцнення ідентичності. Поряд із цим, Закон «Про національні меншини (спільноти) України» спрямований на гармонізацію інтересів титульної нації та етнічних спільнот, закріплюючи принципи недискримінації та культурного різноманіття.

Важливими є й наукові напрацювання. Зокрема, у працях В. Кулика показано, як мова формує відчуття приналежності та ідентичності; у дослідженні В. Андріяша, – як глобалізаційні процеси впливають на етнополітику; у звіті Національного інституту стратегічних досліджень наголошено на ролі культурної спадщини для безпеки держави.

Отримані результати свідчать, що правові інструменти захисту національної ідентичності є ефективними лише за умови їх реалізації у взаємодії з інституційною, освітньою та культурною політикою. Особливе значення має діяльність Міністерства культури, Українського інституту національної пам'яті, місцевих громадських організацій та освітніх установ, які створюють простір для розвитку української мови, популяризації традицій.

Разом із тим, залишаються низка проблем: політизація мовного питання, недостатня координація між органами влади, обмежене фінансування культурних програм, а також зовнішній інформаційний тиск, що посилюється в умовах війни. Ці фактори потребують посилення правових, інформаційних і дипломатичних механізмів захисту національної ідентичності, удосконалення системи державної комунікації та активнішої участі громадянського суспільства у процесах формування етнополітики.

У перспективі необхідним є розширення освітніх і культурних ініціатив, спрямованих на формування усвідомленої української ідентичності серед молоді, підтримку україномовного медіаконтенту, а також гармонізація національного законодавства з європейськими стандартами у сфері прав меншин і культурного різноманіття. Такий підхід забезпечить стійкість української ідентичності, сприятиме соціальній єдності та утвердить Україну як демократичну європейську

державу з потужним культурним і духовним потенціалом.

Висновки. Дослідження підтверджує, що правові інструменти державної етнополітики є важливим засобом захисту національної ідентичності України. Вони формують правовий фундамент для збереження мови, культури та історичної пам'яті, забезпечують баланс між інтеграційними прагненнями суспільства та гарантіями прав меншин. Разом із тим, сучасні виклики – військова агресія, інформаційний тиск, політизація мовної теми – потребують удосконалення законодавства та посилення координації інституційних механізмів. Перспективи розвитку полягають у гармонізації правової бази з європейськими стандартами, зміцненні інформаційної безпеки та підтримці культурно-освітніх програм.

Отже, захист національної ідентичності має розглядатися як стратегічний пріоритет державної політики, спрямований на консолідацію суспільства, зміцнення національної єдності та утвердження України як демократичної, правової та культурно самобутньої європейської держави.

ЛЮДИНА В ЦИФРОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ: МІЖ ТЕХНОЛОГІЯМИ ТА ЛЮДЯНІСТЮ

Сізов Д.А.

Науковий керівник: Корнієнко С.Г.Ліхідченко М.С.

Комунальний заклад «Харківський ліцей №116 Харківської міської
ради», м.Харків, Україна

sizov.sda@gmail.com

Вступ. Існування людини і людства є однією з тем, що завжди цікавила філософів. Особливо актуальною ця тема постала у добу технологічних змін. Сучасні дослідники використовують наступні визначення для цих змін: “постіндустріальне суспільство”, “суспільство третьої хвилі”, “інформаційне суспільство”, “програмоване суспільство”, “технологічне суспільство”. Зазначається становлення нової цивілізації, а саме: постіндустріальної, інформаційної, технологічної. В умовах постіндустріального або інформаційного суспільства головною є діяльність, яка втілює активне ставлення людини до світу. Проте все більше дослідників говорять про становлення цифрового суспільства. Ця ситуація зумовлює питання щодо збереження людини. Це пов'язано із кризою гуманізму, на чому наголошують представники комунікативної філософії (К. О. Апель, Ю. Габермас). Ідеться про становлення нової епохи, яка отримала назву епоха постгуманізму. Проте це не свідчить про зникнення людини. Ідеться про

трансформацію людини, про технологічне вдосконалення останньої. Одним із чинників трансформації людини є її існування в цифровому світі. “Якщо ми хочемо зазирнути в майбутнє, треба враховувати наслідки нових відкриттів – і етичні, і практичні”. У цифровій сучасності людина все більше виступає творцем.

Мета. Дослідження впливу цифрових технологій на спосіб буття людини та збереження гуманістичних цінностей у цифровому суспільстві. Виходячи з мети роботи були поставлені такі **завдання**:

1. Проаналізувати ключові концепти технологічної культури в контексті цифрової сучасності.
2. Розглянути специфіку мережевого суспільства та цифрового суспільства, їх вплив на соціальні зв'язки.
3. Дослідити ідеї трансгуманізму як нової парадигми в епоху цифровізації.
4. Виявити виклики і ризики, пов'язані із цифровою реальністю та її впливом на культурну і духовну сфери.

Методи та методики. Метод аналізу, порівняльний метод, системний підхід, філософське моделювання.

Результати дослідження. Висновки. В результаті проведеного дослідження ми можемо зробити наступні висновки. Інформатизація та цифровізація висуває нові завдання, серед яких одним із головних є поєднання усіх новітніх соціокультурних феноменів з ідеєю збереження унікальності людського існування. Це пов'язано із інтеграцією технологічного і соціального буття. Сама людина перебуває у центрі цих трансформацій, не є зовнішньою до цих змін. Новоевропейські гуманізм, на думку дослідників, не відповідає вимогам сучасності. Це посилюється ідеями трансгуманізму, який вимагає любов до нової людини як постлюдини, транслюдини, яка не є тотожною Homo sapiens. Особливої актуальності набуває питання вдосконалення самої людини. Це супроводжується змінами щодо усвідомлення значення і можливостей технологій. Постає питання подальшого гуманізму або ситуація нового гуманізму. Цифрова сучасність відкриває нові можливості, розмикає горизонти природи людини. Свобода виступає головним принципом, проте питання ідентичності не втрачає своєї актуальності. Цифрова реальність ставить під сумнів поняття “людське”. У цифровій сучасності поділ на природне та штучне усувається. Нові комунікаційні технології, які впливають на трансформацію соціальних інституцій, сприяють становленню цифрового суспільства. Водночас ці технології трансформують соціальні дії індивідів, що вказує на формування нової людини. Цифрова присутність людини має як позитивні, так і негативні наслідки для неї. Серед негативних варто назвати

інтернет-залежність. Вилучення етики з проблемного поля технологій є крайньою межею, що може призвести не лише до змін генотипу людини, а й її знищення. Транслюдина може постати псевдолюдиною на кшталт кіборга, де питання збереження фізичного не матиме вже ніякого сенсу.

ДОСТУПНІСТЬ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ДЛЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Сіренко Д.С.

Науковий керівник: Болдарь Г.Є.

Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна

socpharm@nuph.edu.ua

Вступ. Доступність закладів охорони здоров'я для людей з інвалідністю є важливою умовою реалізації права на медичну допомогу. Це поняття включає не лише архітектурні рішення (пандуси, ліфти, підйомники, зручні входи), а й організацію медичних послуг, адаптованих до потреб пацієнтів з інвалідністю. Актуальність досліджуваної теми зумовлена тим, що багато людей стикаються з бар'єрами під час відвідування лікарень – від фізичних перешкод до нестачі спеціалізованого обладнання та підготовленого персоналу. Вирішення цієї проблеми сприятиме забезпеченню рівних прав, інтеграції та підвищенню якості життя людей з інвалідністю.

Мета дослідження. Метою дослідження є аналіз рівня доступності закладів охорони здоров'я для людей з інвалідністю, виявлення основних бар'єрів, що перешкоджають отриманню якісної медичної та реабілітаційної допомоги, визначення шляхів удосконалення інфраструктури та організації медичних послуг з урахуванням принципів інклюзії та безбар'єрності.

Матеріали та методи дослідження. Матеріалами дослідження стали нормативно-правові акти України та міжнародні документи; статистичні дані щодо кількості осіб з інвалідністю та їх доступу до медичних послуг; наукові статті та публікації з теми медичної інклюзії; звіти громадських організацій; результати спостережень та аналізу умов у закладах охорони здоров'я.

Під час дослідження було використано наступні методи: аналіз та узагальнення літератури – для вивчення теоретичних основ проблеми; порівняльний метод – для зіставлення стану доступності в різних закладах; соціологічні методи (опитування, анкетування, інтерв'ю з пацієнтами з інвалідністю) – для виявлення їхніх реальних потреб і проблем; спостереження –

для оцінки архітектурної та організаційної доступності медичних установ; аналіз статистичних даних – для визначення масштабів проблеми та динаміки змін.

Результати дослідження. Аналіз нормативно-правової бази свідчить, що в Україні закріплено вимоги щодо доступності, однак їх виконання часто залишається формальним. Основними документами, які регулюють це питання, є Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю (ратифікована Законом України №1767-VI від 16 грудня 2009 року), Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21 березня 1991 року №875-XII, Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року №2801-XII, Державні будівельні норми України ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд», Постанова Кабінету Міністрів України №255 від 25 березня 2020 року «Про затвердження Порядку забезпечення осіб з інвалідністю технічними та іншими засобами реабілітації», а також Національна стратегія створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року. Ці документи визначають засади інклюзивності, безперешкодного доступу до медичних послуг та обов'язок держави забезпечувати рівні можливості для всіх громадян.

Разом з тим у ході дослідження встановлено, що рівень доступності закладів охорони здоров'я для людей з інвалідністю в Україні залишається недостатнім. Хоча останніми роками зроблено певні кроки у напрямку безбар'єрності (встановлення пандусів, облаштування ліфтів, тактильних доріжок, спеціальних туалетних кімнат), ці зміни охоплюють лише частину медичних установ. Позитивні приклади спостерігаються у нових або капітально відремонтованих закладах, які враховують принципи універсального дизайну.

Таким чином, результати дослідження підтверджують соціальну значущість цієї проблеми та потребу у комплексному підході до її вирішення – від удосконалення інфраструктури до підвищення рівня інклюзивної культури в системі охорони здоров'я.

Висновки. Проведене дослідження показало, що доступність закладів охорони здоров'я для людей з інвалідністю в Україні залишається недостатньою. Попри наявність законодавчих вимог та певні позитивні зміни, більшість медичних установ досі мають архітектурні, організаційні та комунікаційні бар'єри.

Водночас спостерігаються позитивні тенденції у нових або відремонтованих закладах, де враховуються вимоги інклюзивності. Це свідчить про можливість поступового вирішення проблеми за умови системного підходу.

Отже, забезпечення безбар'єрного доступу до медичних закладів є необхідною умовою підвищення якості життя людей з інвалідністю, реалізації їхніх

прав та інтеграції у суспільство. Для досягнення цього потрібні не лише технічні зміни в інфраструктурі, а й формування культури інклюзії у сфері охорони здоров'я.

ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН ТА АДАПТАЦІЙНІ РЕСУРСИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Скрипкіна Ю.О.

Науковий керівник Комісова Т.Є., к.б.н., професор

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

skrypkinau@gmail.com

Вступ. Воєнний стан в Україні створює потужний стресогенний контекст, який впливає на психоемоційний стан і фізіологічну регуляцію організму молоді. Хронічна дія зовнішніх загроз, порушення звичного способу життя, обмеження соціальної активності та постійне відчуття небезпеки сприяють формуванню високого рівня психічного напруження. Для здобувачів освіти ці фактори стають особливо критичними, адже вони поєднуються з необхідністю навчальної активності, саморозвитку та соціальної взаємодії.

Дослідження психофізіологічних особливостей молоді у воєнний період є надзвичайно важливим для розуміння адаптаційних механізмів, оцінки ресурсів стресостійкості та розробки заходів психологічної підтримки, спрямованих на стабілізацію емоційного стану та збереження психічного здоров'я.

Мета дослідження. Мета роботи – з'ясування взаємозв'язку між адаптаційним потенціалом, рівнем тривожності та суб'єктивним сприйняттям стресу.

Матеріали та методи. Дослідження проводилося на базі Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди та ліцеїв № 134 і № 158 міста Харкова. У ньому взяли участь 118 здобувачів освіти віком від 16 до 19 років (61 студент і 57 учнів старших класів).

У роботі застосовано низку стандартизованих методик: визначення адаптаційного потенціалу за методикою Баєвського, що дозволяє оцінити функціональні резерви організму; опитувальник Ч. Спілбергера – Ю. Ханіна для діагностики ситуативної та особистісної тривожності; а також шкалу PSS-10 (Perceived Stress Scale) для оцінки суб'єктивного рівня стресу.

Статистичну обробку даних здійснено за допомогою IBM SPSS Statistics із використанням методів описової статистики (середні значення, стандартні відхилення, частоти), непараметричного кореляційного аналізу за Спірменом, а

також критеріїв достовірності відмінностей між групами. Рівень статистичної значущості приймався на рівні $p < 0,05$, для основних показників розраховано 95% довірчі інтервали.

Результати дослідження. Проведений аналіз дозволив виокремити три групи респондентів за рівнем адаптаційного потенціалу: високий – 34,7 %, середній – 46,2 %, низький – 19,1 %. Особи з високим адаптаційним потенціалом характеризувалися стабільними психофізіологічними реакціями, гармонійним емоційним фоном і низькими показниками ситуативної тривожності. Натомість учасники з низьким адаптаційним потенціалом демонстрували підвищену емоційну напругу, труднощі концентрації уваги, порушення сну, соматичні прояви (головний біль, відчуття серцебиття, вегетативні реакції), а також виражену тривожність за шкалою Спілбергера ($M = 45,6 \pm 2,3$).

Отримані дані свідчать, що середній рівень тривожності для респондентів із середнім адаптаційним потенціалом становив близько 39,4, а для осіб із високим – 31,2 бала, що вказує на чітку обернену залежність між цими показниками. Кореляційний аналіз за Спірменом підтвердив статистично значущий зв'язок між рівнем адаптаційного потенціалу та тривожністю ($r = -0,62$, $p < 0,05$).

За шкалою PSS-10 виявлено, що 41 % учасників мають підвищений рівень суб'єктивного сприйняття стресу, тоді як 24 % характеризуються середнім рівнем і лише 35 % – низьким. Серед студентів спостерігалися дещо нижчі показники сприйняття стресу, ніж серед учнів старших класів, що можна пояснити більшою зрілістю механізмів саморегуляції та досвідом подолання стресових ситуацій.

Для ілюстрації результатів узагальнені середні значення показників наведено у таблиці 1.

Таблиця 1.

Показники психоемоційного стану здобувачів освіти

Показник	Високий АП (n=41)	Середній АП (n=55)	Низький АП (n=22)
Ситуативна тривожність (бал)	31,2 ± 1,8	39,4 ± 2,1	45,6 ± 2,3
Особистісна тривожність (бал)	33,7 ± 2,0	41,8 ± 2,2	46,1 ± 2,4
PSS-10 (рівень стресу)	16,5 ± 2,1	20,3 ± 2,4	24,8 ± 2,7
Частка респондентів, %	34,7	46,2	19,1

Як видно з таблиці, найвищі показники емоційного напруження та сприйняття стресу властиві особам із низьким адаптаційним потенціалом, тоді як учасники з високими адаптаційними ресурсами демонструють стабільніші результати. Довірчі інтервали для середніх значень тривожності перебували в межах 44,8–46,3, що підтверджує достовірність отриманих результатів.

Отримані результати підтверджують, що умови воєнного стану значно ускладнюють адаптаційні процеси у здобувачів освіти. Хронічний стрес призводить до зниження адаптаційних резервів, зростання рівня тривожності та порушення психоемоційної рівноваги. При цьому студентська молодь демонструє вищу стресостійкість і більш гнучкі механізми саморегуляції, тоді як старшокласники є більш вразливою групою.

Психофізіологічна дезадаптація проявляється у когнітивних (зниження концентрації уваги, працездатності), емоційних (драгівливість, апатія) та соматичних симптомах. Водночас, наявність у частини молоді високих показників адаптаційного потенціалу свідчить про компенсаторні можливості організму навіть за умов тривалого стресу, що відкриває перспективи для розробки профілактичних програм і тренінгів розвитку резилієнтності.

Висновки. Психоемоційний стан здобувачів освіти в умовах воєнного стану характеризується значною індивідуальною варіативністю, але загалом відзначається підвищеним рівнем тривожності, емоційного напруження та зниженням адаптаційних резервів. Установлено статистично достовірний зворотній зв'язок між адаптаційним потенціалом та тривожністю, що підтверджує взаємозалежність психоемоційних і фізіологічних аспектів адаптації.

Отримані дані засвідчують необхідність системної психологічної підтримки молоді, спрямованої на формування навичок емоційної саморегуляції, розвиток стресостійкості та підвищення адаптаційних можливостей організму. Доцільним є впровадження програм психологічного консультування, майндфулнес-практик та навчальних курсів з управління стресом.

ПОЛІФОНІЯ ЯК КУЛЬТУРНИЙ КОД ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Таранов Б.Ю.

Науковий керівник: Калашник М.П.

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира

Гнатюка, Тернопіль, Україна

e-mail: btaranov41@gmail.com

Вступ. У ХХ-ХХІ ст. поняття «поліфонія» зазнало семантичної трансформації, виходячи за межі вузького музично-теоретичного терміна і стаючи універсальною категорією культурного аналізу. Первісно поліфонія (від грец. «poly» – багато, «phonos» – звук) означала особливий тип багатоголосої фактури, заснований на одночасному звучанні рівноправних мелодійних ліній (Абдуліна, 2019). Проте у сучасну добу, що характеризується глобалізацією, інформаційною симультанністю й культурною полівекторністю, вона набула статусу культурного коду, який символізує багатоманіття й діалогічність (Циганюк, Качуринець, 2024). Актуальність теми зумовлена тим, що поліфонія виступає міждисциплінарною методологією гуманітарних наук, дозволяючи описати співіснування різних «голосів» – музичних, літературних, філософських, культурних – у єдиному цивілізаційному просторі Європи.

Мета дослідження. Проаналізувати поліфонію не тільки як музично-теоретичне поняття, а й як феномен, що віддзеркалює ціннісні установки європейської культури та являє собою універсальний культурний код сучасної цивілізації.

Матеріали та методи. Джерельну базу дослідження становлять музикознавчі праці, що розкривають історичну еволюцію та теоретичні засади поліфонії, культурологічні студії, у яких поліфонія – універсальний принцип організації культурного простору, сучасні мистецтвознавчі розвідки, які висвітлюють прояви поліфонії у хореографії, кінематографі та новітніх видах мистецтва. Методологічну основу становить поєднання таких наукових підходів – історико-культурного; компаративного; міждисциплінарного. Застосування комплексного методологічного підходу дало змогу не лише окреслити еволюцію поліфонії як музичного явища, але й виявити її сучасне значення як універсального культурного коду, що формує міждисциплінарний простір гуманітарного знання.

Результати дослідження. Музична категорія поліфонії, у значенні організації музичного тексту, коли дві й більше самостійних мелодичних лінії (голоси) одночасно розгортаються й утворюють складну звукову мову, здійснила шлях від суто музично-теоретичного явища до універсальної методології, що стала культурним кодом європейської цивілізації. Її сутність полягає у принципі гармонійного співіснування різних ідей, стилів та голосів у єдиному культурному просторі. Якщо у класичну епоху поліфонія символізувала ідеал рівноваги, то у ХХ-ХХІ ст. вона втілює складність, драматизм і діалогізм сучасного світу. Отже,

поліфонія є не лише музичною технікою, а й філософською та культурною метафорою, яка визначає європейське культурне мислення.

Поліфонія є не просто музичною формою, а й глибокою метафорою європейського мислення та культурної ідентичності. Вона втілює низку фундаментальних принципів, які лежать в основі європейської цивілізації, перетворюючи музичну техніку на справжній культурний код (система символів, знаків, образів, норм, цінностей і смислів, притаманних певній культурі, яка визначає спосіб мислення, сприйняття світу та комунікацію її носіїв, «ключ» до розуміння культури, її своєрідна «мова», якою вона «говорить» через мистецтво, літературу, міфи, традиції, ритуали та повсякденні практики). У філософській інтерпретації культурний код – це своєрідний міжпоколінний механізм передачі культурної інформації через традиції, цінності, архетипи. Культурний код виступає структурним «геном» культури, зберігає й відтворює культурну ідентичність.

У широкому культурологічно-філософському значенні поліфонія виступає культурним кодом європейської культури та знаходить своє відображення у багатьох її рисах і проявах.

Діалогічність та раціональність. У своїй основі поліфонія є мистецтвом діалогу. Голоси «розмовляють» один з одним, імітуючи, відповідаючи чи контрастуючи. Ця взаємодія відображає цінності, що сформувалися в європейській філософській та науковій думці – ідею дискусії, обміну ідеями, логічного осмислення та пошуку істини через діалог. Особливо це проявляється у фузі, де тема (ідея) проходить через різні голоси (позиції), що надає твору глибокої інтелектуальної та раціональної структури. Поліфонія вимагає від слухача не пасивного споглядання, а активного осмислення, що також відповідає європейській традиції раціоналізму.

Процесуальність та розвиток. Поліфонія є динамічним процесом, де музичний матеріал постійно розвивається і трансформується. Це не статична композиція, а рух від однієї музичної події до іншої. Такий підхід відображає європейське уявлення про історію як процес, що постійно розвивається, змінюється та рухається вперед. У поліфонічному творі немає остаточної статичної точки, а є безперервний рух і взаємодія. Ця динаміка символізує прагнення до прогресу, інновацій та еволюційного розвитку, що є ключовим для європейської цивілізації.

Індивідуальне та колективне. Поліфонія є яскравою ілюстрацією діалектики індивідуального та колективного. Кожен голос у поліфонічному творі зберігає свою самостійність, власну мелодичну та ритмічну унікальність. Водночас, ці голоси об'єднуються в єдине, гармонійне ціле, де жоден з них не домінує, але і не зникає.

Ця концепція відображає європейське прагнення до поліцентричності, де поважається свобода особистості, але вона співіснує в рамках структурованого суспільства. Поліфонія, таким чином, символізує ідею, що сила та краса цілого досягається завдяки поєднанню, а не підпорядкуванню, індивідуальних елементів.

Щоб краще зрозуміти еволюцію поліфонії та її роль як культурного коду, розглянемо приклади з творчості трьох ключових фігур європейської музики, кожен з яких представляє свою епоху. Поліфонія як втілення духовної гармонії знайшла своє відображення у творчості Джованні П'єрлуїджі да Палестрина (бл. 1525-1594). Палестрина є вершиною поліфонії строгого стилю епохи Відродження, його музика є квінтесенцією врівноваженості, чистоти та духовної піднесеності. У його творах, зокрема у «Месі папи Марцелла», голоси рухаються плавно, без різких стрибків, уникаючи дисонансів і створюючи відчуття цілісного, ідеально збалансованого звучання. Кожен голос (сопрано, альт, тенор, бас) є абсолютно самостійним, але їхня взаємодія настільки досконала, що вони утворюють єдиний, сяючий потік. Поліфонія Палестрини несе спокій і гармонію, відображаючи ідеали ренесансного гуманізму та прагнення до досконалості.

Поліфонія як раціональна й емоційна основа всесвіту представлена у творчості Йоганна Себастьяна Баха (1685-1750). Й. С. Бах підніс поліфонію на новий рівень, зробивши її інструментом для вираження найскладніших філософських та емоційних ідей. У його творчості поліфонія вільного стилю епохи Бароко досягла свого апогею. Яскравим прикладом є «Добре темперований клавір», де Бах досліджує можливості фуґи і показує, як з однієї короткої, але місткої теми (суб'єкта) можна розгорнути цілий музичний всесвіт. Голоси не просто імітують один одного, а вступають у складну «суперечку», створюючи напругу, емоційну глибину та неймовірну архітектурну логіку.

У європейській авангардній музиці ХХ ст. поліфонія стає засобом передачі хаосу та психологічної напруги. Дьордь Ліґеті (1923-2006) розробив техніку мікрополіфонії – щільного багатоголосся, яке сприймається як звукова маса. У *Requiem* поліфонія втрачає структурну чіткість, перетворюючись на метафору фрагментарності та розмитості ідентичності.

Висновки. Отже, поліфонія вийшла за межі суто музичної техніки, ставши метафорою складного, організованого світу, де поважається унікальність кожного елемента, а діалог є основою для гармонійного співіснування. Це робить її невід'ємною частиною культурної ДНК Європи.

ВИКОРИСТАННЯ ШІ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ СПОРТСМЕНІВ-ПЛАВЦІВ

Тищенко Р.К., Єфременко А.М.

Харківська державна академія фізичної культури,

Харків, Україна

literasearchukr@gmail.com

Вступ. Результативність у плаванні зумовлена комплексом антропометричних, гідродинамічних, енергетичних і кінематичних характеристик спортсмена. Для підготовки до змагань найвищого рівня, зокрема Олімпійських ігор, визначальним стає точне прогнозування спортивних показників та оптимізація тренувальних програм. Технології штучного інтелекту (ШІ), здатні опрацьовувати великі обсяги даних, пропонують сучасні засоби аналізу та відкривають перспективи для вдосконалення процесу підготовки плавців. Наявні дослідження підтверджують значний потенціал ШІ. Проте вказують на обмежене практичне впровадження у сфері плавання [2, 3, 5]. Зберігається розрив між результатами лабораторних досліджень і реальними умовами тренувального процесу, що обмежує застосовність отриманих даних у практиці підготовки спортсменів.

Мета дослідження – проаналізувати сучасний стан використання ШІ у плаванні та критично оцінити його вплив на процес підготовки спортсменів.

Матеріали та методи. Для досягнення поставленої мети були застосовані теоретичні методи педагогічного дослідження.

Результати дослідження. У контексті застосування ШІ, плавання є одним з найбільш досліджуваних видів спорту (після легкої атлетики та баскетболу) щодо його використання для покращення ефективності змагальної вправи [1]. Прогнозування результативності у плаванні є ключовим завданням, яке прагнуть вирішити за допомогою ШІ. Оскільки спортивна результативність є багатофакторним феноменом дослідники схиляються до використання математичних прогностичних моделей. Для підвищення точності прогнозів, особливостей, що стосуються пояснення, чому модель дійшла певного висновку, необхідне застосування гібридних підходів. Вони поєднують математичні моделі з машинним навчанням та пояснюваним ШІ (ХАІ) [4].

ШІ відіграє важливу роль у спортивній біомеханіці та аналізі рухів, оскільки традиційні обчислювальні методи часто не здатні обробляти сирі дані, на відміну від ШІ та машинного навчання, які ефективно працюють зі складними багатовимірними даними. У плаванні розпізнавання стилів може здійснюватися за

допомогою відео-аналізу або, частіше, за допомогою аналізу даних інерційних вимірювальних пристроїв (IMU). Перевага IMU полягає у нижчій вартості та меншій часових витратах на обробку, порівняно з відео/фото-аналізом під водою, який часто ускладнений низькою чіткістю зображень [6].

Ключовим елементом інтеграції ШІ у тренувальний процес є носимі технології, які дозволяють отримати дані для моніторингу в реальному часі. Проте, достовірність цих даних залишається предметом критичного аналізу [2]. Виробники таких пристроїв, як Garmin Venu Sq або Polar Vantage V2, рідко надають точні дані про метрологічну точність і прецизійність своїх виробів. Polar H10 часто використовується як еталонний пристрій для вимірювання частоти серцевих скорочень. Дослідження показали, що суттєвим недоліком є вплив води та фізичної активності на точність вимірювань [7]. Для підвищення надійності даних у майбутньому пропонується розширювати тестову популяцію, щоб досягти більшої фізіологічної варіабельності.

ШІ може змінювати підходи до навчання та тренування в спорті. Інтелектуальні навчальні моделі, посилені ШІ, можуть значно покращувати навчальні здібності студентів, про що свідчить експеримент у ЗВО з курсу плавання. Так, клас, що використовував ШІ-модель, продемонстрував значно кращі результати, ніж контрольний клас [3]. У сфері рухового навчання існують два основні підходи для розробки допоміжних систем: 1) «висхідний», який починає з фундаментальних принципів і поступово збільшує складність завдання; 2) «низхідний», який починає зі складної рухової навички (наприклад, плавання) та розбиває її на менші компоненти для надання зворотного зв'язку. ШІ-системи, використовуючи, нечітку логіку, можуть порівнювати рухи новачка з рухами кваліфікованого спортсмена і надавати семантичний, зрозумілий зворотний зв'язок, що допомагає вдосконалювати техніку [4]. Крім того, ШІ спрямований на індивідуалізацію тренувальних програм, аналіз біометричних даних, прогнозування травм та об'єктивну оцінку продуктивності [6].

Резюмуючи переваги впровадження ШІ в підготовку спортсменів-плавців слід зазначити, що моделі глибинного навчання залишаються «чорними скриньками». Відтак, спостерігається ускладнене їх використання у тренерській практиці. Для навчання моделей необхідні великі й якісні вибірки, тоді як наявні дані нерідко є неповними або містять похибки через технічні обмеження носимих пристроїв. Вартість впровадження інноваційних систем створює ризики посилення розриву між забезпеченими та обмеженими в ресурсах організаціями. Існує

небезпека надмірної залежності від ШІ на шкоду традиційним компонентам тренерської роботи – мотивації, командній взаємодії та інтуїтивним рішенням.

Таким чином, технології ШІ довели свою ефективність як інструмент кількісного аналізу й індивідуалізації тренувального процесу. Важливим питання залишається подолання обмежень, пов'язаних із якістю даних, інтерпретацією моделей та фінансовою доступністю.

Висновки. Оптимальними для прогнозування результатів у плаванні є гібридні підходи, що поєднують традиційні моделі та сучасні технології ШІ. Системи на основі ШІ сприяють створенню індивідуалізованих програм тренувань, оптимізації навантажень, профілактиці травм і контролю стану здоров'я спортсменів. Сукупне використання ШІ технологій з медичними сервісами є перспективним шляхом для своєчасного виявлення порушень здоров'я у плавців.

Література.

1. Chen L., Hu D. An effective swimming stroke recognition system utilizing deep learning based on inertial measurement units. *Advanced Robotics*. 2023. №37(7). P. 467-79. DOI: <https://doi.org/10.1080/01691864.2022.2160274>
2. Fitrianto A.T., Rizky O.B., Rahmadi E., Ramadhan A. A systematic literature review of swimming performance prediction: methods, datasets, techniques and research trends. *Retos*. 2025. № 67. P. 482-97. DOI: <https://doi.org/10.47197/retos.v67.112197>
3. Ma J. Teaching mode of sports swimming video in colleges and universities based on artificial intelligence. *Mathematical Problems in Engineering*. 2021. №2021(1). P. 4076905. DOI: <https://doi.org/10.1155/2021/4076905>
4. Xu W., Xu L. Characteristics of different swimming styles of swimming events based on artificial neural network data acquisition system. *Neural Computing and Applications*. 2023. №35(6). P. 4337-52. DOI: <https://doi.org/10.1007/s00521-022-07130-7>
5. Xu Z. Research on teaching model of swimming skills training in colleges and universities under the background of artificial intelligence. *Revista multidisciplinar de las Ciencias del Deporte*. 2024. №. 24(96). P. 1-12. DOI: <https://doi.org/10.15366/rimcafd2024.96.030>
6. Xurui L., Guobao Z. Enhancing the swimmer movement techniques using cloud computing and artificial intelligence. *Mobile Networks and Applications*. 2023. №28(6) P. 2093-108. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11036-023-02167-x>
7. Yu Z. Analysis of the prospective application of artificial intelligence in swimming. *Applied and Computational Engineering*. 2024. №37. P. 68-73. Available from: <https://direct.ewa.pub/proceedings/ace/article/view/10110/pdf>

СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ НА СУТНІСТЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЛІДЕРА

Фомченкова А.С., Харієнко С.В.

Науковий керівник: Піковець Н. Л.

КЗ «Харківський Фаховий Коледж Спортивного Профілю» Харківської
Обласної Ради, Харків, Україна

natali.pikovets@gmail.com

Вступ. У сучасних умовах постійних змін, соціальної напруги та високих вимог до професійної ефективності особливого значення набувають не лише когнітивні здібності, а й емоційна компетентність лідера. Саме емоційний інтелект (EI) визначає здатність керівника розуміти себе та інших, ефективно взаємодіяти, мотивувати команду та приймати зважені рішення в умовах стресу чи невизначеності. Проблематика емоційного інтелекту активно досліджується в психології, педагогіці та менеджменті, оскільки цей феномен поєднує когнітивну, особистісну та соціальну складові, впливаючи на ефективність лідерської діяльності.

Мета дослідження. Метою є узагальнення сучасних наукових підходів до розуміння сутності емоційного інтелекту та визначення його ключових компонентів у структурі лідерської компетентності.

Матеріали та методи дослідження. Методологічною основою дослідження є праці зарубіжних і вітчизняних учених: Дж. Мейєра, П. Селовея, Р. Бар-Она, Д. Гоулмана, Д. Люсіна, К. Петридеса, О. Носенко, Н. Ковріги, І. Андрєєвої та ін.

У дослідженні використано методи теоретичного аналізу, систематизації, порівняння та узагальнення сучасних концепцій емоційного інтелекту.

Отримані результати. Поняття емоційного інтелекту у науковій літературі інтерпретується по-різному — як здібність, риса особистості, компетентність або система навичок, що забезпечують ефективне спілкування, саморегуляцію та адаптацію.

Основні теоретичні підходи відображають багатовимірність феномена EI.

1. Модель здібностей (Дж. Мейєр, П. Селовея). EI розглядається як здатність ідентифікувати, розуміти й регулювати емоції. До його структурних компонентів належать:

- сприйняття та вираження емоцій;
- розуміння і аналіз емоцій;
- рефлексивне регулювання емоцій.

2. Модель компетенцій (Р.Бар-Он). ЕІ трактується як система некогнітивних навичок, що забезпечують адаптацію людини до вимог середовища. Ключові блоки: самосвідомість, міжособистісна взаємодія, адаптивність, управління стресом, позитивний настрій.

3. Модель емоційних компетенцій (Д. Гоулман).

Гоулман виділяє п'ять основних компонентів ЕІ: самоусвідомлення, самоконтроль, мотивацію, емпатію та управління взаєминами. Ця модель найбільш широко застосовується для оцінки лідерських якостей.

4. Інтегративна модель (Д. Люсін).

Вчений розрізняє внутрішньоособистісний ЕІ (розуміння власних емоцій) і міжособистісний ЕІ (розуміння емоцій інших). Такий підхід дозволяє оцінити емоційний інтелект як систему взаємопов'язаних когнітивних і поведінкових характеристик.

5. Рисова модель (К. Петридес).

ЕІ розглядається як риса особистості, пов'язана з емоційною самоефективністю, емпатією та соціальним інтелектом.

6. Вітчизняні підходи (О. Носенко, Н. Ковріга, І. Андреева).

Українські дослідники пов'язують емоційний інтелект із особистісними рисами (відкритістю, емоційною стабільністю, порядністю, товариськістю), виділяючи його адаптивну та стресозахисну функції. Емоційний інтелект трактується як інтегральна система, що поєднує когнітивні, емоційні та соціальні здібності людини.

У контексті лідерства, емоційний інтелект виступає базовою умовою ефективної взаємодії з командою. Лідер з розвиненим ЕІ:

- усвідомлює власні емоції та вміє ними керувати;
- здатний зчитувати емоційний стан інших;
- створює атмосферу довіри та підтримки;
- ефективно мотивує та надихає співробітників;
- конструктивно вирішує конфлікти.

Таким чином, емоційний інтелект є психологічним ресурсом лідера, що поєднує емоційну стабільність, соціальну компетентність і здатність до саморефлексії.

Висновки. Емоційний інтелект — це ключова складова лідерської ефективності, що забезпечує успішну взаємодію, управління емоційними

процесами та розвиток команди. Аналіз сучасних підходів свідчить, що ЕІ має інтегративну природу, охоплюючи як когнітивні, так і особистісні характеристики.

Для розвитку емоційного інтелекту лідера важливими є: усвідомлення власних емоцій, емпатія, самоконтроль, рефлексія та комунікативна гнучкість. У подальших дослідженнях доцільно зосередитися на розробці практичних програм формування емоційного інтелекту в системі підготовки сучасних керівників і управлінців.

ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ АРТТЕРАПІЇ ПРИ КОРЕКЦІЇ ПСИХОЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ

Чернова Ольга Борисівна

Науковий керівник: Комісова Тетяна Євгенівна

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
olacernova78@gmail.com

Вступ. Арттерапія як напрям клініко-психологічної практики у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, зокрема з розладами аутистичного спектра, посідає провідне місце серед методів психокорекційного впливу, орієнтованих на гармонізацію емоційної сфери та розвиток комунікативної взаємодії. Застосування засобів арттерапії у цій групі дітей має не лише терапевтичне, але й діагностичне, розвивальне та компенсаторне значення, оскільки художньо-творча діяльність створює для дитини безпечний, структурований і сенсорно доступний простір для вираження внутрішніх переживань, які часто залишаються вербально невисловленими через специфіку аутистичного мислення та мовленнєвих труднощів.

Мета дослідження. Провести теоретичне обґрунтування та експериментальну перевірку ефективності засобів арттерапії як корекційного інструменту для поліпшення психоемоційного стану дітей з особливими освітніми потребами (ООП).

Результати дослідження. Дослідження, що охоплює двадцять дітей з аутизмом віком від 5 до 7 років, дає змогу виокремити специфічні закономірності впливу різних видів арттерапії на психоемоційний стан цієї групи. У цьому віковому періоді провідним залишається сенсорний рівень емоційного реагування, тому корекційна робота ґрунтувалася на принципі поліканальної стимуляції – одночасного залучення зорового, тактильного, слухового й кінестетичного

аналізаторів. Цей підхід забезпечує активацію нейропсихологічних механізмів сенсорної інтеграції, що є ключовим завданням у роботі з дітьми з РАС.

Образотворча арттерапія виступає базовим засобом формування саморегуляції та зниження рівня тривожності. Діти з аутизмом характеризуються підвищеною емоційною лабільністю, труднощами у вербалізації власних почуттів, а тому через малювання вони отримують можливість відтворювати стан, який не піддається усвідомленому осмисленню. Техніки вільного малювання, плямографії, малювання пальцями або нетрадиційними матеріалами сприяють зняттю внутрішнього напруження, зниженню сенсорного перевантаження, розвитку моторної координації та уяви. Аналіз рисунків дозволяє відстежувати динаміку емоційних змін: від хаотичних ліній і монотонних кольорів до гармонізованих композицій з використанням контрастних відтінків, що свідчить про зниження рівня тривоги та підвищення емоційної стабільності.

Музикотерапевтичний компонент арттерапії виявляється ефективним у регуляції афективних станів дітей з аутизмом. Ритм і мелодійна структура впливають на нейронну синхронізацію та темп психічної діяльності, що, у свою чергу, стабілізує вегетативні реакції, нормалізує сон і поведінкову активність. Саме цей феномен є базовим для становлення емпатії, що у дітей з аутизмом зазвичай значно ускладнене. Загалом аналіз динаміки психоемоційного стану дітей з аутизмом під впливом комплексної арттерапевтичної програми свідчить про істотне зниження показників емоційної напруги, проявів тривожності, агресивності та аутоstimуляційних форм поведінки. Водночас спостерігається зростання рівня комунікативної ініціативи, емоційного відгуку, саморегуляції та мотивації до спільної діяльності.

Висновки. Таким чином, засоби арттерапії у корекції психоемоційного стану дітей з аутизмом віком 5–7 років виконують функцію медіатора між внутрішнім світом дитини та соціальною реальністю, забезпечують можливість безпечного емоційного вираження, сприяють розвитку адаптивних форм поведінки та комунікативних навичок. Ефективність арттерапевтичних методів зумовлюється їх природною відповідністю особливостям дитячої психіки, зокрема домінуванням невербального мислення, потребою у сенсорній підтримці та символічному моделюванні досвіду.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ФАРМАЦІЇ В УКРАЇНІ

Шведова А.М.

Науковий керівник: Половян Н.С.

Черкаська медична академія, Черкаси, Україна

oceanoffire4@gmail.com

Вступ. Правове регулювання фармацевтичної діяльності в Україні зараз переживає чимало викликів. Часті зміни законів створюють невизначеність як для аптек, так і для виробників та пацієнтів. Ситуацію ускладнює й державне регулювання цін: воно наче спрямоване на здешевлення ліків, але на практиці працює не так, як було задумано. Додатково на ринок впливають євроінтеграційні процеси, адже Україні потрібно наближати свої правила до європейських стандартів (наприклад, впроваджувати електронні формати реєстрації). Військові події також вносять труднощі: виникають проблеми з логістикою, можливі перебої в постачанні ліків.

Мета дослідження. Проаналізувати сучасний стан фармацевтичної галузі та визначити основні напрями її розвитку в законодавчих і економічних механізмах.

Матеріали та методи. Матеріалами для дослідження стали нормативно-правові акти України – Закони «Про лікарські засоби», «Про державний контроль якості лікарських засобів», постанови Кабінету Міністрів, накази МОЗ, директиви ЄС і США, а також у роботі використано аналітичний і порівняльний метод для узагальнення досліджень українських (В. М. Попович, О. М. Герасименко, А. А. Котвіцька) та зарубіжних учених.

Результати дослідження. Раніше в Україні правове регулювання фармацевтичної сфери було непослідовним. Головний акцент робився на ліцензування аптек і контролі якості препаратів, а ціни формувалися більш вільно. Зараз ситуація змінилася:

- запроваджено обмеження націнок на ліки для підвищення їх доступності для населення (Аптеки не можуть самовільно підвищувати ціни на лікарські засоби. Держава встановлює максимальний відсоток націнки, щоб ліки залишалися доступними);
- з 1 березня 2025 року заборонено маркетингові угоди між аптеками і виробниками (Аптеки і виробники не можуть укладати договори, які впливають на пріоритет продажу певних препаратів. Це робиться для чесної конкуренції і захисту пацієнтів);

- створено Національний каталог цін (Держава веде офіційний перелік цін на ліки. Це допомагає аптекам дотримуватися правил, а пацієнтам бачити реальні ціни);
- впроваджується електронна система реєстрації препаратів (eCTD (electronic Common Technical Document) (Тепер документи на реєстрацію ліків подаються в електронному вигляді за міжнародними стандартами eCTD. Це прискорює процес і зменшує ризик помилок);
- розпочато використання 2D-кодування для відстеження обігу лікарських засобів (На упаковку ліків наносять унікальний 2D-код, за яким можна відстежити шлях препарату від виробника до аптеки. Це допомагає боротися з підробками і контролювати обіг ліків).

Проблеми впровадження правових змін. Попри позитивні кроки у сфері правового регулювання залишаються проблеми: надмірна бюрократія при реєстрації препаратів, відсутність єдиної бази даних щодо контролю якості, недостатня прозорість у взаємодії аптечних мереж і дистриб'юторів. Також спостерігається нестача фахівців, які володіють знаннями європейських стандартів фармацевтичного права.

Порівняння з міжнародним досвідом. Європейський союз приділяє значну увагу інтеграції цифрових технологій у сферу фармації. Наприклад, у Німеччині та Франції діє централізована система відстеження лікарських засобів, яка дозволяє оперативно виявляти фальсифікати. Заборонена реклама рецептурних лікарських засобів, а реклама безрецептурних препаратів суворо контролюється державними органами. Такий підхід спрямований на захист пацієнтів від маніпулятивного впливу фармацевтичного маркетингу. У США, крім контролю FDA (Food and Drug Administration), активно розвивається система фармаконагляду, що охоплює моніторинг побічних реакцій через електронні платформи.

Отриманні результати свідчать, що процес реформування фармацевтичного законодавства в Україні має не лише нормативний а й соціально-економічний вимір. З одного боку, гармонізація з правом ЄС відкриває можливості для виходу українських виробників на європейський ринок, підвищення конкурентоспроможності продукції та залучення іноземних інвестицій у галузь. З іншого боку, це потребує суттєвих витрат на модернізацію виробництв, цифровізацію документообігу та навчання фахівців відповідно до міжнародних стандартів GMP (Good Manufacturing Practice/належна виробнича практика) і GDP (Good Distribution Practice/належна практика дистрибуції). Також важливим напрямом подальшого розвитку є формування єдиної національної системи

контролю обігу лікарських засобів, що поєднувала б функції ліцензування, фармаконагляду та електронного рецепту. Така інтегрована модель дозволила б ефективніше відстежувати «життєвий цикл» препарату – від виробництва до реалізації, мінімізуючи ризики фальсифікації та контрафактної продукції. Окрему увагу слід приділити удосконаленню правових механізмів державного контролю за рекламою, промоційною діяльністю та ціноутворенням у фармацевтичному секторі. Прозорість цих процесів сприятиме підвищенню довіри споживачів.

Висновок. Сучасне правове регулювання фармацевтичної сфери в Україні набуває нового змісту. Якщо раніше воно мало орієнтувалося на базові аспекти контролю, то нині формується цілісна система, що охоплює як економічні, так і правові механізми управління. Такі перетворення не лише усувають недоліки минулого, а й орієнтують галузь на кращі європейські та світові практики. Україна інтегрує електронні формати, впроваджує новітні методи фармаконагляду та використовує досвід країн ЄС і США, що дозволяє підвищити якість державного контролю й довіру пацієнтів до системи охорони здоров'я. Таким чином, фармацевтична галузь України переживає етап глибокої модернізації, яка поєднує нормативні нововведення з економічними стимулами. Подальший рух у напрямку гармонізації з європейськими стандартами та підтримки вітчизняних виробників сприятимуть зміцненню національного ринку й підвищенню рівня захищеності пацієнтів.

Секція С. Мовознавство

ЛАТИНА В СУЧАСНИХ БРЕНДАХ

Антюхова В.В.

Науковий керівник: доц. Лисенко Н.О.

Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна

v122344566ant@gmail.com

Вступ. Латина може здаватися мовою минулого — зі сторінок стародавніх книг, написів на камені чи церковних текстів. Проте вона й досі живе серед нас: у науковій термінології, медицині, праві, культурі та навіть у щоденному мовленні. Її сліди можна віднайти у сучасних європейських мовах, у загальновідомих афоризмах, які залишаються актуальними й сьогодні. Ми зустрічаємо її у назвах брендів, не помічаючи цього: у косметиці, напоях, автомобілях. Вона робить їхні назви стильними, легко впізнаваними.

Саме тому латина, хоч і вважається «мертвою» мовою, у світі брендів залишається напрочуд живою й продовжує впливати на те, як ми сприймаємо продукти та їхній імідж.

Мета дослідження. Виявити латинські назви, що використовуються у сучасних брендах, та дослідити їхню функцію у формуванні стилю, престижу й маркетингового ефекту, зокрема вплив на привабливість та впізнаваність продукту.

Матеріали та методи.

Ми використали такі джерела як:

1. Як утворилися назви відомих брендів
<https://share.google/CuuUH114HhtwGG3uk>
2. Історія NIVEA – це 100 РОКІВ безперервного розвитку - NIVEA - NIVEA
<https://share.google/Ux1zUufwvkbllnIAG>
3. https://ua.ecarstrade.com/blog/audi-fun-facts-to-tell-your-customers?utm_source=perplexity
4. Автомобілі Volvo - історія бренду
<https://share.google/AFB9Xh7zdca2PRzch>
5. Історія бренду Asics. Статті компанії «TDSport - спортивний волейбольний інтернет-магазин» <https://share.google/GBxayuZqVhaZJPses>

Ці матеріали допомогли нам дізнатись історію та походження брендів. Ми та також використали інтернет-ресурси для збору прикладів назв брендів. Застосовували порівняльний, частково-пошуковий методи.

Результати дослідження. Для проведення дослідження було взято 7 сучасних брендів, у назві яких була використана латинська мова. А саме:

“Volvo” – шведський концерн, відомий як великий виробник вантажівок, автобусів, двигунів та іншої будівельної техніки. Назва походить від дієслова *volvere* (котитися, обертатися). Це означає "Я кочуюся" або "Я обертаюся" (у формі дієслова першої особи однини). Спочатку бренд був створений для виготовлення підшипників, а пізніше почав випускати автомобілі.

“Sony” – японська корпорація-конгломерат. Це один із найбільших у світі виробників побутової та професійної електроніки, гральних консолей. Крім того є великою медійною компанією, що володіє кіностудіями та звукозаписними студіями. Назва походить від латинського слова *sonus* (звук). Її обрали, щоб підкреслити діяльність компанії.

“Audi” – це німецька автомобілебудівельна компанія. Назва походить від латинського слова *audire* (слухати). Засновник компанії Август Горх (August Horch) мав прізвище, яке німецькою також означає "слухай" (*horch*). Коли йому довелося змінити назву компанії, він переклав своє прізвище на латину, отримавши Audi.

Aquascutum – британський люксовий бренд, відомий як винахідник водонепроникної вовни. Назва бренди складається з двох латинських слів Aqua (вода) і Scutum (щит). “Водяний щит”(ідеально описує водонепроникний плащ.

Nivea – німецький бренд, що спеціалізується на виробництві засобів для догляду за тілом і шкірою. Назва походить від латинського слова *naveus*, що означає “сніжно-білий”.

Arena — від латинського *arena* («пісок», «місце для змагань»), що безпосередньо перегукується зі спортом і підкреслює зв’язок бренду з професійним плаванням та духом перемоги. Визнана у всьому світі італійська марка товарів для плавання та спортивного одягу. Компанія була заснована в 1973 Хорстом Даслером, сином президента компанії adidas Аді Даслера. Сьогодні Arena — безперечний флагман у виробництві технологічного екіпірування для плавців.

Asics – це японська компанія, що займається розробкою, виробництвом та продажем спортивного взуття (кросівок), спортивного одягу та аксесуарів. Назва ASICS є акронімом від латинської фрази “Anima Sana In Corpore Sano”, що перекладається як “У здоровому тілі – здоровий дух”. Ця філософська фраза, що виражає ідеали спорту та здорового способу життя, стала основою та місією бренду спортивного одягу та взуття.

Висновки. Отже, проведене дослідження показало, що латина, попри свій статус «мертвої» мови, продовжує активно функціонувати в сучасному світі, зокрема у сфері брендингу. Її використання у назвах відомих компаній і продуктів створює

асоціації з класичною культурою, надійністю, престижем та естетичною довершеністю.

Завдяки латині бренди отримують додаткову символічну цінність. Таким чином, латина в сучасних брендах виконує не лише номінативну, але й потужну маркетингову функцію: вона робить назви короткими, милозвучними, легко впізнаваними й водночас надає їм відтінок універсальності та культурної глибини. Це ще раз доводить, що латина й надалі залишається важливою складовою сучасної комунікації та формування іміджу в глобальному брендингу.

ЗАСТОСУВАННЯ СИНТАКСИЧНИХ ЗАСОБІВ ПРИ ОПИСІ ПЕЙЗАЖУ У ТВОРІ Е. БРОНТЕ «ГРОЗОВИЙ ПЕРЕВАЛ»: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Артеменко С. К.

Науковий керівник: Остапенко С. А.

Криворізький національний університет, Кривий Ріг, Україна

artemenko@donnuet.edu.ua

Вступ. У художньому тексті мова виконує не лише пізнавальну, номінативну чи інші функції, але й служить засобом художнього моделювання дійсності. За допомогою різних мовних засобів автор створює емоційні враження, формує настрої, розкриває характери персонажів та передає особливості навколишнього світу. Вміле використання мовних засобів та ресурсів мови забезпечує виразність і образність тексту. Однією з важливих складових впливу на читача є пейзажна замальовка – елемент художнього тексту, що не тільки виконує описову функцію, а й сприяє створенню загальної атмосферності твору, увиразненню внутрішніх переживань персонажів та динаміці сюжетного розвитку. При створенні пейзажних описів активно використовуються лінгвостилістичні засоби, зокрема синтаксичні.

Мета дослідження – порівняти синтаксичні засоби опису пейзажів у творі Е. Бронте «Грозний перевал» англійській та українською мовами.

Матеріали та методи. Матеріалом дослідження слугували тексти оригіналу твору «Грозний перевал» та його перекладу українською мовою. Під час дослідження були використані методи аналітичного огляду, узагальнення та конкретизація; компаративного аналізу; зіставний, описовий, структурний методи.

Результати дослідження. Порівняльний аналіз оригінального англійського тексту та українського перекладу твору «Грозний перевал» дає змогу виявити спільні та відмінні риси у використанні лінгвостилістичних засобів загалом та

синтаксичних зокрема у межах двох мовних систем і простежити особливості відтворення авторського стилю в перекладацькому процесі.

Найбільш яскраво синтаксичні засоби представлені у творі полісиндетоном та паралелізмом.

У *полісиндетоні* авторка використала найпоширеніший для цього засобу сполучник – *and*: «*And dreary, and chill, and dismal, that morrow did creep over!*», «*...and not only larks, but throstles, and blackbirds, and linnets, and cuckoos pouring out music on every side, and the moors seen at a distance, broken into cool dusky dells*», «*...and woods and sounding water, and the whole world awake and wild with joy*». Повторне вживання сполучника *and* додає ритмічності тексту, з'являється відчуття багатогранності, розмаїття та одночасності явищ, показуючи, що всі елементи сприймаються як єдине, цілісне середовище. Полісиндетон у «Грозовому перевалі» – це спосіб зробити опис більш живим, насиченим, ритмічним і емоційно виразним.

Полісиндетон в українському тексті, як і в англійському, виражається переважно сполучником *i*: «*Ох, ці пронизливі вітри, i похмуре північне небо, i непролазна сльота, i неспішні сільські лікарі!*», «*Вони нагадують лагідний вітерець, i перше сонячне тепло, i останній сніг*», «*...лежати з ранку до вечора у вересовому полі, i щоби навкруги сонно дзижчали бджоли, i жайворонки співали високо над головою у голубому безхмарному небі, i яскраво світило сонце*», «*...гойдатись у шурхотливому зеленому гіллі, коли дме західний вітер, i світлі хмаринки біжать у небі, i не тільки жайворонки, але i дрозди, i малинівки, i зозулі виспівують зусібіч*», «*...i ліси, i співучі джерела, i цілий світ, пробуджений, радісний, вільний!*».

Паралелізм в «Грозовому перевалі» виражається за різними схемами:

1. [підмет + присудок] + *and* + [підмет + присудок] + *and* + [підмет + присудок]: «*...the sky is blue, and the larks are singing, and the beck and brooks are all brim full*». Ритмічне перерахування відтворює живу, багатошарову картину природи, підкреслюючи її гармонійність.

2. [обставина часу + підмет + присудок] + [обставина часу + підмет + присудок]: «*In winter nothing more dreary, in summer nothing more divine, than those glens shut in by hills, and those bluff, bold swells of heath*» – передає змінність і двоїстість настрою пейзажу залежно від пори року.

3. *with* + [додаток + *of* + дієприкметник+ додаток + обставина місця], *and* [додаток + *of* + дієприкметник+ додаток + обставина місця]: «*I turned away and made my exit, rambling leisurely along, with the glow of a sinking sun behind, and the mild glory of a rising moon in front*» – використовується для створення симетричних візуальних образів.

4. every + [додаток] + [обставина місця], and every + [додаток] + [обставина місця]: «...but I could see every pebble on the path, and every blade of grass, by that splendid moon». Тут паралелізм виконує функцію зорової насиченості, посилює красу сцени.

Паралелізм в українському тексті має схожі схеми творення, проте з певними відмінностями:

1. англійська конструкція [підмет + присудок] + and + [підмет + присудок] + and + [підмет + присудок] змінюється на [підмет + присудок] + [присудок + підмет] + [підмет + присудок] в українському тексті. Тобто, паралелізм зберігається лише частково: «Небо блакитне, співають жайворонки, а потічки й джерела струмують». Це пояснюється тим, що при збереженні схеми в українському тексті речення буде звучати як дослівний переклад, втрачається гармонійність.

2. англійська конструкція [обставина часу + підмет + присудок] + [обставина часу + підмет + присудок] зберігається повністю в наступному реченні: «Взимку немає нічого сумнішого, а влітку – нічого гарнішого за оці долини, оточені пагорбами, і ці горді узгір'я у вересовому вбранні». Проте, тут можна помітити опущення присудку «немає» задля уникнення повтору. В англійському тексті це речення еліпсоване, тоді як в українському – напівеліпсоване.

3. англійська схема with + [додаток + of + дієприкметник + додаток + обставина місця], and [додаток + of + дієприкметник + додаток + обставина місця] змінюється в українському реченні на [обставина місця + додаток + присудок + означення + підмет], а [обставина місця + обставина способу + присудок + обставина способу + означення + підмет]: «...за спиною в мене згасала вечірня зоря, а попереду дедалі яскравіше сяяв у ніжному серпанку молодий місяць». Таке відбувається задля збереження стилю тексту та його плавності.

4. англійська структура every + [додаток] + [обставина місця], and every + [додаток] + [обставина місця] повністю зберігається в українському тексті: «Однак при чарівливого саяві місяця я бачив кожний камінь на стежці і кожну стеблинку в траві».

Висновки. Отже, паралелізм в обох текстах виконує однакові функції – створення багат шарової картини природи, передача змінності і двоїстості настрою пейзажу та зорова насиченість. При цьому він також часто зазнає структурних трансформацій через відмінності синтаксису, стилістики та милозвучності мов.

Функція полісиндетону в обох текстах полягає у створенні відчуття ритму, безперервності, розлогості опису. В обох текстах він допомагає акцентувати увагу читача на кожному окремому елементі, не даючи їм злитися в загальну масу, і

водночас формує цілісну, мальовничу картину, емоційно насичену й ритмічно впорядковану.

Отримані результати аналізу показують, що обидва тексти мають свої ізоморфні та аломорфні риси. На прикладі роману Емілі Бронте «Грозовий перевал» дослідження дозволяє також глибше зрозуміти функціональну роль лінгвостилістичних прийомів у створенні пейзажної образності та виявити, яким чином мовні ресурси англійської та української мов реалізують одні й ті самі художні функції.

ЛАТИНСЬКІ ДЕВІЗИ УКРАЇНСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

Борисенко А.С.

Науковий керівник: доц. Лисенко Н.О

Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна

bnastusha.2008@gmail.com

Вступ. Герби та девізи університетів — це їхня ідейна основа, а не лише символіка. Вони передають місію, цінності та традиції закладу. Герби через символи (книга, щит, вінок) показують професійний фокус та академічну спадщину. Девізи латиною влучно передають ключову філософію, яка об'єднує та надихає студентів і викладачів. Аналіз латинських написів на гербах українських університетів дозволяє не лише зрозуміти їхнє значення, а й простежити, як через символи та гасла формується унікальний дух університету, зв'язується його історію з сучасністю.

Матеріали та методи. При проведенні дослідження було використано частково-пошуковий та описовий методи. Шляхом вільної вибірки були обрані герби університетів, що містять гасла латиною. Для визначення геральдичних термінів та тлумачення латинських висловів використовували відповідні сторінки вікіпедії.

Мета дослідження. Виявити, проаналізувати та узагальнити зміст, структуру й символіку латинських девісів українських університетів, визначити їхні смислові доміанти, культурно-історичні витоки та роль у формуванні ідентичності й ціннісних орієнтирів закладів вищої освіти України.

Результати дослідження.

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Герб Черкаського національного університету є не лише офіційною емблемою, а й глибоким філософським посланням, що втілює ідеали вищої освіти. Його композиція, заснована на класичній геральдичній традиції, розкриває ключові цінності закладу.

Центральний елемент — щит, поділений золотим хрестом на чотири рівновеликі частини. Цей хрест несе в собі не лише естетичне навантаження, а й символізує духовність, світло розуму, віру у високі ідеали та моральні орієнтири, на яких має ґрунтуватися освіта. У двох із чотирьох частин щита розміщено зображення відкритої книги — універсального символу знань, науки, освіти та нескінченного процесу пізнання. В інших двох частинах сияють шестипроменеві білі зірки, які уособлюють просвітництво, прагнення до істини, високі прагнення та зоряні орієнтири, до яких мають прямувати студенти та науковці.

Щит обрамлено вінком із зелених лаврових та дубових гілок. Це поєднання символізує славу та перемогу (лавр), а також міць, довголіття та непохитність духу (дуб). Композицію увінчує корона з хрестом, що є візуальним підтвердженням високого статусу національного університету, його гідності та академічної автономії.

Особливу увагу заслуговує латинський девіз на сувої внизу: «**Nosce Sapientiam**» — «**Пізнай мудрість**». Ця фраза, що походить від латинських слів *nosco* (пізнавати, дізнаватися) та *sapientia* (мудрість), є прямим закликом до кожного члена університетської спільноти. Вона наголошує, що мета освіти — не просто отримання сухих фактів, а саме досягнення глибокої мудрості, що поєднує інтелект, досвід і моральні цінності. Це головна ідея освітньої місії університету.

Навчально-науковий інститут права Сумського державного університету

Герб Інституту права — це цілісна візуалізація філософії юридичної освіти та служіння Закону. Кожен його елемент алегорично передає сутність правничої професії, її моральні засади та духовні цінності.

У центрі композиції на червоному щиті, який символізує мужність, силу та справедливий гнів, зображено богиню правосуддя Феміду (Justitia). Вона є універсальним символом істини, безпристрасності та верховенства закону. Ваги у її лівій руці уособлюють рівновагу між правами та обов'язками, мірою доказів та справедливим розсудом. Меч у правій руці — це могутній символ сили закону, невідворотності покарання для порушників та готовності захищати правопорядок.

Щит обрамлено лавровим вінком — класичним символом честі, мудрості, слави та перемоги, якою в академічному сенсі є здобуття знань. У верхній частині

герба розміщено емблему Сумського державного університету з Державним Гербом України (Тризубом), що підкреслює державну належність та інституційний зв'язок.

На стрічці внизу написано латинський девіз: «**Est res sanctissima civilis sapientia**». Його можна перекласти як «**Цивільна мудрість — найсвятіша річ**» або більш вузько «**Мудрість права — найсвятіша справа**». Ця вислів має глибоке історичне коріння і належить римському юристу Доміцію Ульпіану, будучи записаною у *Дигестах* Юстиніана. Він піднімає юридичну науку на найвищий рівень значимості, проголошуючи її не просто професією, а священним служінням справедливості, що вимагає від фахівця безумовної чесності, відданості та моральної чистоти. Це і є головна місія Інституту.

Державний торговельно-економічний університет (ДТЕУ)

Великий герб ДТЕУ — це складний багаторівневий символ, що поєднує в собі античні образи, національні мотиви та атрибути науки, яскраво відображаючи багатопрофільність закладу.

У смарагдовому полі щита, що символізує достаток, процвітання та надію, розміщені ключові елементи: **золотий кадуцей Гермеса** (Меркурія) — жезл із двома зміями, що є міжнародним символом торгівлі, економіки та дипломатії; та **два перехрещені смолоскипи**, що уособлюють світло знань, просвітництво та інтелектуальний пошук. У верхній частині щита розташовані **срібні книги** — символ академічних знань, та фігура **Архистратига Михаїла** — небесного покровителя Києва, що вказує на географічне розташування університету та символізує захист, правду та добро.

Над щитом розміщений клейнод — **відкрита книга на фоні лаврового вінка**, у центрі якої — **Державний герб України**. Це підкреслює, що освіта і наука є основою національного суверенітету та могутності. Щитотримачами виступають фігури з античної міфології: **Гермес (Меркурій)**, бог торгівлі й красномовства, та **Афіна-Паллада (Мінерва)**, богиня мудрості, наук та ремесел. Їхнє спільне зображення підкреслює єдність економічних знань і фундаментальної науки.

Філософію навчального процесу в ДТЕУ формулює латинський девіз на стрічці: «**Scientia difficilis sed fructuosa**» — «**Наука важка, але плідна**». Це визнання того, що шлях до знань вимагає значних зусиль, самодисципліни та наполегливої праці. Однак ці зусилля не марні — вони обов'язково приносять вагомі, відчутні плоди у вигляді професійних компетенцій, успішної кар'єри та внеску в розвиток економіки країни.

Державний біотехнологічний університет (ДБТУ)

Герб Державного біотехнологічного університету є сучасним символом, що відображає його інноваційну, міждисциплінарну спрямованість та науково-освітню місію.

Основа герба — щит, що символізує захист набутих знань, стабільність академічної установи та її гідність. На цьому щиті поєднані традиційні та сучасні елементи: **книга** як універсальний символ освіти та науки, що нагадує про важливість фундаментальних знань; **колоски пшениці** або інша рослинна символіка, що прямо вказує на аграрно-біотехнологічний профіль університету, його зв'язок із забезпеченням продовольчої безпеки; та **спіраль ДНК**, яка є ключовим символом біотехнологій, генетики та інноваційних досліджень, що визначають майбутнє.

Однак ідейним ядром герба є латинський девіз: «**Viribus Unitis**». Його перекладають як «**Об'єднаними силами**» або «**Спільними зусиллями**». Цей девіз має набагато ширше значення, ніж проста констатація колективної роботи. Він передає філософію сучасної науки, де найважливіші відкриття народжуються на стику різних дисциплін: біології, хімії, інженерії, інформатики. Він закликає до взаємодії студентів, викладачів, науковців та практиків, стверджуючи, що лише об'єднавши інтелектуальний потенціал, можна вирішити найскладніші завдання, що стоять перед людством.

Основна ідея університету, яка впливає з цього девізу, може бути сформульована так: «**Разом — ми сила, що творить майбутнє науки**». Це підкреслює, що ДБТУ не лише навчає, але й активно формує нові технології та підходи в біотехнологічній галузі.

Харківський національний медичний університет (ХНМУ)

Герб ХНМУ — це символ з багатовіковою історією, що поєднує в собі глибокі медичні традиції, гуманістичні ідеали та посилення на славне минуле. Його композиція побудована на фігурному декоративному щиті, що вже саме по собі підкреслює особливий, гуманітарний характер медицини.

Центральний символ герба — жезл Асклепія, атрибут бога лікування в давньогрецькій міфології. На відміну від кадуцея, він має одну змію й є міжнародним символом медицини, що підкреслює медичну спеціалізацію університету. Поруч літери «А» і «Ω» — знак всеосяжності та безперервності навчання й служіння.

Герб обрамлено вінком із лаврової та дубової гілок, що символізують славу, силу й довголіття. Композиція перегукується з гербом Харківського імператорського університету (1804), підкреслюючи історичну спадковість.

Стрічка та книга означають повагу до науки й освіти. Рік «1804» вказує на давню історію університету, а аббревіатура «ХНМУ» — на його сучасність. Девіз латинською «Valetudo est bonum optimum» («Здоров'я — найвище благо») виражає гуманістичну місію університету й пріоритет здоров'я людини.

Висновки. Символи і девізи університетів — це не лише історія чи формальність. Вони містять у собі всю суть навчального закладу: для чого він існує, у що вірить і чого прагне. Ці символи — міст між минулим, теперішнім і майбутнім. Вони нагадують усім, хто тут вчиться і викладає, про головне: не просто отримувати знання, а ставати мудрішими, служити людям і будувати кращу країну.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ МЕДИЧНИХ ТЕРМІНІВ

Бочкар А.О.

Науковий керівник: Воробйова Л.В.

Навчально-науковий інститут економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського Криворізького національного університету, Кривий Ріг, Україна

bochkar@donnuet.edu.ua

vorobiova_lv@donnuet.edu.ua

Вступ. З глобальним розвитком та появою все нових відкриттів в галузі медицини, медична термінологія безперервно поповнюється великими об'ємами нових понять. Нові діагнози, препарати, клінічні стани, симптоми, проходження українськими військовими реабілітації закордоном, інструкції щодо застосування медичних засобів потребують точного і якісного перекладу якнайшвидше. На відміну від інших видів перекладу, де певна інтерпретація змісту є цілком припустимою, медичний переклад не має права на перекладацьку помилку, оскільки від точності та правильності перекладу може залежати не одне життя. Неправильне тлумачення або викривлення змісту може призвести до серйозних порушень процедур лікування або встановлення діагнозу.

Мета дослідження. Основною метою роботи є розгляд основних лексико-семантичних труднощів перекладу медичних термінів з англійської мови на українську та визначення способів їх подолання.

Матеріали та методи. Матеріалами для дослідження слугували медичні термінологічні словники, навчальні посібники та наукові статті. Задля з'ясування особливостей перекладу термінології був використаний метод порівняльного аналізу термінів мови оригіналу та мови перекладу, а також метод узагальнення —

для формулювання висновків і вироблення практичних рекомендацій щодо перекладу медичних наукових текстів.

Результати дослідження. Основою медичних текстів, як і будь-якої галузевої літератури, є термінологія. Від підручників для студентів медичних спеціальностей та наукових робіт до клінічних протоколів та медичних карток, терміни є фундаментом медичної літератури. Саме вони забезпечують точність та однозначність тлумачень у міжнародному медичному дискурсі. Тому під час медичного перекладу відтворенню термінів, загальнозживаних та вузькоспеціалізованих, приділяється особлива увага.

Вивчаючи переклад медичної термінології, необхідно враховувати походження її компонентів. Оскільки медицина формувалась на основі античних знань, чимала частина термінів походить з латинської та грецької мов. Це вимагає від фахівця розуміння основ цих мов та дозволяє знаходити споріднені терміни в певному напрямку медицини або фармакології. Ця особливість робить медичну термінологію інтернаціональною, що може значно облегшувати процес перекладу та розуміння текстів, оскільки терміни можуть мати подібну форму та звучання в різних мовах світу.

Проте, слід пам'ятати, що в медичному тексті можуть бути «хибні друзі перекладача», значення яких в українській та англійській мовах не збігаються, але за звучанням вони дуже схожі. Такі слова зустрічаються не тільки серед термінів, але саме в медичних текстах вони можуть відіграти критичне значення, тому уважність до деталей та обізнаність у сфері перекладу й обох мовах є необхідними для перекладача.

При перекладі медичної літератури варто також враховувати наявність омонімічних термінів. В різних галузях медицини одному і тому самому слову можуть приписувати відмінні значення, що стає неабияким викликом для перекладача. Наприклад, слово *debris* в загальномедичній літературі перекладається зазвичай як *чужорідне тіло*, проте у стоматологічній практиці це слово має значення *зубний наліт*. Саме тому перекладач має добре орієнтуватися в конкретній галузі, а за можливості, консультуватися з фахівцями, що допоможе більш точно перекласти термін в певній сфері застосування.

Іншою особливістю перекладу можна назвати велику кількість абревіатур в медичних текстах. Дуже часто абревіатури не збігаються в англійській та українській мовах, тому перекладач має орієнтуватися в значеннях та точно встановлювати відповідник, адже в медичному перекладі немає місця для двозначностей. Так, наприклад, англомовну абревіатуру *CPR (cardiopulmonary*

resuscitation) перекладають як *серцево-легенева реанімація*, що ще раз доводить необхідність розуміння абревіатур і вміння їх точно розшифрувати.

Також треба зауважити, що труднощі при перекладі можуть бути викликані наявністю епонімів, термінів, що утворилися від імені дослідника. Наприклад: *Parkinson's disease* – *хвороба Паркінсона*, *Alzheimer's disease* – *хвороба Альцгеймера*. В таких випадках перекладачеві варто зануритися в структуру терміну, спосіб словотворення і приймати перекладацьке рішення, враховуючи походження терміну.

За Великодним (2017), основними способами перекладу, що застосовуються для відтворення англomовної медичної термінології є транскрипція, транслітерація, калькування, лексико-семантичні заміни та описовий переклад. Вибір способу перекладу залежить від структурних особливостей термінів мови оригіналу та має ґрунтуватися на відповідності нормам медичної термінології мови перекладу.

Транскрипція та транслітерація дуже часто застосовується при перекладі медичних термінів, оскільки ці методи роблять термінологію зрозумілою та універсальною. При транскрибуванні звуковий склад терміну мови оригіналу передається за допомогою літер мови перекладу, наприклад, *penicillin* – *пеніцилін*, *catheter* – *катетер*, *dentrit* – *дентрит*. Транслітерація ж, своєю чергою, полягає у відтворенні літерного складу слова оригіналу літерними засобами мови перекладу: *gastroenterology* – *гастроентерологія*, *toxicology* – *токсикологія*. Важливо зазначити, що під час використання цих методів, перекладені терміни адаптуються під мову перекладу і набувають ознак, притаманних цій мові, наприклад, у вигляді закінчень *-ія* для позначення розділів клінічної медицини: *orthopedics* – *ортонедія*.

Вивчаючи медичні тексти та їхні переклади, можна помітити, що найпопулярнішим методом перекладу є калькування. Це спосіб, за допомогою якого всі компоненти мовної одиниці відтворюються їхніми прямими відповідниками в мові оригіналу: *chronic obstructive pulmonary disease* – *хронічне обструктивне легеневе захворювання*.

Лексико-семантичні заміни використовуються не так часто саме в перекладі термінів, оскільки фахівці намагаються максимально зберегти оригінальний зміст термінологічної одиниці. Проте, як і в усіх видах перекладу, конкретизація, генералізація та контекстуальна заміна можуть зустрічатися для адаптації тексту. Наприклад, *anatomical* (дослівно анатомічний) ми перекладаємо як *структурний*, що робить текст більш зрозумілим і звичним українському читачеві.

Описовий переклад застосовується вкрай рідко, на відміну від інших методів, оскільки перевага віддається більш стислому та максимально точному перекладу.

Такий переклад більше притаманний навчальній літературі, де пояснення і додаткові описи є необхідними. Наприклад термін *hypoglycemia* може перекладатися як *стан зниженого рівня цукру у крові*.

Висновки. Підсумовуючи, можна зазначити, що медичний переклад є одним з найскладніших його видів, оскільки потребує від фахівців глибоких знань галузі та має обмежений вибір методів досліджень, а також поєднанням мовної майстерності, медичних знань і логічного мислення. Переклад медичної термінології вимагає не лише перекладацької підготовки, а й надзвичайної уважності та обізнаності. Висока точність перекладу сприяє ефективній міжнародній комунікації у сфері охорони здоров'я, забезпечує безпеку пацієнтів і коректне використання медичних рекомендацій.

СУРЖИК ЯК ЛІНГВІСТИЧНИЙ ФЕНОМЕН: АНАЛІЗ ПРИЧИН ВИНИКНЕННЯ, ПОШИРЕННЯ ТА РОЛІ СУРЖИКУ В СУЧАСНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

Буровіцьких А.С.

Науковий керівник: Олійник А.А.

Відокремлений структурний підрозділ «Запорізький гуманітарний фаховий
коледж Національного університету «Запорізька політехніка»,
м. Запоріжжя, Україна
angelok06038@gmail.com

Вступ. Суржик є одним із найактуальніших і найважливіших соціолінгвістичних явищ в сучасному українському мовознавстві. У науковій спільноті його традиційно розглядають із позицій прескриптивізму, переважно як негативне явище, котре пов'язують із недостатньою мовною компетенцією носіїв. Однак такий підхід не враховує системний характер суржику та його глибокі соціолінгвістичні корені в українському суспільстві. Він функціонує за чіткими принципами інтерференції, має стабільні структурні ознаки та виконує важливі комунікативні функції для мільйонів його носіїв, слугуючи маркером соціальної близькості. З урахуванням сучасних підходів до вивчення мовного контакту, двомовності та соціолінгвістики загалом, доречно сприймати суржик не як наслідок індивідуальних помилок, а як усталену міжмовну комунікативну систему, що сформувалася в конкретних історичних і соціальних умовах. Визнання цього явища як системного дає змогу об'єктивніше оцінювати мовний ландшафт України і створювати ефективні стратегії мовної політики, спрямовані на дестигматизацію суржику.

Мета дослідження полягає у всебічному аналізі суржику як лінгвістичного феномену, що охоплює вивчення його соціоісторичних причин появи, механізмів розповсюдження та ролі у сучасній комунікації. Особливу увагу зосереджено на сприйнятті суржику його носіями, соціальній маркованості та впливу на формування мовної ідентичності, спираючись на емпіричні соціологічні дані.

Матеріали та методи. Матеріалами для аналізу слугували зразки усного мовлення жителів Південно-Східної України (Запорізька, Дніпропетровська, Миколаївська області), тексти із соціальних мереж, медійний контент, а також результати соціологічного опитування (N=300), спрямованого на визначення частоти, контексту та ставлення до суржику.

Для реалізації цілей дослідження застосовано такі методи: описовий – для систематизації фонетичних, морфологічних, граматичних та лексичних особливостей, порівняльно-аналітичний – для співставлення елементів суржику з нормами української та російської мов, соціолінгвістичний – для аналізу соціокультурних факторів поширення суржику, а також метод спостереження і узагальнення для виокремлення тенденцій використання цієї мовної системи. Соціолінгвістичний метод – для аналізу соціальних чинників, що детермінують поширення суржику, та інтерпретації даних опитування.

Результати дослідження. Дослідження підтверджує, що сформування суржику пов'язане з українсько-російським білінгвізмом на тлі домінування російської мови у радянський період. Зокрема, найвагомими чинниками поширення стали відсутність україномовного середовища у містах, міграція сільського населення до урбанізованих центрів у 1950–1970-х роках, обмежена присутність української мови у системі освіти та офіційному житті, а також розрив між мовною нормою та реальним мовленням.

Аналіз зібраних матеріалів підтвердив наявність системних рис суржику на різних рівнях мови. Лексично зафіксовано сталі схеми використання російських основ і словотворчих форм (наприклад: «вроді би», «в смислі», «в общому»), а також кальки з російської мови (наприклад, «приймати рішення» замість «ухвалювати рішення», «робити вигляд» замість «вдавати / удавати вигляд» тощо). На морфологічному рівні виявлено змішання родових закінчень, російські прийменники в українських конструкціях («по причині», «по поводу») та кальки відмінкових форм («по відношенню до нього»). Синтаксично помітно запозичення російських моделей дієслівного керування та порядку слів (напр., «я скучаю за тобою» замість «я сумую за тобою»). Ці тенденції зустрічаються у мовленні користувачів з різних регіонів, що підтверджує системність явища.

Результати дослідження свідчать про широке використання суржику у повсякденній комунікації, особливо в Запорізькій та Миколаївській областях. Понад 60% респондентів зазначили, що використовують суржик у неформальному спілкуванні з близькими людьми. Це вказує на його вагомий роль як засобу соціальної ідентифікації та інструменту формування довіри. Соціологічне опитування демонструє здебільшого позитивне або нейтральне ставлення до цього явища: позитивну реакцію виявили 82% опитаних у Запорізькій області, 100% – у Дніпропетровській і 80% – у Миколаївській. Приблизно половина респондентів схильна розглядати суржик як природний етап мовної еволюції, що свідчить про відсутність категоричної оцінки його як негативного явища. Високий рівень автоматизованого використання суржику (приблизно 70% у Запорізькій та 40% у Миколаївській областях) підкреслює, що серед носіїв мови це явище сприймається не як випадковість або сукупність мовних помилок, а як стабільна, майже неусвідомлена система. Значна частина учасників дослідження (понад 80% в обох регіонах) виступає за збереження суржику в сучасній формі або підтримує його як компонент мовної ідентичності, заперечуючи радикальні пропозиції щодо його викорінення. Крім того, близько 60% респондентів визнають суржик складовою культурного різноманіття, прирівнюючи його до статусу діалекту. Щодо впливу рівня освіти на поширення суржику, думки респондентів залишаються помірно нейтральними: 50% у Дніпропетровській, 50% у Запорізькій і 40% у Миколаївській областях заявили, що рівень освіти не є визначальним фактором у цьому питанні. Це свідчить про глибоку інтеграцію суржику в соціокультурні особливості регіонів.

Висновки. Суржик не може бути інтерпретований як випадковий набір мовних помилок; натомість він є закономірним продуктом тривалої взаємодії різних мовних систем. Виконуючи важливу комунікативну функцію, суржик сприяє мовній адаптації в умовах двомовності й соціальної мобільності. Переважно позитивне або нейтральне ставлення респондентів підтверджує тенденцію до сприйняття суржику як невід'ємного елемента сучасної мовної культури. Його регіональна специфіка свідчить про глибокий зв'язок із соціально-історичними процесами Південного та Східного регіонів України. Таким чином, логічно розглядати суржик не як мовну аномалію, а як форму гібридної комунікації, яка адекватно відображає трансформацію сучасної української ідентичності. Отримані результати мають значний практичний потенціал для розробки ефективної мовної політики та формулювання освітніх стратегій. Усвідомлення системності суржику та його функціональної ролі дозволяє уникати стигматизації цього явища, натомість пропонуючи конструктивні підходи до підвищення мовної компетентності

населення.

ПРОФЕСІЙНА УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ЮРИСТА У ПРОЦЕСУАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Видрич К. В.

Науковий керівник: Зінченко В. М.

Донецький державний університет внутрішніх справ, Кропивницький, Україна
kkamilavydric@gmail.com

Вступ. Глобалізаційні та євроінтеграційні процеси значно активізували роль комунікації у національну правову систему та сучасну юридичну практику. Сильної значущості набуває комунікативна компетентність юриста як невід'ємної, центральної складової готовності до професійної діяльності. Процесуальна діяльність напряду залежить від знання та вміння використовувати професійну українську мову, яка доволі часто стає не просто засобом спілкування, а концептуальним інструментом забезпечення переконливості та ефективності у судових дебатах, допитах, консультаціях.

Метою є аналіз ролі професійної української мови як одного із основних засобів підвищення комунікативної ефективності юриста у процесуальній діяльності та розгляд ключових шляхів оптимізації його мовленнєвої культури.

Матеріали та методи. Аналіз проведено на основі лінгвістичних і спеціалізованих джерел, які розглядають питання мовної культури та комунікації в сфері юриспруденції. У ході дослідження було застосовано різні методи: аналізу та синтезу – для детального вивчення наукових матеріалів і узагальнення теоретичних положень; системно-структурний підхід – для розгляду професійної мови як єдиної системи взаємопов'язаних елементів у контексті юридичної діяльності; а також функціональний метод – для визначення ролі мови у виконанні регулятивних, доказових та переконувальних функцій.

Професійна діяльність юриста будь-якої спеціалізації пов'язана з інтенсивним мовним спілкуванням і тому вимагає вміння будувати ефективні монологи і діалоги, знаходити доречне юридичне висловлювання [3]. Це свідчить про те, що комунікативна компетентність є невід'ємною складовою професійної майстерності. Комунікативна ефективність розглядається нами як здатність юриста досягати поставлених фахових цілей. Професійна українська мова відіграє провідну роль у її формуванні, виконуючи низку важливих функцій у процесуальній

діяльності. По-перше, вона завжди є регулятивним інструментом як в усній так і в письмовій комунікації під час обґрунтування позицій опонентів та точного використання правових норм у виступах або процесуальних документах. По-друге, вона часто виконує доказову функцію під час пошуку причинно-наслідкового зв'язку та логічного викладу матеріалу, які є критично важливими під час відстоювання власної позиції юриста. По-третє, мова є потужним чинником правового переконання суду під час усних виступів обвинувача, захисника або інших учасників розгляду справи. Усі зазначені функції формуються як невід'ємна частина комунікативної компетентності та ефективності юриста у процесуальній діяльності, забезпечуючи результативність та точність викладення правової позиції на будь-якому із етапів судочинства. Критично важливими у цьому контексті є вміння юриста доречно використовувати правові норми, уникаючи термінологічних неточностей та стилістичних двозначностей. Враховуючи це, у складі комунікативної ефективності ми виділили:

- компонент правової точності, що базується на вдалому та однозначному використанні юристом у своїй діяльності правових норм та термінів при тлумаченні правової позиції, а також стилістичній коректності у складанні процесуальних документів;
- компонент риторичного впливу (або комунікативний), який ґрунтується на майстерному володінні засобами переконання, аргументації та логічного оформлення усного виступу, що дає змогу впливати на суд та інших учасників процесу;
- компонент процесуальної взаємодії, основою якого є вміння юриста миттєво реагувати на перехід процесуального процесу, при цьому підтримуючи професійну етику та контролюючи невербальні засоби комунікації.

Компоненти тісно взаємопов'язані, а комунікативний компонент, що відповідає за інтелектуально-вербальні та невербальні дії, спрямовані на консенсусну взаємодію із особами різних вікових, гендерних, професійних та культурно-етнічних груп, пронизує всі інші [4, с. 20]. Наявність та взаємодія усіх визначених компонентів є головною передумовою і для формування професійно-орієнтованої мовної культури та професійного авторитету самого юриста. Вона вимагає одночасного дотримання норм української літературної мови, юридичної термінології та офіційно-ділового стилю. Недостатність комунікативної культури помітно знижує рейтинг юриста як фахівця, позбавляючи його професійної перспективи. Оволодіння законами риторики, за якими організовується і прямує

мисленнєво-мовна діяльність, і усвідомлення правил культурного спілкування передбачає формування активної позиції юриста в процесі ділового спілкування [1].

Сьогодні існують широкі можливості підвищення рівня комунікативної ефективності юриста, у тому числі і шляхом удосконалення професійної української мови. На думку М. О. Клочко, необхідно вживати заходи з метою створення сприятливих умов для формування усталеної системи юридичних термінів. Важливо забезпечити потребу в україномовних довідниках, тлумачних словниках з юриспруденції [2]. Уніфікація та чистота використання юристом юридичних термінів дозволить уникати канцеляризмів, сленгу та русизмів у комунікації спеціаліста. Ще однією необхідною умовою є практика публічних виступів студентів та вже практикуючих юристів. Для цього необхідно включити до освітніх програм та професійного навчання курсів, на яких у слухачів буде можливість вивчати основи юридичної риторики та мистецтва аргументації. Також необхідно детальніше зосереджуватися на етичному аспекті діяльності юриста. Толерантне та коректне спілкування, прояв поваги до суду та інших учасників повинні бути верховними принципами, що в сукупності сприятиме формуванню високої професійної мовнокомунікативної культури юриста, безпосередньо впливаючи на ефективність судового процесу та якість правосуддя в цілому. Аби покращити етичні характеристики, варто впровадити навчання, орієнтоване на розвиток професійної етики та емоційного інтелекту. Такий підхід дозволить юристам керувати власними емоціями та ефективно реагувати на провокаційні ситуації в суді, а також навчитися підтримувати неупередженість та конструктивність комунікації незалежно від зовнішніх чинників.

Отримані результати. На основі проведеного дослідження було встановлено, що професійна українська мова є концептуальним інструментом юридичної діяльності, виконуючи низку важливих функцій: регулятивну, доказову та переконувальну. Комунікативна ефективність юриста є комплексною категорією, яка включає три компоненти: правової точності, риторичного впливу та процесуальної взаємодії, які передбачають грамотне використання термінології, мистецтва аргументації, професійної етики та емоційного інтелекту спеціаліста. Ми визначили потенційні шляхи підвищення комунікативної ефективності через процес уніфікації термінології, впровадження спеціалізованих курсів для студентів та юристів-практиків, розвитку професійної етики та емоційного інтелекту з використанням практики публічних виступів.

Висновки. Отже, на основі проведеного дослідження, можемо зробити висновок, що в сучасних мовах євроінтеграції українська мова набуває статусу

критично важливої професійної навички, яка є фундаментом комунікативної компетентності юриста. Відсутність належного рівня комунікативної культури істотно впливає на репутацію юриста, знижуючи його професійний авторитет і обмежуючи можливості для розвитку кар'єри. Досягнення високої комунікативної ефективності вимагає використання цілісного освітнього підходу, що поєднує лінгвістичну підготовку (досконале володіння мовою), риторичну майстерність (уміння переконувати та аргументувати) і етичну свідомість (емоційний інтелект та шанобливе ставлення до інших учасників взаємодії).

Список використаних джерел

1. Бурлака Д. А. Комунікативна складова у професійній культурі юриста. *Українська писемність, мова, культура в минулому та сьогодні* : збірник матеріалів VII студентської міжвузівської науково-практичної конференції. Харків : ХНУРЕ, 2015. С. 55-57.
2. Клочко М. І. Юридична термінологія: поняття, особливості. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/2571/1/Klochko> (дата звернення: 07.10.2025).
3. Козьмін А. В. Культура мови та мовлення юриста. *Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи* : матеріали XVI Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 25 листоп. 2020 р.) / редкол. : В. В. Черней та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. С. 152–156.
4. Семенов О. М., Насіленко Л. А. Професійна комунікативна підготовка майбутніх юристів : теорія і практика : монографія. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. 324 с. URL: https://law.sspu.edu.ua/files/documents/books/library/1/prof-komunik_pidgotovka_yuristiv_semenog_nasilenko!!!!.pdf

ЛАТИНСЬКІ МЕДИЧНІ МЕТАФОРИ У НАЗВАХ ПАТОЛОГІЙ ЛЮДИНИ

Губанова А.О.

Наукові керівники: доц. Берестова А.А., доц. Лисенко Н.О.

Національний фармацевтичний університет Харків, Україна

gubanovaanna17@gmail.com

Вступ. В епоху, коли тільки почало зароджуватися людство, воно ще не мало достатніх знань, як гарантувати собі безпечне життя. Тоді природні ресурси довкілля стали поштовхом до розвитку людини в пізнанні світу. Досліджуючи неживу природу, тварин, рослини, люди давали їм назви. Взаємодія з природою зумовила появу метафор, що виникли внаслідок порівняння різних явищ із

відомими образами. Метафори сприяють чіткому розумінню поняття, що краще відображає сутність ідеї. Це явище спостерігаємо і в медичній метафоріпоширюється і на медичній метафорі.

Мета дослідження. Метою розвідки стало дослідження процесів метафоричного творення термінів у латинській медичній термінології, зокрема назві патологій. Для реалізації мети ми планували виконати такі завдання:

1. Здійснити пошук медичних метафор у словниках та допоміжних джерелах.
2. Розподілити метафори на групи на підставі типу перенесення.
3. Запропонувати власну класифікацію медичних метафор.

Матеріали та методи. Матеріалом дослідження стали анатомічні та патоанатомічні терміни-метафори, обрані методом суцільної виборки із видання: «Англо-український ілюстрований медичний словник Дорланда» (2002 р.) та Латинсько-українській словник Д-р. мед. М.Галин, Вид."Спілки Українських Лікарів в Чехословаччині" під ред.проф.д-ра мед. Б.Матюшенка і д-ра В. Наливайка (1926). Застосовувалися описовий і порівняльний методи.

Результати дослідження. Для проведення дослідження було вибрано 25 анатомічних та патоанатомічних термінів-метафор, які в свою чергу були поділені на декілька груп за підставою для перенесення ознак для утворення метафори:

Міфологічного походження та утворені за зовнішньою подібністю:

Голова Медузи (*caput medusae*) – варикозне розширення вен на животі, що візуально нагадує змії на голові Медузи. Обличчя Гіппократа (*facies Hippocratica*) – характерний вигляд обличчя при гострій важкій хворобі, описаний Гіппократом.

Хвороба Геркулеса (*morbis herculeus*) – стара назва епілепсії, неврологічного розладу, що характеризуються виникненням судомних нападів.

Пов'язані із світом природи та утворені за зовнішньою подібністю:

Левоподібне обличчя (*facies leonina*) – характерна деформація обличчя при проказі, що нагадує обличчя лева через потовщення шкіри і вузли. Елефантіаз (*elephantiasis*) – значне потовщення кінцівок або інших частин тіла, що нагадує кінцівки у слона. Ячмінь (*hordeolum*) – гостра інфекція повіки, назва пов'язана з формою і розміром, що схожі на зернятко ячменю.

Грудна жаба (*angina pectoris*) – гострий біль у грудях, метафорично пов'язаний із стисненням серця неначе тяжкий тягар на грудях.

Літня пропасниця (*aestivus catarrhus*)- підвищення температури тіла , спричиненою дією вірусними та бактеріальними інфекціями

Бичаче серце (*cor bovinum*) – стан гіпертрофія серця, що збільшує його до розмірів, порівняних із великою вагою бичачого серця.

Рак (cancer) – пухлинні новоутворення, названо так через стрімке знищення тканин та дещо невелику схожість з тілом краба.

Нирковий камінь (nephrolith) – тверді утворення в нирках, що порушують функцію сечової системи. Термін сягає грецької мови.

Вовчак (lupus) – системне аутоімунне захворювання з характерними висипаннями у вигляді укусів та подряпин вовка.

Грибоподібний мікоз (mycosis fungoides) – вид лімфоми, що отримав назву через грибоподібні ураження на шкірі.

Вітряна віспа (varicella) – інфекційне захворювання з характерним висипом, що нагадує вітряний порив.

Бронзова хвороба (addisoni morfur) – гормональна патологія, що проявляється бронзовим загаром шкіри через порушення функції наднирників.

Висновок. Медичні метафори дозволяють точніше і легше окреслити складні явища, процеси, пов'язані з патологіями людини. Аналогії зі світом природи частіше обираються для виникнення метафоричного перенесення в латинській анатомічній термінології. Медична метафора слугує інструментом для подолання бар'єра, що виникає через відмінності у знаннях, — вона робить складні поняття зрозумілими та водночас зберігає латину як спільну мову лікарів усього світу.

LINGUISTIC CHARACTERISTICS OF YOUTH SLANG

Humeniuk M. O.

Scientific advisor: Lytvynenko O. O.

National University of Civil Protection of Ukraine, Cherkasy, Ukraine

lytvynenko_olha@nuczu.edu.ua

Introduction. Among the main functions of the use of slang in the youth subculture, the following are traditionally distinguished:

-demarcation and opposition to the rest of society, the desire of communicants to communicate with each other and remain incomprehensible to outsiders;

-the tendency to colloquial expressiveness, self-expression.

Purpose of the study. Slang most often depends on the social status of the people who use it, their nationality, profession. However, it is always more expressive than common language. For the most part, youth slang has a reduced-rough stylistic marking. Borrowings of modern youth vocabulary of the Ukrainian language from English jargon are very common.

Materials and methods. The research has been carried out on the material of the youth slang from the open sources (the Internet, mass and social media, films etc.). The

main methods of slang research include observation, survey, contextual and stylistic analysis, comparison, classification, and the continuous sampling method. These methods help to identify, group, analyze, and describe slang units, as well as to investigate their stylistic, semantic, and pragmatic features in different linguistic contexts.

Research results. Jargon is a linguistic layer that is one of the components of colloquial vocabulary and has become widespread in everyday communication, although it is still considered unacceptable for use in literary language. These words and expressions are used in oral communication along with professionalisms, vulgarisms and jargonisms, which are often confused with jargon.

Professionalisms are words used by small groups of people united by a certain profession. Vulgarisms are rude words that are not used by educated people in society, but are instead a distinctive characteristic of the speech of people of the lower social class: prisoners, drug addicts, etc.

So, the main principles of the existence and functioning of jargon can be considered: its mobility and changeability; the heterogeneous significance of its units - some are quickly forgotten, others become part of the standard vocabulary; the widespread use of vulgarisms; the relativity of the distinction between jargon and colloquial vocabulary.

There are several types of borrowing of English words and slang expressions. Among them, we can distinguish transliteration, transcription, assimilation (adaptive transcoding), translation and phonetic modification.

Conclusions. Thus, slang is one of the most relevant research topics in the field of linguistics, because it is an integral part of any developed language. As for the translation of slang, the comparison of the expression of languages is a difficult issue, because the stylistic coloring of each language has its own unique semantic richness and emotional saturation.

**ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ПИСЬМОВУ КУЛЬТУРУ:
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТЕКСТІВ, ЗГЕНЕРОВАНИХ ШІ ТА
НАПИСАНИХ ЛЮДИНОЮ**

Гусєва. П.О., Олійник А.А.

Науковий керівник: Олійник.А.А.

Відокремлений структурний підрозділ «Запорізький гуманітарний фаховий
коледж Національного університету «Запорізька політехніка»,

Запоріжжя, Україна

gusevap323@gmail.com

alinaolijnyk1201@gmail.com

Вступ. Штучний інтелект (ШІ) сьогодні є одним із ключових чинників, що впливають на розвиток сучасної письмової культури. Завдяки таким системам, як ChatGPT, DeepL Write, Jasper AI, людина отримала можливість автоматизувати процес написання текстів різного характеру – наукових, журналістських, рекламних, публіцистичних тощо. Однак виникає проблема автентичності та ідентичності авторського стилю, оскільки тексти, створені штучним інтелектом, іноді не відрізняються від тих, що написані людиною. Це породжує питання авторства, етичної відповідальності та впливу технологій на культурний розвиток суспільства.

Мета дослідження. Метою дослідження є аналіз впливу штучного інтелекту на письмову культуру, виявлення відмінностей між текстами, створеними ШІ, і текстами, написаними людиною, а також розгляд проблеми авторства та індивідуального стилю у цифрову епоху.

Матеріали та методи. У роботі використано методи порівняльного аналізу, стилістичного та лінгвістичного дослідження, контент-аналізу та статистичної обробки текстів. Проаналізовано тексти, згенеровані системою ChatGPT, та письмові роботи студентів-гуманітаріїв. Звернено увагу на мовні засоби, синтаксичні конструкції, лексичне наповнення, стилістичні прийоми та наявність авторської індивідуальності.

Результати дослідження. Проведене дослідження виявило системні та стійкі відмінності між текстами, створеними ШІ, та текстами, написаними людиною. Тексти, згенеровані штучним інтелектом, зазвичай демонструють високу логічну послідовність і граматичну правильність, проте характеризуються нижчим показником лексичного різноманіття та більш стандартизованими синтаксичними конструкціями. Вони частіше використовують кліше, уникають вираженої емоційної суб'єктивності та особистого досвіду, що надає їм шаблонного, «бездушного» тону. Була виявлена тенденція до надмірної багатослівності та використання загальних, інформаційних фраз, які не несуть унікального авторського сенсу. Водночас у них часто відсутня емоційна насиченість, індивідуальний стиль і характерні риси авторського мислення.

Натомість, людські тексти відзначаються вищою непередбачуваністю, коливанням синтаксичної складності та наявністю унікальних мовних помилок, що відображають індивідуальні особливості мислення. Найголовніше, вони містять маркери авторської ідентичності – анекдоти, особисті оцінки, емоційні вставки, що створюють відчуття глибини та достовірності. Також є елементи емоційності,

непередбачуваності, метафоричності, і можуть мати такі помилки, що свідчать саме про природність письма.

Для порівняння:

1. Лексичне різноманіття та стандартизація (тенденція ШІ до шаблону).

Текст, написаний людиною: «Складні економічні колізії та суперечливі політичні рішення зумовили цю непросту ситуацію, що вияскравлює кризу довіри».

Текст, згенерований ШІ: «Складні економічні проблеми та суперечливі політичні рішення спричинили цю складну ситуацію, що демонструє кризу довіри.»

Приклад результату: аналіз показав, що ШІ значно частіше використовує високочастотні (стандартизовані) синоніми (наприклад, «проблеми» замість «колізії», «спричинили» замість «зумовили»), що призводить до зниження показника лексичного різноманіття у згенерованому корпусі на 15-20% порівняно з людським. Також допущено було пунктуаційну помилку – розділовий знак в кінці речення був поставлений в «лапках», чого неможливо допускати за пунктуаційними правилами.

2. Емоційна насиченість та маркери ідентичності (відсутність «авторського голосу» у ШІ):

Текст, написаний людиною: «Я пам'ятаю, як я вперше відчув це абсолютне розчарування, коли звіт зник. Це важливо, бо це мій досвід». (Активні маркери суб'єктивності: Я – висловлювання, емоційні оцінки)

Текст, згенерований ШІ: «Звіт було втрачено, що призвело до значного розчарування. Ця подія підкреслює важливість резервного копіювання даних.» (Об'єктивний, відсторонений тон, фокус на загальній інформації).

Приклад результату: аналіз тональності показав, що згенеровані тексти мають переважно нейтральний тон (понад 85% речень) і майже повністю позбавлені особистих займенників першої особи та емоційно забарвленої лексики, що свідчить про відсутність авторської ідентичності та суб'єктивного досвіду; пунктуаційну помилку – розділовий знак в кінці речення в «лапках».

3. Використання кліше та уніфікація стилю (патерни ШІ):

Приклад результату: у корпусі, згенерованому ШІ, виявлено надмірне використання стандартизованих вступних фраз і висновків (наприклад, «На завершення, слід зазначити, що...», «У сучасному світі...»), які виступають як системні маркери його «стилю». Ці патерни значно рідше зустрічалися в текстах, написаних людьми, де вступ і висновок були більш оригінальними.

Штучний інтелект формує уніфікований стиль, що підходить для офіційних і наукових текстів, але не завжди здатен відтворити глибину емоційного досвіду

людини. Разом із тим, його використання сприяє підвищенню грамотності, розвитку навичок редагування та популяризації письмової діяльності серед молоді. Водночас зростає ризик втрати індивідуальності письма, оскільки користувачі часто покладаються на стандартні шаблони, запропоновані ШІ.

Однією з головних проблем, що постає у зв'язку з розвитком штучного інтелекту, є питання авторства. Якщо текст створено за допомогою алгоритму, то виникає дилема: чи можна вважати автора людиною, яка дала запит, чи системою, що сформулювала текст? Також важливим є питання збереження індивідуального стилю – надмірне використання ШІ може призвести до стандартизації мовлення, втрати креативності та виразності. Проте у поєднанні з людською творчістю ШІ може стати інструментом розвитку, а не заміною творчого процесу.

Висновки. Штучний інтелект відіграє дедалі більшу роль у формуванні письмової культури, але поки що не здатен повноцінно відтворити індивідуальну творчу складову людської письмової культури. Він надає можливості для навчання, швидкого створення текстів і редагування, але водночас створює ризики втрати оригінальності та творчого підходу. Його вплив є подвійним: з одного боку, він підвищує стандарти якості тексту (граматика, логіка), а з іншого – несе ризик уніфікації та збіднення мовного стилю, нівелюючи унікальність авторського голосу. Майбутнє писемної комунікації полягає у гармонійному співіснуванні людини і технологій, де ШІ є помічником, а не заміником автора. Подальша еволюція цієї форми спілкування вимагатиме встановлення чітких етичних та академічних меж використання ШІ, а також розвитку критичного мислення у носіїв мови для розрізнення «автоматичної» та «людської» писемності. Дослідження цієї проблематики дозволяє глибше зрозуміти нові тенденції у розвитку мови, мислення та комунікації в цифрову епоху.

ОРАТОСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ В'ЯЧЕСЛАВА ЧОРНОВОЛА

Денисенко М.

Науковий керівник: Ревуцька С.К.

Навчально-науковий інститут економіки і торгівлі імені Михайла Туган-

Барановського Криворізького національного університету,

м. Кривий Ріг

revutsk@donnuet.edu.ua

Вступ. Об'єктом вивчення риторичних досліджень давно стали публічні промови політичних, громадських діячів, адже сила їх слів здатна не просто

впливати на широкі маси, а й змінювати хід історії. Одним із таких є В'ячеслав Чорновіл, для якого ораторське мистецтво стало одним з основних способів боротьби за незалежність України.

Мета дослідження: охарактеризувати основні прийоми й засоби ораторської майстерності В. Чорновола.

Матеріали та методи. Матеріалами дослідження стала низка виступів, опублікованих у 7 томі праць В. Чорновола. Вивчення включало аналіз основних засобів взаємодії та впливу оратора на аудиторію.

Результати дослідження. Дослідники політичного дискурсу неодноразово зауважували, що В. Чорновіл має неабиякі ораторські здібності «впливати та переконувати».

Громадський діяч і політик розпочав свою ораторську діяльність як журналіст, а потім і літературний критик з 60-х років. Упродовж життя його ораторська майстерність вдосконалювалася, що помітно у його виступах.

Найпотужнішою силою його виступів можна назвати палке захоплення ідеєю національної свободи і віра у свої сили. Свою просвітницько-громадську діяльність він сприймав як важкий хрест, але такий, який він може нести довше за інших. І це натхнення, разом із чітким і гарним мовленням, приваблювало публіку, змушувало слухати. Звісно, він виступав у різних аудиторіях, в тому числі й конфліктній, де стикався із ославленням, провокативними питаннями, тощо, однак, він був підготовленим і до такої ситуації, завдяки дотриманню закону моделювання аудиторії. Про це свідчить випадок у Сімферопольському театрі, коли він після тригодинного виступу, не маючи при собі гучномовця, одним своїм голосом зміг перекричати прокомуністичний натовп.

У промовах він часто підкреслював вагомість дій, спрямованих на незалежність і розвиток України. Так, звертаючись до народних депутатів Львівської обласної ради народних депутатів, він починає промову підкресленням факту здобуття Україною незалежності, висловлюючи щире захоплення: «Сьогодні наша сесія проходить у незалежній державі, суттю і змістом якої стали наші ідеї – ідеї вчорашньої опозиції. Вітаю вас з нашою перемогою» [1, с. 567].

Попри те, що промови В. Чорновола були чітко продуманими, структурованими, з сильною аргументацією (прикладом може слугувати промова до кримчан), він використовував і спеціальні слова – перехідні конструкції («перше», «друге» тощо), що дозволяють міцніше тримати зв'язок із аудиторією з одного боку, з іншого – слухачеві сприймати інформацію. Він був спроможний говорити годинами.

Більшість його виступів були імпровізацією, але навіть прямо на сцені перебираючи та сортуючи свої записи, він не на секунду не збивався з думки. Говорив чітко і швидко, зберігаючи притаманну йому жвавість та образність мовлення, дотримуючись принципу експресивності для впливу на аудиторію. Максимально щирим є завершення однієї з промов словами-зверненнями: «Як ніколи, прошу депутатів обласної ради посилити роботу...»; «Прошу всіх працівників засобів масової інформації...»; «Прошу всіх проникнутися надзвичайністю ситуації, зрозуміти, що цього року вирішуватиметься доля свободи й демократії, доля кожного з нас» [1, с. 628]. Це створює не лише ефект єднання аудиторії на різних рівнях, а й відвертості оратора.

Також у процесі аналізу було з'ясовано, що для промов політика була притаманна простота і ясність мовлення. В'ячеслав Чорновіл дуже вдало підбирав слова, асоціації, використовуючи увесь спектр мовного і немовного впливу на аудиторію. Так, доступності його думки сприяло широке використання простих речень, що полегшує сприйняття слухача. Його слова не заплутували народ, а зворушували, надихали і змушували мислити. Наприклад, наприклад у виступі 13.05.92р оратор неодноразово звертається до кримчан, народів АРК: «Невже, кримчани, не бачите...» [1, с. 671]; «Невже ви, жителі Криму, хочете, щоб Крим був подібним на Кубу...», «Зрозумійте, кримчани, в яку авантюру нас з вами втягують...» Звертаючись, навіть закликає до дискусії «назвіть мені...» [1, с. 672].

Він відчувався дуже близьким до своєї аудиторії, що не могло не мати позитивний ефект. Відчуття близькості давали риторичні питання, які часто зустрічалися у промовах і актуалізували мислення аудиторії «Які основні напрями наших дій?» [1, с. 310]; «У чийх інтересах це робилося?» [1, с. 568-569]; «Що ж нам робити?» [1, с. 627]; «Де ж вихід?» [1, с. 673] або приклади з власного життя, спогади.

Він легко знаходив спільну мову із людьми і швидко виокремлював найголовніше у розмові, що доводить виступ 12.05 1992, коли у кінці промови В. Чорновіл підсумував трьома пунктами проблеми людей, з якими вів розмову в цей день.

Висновки. В. Чорновіл був безумовно важливою історичною фігурою для українців, ораторське мистецтво якого, на жаль, знайшло відгук лише після двох десятків років від його смерті. Всупереч тому, що він умів доносити власну думку людям, змушував їх мислити, впливати емоційно, він таки не до кінця врахував те, що в риторичі називають законом моделювання аудиторії – українці не були ще

свідомою нацією і настільки обізнаними, якими хотів їх бачити завзятий борець за незалежність і добробут українського суспільства.

У проаналізованих промовах можна помітити максимально багатий спектр використовуваних оратором риторичних засобів і прийомів, зокрема пряма і непряма форма впливу на аудиторію, риторичні питання, співпереживання, драматизація, імпровізація тощо.

Література

1. В.Чорновіл. Твори в десяти томах. Т 7. Статті, виступи, інтерв'ю (березень 1990 – грудень 1992) Упоряд. Вал. Чорновіл. К. : Смолоскип, 2011. 1080с.

НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Єгоркіна Д.М.

Науковий керівник: Радченко І.Б.

Український державний університет залізничного транспорту, Харків, Україна

radchenko.inyazdep@kart.edu.ua

yegorkina2000@gmail.com

Вступ. Завдяки науці, яка називається нейролінгвістика, досліджується, яким чином мозок обробляє та інтерпретує мовну інформацію, які зміни спостерігаються в мозку у ході вивчення мови, а також які психологічні чинники мають вплив на даний процес. До прикладу, вивчення іноземної мови може покращити когнітивні функції мозку, до яких належать пам'ять, увага й мислення. Із цього виходить, що оволодіння іноземною мовою є складним процесом, який містить у собі взаємодію різноманітних аспектів організму людини та діяльності її мозку.

Мета дослідження. Основною ціллю є розгляд впливу нейропсихологічного аспекту на процес засвоєння іноземної мови.

Матеріали та методи. Основними методами дослідження є моніторинг, системний та ситуаційний логічний аналізи; також застосовувався теоретичний метод дослідження. Для реалізації мети нашої роботи ми провели огляд літератури з обраної теми, використовуючи ключові слова та синоніми, пов'язані з темою роботи.

Результати дослідження. Доречно вказує В. Тарасун, що успішно впоратись із освітнім навантаженням дитина може лише тоді, коли вона здатна аналізувати і синтезувати отриману інформацію, володіє досить високим рівнем розвитку другої сигнальної системи, тобто сприймає та розуміє мовлення [1].

Варто зазначити, щоб дитина вміла належним чином приймати, перероблювати і зберігати інформацію, зокрема іноземною мовою, та створювати, виконувати складні програми поведінки, вести спостереження за успішністю дій, які виконуються, потрібне постійна підтримка оптимального тону кори. Тільки такий тонус здатен забезпечувати успішний вибір суттєвих сигналів, зберігання їхніх слідів, вироблення необхідних програм поведінки і постійний контроль за їх виконанням [1].

Усвідомлення того, що на час вступу до школи у дитини розвинута права півкуля, а ліва активується тільки біля 9 років, робить акцент уваги на тому, що підготовка до навчання в школі, подальший розвиток мислення і мовлення, особливо іноземною мовою має проходити в природних умовах. Це може відбуватися через творчість, образи, позитивні емоції, рухи, просторові відчуття, відчуття ритму. Проте вимога сидіти рівно і не рухатися, читати і писати на площині (тобто лівопівкульним способом, веде до спаду мотивації дитини, стресів і неврозів [1].

Як вказує В. Тарасун, поміж дітей 6–8 років можуть виявлятися порушення формування динамічних характеристик рухової активності, що спостерігається при переключанні дитини з однієї активності на іншу. Кожний психічний процес конкретного учня на початку його навчання у школі має розглядатися у якості складного функціонального утворення, яке сформувалося в результаті взаємодії цього учня з середовищем, бо психічна діяльність дитини є результатом її життя у певних соціальних умовах [1].

Висновки. Отже, розгляд тематики нейропсихологічного аспекту вивчення іноземних мов ґрунтується на застосуванні характеристик розвитку мозку дитини для ефективного засвоєння нової інформації. Таким чином, оволодіння цими нейропсихологічними складовими може стати допомогою в розробленні ефективних методик викладання іноземної мови для школярів молодших класів з урахуванням особливостей їх когнітивного розвитку.

Література:

1. Тарасун В.В. Морфофункціональна готовність дітей з особливостями у розвитку до шкільного навчання: діагностика і формування. Монографія. К.: Видавництво Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 2008. 294 с.

УКРАЇНСЬКА МОВА В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Жатченко В. Ю., Олійник А.А.

Науковий керівник: Олійник А.А.

Відокремлений структурний підрозділ «Запорізький гуманітарний фаховий коледж Національного університету «Запорізька політехніка»,
м. Запоріжжя, Україна

vladzhatchenko7313@gmail.com

alinaolijnyk1201@gmail.com

Вступ. У сучасному світі глобалізація стала одним із найвпливовіших процесів, що охоплює всі сфери життя – економіку, культуру, освіту, комунікацію. Вона відкриває нові можливості для міжнародного співробітництва, але водночас створює загрози для національної ідентичності, зокрема мовної. Українська мова, як основа культурного коду нації, опинилася перед низкою викликів, пов'язаних із домінуванням англійської мови, масовою міграцією, цифровізацією та зміною мовних пріоритетів серед молоді. Актуальність теми полягає в необхідності осмислення того, як зберегти і розвивати українську мову в умовах глобального інформаційного простору, не втрачаючи її унікальності та функціональної повноти.

Мета дослідження. Метою дослідження є виявлення основних проблем, що загрожують збереженню та розвитку української мови в умовах глобалізації, а також пошук ефективних шляхів їх подолання через освітні, культурні та соціальні механізми. Особлива увага приділяється аналізу мовної поведінки молоді, впливу медіа та цифрових платформ на мовну практику, а також ролі державної мовної політики у формуванні мовного середовища.

Матеріали та методи. У процесі дослідження були використані такі матеріали: наукові статті з мовознавства, соціолінгвістики та культурології, статистичні дані щодо мовних уподобань населення, результати соціологічних опитувань, а також приклади з практики освітніх установ. Методологічну основу становили порівняльний аналіз, контент-аналіз медіа, анкетування студентської молоді, а також елементи дискурс-аналізу для вивчення мовного відображення в соціальних мережах.

Результати дослідження. У процесі дослідження було виявлено кілька ключових тенденцій, що впливають на стан української мови в умовах глобалізації. Зокрема, спостерігається суперечливе мовне середовище, в якому українська мова водночас зміцнює свої позиції в офіційній сфері, але поступається у побутовому та

цифровому спілкуванні. Одним із найпомітніших викликів є зростаюча популярність англійської мови серед молоді. За результатами анкетування студентів коледжу, понад 60% респондентів зазначили, що частіше споживають контент англійською мовою – фільми, серіали, відео на YouTube, подкасти. Це свідчить про потребу в актуалізації україномовного розважального та освітнього контенту. Водночас було зафіксовано позитивні зрушення у сфері культурної популяризації української мови. Наприклад, зростання популярності україномовної музики – таких виконавців, як alyona alyona, Kalush, Христина Соловій – сприяє формуванню позитивного іміджу мови серед молоді. У соціальних мережах TikTok та Instagram дедалі більше блогерів ведуть контент українською, що створює нові мовні моделі для наслідування.

Цифрове середовище також демонструє неоднозначні результати. З одного боку, українська мова поступово інтегрується в інтерфейси мобільних додатків, ігрових платформ, освітніх сервісів. Наприклад, платформи Prometheus та EdEra пропонують курси українською мовою, що підвищує її престиж у сфері онлайн-освіти. З іншого боку, в коментарях до відео, чатах і форумах часто домінує суржик або російська мова, що свідчить про слабку мовну саморегуляцію в неформальному спілкуванні.

Ще одним важливим результатом стало виявлення ролі освітніх практик у формуванні мовної свідомості. У коледжах, де впроваджуються інтерактивні методи навчання – мовні дебати, проектна діяльність, створення подкастів – здобувачі освіти демонструють вищий рівень мотивації до використання української мови. Наприклад, у рамках проєкту «Мовна майстерня» студенти створювали відеоесе українською на тему «Мова і моя ідентичність», що сприяло глибшому осмисленню мовної ролі в особистому житті.

Також було проаналізовано мовну політику держави. Зокрема, Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» створює правові умови для її захисту, але його реалізація потребує постійного моніторингу. Наприклад, у сфері обслуговування ще трапляються випадки, коли працівники не дотримуються мовного закону, що свідчить про потребу в додаткових роз'ясненнях і навчанні.

Нерівномірне застосування державної мови у різних сферах освіти, офіційного ділового спілкування та сфері обслуговування залишаються недостатньо україномовними. У деяких регіонах, особливо на південному сході країни, частка щоденного вживання української мови серед молоді не перевищує 35–40%.

Мовна поведінка молоді характеризується тенденцією до змішаного спілкування (код-шифтинг), що частково обумовлено прагненням інтегруватися в міжнародне інформаційне середовище та економічну діяльність.

Серед позитивних тенденцій, що сприяють збереженню та розвитку української мови в умовах глобалізації, варто виокремити кілька важливих напрямів. Насамперед, спостерігається стрімке зростання україномовного цифрового контенту. За останні п'ять років кількість україномовних сайтів, блогів та YouTube-каналів зросла на 50%, що суттєво впливає на популяризацію мови серед молоді. Цей контент охоплює різноманітні теми – від освітніх відео до розважальних форматів, і створює нові мовні моделі, які молодь активно наслідує у своєму щоденному спілкуванні.

Паралельно з цим відбувається активний розвиток україномовних засобів масової інформації та літератури. З'являються сучасні видання, перекладені книги світових авторів, а також медіапроекти, що висвітлюють актуальні соціальні та культурні теми українською мовою. Це не лише розширює мовний простір, а й підвищує престиж української мови як інструменту інтелектуального та творчого самовираження. Особливої уваги заслуговують освітні та культурні ініціативи, які формують позитивну мовну ідентичність. Державні програми підтримки освіти українською мовою, проведення мовних конкурсів, літературних фестивалів, літніх шкіл та мовних таборів створюють сприятливе середовище для активного використання української мови. Такі заходи не лише поглиблюють знання, а й формують емоційний зв'язок з мовою, що є важливим чинником її збереження в умовах багатомовного світу.

Ці тенденції свідчать про те, що українська мова має потужний потенціал до розвитку, якщо її підтримка буде системною, креативною та орієнтованою на потреби сучасного покоління.

Висновки. Узагальнюючи результати, можна стверджувати, що українська мова має потенціал до розвитку, але для цього необхідна системна підтримка – як з боку держави, так і з боку освітніх та культурних інституцій. Важливо не лише захищати мову законодавчо, а й створювати умови, в яких її використання буде природним, престижним і функціонально зручним.

Таким чином, українська мова має залишатися не лише засобом комунікації, а й символом національної гідності, що забезпечує стійкість української ідентичності у глобальному світі. Розробка і впровадження комплексних стратегій дозволяє зберегти мовну самобутність та підвищити престиж української мови серед молоді й суспільства загалом.

ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНИ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ ТА МОВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Жежера І.І., Доновський І.О.

Відокремлений структурний підрозділ «Запорізький гуманітарний фаховий коледж Національного університету «Запорізька політехніка»,
Запоріжжя, Україна
ivan2view@gmail.com

Вступ. Торгівля людьми є злочином проти свободи та гідності людини, що має транснаціональний характер і становить серйозну загрозу для безпеки суспільства. Незважаючи на посилення міжнародних та національних механізмів протидії цьому явищу, масштаби торгівлі людьми продовжують зростати, набуваючи нових форм, зокрема в умовах воєнних конфліктів.

Для України проблема торгівлі людьми є особливо актуальною, адже через повномасштабну війну значна частина населення опинилася в умовах вимушеного переміщення, що підвищило ризики потрапляння у ситуації трудової, сексуальної та іншої експлуатації.

Метою дослідження є комплексний аналіз правових механізмів протидії торгівлі людьми в Україні у контексті міжнародних стандартів, із урахуванням ролі володіння іноземними мовами як необхідної умови для ефективного правозастосування, правильного тлумачення міжнародно-правових документів і забезпечення комунікації між державними та недержавними суб'єктами різних країн.

Матеріали та методи. У процесі підготовки дослідження було проаналізовано національні та міжнародні нормативно-правові акти, що визначають правові засади протидії торгівлі людьми, зокрема Конституцію України, Кримінальний кодекс України, Закон України «Про протидію торгівлі людьми», а також Конвенцію Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми. До емпіричної бази включено звіт Державного департаменту США (2024 р.), аналітичні матеріали Посольства США в Україні, дані Міжнародної організації з міграції (МОМ), публікації вітчизняних і зарубіжних дослідників.

У процесі роботи застосовано загальнонаукові та спеціально-правові методи дослідження, зокрема: аналітичний метод — для вивчення статистичних даних і міжнародних звітів; порівняльно-правовий метод — для аналізу міжнародних стандартів і національного законодавства України; системно-структурний метод —

для визначення основних чинників, що впливають на поширення торгівлі людьми під час війни; метод логічного аналізу — для розкриття ролі мовної компетентності у сфері правозастосування та міжнародного співробітництва.

Результати дослідження. Торгівля людьми — одна з найсерйозніших глобальних загроз, що порушує фундаментальні права людини. Україна ще у 1998 році запровадила кримінальну відповідальність за це діяння, а у 2010 році ратифікувала Конвенцію Ради Європи щодо протидії торгівлі людьми.

Попри законодавчі кроки, проблема залишається актуальною. Війна суттєво підвищила вразливість населення: мільйони українців були змушені покинути домівки, що створило сприятливі умови для експлуатації. За даними Посольства США, підтримка правоохоронних органів ослабла через пріоритети воєнного часу та недоступність окупованих територій. Судова система також зазнала труднощів — процеси затримуються, а діяльність органів правопорядку обмежена лише контрольованими урядом регіонами.

Державний департамент США класифікує країни на чотири рівні залежно від їхніх зусиль щодо виконання мінімальних стандартів Закону про захист жертв торгівлі людьми (TVPA): 1 - країни, які повністю відповідають стандартам TVPA; 2 - країни, які не повністю відповідають стандартам TVPA, але докладають значних зусиль; 3 - країни, які не відповідають стандартам TVPA та не докладають значних зусиль.

За звітом державного секретаря США Ентоні Блінкена, через проблеми спричинені війною, недостатньою увагою до проблеми торгівлі людьми, з об'єктивних причин, Україна займає 2й рівень країн за рейтингом небезпеки з торгівлі людьми.

Торгівля людьми стала серйозною загрозою для українців, які опинилися в умовах міграції або на окупованих територіях. За даними експертів, близько 90% осіб, які залишили Україну, становлять жінки та діти. Ці групи населення є особливо вразливими. Відомо, що зловмисники намагалися використовувати кризову ситуацію, зокрема на прикордонних пунктах і в транзитних центрах, пропонуючи українцям транспорт чи житло з метою подальшої трудової або сексуальної експлуатації. Також фіксувалися випадки вербування українських жінок і дівчат за кордоном, а зростання кількості пошукових запитів у мережі на кшталт «українки ескорт» свідчить про посилений інтерес до їх сексуальної експлуатації. Поширеність трудової експлуатації майже зрівнялася з сексуальною експлуатацією.

Можна припустити, що явне зменшення частки серед жертв громадян ЄС в торгівлі людьми спричинене міграцією українців. Водночас зменшення частки сексуальної експлуатації скоріш за все через перехід в онлайн, що робить значні перешкоди у переслідуванні злочинів, пов'язаних із торгівлею людьми в Інтернеті.

Надзвичайно важливе значення у сфері протидії торгівлі людьми має знання іноземних мов, оскільки це явище виразного міжнародного характеру і передбачає постійну взаємодію між державами, міжнародними організаціями та громадськими інституціями. Мовна компетентність дозволяє ефективно спілкуватися з іноземними партнерами, координувати розслідування, обмінюватися інформацією, а також брати участь у спільних операціях.

Особливої ваги знання мов набуває у сфері правозастосування. Під час розслідування справ про торгівлю людьми часто виникає потреба у роботі з документами, складеними іноземними мовами, у проведенні допитів осіб, які не володіють українською, та у забезпеченні перекладу доказових матеріалів для міжнародних судових процедур. Без належної мовної підготовки можливі помилки в тлумаченні юридичних понять або норм, що може призвести до неправильного застосування законодавства чи порушення прав потерпілих.

Крім того, мовна компетентність відіграє ключову роль у роботі з жертвами торгівлі людьми, адже можливість звернутися до них їхньою рідною або зрозумілою мовою сприяє встановленню довіри, наданню психологічної підтримки та збору достовірних свідчень. Це допомагає забезпечити дотримання принципу гуманності та захисту людської гідності, який є основою міжнародного права у сфері прав людини.

Таким чином, знання іноземних мов є не лише інструментом комунікації, а й необхідною умовою ефективного правозастосування, міжнародного співробітництва та гуманного ставлення до постраждалих від торгівлі людьми. Інтеграція мовної підготовки у професійну освіту юристів, дипломатів і правоохоронців підвищує ефективність національних і міжнародних зусиль у боротьбі з цим злочином і сприяє формуванню єдиного правового простору захисту прав людини.

Висновок. Торгівля людьми залишається серйозною загрозою для України, особливо в умовах війни, яка суттєво підвищила вразливість населення до експлуатації. Попри наявність законодавчої бази та міжнародних зобов'язань, ефективність протидії цьому явищу знижується через обмежені ресурси, недоступність окупованих територій, корупцію та проблеми в судовій системі.

Особливої уваги потребують жінки та діти, які становлять більшість серед переміщених осіб і є основною ціллю для зловмисників.

Водночас, боротьба з торгівлею людьми неможлива без міжнародної співпраці, ефективної комунікації та гуманного ставлення до жертв. У цьому контексті знання іноземних мов відіграє ключову роль — як у правозастосуванні, так і в наданні допомоги постраждалим. Інтеграція мовної підготовки у професійну освіту фахівців є важливим кроком до посилення національної та міжнародної спроможності протидіяти цьому злочину.

ЗАПОЗИЧЕННЯ З ЛАТИНИ В УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Зражевська К.А.

Науковий керівник: доц. Лисенко Н.О

Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна

kz8469031@gmail.com

Вступ. Запозичення з латини мають значний вплив на розвиток української лексики, особливо в наукових, медичних, юридичних та культурних сферах. Латинські слова часто виступають як терміни, афоризми та вирази, що збагачують українську мову.

Мета дослідження. Виявити, які латинські слова та фрази активно використовуються в українській мові, та простежити, як вони впливають на мовну культуру, точність вираження та сучасну комунікацію в різних сферах.

Матеріали та методи. Використані описовий метод та етимологічний аналіз. У дослідженні використано низку наукових і публіцистичних джерел, що висвітлюють питання походження, функціонування та впливу латинізмів в українській мові. Основу теоретичного аналізу становить праця У. Витязь «Латинізми в українській мові на матеріалі словників іншомовних слів» (Міністерство освіти і науки України), у якій розглянуто структурно-семантичні особливості латинських запозичень та їх роль у формуванні наукового лексикону. Використано також статтю «Історичні джерела українських лексичних латинізмів» (medievist.org.ua, 2013), що містить детальний історико-лінгвістичний аналіз шляхів

проникнення латинських термінів у давньоукраїнську писемність. Для розкриття сучасних аспектів взаємодії латинської і української мов залучено публікацію «Грецькі та латинські запозичення у складі омонімів української мови» (dbru-filolvisnyk.com.ua, 2020), у якій розглянуто семантичні процеси в сучасній українській лексиці.

Результати дослідження. У сучасній українській мові латинські запозичення зустрічаються в різних сферах і виконують важливі функції – від точного визначення наукових і медичних термінів до передачі філософських ідей у літературі та повсякденному спілкуванні. Вони дозволяють зберегти історичну та культурну спадщину, а також надають мові формальної точності та символічної глибини.

Нижче наведено приклади латинських запозичень за основними сферами використання:

1. **Медицина:**

- 1) *anatomia* – анатомія, вивчення будови організму;
- 2) *diagnosis* – діагноз, визначення хвороби;
- 3) *therapia* – терапія, лікування;
- 4) *virus* – вірус, шкідливий мікроорганізм.

2. **Право:**

- 1) *status quo* – існуючий стан справ;
- 2) *pro bono* – на благо суспільства, безкоштовно;
- 3) *alibi* – виправдання, перебування в іншому місці;
- 4) *defendant* – відповідач у суді.

3. **Наука:**

- 1) *experimentum* – експеримент;
- 2) *formula* – формула;
- 3) *species* – вид, категорія у систематиці;
- 4) *universitas* – університет.

4. **Афоризми та фрази:**

- 1) *carpe diem* – «лови момент», нагадування жити тут і зараз;
- 2) *veni vidi vici* – «прийшов, побачив, переміг», символ рішучості;
- 3) *cogito ergo sum* – «мислю, отже існую», філософський вислів про свідомість.

5. Кілька прикладів омонімів латинського походження в українській мові:

- 1) Mula — у латині означає «віслиюк», а в українській мові як омонім може мати інші значення (наприклад, мул — осад на дні водойми).
- 2) Bar — латинське слово, що означає одиницю тиску, але в українській мові як омонім використовується для позначення невеликого ресторану чи бару, а також берегової смуги (через запозичення з інших мов).
- 3) Lava — у латині це природний силікатний розплав, вулканічна лава, а в українській — омонім, який може означати лаву як меблі, лаву як ряд людей або великий забій на шахті.

Висновки. Латинські запозичення унікальні тим, що вони не лише збагачують лексику української мови, а й сприяють інтелектуалізації мовного простору, утворюючи основу для розвитку наукової, медичної, юридичної та культурної термінології. Вони утворюють мовний зв'язок між українською та іншими європейськими мовами, зберігаючи спільні корені, що полегшує вивчення іноземних мов і підтримує міжнародне співробітництво у сфері науки та освіти. Запозичення з латини також процесуально впливають на мовну систему України, забезпечуючи лексичну гнучкість і розвиток омонімії, що підвищує комунікативний потенціал мови.

ЛАТИНСЬКІ НАПИСИ НА ШЕВРОНАХ ЗСУ

Немченко Д.С.

Науковий керівник: доц. Лисенко Н.О.

Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна

diananemchenko3101@gmail.com

Вступ. У сучасних Збройних силах України важливе місце посідає військова символіка, зокрема шеврони. На них відображають герби, історичні знаки, гасла та девізи, які підкреслюють бойовий дух і традиції підрозділів. Особливу увагу привертають латинські написи. Їх використання у військовій символіці Збройних сил України має на меті підкреслити спадковість традиції та водночас надати девізам універсальності й вагомості.

Наукове дослідження латинських написів на шевронах дозволяє не лише зрозуміти їх значення, а й простежити, як через символи та гасла формується ідентичність сучасного воїна-захисника.

Матеріали та методи. При проведенні дослідження було використано частково-пошуковий та описовий методи. Як фактичний матеріал ми обрали такі інтернет-джерела, як:

1. Ресурс, присвячений військовим і оборонним темам (<https://www.zsu.gov.ua/>).
2. Новинний ресурс vsim.ua (<https://vsim.ua/>).
3. Ukrainian Military Pages — популярний український мілітарний ресурс, що надає інформацію про Збройні сили України (<https://www.ukrmilitary.com/>).
4. Сайти магазинів, які реалізують військове спорядження (<https://dobroznak.ua/>).

Для визначення геральдичних термінів та тлумачення латинських висловів використовували відповідні сторінки вікіпедії (<https://commons.m.wikimedia.org/>, <https://uk.m.wikipedia.org/> та <https://uk.m.wikipedia.org/> тощо).

Додані матеріали містять систематизовану інформацію про латинські написи на шевронах, їхні значення та походження.

Мета дослідження. Виявлення та аналіз популярних латинських написів на шевронах українських військових підрозділів для з'ясування символічної функції та ролі у формуванні військової ідентичності Збройних сил України.

Результати дослідження. Для проведення дослідження було взято сім прикладів шевронів з латинськими написами. А саме:

1) “MILITES REGUM” (Піхота короля). Це напис символізує історичний зв'язок бригади з українською державною традицією. Коронований лев, що спирається на скелю, є елементом герба Галицько-Волинської держави, а також уособлює короля Данила, на честь якого названа бригада.

2) “ALIS NUMERO UNUM”(Перші у небі). Шеврон 15-ї бригади тактичної авіації. Орел символізує силу, швидкість та здатність панувати у повітрі. Використання латини підкреслює універсальність девізу та його зв'язок з європейськими військовими традиціями.

3) “VIVES IN UNITATE” (Сила в єдності). Шеврон 15-го армійського корпусу. Девіз наголошує на колективізмі, згуртованості та взаємній підтримці особового складу. Латинська мова робить гасло більш урочистим.

4) “VICTORIA AMAT FIDELIS” (Перемога любить вірних). Шеврон 38-ї окремої бригади морської піхоти імені Петра Сагайдачного. Символом бригади є цербер – міфічний триголовий пес, який охороняє ворота до пекла, щоб жодна потойбічна істота не вторглась в світ живих. Він символ пильності, сили та вірності службовому обов'язку.

5) “VIDEMUS NON CONDONAMUS” (Ми бачимо – ми не прощаємо). Шеврон 164-ї радіотехнічної бригади Збройних сил України. Центральний елемент – жовтий хрест із розбіжними блискавками, що влучно передає суть радіотехнічних військ: виявляти, фіксувати, реагувати. Синьо-зелений фон символізує небо та землю.

6) “AMAT VICTORIA CURAM” (Перемога любить підготовку). Шеврон 142-го Навчально-тренувального центру Сил спеціальних операцій Збройних сил України. Голова вовка асоціюється із силою, витривалістю та рішучістю. Тризуб є державним гербом України та символом суверенітету.

7) “FORTITUDO.HONOR.VICTORIA” (Мужність. Честь. Перемога). Шеврон 155-ї окремої бригади Збройних сил України, що є частиною сухопутних військ. Мечі та зброя символізують готовність до захисту, а також участь в боях. Щит є основним гербованим елементом, що символізує захист та оборону.

Висновки. Латинські написи на шевронах Збройних сил України відображають основні цінності та бойовий дух підрозділів. Вони символізують мужність, чесність та прагнення до перемоги, що є основою морального та бойового стану. Використання латинських написів підкреслює зв'язок сучасних українських військ з історичними традиціями та культурною спадщиною, а також сприяє формуванню єдності та патріотизму серед особового складу. Кожен напис на шевроні, завдяки своїй історії, несе глибокий сенс і нагадує військовослужбовцям про традиції та цінності, що формуються століттями.

ВПРОВАДЖЕННЯ ГЕЙМІФІКАЦІЇ ТА ІНТЕРАКТИВНИХ ПІДХОДІВ У ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Олійник А.А.

Відокремлений структурний підрозділ «Запорізький гуманітарний фаховий
коледж Національного університету «Запорізька політехніка»

м. Запоріжжя, Україна

alinaolijnyk1201@gmail.com

Вступ. Сучасний етап розвитку освіти характеризується пошуком нових, ефективних педагогічних технологій, здатних забезпечити якісну підготовку фахівців, що відповідає вимогам ринку праці. У закладах фахової передвищої освіти (ФПО) українська мова та література викладається як загальноосвітня дисципліна, спрямована не лише на формування комунікативної компетентності, але й на

розвиток критичного мислення, креативності та соціального інтелекту майбутнього фахівця. Однак традиційні методи навчання часто не в змозі повністю задовольнити потреби сучасного студента, який звик до візуалізації, динаміки та негайного зворотного зв'язку, та не знаходять відгуку у покоління Z, яке є «цифровим» за своєю природою, звиклим до високого рівня інтерактивності й ігрових механік. Це призводить до зниження інтересу, формального засвоєння матеріалу та, як наслідок, до недостатнього рівня сформованості ключових мовно-літературних компетентностей.

У цьому контексті гейміфікація – застосування ігрових механізмів і технік у неігровому середовищі – постає як потужний інструмент підвищення мотивації та ефективності навчального процесу. Інтерактивні підходи, до яких належать кейс-методи, рольові ігри, проєктна діяльність, вебквести, створюють умови для активного засвоєння знань та формування практичних навичок. Синтез гейміфікації та інтерактивних методів у викладанні гуманітарних дисциплін у ФПО є актуальною педагогічною проблемою, що потребує теоретичного осмислення та практичної апробації.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності впровадження елементів гейміфікації та інтерактивних підходів у процес викладання української мови та літератури у закладах фахової передвищої освіти для підвищення рівня навчальної мотивації, якості засвоєння знань та розвитку ключових компетентностей студентів.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати психолого-педагогічні основи та сучасний стан використання гейміфікації та інтерактивних підходів у вищій та фаховій передвищій освіті.
2. Розробити та апробувати модель впровадження гейміфікації у викладання української мови та літератури в закладах ФПО.
3. Експериментально перевірити ефективність запропонованої моделі щодо впливу на навчальну мотивацію, якість засвоєння знань та розвиток комунікативних компетентностей студентів.
4. Розробити практичні рекомендації щодо використання гейміфікованих та інтерактивних методик у викладанні гуманітарних дисциплін у ФПО.

Матеріали та методи. У ході дослідження було застосовано комплекс теоретичних (аналіз, систематизація науково-педагогічної літератури, узагальнення) та емпіричних методів (педагогічний експеримент, анкетування, тестування). В експериментальній групі було впроваджено систему рейтингу та

бейджів, навчальні вебквести з використанням платформ «Всеосвіта», LearningApps.org, рольові та ділові ігри («суд над літературним героєм», дебати), а також проєктну діяльність із створення інтерактивних історій та відеоблогів.

Результати та обговорення. Результати дослідження продемонстрували значний позитивний вплив гейміфікації та інтерактивних підходів на навчальний процес. Дані експерименту свідчать, що рівень навчальної мотивації в експериментальній групі підвищився на 45% (за результатами анкетування). При цьому середній бал з української мови та літератури зріс на 25% порівняно з контрольною групою. Також зафіксовано збільшення на 40% кількості студентів, які брали активну участь у обговореннях та виконували додаткові творчі завдання. Якість засвоєння практичних навичок орфографії та пунктуації покращилася на 22%. Дані свідчать, що 85% студентів експериментальної групи відзначають, що заняття стали цікавішими, а 80% зазначають, що ігрові елементи допомагають краще розуміти та запам'ятовувати літературні твори та мовні правила. Водночас, виявлена необхідність ретельного методичного відбору ігрових механік для їх відповідності навчальним цілям та додаткове навантаження на викладачів при розробці гейміфікованих матеріалів.

Висновки. Впровадження елементів гейміфікації та інтерактивних підходів у процес викладання української мови та літератури є ефективним інструментом підвищення якості гуманітарної підготовки у закладах фахової передвищої освіти. Дослідження продемонструвало позитивний вплив на мотивацію, залученість та академічні результати студентів. Для успішного впровадження необхідно: розробити методичні рекомендації щодо інтеграції гейміфікації в навчальні програми з української мови та літератури для ФПО; забезпечити підвищення кваліфікації викладачів з розробки та впровадження гейміфікованих і інтерактивних методик; створити банк готових гейміфікованих матеріалів (квести, рольові ігри, шаблони проєктів) для використання на заняттях; інтегрувати цифрові інструменти гейміфікації (платформи, мобільні застосунки) з традиційними методами навчання. Перспективним напрямком подальших досліджень є розробка диференційованих гейміфікованих систем, які враховуватимуть професійний профіль навчання студентів у різних закладах ФПО.

ВІД РОЗМОВНОЇ НОРМИ ДО ЖАРТУ: ФУНКЦІОНАЛЬНІ ТА СТИЛІСТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ МОВИ В УКРАЇНСЬКОМУ СТЕНДАП-ДИСКУРСІ

Палієнко О.А., Олійник А.А.

Науковий керівник: Олійник А.А.

Відокремлений структурний підрозділ «Запорізький гуманітарний фаховий коледж Національного університету «Запорізька політехніка»,
м. Запоріжжя, Україна

palienkoola@gmail.com, alinaolijnyk1201@gmail.com

Вступ. Український стендап-комікс за останні роки стрімко перетворився з маргінального явища на потужний елемент масової культури та важливий осередок формування сучасного українського мовного середовища. Українські коміки, такі як Сергій Липко, Олександр Скічко, Антон Тимошенко та інші, виступають перед переповненими залами, їхні виступи збирають мільйони переглядів у соціальних мережах. Комунікативна природа стендапу, що поєднує усну розмовну мову, публічну виставу та елементи імпровізації, робить його унікальним об'єктом для лінгвістичного аналізу. Коміки постійно експериментують із словами, створюють несподівані смислові поєднання, використовують каламбури, обігрують багатозначність слів і фразеологізми. Актуальність дослідження зумовлена тим, що мова українського стендапу є своєрідною стилістичною лабораторією, де відбувається постійне оновлення лексики, створення okazionalizmів (авторських слів) та активне використання прийомів гри зі словами як основного інструменту для створення нових жартів. На відміну від класичної сатири чи гуморесок, стендап-дискурс максимально наближений до повсякденного спілкування, але при цьому використовує складні стилістичні фігури для досягнення комічного ефекту, що вимагає детального наукового осмислення. Дослідження того, як гумористи грають зі словами, дозволить не лише зрозуміти механізми сучасної української гумористики, а й зафіксувати найновіші тенденції розвитку розмовної української мови.

Мета дослідження. Метою даної роботи є аналіз мовних засобів і прийомів, які використовують українські стендап-коміки для створення гумористичного ефекту. Завдання дослідження включають: виявлення основних типів мовної гри в українському стендапі; аналіз каламбурів, омонімів, паронімів і багатозначних слів у жартах; дослідження трансформації фразеологізмів і прислів'їв; визначення ролі розмовної лексики, сленгу та суржику в комедійному тексті; вивчення

інтертекстуальності та культурних відсилок у виступах коміків. Об'єктом дослідження є мова українського стендапу як форма усного публічного мовлення. Предметом дослідження виступають лінгвістичні механізми створення гумору в текстах українських стендап-коміків.

Матеріали та методи. Матеріалом дослідження слугували тексти виступів популярних українських стендап-коміків з відеоплатформ YouTube і TikTok, а також стенограми живих виступів. Було проаналізовано близько двадцяти виступів різних авторів загальною тривалістю до десяти годин. Основну увагу приділено коміксам, які активно працюють з українською мовою та культурним контекстом. У процесі дослідження використовувалися такі методи: описовий метод для систематизації та класифікації мовних засобів гумору; метод лінгвістичного аналізу для виявлення структури жартів і словесної гри; контекстуальний аналіз для визначення культурних і соціальних відсилок у текстах; порівняльний метод для зіставлення прийомів різних коміків; кількісний аналіз для визначення частотності використання певних мовних явищ. Окрему увагу було приділено аналізу реакції аудиторії на різні типи жартів, що допомогло визначити найбільш ефективні мовні стратегії.

Результати дослідження. Аналіз мовного матеріалу дозволив виявити кілька основних типів словесної гри в українському стендапі. Найпоширенішим прийомом є каламбур, заснований на багатозначності слів або омонімії. Наприклад, коміки часто обігрують слова з різними значеннями в залежності від контексту, створюючи несподівані смислові повороти (жарт: «У нашому гуртожитку такий дух стоїть, що навіть привид боїться заходити, щоб не втратити свій дух»). Пояснення: слово дух використовується спочатку у значенні запах, сморід, а потім у значенні привид, душа або життєва енергія. Жарт: «У мене була пара з філософії. Яку я здав лише після того, як знайшов собі пару (тобто дівчину), яка її знала». Пояснення: обігрується значення пара як навчальне заняття і пара як двоє людей).

Другий важливий прийом – трансформація фразеологізмів і прислів'їв. Українські стендапери активно деформують відомі вислови, замінюючи окремі компоненти або змінюючи структуру фрази, що створює комічний ефект через порушення очікування слухачів (оригінальний вислів: не святі горшки ліплять; трансформований жарт (стендап-версія): «не святі додатки (Apps) пишуть» пояснення комічного ефекту: традиційний вислів про набуття майстерності замінюється на актуальну ІТ-тематику, приземляючи «святий» процес до рутинної роботи програмістів; оригінальний вислів: бачити наскрізь трансформований жарт

(стендап-версія): «бачити через VPN» трансформується у вислів про кібербезпеку або про здатність бачити приховану інформацію в мережі, обігруючи сленг).

Третій тип мовної гри пов'язаний із використанням паронімів – слів, схожих за звучанням, але різних за значенням. Подібність звучання дозволяє будувати жарти на плутанині або навмисній підміні слів (пари паронімів: еф'ект (результат дії) та аф'ект (сильне хвилювання), приклад жарту (стендап-версія): «Коли я готую, моя дружина постійно входить в афект, бо очікує від мене хоч якогось ефекту», пояснення комічного ефекту: жарт обігрує змішування психологічного стану (афект) і результату (ефект), підкреслюючи розчарування від невдалого кулінарного досвіду).

Четвертий прийом – це гра з розмовною лексикою та сленгом. Коміки активно вводять у свої тексти молодіжний жаргон, запозичення з інших мов, суржик, створюючи ефект невимуженості та близькості до аудиторії (Стендап-версія: «Я намагався пояснити батькові, що таке фріланс, але він зрозумів, що я просто шабашу на удальонці»). Пояснення: зіткнення сучасного терміну фріланс (іноземне запозичення) з просторічними виразами шабашу (працюю неофіційно, халтурю) та на удальонці (на відстані) створює гумористичну різницю поколінь у сприйнятті роботи. Стендап-версія: «Моя сусідка настільки токсична, що, коли вона кип'ятить воду, в чайнику залишається осад із заздрощів». Пояснення: термін токсичний (який використовується для опису важких стосунків або поведінки) переноситься в абсурдно-буквальну фізичну реальність, що викликає сміх).

П'ятий тип – інтертекстуальність і культурні відсилки. Стендапери часто використовують цитати з популярних фільмів, пісень, рекламних слоганів, іронічно переосмислюючи їх у новому контексті. Дослідження також показало, що українські коміки активно використовують мовну гру для обговорення актуальних соціальних проблем: від мовної ситуації в країні до політичних подій. Жарти про суржик, російську мову, англіцизми стають способом рефлексії над мовною ідентичністю українців (оригінал (реklamний слоган): «Просто додай води!» Стендап-жарт: «Наш мер сказав, що проблему корупції можна вирішити. Просто додай води, бо це єдине, що ми ще можемо вкрасти без зайвих документів»). Окремо варто відзначити роль інтонації, пауз і невербальних засобів комунікації, які підсилюють сприйняття словесної гри. Часто сама подача жарту, тембр голосу або міміка коміка стають ключем до розуміння мовної гри.

Висновки. Мова українського стендапу є багатим і різноманітним лінгвістичним феноменом, який активно використовує всі можливості словесної гри для створення гумористичного ефекту. Основними прийомами є каламбури,

трансформація фразеологізмів, гра з паронімами, використання розмовної лексики та сленгу, інтертекстуальність. Українські коміки демонструють високий рівень мовної компетенції та креативності, створюючи нові смисли через несподівані поєднання слів і контекстів. Дослідження мови стендапу має практичне значення для розуміння сучасних тенденцій розвитку української мови, особливо в молодіжному середовищі. Стендап виконує важливу культурну функцію, популяризуючи українську мову, роблячи її модною та сучасною.

PROFESSIONAL JARGON AS A COMPONENT OF SPECIALIZED COMMUNICATION IN EMERGENCY SERVICES

Pakhomov D. S.

Scientific advisor: Lytvynenko O. O.

National University of Civil Protection of Ukraine, Cherkasy, Ukraine

lytvynenko_olha@nuczu.edu.ua

Introduction. Professionalisms are classified as a type of “specialized vocabulary”, existing alongside nomenclature terms. The term “professionalism” refers to semi-official words or expressions that are commonly used in colloquial speech among individuals within a specific profession or area of expertise. These linguistic units, while functional and widely understood among professionals, do not possess the formal scientific precision typically associated with standardized terminology. Rather, they represent an informal lexical layer within professional discourse, playing an essential role in shaping effective communication practices within various fields of human activity.

Purpose of the study. The primary purpose of this study is to analyze the linguistic and functional characteristics of professional jargon (professionalisms) used in the field of civil protection and emergency services, with a particular focus on its role in both native-language and English-language professional communication. The study aims to explore how professionalisms contribute to the effectiveness of specialized communication among emergency service personnel and how their use reflects the specific socio-professional context in which they operate.

Materials and methods. To achieve the research objectives, the following methods were applied: descriptive method, comparative analysis, and content analysis. The material from the open access sources has been used.

Research results. In any domain of professional communication, the use of specialized vocabulary – words and expressions that reflect the core realities of a given profession – is indispensable. These lexical items, often referred to as professional jargon, serve to streamline communication, reduce ambiguity, and increase the efficiency of

information exchange among practitioners. Within the field of civil protection and emergency response, the importance of clear and context-specific communication cannot be overstated. In this area, successful communication is directly linked to the elimination of the consequences of emergency situations, the saving of human lives, and the protection of material assets. Given the high stakes involved, it is essential that all personnel operating in emergency services – both nationally and internationally – develop fluency in the relevant professional jargon.

One of the key characteristics of professional jargon is its situational adaptability and cultural specificity. Although certain terms and expressions are globally recognized due to shared practices and international collaboration in the field of emergency response, each nation's professional language exhibits unique linguistic and cultural features. For this reason, emergency service workers around the world are trained not only in the technical aspects of their profession but also in the appropriate linguistic conventions, including idiomatic expressions, acronyms, and specialized commands used in high-stress or life-threatening scenarios.

Moreover, mastering professional jargon not only in one's native language but also in English is a crucial component of modern language education for specialists. In the era of globalization and rapid technological advancement, the development of foreign language communicative competence is no longer a luxury but a necessity. English, as the dominant language of international cooperation and scientific exchange, enables professionals from different countries to engage in effective cross-border communication. The ability to understand and use English-language professional jargon enhances mutual understanding, facilitates coordinated action during joint operations, and contributes to more efficient crisis management on a global scale. From a linguistic perspective, scholars differentiate between professionalism and terminology, emphasizing that while both serve as elements of special vocabulary, they differ fundamentally in their normative status, distribution, and function.

Conclusions. In summary, the study and understanding of professionalisms, especially within high-stakes sectors such as emergency services, provide valuable insights into the dynamics of professional communication. These lexical items, while not formally standardized, contribute significantly to the cohesion, efficiency, and cultural identity of professional communities. Their role is particularly prominent in the context of emergency response, where quick, unambiguous, and contextually appropriate communication is essential for operational success. Furthermore, the inclusion of English-language professionalisms in the training of civil protection specialists reflects a growing recognition of the need for intercultural linguistic competence. As international

collaboration becomes increasingly common in disaster response and crisis management, the ability to navigate multilingual and multicultural professional settings becomes an essential skill. Thus, professional jargon—while often overlooked in traditional linguistic studies—should be recognized as a vital element of specialized communicative competence, contributing not only to linguistic proficiency but also to effective professional performance and international cooperation.

ВИКОРИСТАННЯ ЛАТИНСЬКИХ ВИСЛОВІВ У СУЧАСНОМУ ТАТУЮВАННІ

Подовжня С.М.

Наукові керівники: доц. Лисенко Н.О., доц. Берестова А.А.
Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна
sofiapodovzhnia@gmail.com

Вступ. Упродовж останніх десятиліть татуювання стало однією з найпоширеніших форм самовираження людини. Серед великої кількості зображень і написів особливе місце посідають фрази латинською мовою. Вони приваблюють своєю лаконічністю, глибиною змісту та культурною спадщиною античності. Латинські вислови часто мають філософський, моральний або мотиваційний характер, що робить їх універсальними для людей різних культур і поколінь. Дослідження використання латинських написів у сучасному татуюванні дає змогу виявити, як антична мовна традиція трансформується та адаптується до сучасної естетики.

Мета дослідження. Дослідити культурне та символічне значення латинських висловів у сучасному татуюванні, визначити мотиви звернення до латини як способу вираження особистих і філософських смислів.

Матеріали та методи. Для дослідження ми використали такі літературні та історичні джерела як:

- 1) Латинська фразеологія. Словник-довідник: навч. посіб. – Київ: Академвидав, 2009.- 343 с.
- 2) Лучканин С. М. Латинські сентенції (крилаті латинські вислови) з історико-літературним коментарем : Навч. пос. із вивчення латин. афоризмів для студентів Інституту філології та історичного фак-ту КНУ імені Тараса Шевченка. – К. : Наук. світ, 2009. – 136 с.

Ці матеріали допомогли нам дослідити соціокультурне значення латини та її вплив на сучасне суспільство. Для збору прикладів латинських фраз, поширених у татуюваннях, ми активно зверталися до інтернет-ресурсів. Популярність таких фраз

аналізували, застосовуючи метод вільної вибірки та пошук за ключовими словами. Окрім цього, у роботі використовували описовий метод для уточнення та систематизації зібраних даних.

Результати дослідження. Для дослідження було обрано вісім популярних латинських висловів, які широко застосовуються в сучасному мистецтві татуювань. Зокрема:

- 1) «*Care diem*» (лови момент). Цей популярний вислів у контексті татуювань слугує універсальним девізом, який передає ідею жити в моменті, цінуючи та насолоджуючись кожною миттю життя.
- 2) «*Memento mori*» (пам'ятай про смерть). Має глибокий філософський і моральний зміст. Він нагадує людині про минущість життя, скінченність існування та необхідність жити усвідомлено, не забуваючи про духовні й моральні цінності.
- 3) «*Veni, vidi, vici*» (прийшов, побачив, переміг). Люди, які звертаються до цього відомого вислову Юлія Цезаря, прагнуть підкреслити, що завжди досягають перемог у житті. Таке татуювання зазвичай розміщують на передпліччі, руках чи спині, часто доповнюючи його зображеннями лаврових вінків, воїнів або інших символів сили та успіху.
- 4) «*Potius sero quam nunquam*» (краще пізно, ніж ніколи). Цей вислів виражає оптимістичне ставлення до життя. Він нагадує, що будь-яка добра справа має цінність, навіть якщо вона здійснена із запізненням. Головне — не втратити рішучість діяти, адже дія все одно краща за бездіяльність.
- 5) «*Divide et impera*» (розділай і володарюй). Цей вислів уособлює стратегію управління, засновану на принципі поділу сил, груп чи народів для збереження влади та контролю. Його суть полягає в тому, що роз'єднаними людьми легше керувати, адже вони не можуть об'єднатися проти спільного володаря чи суперника.
- 6) «*Homini est errare*» (людині властиво помилятися). Нагадування про те, що людська природа недосконала, але саме в цьому полягає її справжня сила та краса.
- 7) «*Aut cum scuto, aut in scuto*» (зі щитом або на щиті). Означає безстрашність перед небезпекою — для римських воїнів це означало, що вони повинні повертатися з поля бою або переможцями, або загинувши, тримаючи щит; поразка і втеча були неприйнятними.
- 8) «*Lux in tenebris*» (світло в темряві). Ця фраза набула популярності серед людей, які прагнуть підтримки у складні часи. Татуювання слугує нагадуванням, що навіть у найглибшій темряві можна відшукати світло, яке здатне підтримати й надихнути.

Висновки. Дослідження виявило, що латинські вислови займають важливе місце у сучасному мистецтві татуювань, поєднуючи естетичну привабливість із глибоким змістом. Їх використання у цьому контексті демонструє прагнення людей передати життєві принципи, моральні цінності, філософські переконання або знайти мотивацію для дій.

Аналіз восьми популярних латинських виразів, показав, що кожен з них має унікальне символічне значення: від заклику жити усвідомлено та насолоджуватися миттю до символів мужності, сили й витривалості в умовах труднощів. Методи вільної вибірки й описового аналізу в поєднанні з літературними та інтернет-джерелами допомогли впорядкувати матеріал і дослідити, як антична культурна спадщина адаптується до сучасного контексту. Латинські вислови в мистецтві татуювань виконують не тільки декоративну функцію. Вони також є потужним інструментом самовираження, відображаючи соціокультурні та філософські орієнтири сучасної людини.

СТИЛІСТИЧНІ ІННОВАЦІЇ ЦИФРОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ: ДОСЛІДЖЕННЯ МОВИ ТА ЖАНРІВ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА

Пономаренко К.С.

Науковий керівник: Олійник А.А.

Відокремлений структурний підрозділ «Запорізький гуманітарний фаховий
коледж Національного університету «Запорізька політехніка»,

м. Запоріжжя, Україна

ponomarenkokata62@gmail.com

alinaolijnyk1201@gmail.com

Вступ. Сучасний комунікативний простір зазнав докорінних змін під впливом соціальних мереж, які створили нове середовище для мовної взаємодії. Це середовище, що характеризується високою швидкістю, неформальністю та гібридизацією засобів вираження, породило унікальну стилістику комунікації. Ця стилістика виходить за рамки традиційної писемності та активно використовує паралінгвістичні та графічні елементи, такі як емодзі, хештеги та різноманітні скорочення. Це гібридний формат (текст + візуал), який вимагає лаконічності та емоційності. Сучасна комунікація в соцмережах – це самостійний лінгвістичний феномен («цифрова мова»), що виник завдяки діджиталізації. Емодзі, хештеги та скорочення є паралінгвістичними засобами, що заміщують невербаліку та фрази. Розуміння цієї стилістики важливе для вивчення молодіжної культури та впливу на літературні норми. Стиль залежить від платформи: Instagram (естетика), Telegram

(оперативність), TikTok (трендовість). Ці соціальні платформи формують нові, ще не повністю класифіковані, комунікативні жанри – зокрема, «пост» і «коментар». Ігнорування цих змін у мові призводить до неповного розуміння сучасної соціолінгвістичної картини. Таким чином, актуальність дослідження полягає в необхідності детального аналізу цих інноваційних засобів і жанрів, які відображають динаміку мовної норми та культури.

Мета дослідження. Метою дослідження є виявлення стилістичних особливостей комунікації в соціальних мережах Instagram, Telegram і TikTok через аналіз використання емодзі, хештегів, скорочень, а також дослідження жанрових характеристик текстів типу «пост» і «коментар».

Матеріали та методи. Матеріалом дослідження стали понад 150 прикладів постів і коментарів з відкритих акаунтів Instagram, Telegram-каналів та відео TikTok з коментарями: по 50 з публічних джерел кожної мережі (Instagram – описи під фото та коментарі; Telegram – публічні канали й чати; TikTok – описи під відео та коментарі) за 2025 рік. До вибірки увійшли тексти від блогерів і контент офіційних чи розважальних спільнот, що забезпечило репрезентативність.

Методами дослідження були описовий, стилістичний, контент-аналіз, а також елементи дискурс-аналізу. Особливу увагу приділено функціональному навантаженню мовних елементів у контексті цифрової комунікації.

Результати. Проведений аналіз дозволив виявити, що стилістика комунікації в соціальних мережах формує особливий функціональний реєстр, який поєднує усність (спонтанність) та писемність (фіксація тексту).

Емодзі функціонують не лише як підсилювачі емоцій, але й як повноцінні заміники слів чи цілих речень, що забезпечує економію мовних зусиль. Наприклад, замість опису втоми використовується лаконічне «Зробив домашку 😊», де емодзі передає ключовий зміст.

Хештеги трансформувалися з інструменту індексації на засіб емоційної експресії та іронії. Наприклад, замість позначення теми «#навчання» використовується особиста рефлексія: «#требабуловчитися, але #невийшло».

Скорочення (зокрема, запозичені аббревіатури) стали жаргонними маркерами, що позначають приналежність до певної групи та прискорюють обмін інформацією, як-от «імхо» (на мою думку), «лол» (сміх), «тбх» (чесно кажучи), , що походять з англomовного інтернет-сленгу.

Аналіз також підтверджує, що «мовленнєвий портрет» кожної платформи глибоко обумовлений її функціоналом та аудиторією.

1. Функціональність емодзі.

Instagram/TikTok: емодзі виконують переважно емоційну та візуально-акцентуючу функцію («цифрові жести»), посилюючи тон або замінюючи розділові знаки.

Telegram: тут домінує функція заміщення та скорочення реакції (наприклад, емодзі «палець вгору» замінює «зрозумів»), що заощаджує час, а також часте використання емодзі в іронічному контексті.

2. Прагматика хештегів.

Instagram/TikTok: виконують навігаційну та візуальну/трендову функцію. В Instagram – стеки для пошуку, на TikTok – для потрапляння у вірусні алгоритми (#рекомендації), покоління «зумерів» позначають власний контекст особистими хештегами, пов'язані з прізвищем чи ніком.

Telegram: використовуються майже виключно для організаційної функції (внутрішній пошук у межах каналу), стилістична функція відсутня.

3. Класифікація скорочень.

Telegram є лідером за кількістю скорочень («хз», «норм», «ок»), що відображає необхідність миттєвої передачі інформації.

Instagram/TikTok: скорочення менш поширені в основних постах, але трапляються у коментарях як прояв діалогічної швидкості (частіше англійські акроніми).

Дослідження жанрів «пост» і «коментар» виявило їхні ключові відмінності:

Жанр «Пост» (Instagram/TikTok) більш формалізований, вимагає естетики та орієнтований на презентацію, а також є монологічним жанром самопрезентації, часто мультимодальним (текст + зображення), що вимагає ретельної стилістичної обробки та має чітку інтенцію впливу на аудиторію.

«Коментар» – це переважно діалогічний жанр з миттєвою реакцією, що характеризується більшою спонтанністю, вищою емоційністю, мінімальною структурою та значною концентрацією паралінгвістичних елементів (максимально насичена емодзі та скороченнями, де емоції домінують над логікою).

Висновки. Стилістика соціальних мереж – це не «помилка» чи «деградація», а закономірний результат мовної адаптації до цифрового середовища. Вона характеризується високою емоційністю, економією мовних засобів та мультимодальністю. Ця стилістика вимагає подальшого вивчення, оскільки вона активно впливає на неформальні, а часом і на формальні сфери сучасної української мови, формуючи нову реальність писемного спілкування.

Комунікація в соціальних мережах формує нову стилістичну парадигму, де мовні засоби – емодзі, хештеги, скорочення – стають не лише інструментами

вираження, а й маркерами жанру, емоційного стану та соціальної приналежності. Дослідження підтверджує, що стиль комунікації в соцмережах – це мінімалізм, емоційна насиченість та візуалізація.

Кожна платформа має свій стилістичний профіль: в Telegram домінує функціональність і швидкість (багато скорочень); в Instagram – фокус на естетиці та навігації (візуал і пошукові хештеги); у TikTok – орієнтація на вірусність і тренди (хештеги як засіб популяризації).

Жанри «пост» і «коментар» демонструють різні рівні мовної організації, що потребує подальшого лінгвістичного осмислення. Дослідження підтверджує, що цифрова комунікація є динамічним простором мовної творчості, де поєднуються традиційні стилістичні засоби з новими формами вираження. Практичне значення полягає в адаптації контенту для цифрового маркетингу та аналізі впливу інтернет-сленгу на українську мову.

КОМУНІКАТИВНА ОСОБИСТІТЬ, ЯК НОСІЙ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІНГВОКУЛЬТУРИ

Ребріна Ганна Юріївна

Науковий керівник: Берестова Алла Анатоліївна

Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна

rebrinahanna@gmail.com

Вступ. У сучасних умовах глобалізації українська мова зазнає активного впливу з боку інших іноземних мов, зокрема – англійської, адже це мова міжнародної спільноти, науки та технологічних досліджень. Цей вплив ми можемо прослідковувати не лише в побуті перехресних людей, а й у мові професійного спілкування, особливо поширюється у фармації та медицині, де здебільшого термінологія, сучасні технології та методи досліджень надходять з англійськомовного середовища.

Тому певно виникає важливість формування та розвитку комунікативної особистості – людини, яка характеризується знанням мовних одиниць, умілим їх використанням у практичній мовленнєвій взаємодії, розвиненим мовленням і мисленням, свідомим ставленням до вивчення й використання української мови у поєднанні зі словами іншомовного походження в побутовому, культурному та науковому середовищах.

Мета дослідження. Дослідити та проаналізувати причини виникнення англіцизмів, їх вплив та поширення на українську мову сьогодення, а також

розглянути питання збереження української лінгвокультури шляхом формування комунікативної особистості та умов активного вживання запозичень.

Актуальність теми. Запозичення англіцизмів у фармації та медицині зумовлене інтеграцією України до міжнародного медичного та фармацевтичного простору, постійним оновленням наукової інформації, клінічних протоколів лікування, інструкцій до препаратів, що здебільшого надходять англійською мовою. Проте разом із цим виникають проблеми термінологічної невизначеності, втрата українських відповідників та складнощі в комунікації з пацієнтами.

Матеріали та методи. Словники англіцизмів, наукові статті, живий матеріал з інформаційного простору.

Описовий та дослідницький.

Результати дослідження. У результаті дослідження було встановлено, що англіцизми є невід'ємною частиною сучасної української професійної мови у сфері фармації та медицини, оскільки більшість наукових публікацій, методичних рекомендацій та новітніх технологій надходить саме з англомовного середовища.

Англомовними термінами у фармації та медицині є: booster – додаткова доза вакцини; generic – непатентований лікарський препарат; screening – первинне обстеження; compliance – відповідність внутрішнім і зовнішнім вимогам; placebo – метод лікування, що не має власної лікувальної дії, але призначається пацієнту як реальні ліки, аби викликати в нього очікування покращення стану та, як наслідок, справжнє покращення самопочуття (ефект плацебо); check-up – комплексний медогляд; over-the-counter (OTC) – безрецептурні препарати; dosing – процес визначення дози препарату; scanner – прилад для зчитування або візуалізації; sample – зразок лікарського засобу; feedback – зворотній зв'язок; addiction – залежність; burnout – емоційне вигорання; pharma marketing – просування лікарських засобів, тощо.

Основними причинами використання запозиченої лексики є: активна співпраця українських фахівців з міжнародними організаціями, участь у різноманітних наукових конференціях, стажування за кордоном, де комунікація відбувається здебільшого англійською мовою. Як наслідок, наукові терміни починають використовуватися у професійному спілкуванні. Також варто зазначити, що використання лексем частково зумовлене відсутністю українських відповідників, надання тексту сучасного, інтернаціонального характеру.

Попри активної роботи українських мовників над становленням українських термінів зараз у мовному просторі маємо численну кількість запозичено. Практичні переваги вживання дериватів, надмірне їх використання призводить до зменшення

ролі української мови в науковому спілкуванні та ускладнення взаєморозуміння з пацієнтами, особливо з людьми похилого віку, не спеціалістів тощо.

Формування комунікативної особистості як носія української лінгвокультури є важливою умовою збереження мовної ідентичності майбутніх фахівців. Така особистість повинна володіти не лише професійною термінологією, а й здатністю адаптувати іншомовні запозичення до українського контексту без втрати змісту й точності.

Висновки. Англіцизми відіграють важливу роль у сучасному фармацевтичному та медичному мовленні, адже відображають динамічний розвиток науки й техніки та дозволяють бути включеним до міжнародного наукового простору. Водночас, запозичення англійських термінів може загрожувати цілісності української мовної системи, призводити до втрати мовних норм, мовної чистоти та порушувати доступність комунікації між лікарем або фармацевтом і пацієнтом.

Комунікативна особистість фахівця має формуватися на основі високого рівня мовної компетенції, міжкультурної обізнаності та мовної етики. Її роль — бути посередником між фаховим знанням і культурним середовищем, у якому це знання реалізується.

Для збереження української лінгвокультури необхідно: використовувати адаптовані українські відповідники, де це можливо; підвищувати мовну грамотність студентів та фахівців, не тільки в університетах, а й проводити курси, тренінги для підвищення рівня володіння українською мовою; підтримувати баланс між науковою точністю та зрозумілістю мовлення.

Список використаної літератури

1. Козуб Л. С. Особливості використання англіцизмів у сучасній українській мові – режим доступу: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v26/part_2/14.pdf
2. Мамчур Л. І. Розвиток мовної особистості – пріоритетний напрям сучасної лінгводидактики – режим доступу: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/6388/1/Mamchur%20L.%20Rozvutok%20m%20ovnoi%20osobustosti.pdf>
3. Національна академія наук України Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні «Словник новітніх англіцизмів» - режим доступу: [Slovnik novitnih anglizmiv.pdf - Google Диск](#)

4. Катерина ПАВЕЛКІВ «Вплив англiцизмiв на сучасну українську мову: сфери проникнення» - режим доступу: https://www.aphn-journal.in.ua/archive/63_2023/part_2/21.pdf

КИРИЛИЧНИЙ КОД: ІСТОРИЧНИЙ ШЛЯХ ТА МАЙБУТНЄ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Руденко М. І.

Науковий керівник: Олійник А. А.

Відокремлений структурний підрозділ «Запорізький гуманітарний фаховий
коледж Національного університету «Запорізька політехніка»,
Запоріжжя, Україна

rudenkomaria263@gmail.com

Вступ. Українська мова пройшла складний і водночас героїчний шлях становлення – від перших згадок у давніх рукописах до сьогоднішнього функціонування в умовах цифрової епохи. Розвиток мови постійно обмежувався численними заборонами, які особливо посилилися у XVIII-XIX століттях за часів Російської імперії (Валуєвський циркуляр 1863 року, Емський указ 1876 року), а також у радянський період, коли відбувалися значні русифікаційні процеси. Ці історичні перешкоди сформували унікальну стійкість і гнучкість української мови, яка, будучи живою та динамічною системою, завжди була віддзеркаленням суспільних, політичних та технологічних змін. У XXI столітті ці процеси прискорюються з небаченою раніше інтенсивністю. Розуміння цих процесів допоможе не лише зберегти, а й ефективно розвивати українську мову з її багатовіковою та трагічною історією в умовах сучасності. Це дослідження є важливим для розуміння того, як мова функціонує в умовах інформаційного суспільства і як вона зберігає свою ідентичність, одночасно модернізуючись.

Мета дослідження. Мета цієї наукової роботи полягає у комплексному аналізі ключових трансформаційних процесів української мови в XXI столітті, зокрема розглянути зміни в правописі, мовні новації, розвиток сучасного сленгу, адаптацію мови до цифрового простору. Головним завданням буде: простежити основні етапи розвитку української мови від перших писемних пам'яток, через періоди заборони, до її відродження в умовах незалежності; побачити історичну перспективу та зрозуміти, як минуле впливає на сучасні мовні явища.

Матеріали та методи. Для досягнення мети були використані матеріали з філологічних праць, мовознавчих досліджень, наукової літератури з історії української мови, чинного Українського правопису 2019 року, онлайн-джерела,

соцмереж та повсякденного мовлення молоді. Методологічну основу становили описовий, порівняльний та історико-культурний методи аналізу, використані для зіставлення мовних норм різних періодів. Також застосовувався соціолінгвістичний підхід, який дозволив проаналізувати мовну ситуацію в суспільстві, зокрема ставлення до нових правописних норм та вживання мови в різних соціальних групах.

Результати дослідження. Історія української мови бере свій початок ще в 448 році, коли візантійський історик Пріск Панікійський вперше використав слова «мед» і «страва»; протягом VI–VII століть, українська мова почала виділятися з праслов'янської. Самостійна українська мова з'являється в давньослов'янських текстах, перші письмові згадки про які датуються IX–X століттями. Розквіт мови припадає на добу Русі-України, а писемні пам'ятки представлені знаковим «Словом о полку Ігоревім». Період відродження мови в добу Козаччини змінився століттями заборон та переслідувань — Валуєвський циркуляр та Емський указ істотно обмежили її функціонування. Проте мова зберіглася завдяки праці діячів, серед яких особливе місце посідає Тарас Шевченко з Кирило-Мефодіївським братством, рух хлопоманів та організація української інтелігенції «Стара громада» на чолі з Володимиром Антоновичем, праці яких пробуджували духовну і мовну єдність народу. XX століття з його радянською політикою русифікації завдало нових ударів, але саме в період Незалежності, особливо після Революції Гідності та з початком повномасштабної війни, українська мова переживає потужне відродження як символ національної ідентичності та опору. Протягом століть мова розвивалася під впливом політичних, культурних та релігійних чинників; сучасний етап характеризується активним розвитком мовної політики, ухваленням нового правопису, який враховує потреби сучасного суспільства, а також появою значної кількості неологізмів, запозичень та сленгу, пов'язаного з цифровими технологіями.

У 2019 році ухвалено нову редакцію Українського правопису, яка, з одного боку, унормувала деякі сучасні мовні практики, а з іншого — надала мовцям варіативність. Наприклад, дозволено паралельне вживання форм «аудиторія» і «авдиторія», «Афіни» і «Атени», що свідчить про прагнення зберігати історичну традицію та водночас адаптуватися до сучасних потреб.

Оновлений правопис також спростив низку орфографічних норм, роблячи мову зручнішою для повсякденного використання.

Особливу увагу привертає вплив інтернету на українську мову: водночас це і сприяє її популяризації та розширенню сфери використання, і створює ризики

деформації норм через надмірне вживання англіцизмів та сленгу. Проте, сучасні лінгвістичні дослідження свідчать про те, що українська мова демонструє високий рівень адаптивності, зберігаючи при цьому свою структуру та культурну самобутність.

По-перше, сучасна мова характеризується не лише запозиченням з англійської (наприклад, «дедлайн», «скіл», «дропнути»), а й створенням унікальних українських форм — як-от «морозитися», «баньки», «паляниця», наданням звичним словам нового контексту. По-друге, з'являються гібридні форми комунікації: українська мова поєднується з англійською, використовуються емодзі та спеціальні символи. Це більш виражено у мовленні молоді у таких фразах, як: «відправити в direct», «дякую за feedback». По-третє, з'явилися нові жанри та стилі мовлення (пости, сторіз, меми). По-четверте, спостерігається скорочення складних синтаксичних конструкцій, наприклад: «я не можу зараз розмовляти, бо дуже зайнятий на роботі» зараз скорочено до «не можу, зайнятий». Також використовуються аббревіатури («лол», «імхо») та повторення символів для вираження емоцій («суууупер», «тааак»).

Українська мова гнучко реагує на виклики часу, оновлюється, адаптується до нових середовищ, зберігаючи водночас свою ідентичність. Важливу роль у цьому процесі відіграють державна мовна політика, освіта, медіа та громадянське суспільство.

Висновки. Українська мова в XXI столітті переживає період динамічних змін, які відображають як глобальні тенденції, так і внутрішні процеси в суспільстві. Історичний опір і сучасні суспільні процеси перетворили її на гнучкий, динамічний інструмент, здатний поєднувати відновлені традиції (правопис) із вимогами глобального цифрового світу (сленг). Трансформація української мови – це не лише питання лінгвістики, а й прояв ширших соціокультурних процесів. Мова стає дзеркалом змін в українському суспільстві, свідченням нашої здатності поєднувати традицію і модерн. Українська мова в XXI столітті – це не лише мова кирилиці, а й мова коду, екранів, штучного інтелекту й глобального діалогу. Саме це свідчить про її життєву силу, здатність до оновлення та адаптації.

ПОНЯТТЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ ТА ЇЇ РОЛЬ У ПРОФЕСІЙНОМУ ДИСКУРСІ

Саєнко С.В.

Науковий керівник: Сілютіна І.О.

Національний транспортний університет, Київ, Україна

saenkosolomia2@gmail.com

Ключові слова: термін, терміносистема, професійний дискурс, переклад, логістика, туризм, когнітивна функція, комунікація.

Вступ. Термінологія є невід’ємним елементом будь-якої галузі знань, адже саме вона забезпечує точність, однозначність і системність професійного спілкування. У сучасних умовах глобалізації та інтернаціоналізації науково-технічної і професійної комунікації спостерігається активний розвиток терміносистем у різних галузях — від медицини й юриспруденції до туризму та логістики. Термінологія є не лише засобом кодування спеціальних понять, а й частиною професійного дискурсу, у якому формується і реалізується фахова комунікація. Згідно з дослідженнями українських і зарубіжних лінгвістів (А. Вежбицька, Л. Кочерган, Т. Кабаченко), термінологія відображає мовну картину світу певної професійної спільноти та водночас формує її комунікативні стандарти. Саме тому вивчення термінології як системного явища має важливе значення для перекладознавства, лінгвістики та міжкультурної комунікації.

Мета дослідження полягає у визначенні сутності поняття *термінологія*, з’ясуванні її місця у структурі професійного дискурсу та аналізі основних характеристик терміносистеми англomовної фахової комунікації.

Матеріалом для дослідження послуговували англomовні фахові тексти з галузі туризму та логістики (зокрема, наукові статті, підручники, термінологічні словники). Для досягнення мети використано такі **методи**:
– **описовий метод**, що дав змогу окреслити структурні та семантичні ознаки термінів;
– **порівняльно-зіставний метод** — для аналізу відповідників англійських термінів в українській мові;
– **контекстуальний аналіз**, який дозволив визначити функціональне навантаження термінів у професійному дискурсі.

Результати дослідження. Поняття *термінологія* охоплює сукупність спеціальних лексичних одиниць, які позначають поняття певної галузі знань і утворюють терміносистему. У межах професійного дискурсу термінологія виконує низку ключових функцій, серед яких комунікативна, що забезпечує точну передачу фахової інформації; когнітивна, яка сприяє структуруванню знань у межах певної галузі; та ідентифікаційна, що визначає належність мовця до конкретної професійної спільноти. Наприклад, у сфері логістики часто вживаються такі терміни, як *logistics route* («логістичний маршрут»), що позначає організований

шлях переміщення товарів або туристів; *supply chain management* («управління ланцюгом постачання»), який відображає процес планування, контролю та координації руху ресурсів; *warehouse capacity* («ємність складу»), термін, який визначає обсяг простору, доступного для зберігання товарів. Такі терміни не лише позначають конкретні процеси чи об'єкти, але й відображають специфіку галузевого мислення та структуру комунікацій у професійному середовищі. У межах перекладацької практики особливу складність становить передача термінів, що не мають точного українського відповідника. У таких випадках перекладач застосовує стратегії калькування (*freight forwarding – експедирування вантажів*), описового перекладу (*destination management organization – організація з управління туристичними напрямками*) або транскрипції (*logistics hub – логістичний хаб*).

Висновки. Проведене дослідження засвідчує, що термінологія є фундаментом професійного дискурсу, адже саме через систему термінів здійснюється обмін спеціалізованими знаннями. Її структурна впорядкованість, семантична точність і прагматична специфіка забезпечують ефективність професійної комунікації в умовах глобалізації. У галузях туризму й логістики англійська термінологія відображає поєднання економічних, технологічних і культурних аспектів, що створює підґрунтя для міжмовного та міжкультурного обміну. Таким чином, термінологія не лише систематизує знання, а й формує професійну ідентичність, виступаючи ключовим інструментом сучасного фахового спілкування.

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З КОМПОНЕНТОМ «ЇЖА» В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Сінегіна Є. А.

Науковий керівник: Удовіченко Г. М.

Криворізький національний університет, Кривий Ріг, Україна

siniehina@donnuet.edu.ua

Вступ. Продукти харчування є невіддільною частиною кожної живої істоти. За допомогою неї ми отримуємо енергію та допомагаємо нашому організму функціонувати. Цілком зрозуміло, що їжа в нашому житті відіграє значну роль і також є складовою частиною різних культур. Тобто, вона є не лише біологічною потребою, а й соціально-культурним проявом, який відображає різноманітні етнічні традиції, географічні умови, історичний розвиток. Як результат, фразеологізми про їжу часто відображають культурну мудрість, застереження, гумор, а також

специфічний світогляд різних верств населення.

Мета дослідження – провести аналіз функціонування гастрономічних фразеологічних одиниць українській мові.

Матеріали та методи. Матеріалом дослідження слугували фразеологічні одиниці з густаторним компонентом. Методи дослідження включають: аналіз та синтез; узагальнення та систематизація; статистичний; компонентний аналіз.

Результати дослідження. Українська мова характеризується великою різноманітністю фразеологізмів, серед яких, для дослідження структурно-семантичних особливостей української фразеології з густаторним компонентом було також вибрано більше 200 фразеологічних одиниць.

Розглянемо фразеологізми з точки зору їх **структури**: фразеологізми, побудовані за типом словосполучення (*ласий шматочок, об'їсти вуха, як лин мулу наїстися*), та за типом речення (*два городи обробила – одна диня уродила, хто як працює, так і їсть, ризки в роті не мати*).

Відтак, аналіз показав, що українські фразеологізми з харчовими компонентами переважно побудовані за структурою словосполучення, тобто, не є повними, та частіше за все мають лише один головний член речення. Така побудова говорить про гнучкість використання фразеологізмів в повсякденному житті, прості конструкції легше вживати в контексті усного мовлення.

Перейдемо до класифікації фразеологічних одиниць за **морфологічним** принципом:

- іменникові – використовуються у функції позначення живих істот, неживих об'єктів та явищ: *шматок хліба насущного* – засоби, необхідні для існування; *свищі в борщі* – хто-небудь дуже бідний; *губи в молоці* – хтось дуже молодий; *манна небесна* – щось бажане та ін.;
- прикметникові – у функції характеризування фізичних та психічних властивостей живих та неживих об'єктів: *дешевший від грибів* – недорогий; *з медом і чобіт добрий* – корисний навіть у скрутний час; *дурний, як сало без хліба* – нерозумна людина; *ситий по горло* – дуже стомлений та ін.;
- дієслівні – у функції якоїсь людської діяльності або певного процесу: *садити на хліб та на воду* – морити голодом; *дати хліб у руки* – допомогти комусь; *аж молоко кисне* – почуватися неприємно; *годувати з ложечки* – опікувати когось надмірно та ін.;
- прислівникові – у функції ознаки дії, стану та якості предмета: *скоро їсть, скоро й робить* – швидко робити щось; *аж за вухами лящить* – з великим апетитом; *їсти сухий хліб* – бідно; *їсти як кіт* – мало.

Аналізу мовного матеріалу показує, що серед корпусу фразеологічних одиниць найбільша кількість є дієслівного типу (61%). Найменш представлений тип – прислівниковий (10%). Домінування дієслівного типу фразеологізмів може говорити про те, що впродовж історії українська культура використовувала образи харчових продуктів для певних процесів та взаємодій між людьми: поїдання, покарання чи терпіння. Це пояснює чому модель «іменник + дієслово», «дієслово + іменник» або «дієслово + іменник + прийменник» (*наварити каші, ріски в роті не мати, остатися з гарбузом*) є найбільш представленою серед інших основних моделей. (79%). Поєднання «іменник + прикметник» та «іменник + прикметник + прийменник» (*ласий шматочок, манна небесна, шматок хліба насущного*) має дещо меншу кількість (21%).

За основною **функцією** під час спілкування можна виділити: номінативні (свищі в борщі, дурний, як сало без хліба), комунікативні (добре слово краще за цукор і мед, не їж чужого хліба), номінативні-комунікативні (не вчи вченого їсти хліба печеного, не клади всі яйця в один кошик) та вигуківі (от тобі й каша).

Українські фразеологізми здебільшого мають номінативно-комунікативну функцію, вдночас ті, що мають вигуківу функцію – представлено найменше.

Відповідно до **функціонально-стилістичної ролі** в мові розглянемо наступні українські одиниці: розмовні (сидіти на одному сухому хлібі, їсти як кіт), вульгарні (наїстися як свиня, жерти як свиня), народні (крутитися наче курка в решеті, старої курки яйце), літературні (хліб життя), застарілі (казенний хліб, пригощати калачами) та міжстилістичні (ні сало, ні впало, на хліб не намажеш). Домінування розмовної категорії фразеологізмів за їх функціонально-стилістичною роллю може говорити про те, що народ України віддавав перевагу простим та зрозумілим виразам, які легко можна застосувати під час розмови.

Щодо фразеологізмів та їх функціональних типів, розрізняємо наступні: образності та експресивності (*як кіт наплакав*), еліптичності (*сіль на рану, каша в голові*), термінологічного застосування (*хліб насущний, сіль землі*), афористичності (*хліб – усьому голова*), контекстуальності (*пекти раків, зварити кашу*) та застосування в якості ідіом (*розводити химині кури, лити воду на млин*).

Дослідження показало, що найбільше українських фразеологізмів належать до категорії ідіом (97%). Найменшу кількість можна помітити саме серед термінологічної категорії, оскільки не так багато фразеологізмів з харчовим компонентом можна віднести до складу науки (3%).

Аналізуючи українські фразеологізми з густаторним компонентом виявлено, що фразеологічних зрощень (*сім год мак не родив; їсть, як не своїм писком*) та

фразеологічних єдностей (*збирати вершки, шукати кістки в молоці*) – найбільша кількість. Натомість лише деякі фразеологічні одиниці (*переїсти хліб чийсь, садити на хліб та воду*) можна віднести до фразеологічних сполучень.

Розглянемо українські фразеологізми згідно їх **походження**: фразеологізми на позначення виробничих процесів (*наварити каші*), звичаїв (*дати гарбуза*), релігійні вірування (*священний хліб*), міфічні вислови (*за щучим велінням*) та іншомовні запозичення (*яблуко розбрату», буря в склянці води*).

Підсумовуючи, з усіх українських фразеологізмів можна помітити велику кількість виразів до складу яких входить хліб (*дав Бог хліб, як зубів не стало»; легкого хліба захотів*), каша (*каша скисла, дати березової каші*), мед (*медом намазано, не передай куті меду*), вода (*третя вода на киселі, водою ситим не будеш*), гарбуз (*гарбуза дати, залишитись з гарбузом*), борщ (*свищі в борщі; гарячий, як циганський борщ*), мак (*сім год мак не родив, втерти маку*), сало (*дурний, як сало без хліба; сита кішка сала не їсть*). За меншою кількістю згадувань, входять такі харчові продукти, як: молоко, гриби, сіль, варення, редька.

Висновок. Отже, українські фразеологізми з компонентом «їжа», як правило, характеризуються своєю стислістю, найчастіше мають структуру поєднання дієслів та іменників. Щодо семантичних особливостей, у фразеологічних виразах використовується поняття їжі символічно, уособлюючи базові людські потреби, відносини, наприклад, як: хліб і каша – головна страва яка надає сил, мед – задоволення, вода – як мінімум для людського виживання.

ПЕРЕКЛАД АНАТОМІЧНОЇ МЕТАФОРИ СЕМАНТИЧНОГО КЛАСУ «СВІТ ПРЕДМЕТІВ»

Сіренко Д.С.

Науковий керівник: Лисенко Н.О.

Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна

sirenkodarya007@gmail.com

Вступ. Анатомічна термінологія має виразну метафоричну природу. Однією з найчисленніших груп є метафори, що належать до семантичного класу «світ предметів». Модифікаторами таких термінів виступають назви предметів побуту, приміщень, споруд, знарядь праці, одягу, механізмів та їх частин. Підставою для виникнення метафоризації зазвичай є зовнішня подібність або функційна схожість.

Мета дослідження. Виявити особливості перекладу латинських та англійських анатомічних термінів із модифікаторами на позначення предметів

«світу речей» та встановити закономірності їх відтворення українською мовою.

Матеріали та методи. Аналіз здійснено на матеріалі видання «Міжнародна анатомічна термінологія (латинські, українські, російські та англійські еквіваленти) за редакцією В. Черкасова (2010 р.). Використані метод семно-компонентного аналізу та етимологічний аналіз термінів, а також порівняльний аналіз латинських, англійських та українських еквівалентів.

Результати дослідження. Серед досліджених термінів виділено значну групу, де модифікатором є назва споруди чи її частини.

1. **Лексема «ворота».** В українській мові функційна подібність лежить в основі термінів *ворота м'яза*, *ворота легені*, *ворота нирки*, *ворота яєчника*. Первинне значення – «проїзд або прохід в огорожі, брама» – переноситься на анатомічні структури як «місце входу/виходу судин і нервів».

Лат.: *hilum pulmonis*, *hilum renale*, *hilum ovarii*.

Англ.: *hilum of lung*, *hilum of kidney*, *hilum of ovary*.

Укр.: *ворота легені*, *ворота нирки*, *ворота яєчника*.

2. **Лексема «вікно».** Основа метафори – сема «отвір у споруді, агрегаті, машині».

Лат.: *fenestra cochleae*, *fenestra vestibuli*, *fenestra aortica*.

Англ.: *cochlear window*, *vestibular window*, *aortic window*.

Укр.: *вікно завитки*, *вікно присінка*, *вікно аортальне*.

В англійській мові спостерігаємо тенденцію перетворення іменників у прикметники (*aortic window*).

3. **Лексема «склепіння».**

Метафоризація ґрунтується на подібності форми та функції «опукле перекриття, що з'єднує стіни споруди».

Лат.: *arcus pedis*, *fornix pharyngis*, *fornix vaginae*.

Англ.: *arch of foot*, *vault of pharynx*, *vault of vagina*.

Укр.: *склепіння стопи*, *склепіння глотки*, *склепіння піхви*.

При перекладі лат. *arcus* та англ. *arch/vault* українською використовується еквівалент «склепіння», що зберігає характер образності.

Висновки.

1. Метафори семантичного класу «світ предметів» становлять одну з найпродуктивніших груп у структурі анатомічної термінології.

2. Основою метафоризації є зовнішня подібність (форма, вигляд) та функційна схожість (отвір, перекриття, вхід/вихід).

3. У латинських і англійських термінах спостерігаються подібні моделі побудови бінарм, однак англійська мова активніше застосовує прикметникові форми.

4. Український переклад здебільшого відтворює метафоричну образність шляхом генетивних конструкцій (*ворота нирки, склепіння глотки, вікно завитки*), зберігаючи яскраву когнітивну мотивацію.

PHRASAL VERBS USED BY PHYSICAL THERAPISTS IN DAILY COMMUNICATION WITH PATIENTS

Sirenko D.S.

Scientific supervisor: Sklyarova T.A.

National University of Pharmacy, Kharkiv, Ukraine

sirenkodarya007@gmail.com

Introduction. Physical therapy focuses on restoring and improving patients' mobility, strength, and overall physical function. Effective communication between therapists and patients is essential for safe and effective rehabilitation outcomes.

In English, phrasal verbs — verbs combined with prepositions or adverbs — are widely used in daily interactions. They provide simple, accessible ways to describe movements, exercises, and therapeutic actions. Common examples include sit up, lie down, warm up, cool down, stretch out, and keep up.

Beyond clarity, phrasal verbs help motivate patients, create supportive environments, and enhance engagement. Mastering these expressions enables therapists to communicate efficiently, deliver safe exercise guidance, and improve patient participation throughout rehabilitation.

Research objective. The aim of this study is to identify and analyze the most commonly used phrasal verbs in daily physical therapy practice and to examine how therapists use them to communicate instructions, guide exercises, and motivate patients. The study also aims to evaluate the role of phrasal verbs in enhancing patient understanding, engagement, and adherence to rehabilitation programs.

Materials and methods. The study is based on qualitative and descriptive research methods. The following approaches were used:

1. *Literature Review*: Analysis of textbooks, academic articles, and manuals on physical therapy, medical communication, and English for specific purposes (ESP) to identify commonly used phrasal verbs.

2. *Observation*: Monitoring of real-life physical therapy sessions to note how therapists give instructions, guide movements, and motivate patients using phrasal verbs.

3. *Interviews*: Semi-structured interviews with practicing physical therapists to explore the context, frequency, and purpose of using phrasal verbs in everyday interactions with patients.

4. *Categorization*: Collected phrasal verbs were classified according to their function, including exercise instructions, motivational phrases, and movement guidance.

5. *Analysis*: Data were analyzed descriptively to identify patterns, frequency, and effectiveness of phrasal verb usage in communication with patients.

Results. The study showed that phrasal verbs are widely used by physical therapists in daily practice and serve several important functions in communication with patients. The main findings include:

1. *Exercise Instructions*: Phrasal verbs such as sit up, stand up, lie down, turn over, warm up, and cool down are frequently used to explain movements and postural adjustments. They help patients understand exactly how to perform exercises safely and effectively.

2. *Motivation and Encouragement*: Verbs like keep up, build up, follow along, and put in are commonly used to encourage patients and promote active participation in therapy. These expressions help maintain motivation and engagement, especially during challenging exercises or long rehabilitation programs.

3. *Guidance for Safety and Movement Control*: Phrasal verbs such as hold on, let go, step up, step back, bend over, and lean forward are used to provide clear directions for balance, coordination, and safe execution of exercises.

4. *Efficiency and Clarity*: The use of phrasal verbs allows therapists to give concise and easy-to-understand instructions, reducing the need for lengthy explanations and minimizing misunderstandings.

5. *Patient Engagement*: Observation and interviews revealed that patients respond positively to phrasal verbs, finding them easy to follow and motivating. Phrasal verbs also create a more friendly and approachable communication style, which reduces anxiety and encourages participation.

Overall, phrasal verbs play a significant role in daily physical therapy, making communication with patients clearer, more motivating, and more effective in supporting rehabilitation goals.

Conclusions. Phrasal verbs are an important part of daily communication in physical therapy. They help therapists give clear and understandable instructions, guide movements safely, and motivate patients during rehabilitation. Using expressions like sit up, lie down, warm up, and keep up makes exercises easier to follow and reduces the risk of errors or injuries.

Furthermore, phrasal verbs create supportive environment, which helps patients feel more confident, engaged, and willing to participate actively in therapy. Their use improves both patient understanding and adherence to therapy programs, contributing to more effective rehabilitation.

In general, mastering commonly used phrasal verbs enhances the professional competence of physical therapists, making communication more efficient and improving the overall success of the rehabilitation process.

ПРОДУКТИВНІСТЬ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО СПОСОБУ НОВОУТВОРІВ ЗА ЧАСІВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Сіренко Д. С., Берестова А.А.

Науковий керівник: Берестова А.А.

Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна

sirenkodarya007@gmail.com

Вступ. Мова як динамічна система постійно реагує на соціальні, політичні та історичні події, а в умовах війни ці процеси набувають особливої інтенсивності. Мова функціонує як живий організм, перебуваючи в постійному русі. Російсько-українська війна стала потужним каталізатором появи нових слів та переосмислення вже відомих лексем, що зумовило підвищену продуктивність лексико-семантичного способу словотвору. Словотворення відбувається як на ґрунті питомих, так і запозичених мовних ресурсів. Саме деривація дозволяє швидко й виразно позначати нові явища й події за допомогою відомих слів, які отримують новий зміст. Такі лексеми, як «кіборг», «бавовна», «чорнобаївка», «паляниця», «ватник», «зрадофіл» чи «русня», стали не лише елементами повсякденного мовлення, але й символами опору, ідентичності та консолідації українського суспільства. Вони виконують подвійну функцію: з одного боку, номінативну — називають нові явища й ролі, а з іншого — символічну та емоційно-оцінну, адже здатні відображати ставлення народу до війни, ворога чи власної боротьби. Дослідження продуктивності лексико-семантичного способу новоутворів у період війни є актуальним не лише з лінгвістичної точки зору, а й з

культурологічної та соціальної, оскільки воно дозволяє простежити мовні механізми формування нової національної ідентичності та колективної пам'яті українців.

Мета дослідження. Метою дослідження є виявлення та аналіз особливостей функціонування лексико-семантичного способу творення новоутворів у період російсько-української війни, визначення їх ролі у формуванні сучасного українського мовного простору та дослідження їхнього впливу на розвиток національної ідентичності й колективної пам'яті.

Матеріали та методи. Матеріалами для дослідження слугували лексеми та новоутворення, що з'явилися в українському мовному просторі під час російсько-української війни. Основними джерелами збирання фактичного матеріалу стали тексти українських засобів масової інформації, соціальні мережі, інтернет-меми, публічні виступи військових і політичних діячів, а також усне повсякденне мовлення. Джерелом для з'ясування первинного значення новотворів використано електронну версію тлумачного «Словника української мови» в 11 томах: <http://sum.in.ua>.

Для досягнення мети дослідження застосовано такі методи:

- *описовий метод* – для фіксації та класифікації нових лексичних одиниць, утворених лексико-семантичним способом;
- *метод семантичного аналізу* – з метою з'ясування механізмів переосмислення значень відомих слів;
- *порівняльний метод* – для зіставлення первинного та нового значення лексем;
- *контекстуально-інтерпретаційний метод* – для визначення функцій новоутворів у різних типах текстів;
- *узагальнення результатів* – для виявлення тенденцій розвитку сучасної української мови в умовах війни.

Поєднання цих методів дало можливість простежити, як саме лексико-семантичний спосіб словотвору відображає соціальні й культурні зміни, зумовлені війною, та сприяє формуванню нових символів і смислів у національній мовній картині світу.

Результати дослідження. У процесі дослідження встановлено, що лексико-семантичний спосіб словотвору під час російсько-української війни виявився одним із найпродуктивніших механізмів оновлення української лексики. Новоутворені слова та переосмислені значення відображають не лише реалії війни,

а й емоційний стан суспільства, його прагнення до самозахисту та збереження ідентичності.

Одним із проявів цього процесу стала зміна значення побутових слів. Так, знайомі явища отримали нові смисли: «бавовна» тепер означає вибух, «пташка» – дрон, «сітка» – маскувальна сітка. Це свідчить про мілітаризацію повсякденної лексики. Значна частина нових лексем набула метафоричного або символічного забарвлення: «кіборги» позначають українських захисників Донецького аеропорту, «чорнобаївка» стала символом постійних поразок ворога, а «пекельна сотня» – бойовий підрозділ, що завдає значних втрат.

Водночас з'явилися іронічно-зневажливі новоутворення, спрямовані на ворога, такі як «ватник», «русня», «орки», що відображають негативне ставлення до агресора та виконують функцію мовної зброї. Паралельно розширюється значення суспільно-соціальних слів: «волонтер» тепер асоціюється з людиною, яка допомагає армії, а «кухар» – зі символом тилової підтримки.

Формуються також маркери ідентичності, що допомагають визначати «свій–чужий»: слова «паляниця», «зрадофіл», «ждун» стали індикаторами суспільної єдності та засобами розпізнавання ворога.

Отримані результати підтверджують, що лексико-семантичний спосіб творення нових слів у воєнний час не лише задовольняє комунікативні потреби суспільства, але й виконує важливу культурно-ідентифікаційну функцію, формуючи символічний простір спротиву та колективної пам'яті.

Висновки. Дослідження показало, що лексико-семантичний спосіб творення нових слів під час російсько-української війни виявився надзвичайно продуктивним. Завдяки цьому механізму українська мова швидко адаптувалася до нових реалій, відображаючи як конкретні військові явища, так і емоційний стан суспільства, його прагнення до самозахисту та солідарності. Війна спричинила мілітаризацію повсякденної лексики, активне використання метафор і символів, а також появу іронічно-зневажливих назв для ворога, що виконують функцію мовної зброї. Крім того, значно розширилося значення суспільно-соціальних слів, а нові маркери ідентичності слугують засобом визначення «свій–чужий» і підкреслюють культурно-ідентифікаційну роль мови. Отже, лексико-семантичний спосіб словотвору в умовах війни не лише задовольняє комунікативні потреби, але й формує символічний простір супротиву, підтримує колективну пам'ять і сприяє консолідації суспільства.

Список використаних джерел:

1. «Словник української мови» в 11 томах: <http://sum.in.ua>

2. Оперативний ЗСУ. URL: <https://t.me/operativnoZSU>, 07.10.2025

TERMINOLOGY OF THE CIVIL PROTECTION SERVICE

Stepanenko D. V.

Scientific advisor: Lytvynenko O. O.

National University of Civil Protection of Ukraine, Cherkasy, Ukraine

lytvynenko_olha@nuczu.edu.ua

Introduction. International rescue operations require a unified terminology. English, as one of the most widely spoken languages in the world, often becomes the language of international communication in such situations. The rapid development of technology and equipment, often developed in English-speaking countries, comes to us with English names. Often, anglicisms are perceived as more modern and prestigious, which can encourage people to use them in professional communication.

Purpose of the study. Studying civil service terminology helps individuals understand the specific language and concepts used in government operations and public administration. It ensures clear communication, compliance with procedures, and effective functioning within civil service systems. This knowledge is essential for those preparing for civil service exams or working in public sector roles.

Materials and methods. The research has been carried out on the material of the civil service terminology used in the professional sphere, in the textbooks, and manuals, in the Standard of Civil Service.

Research results. The terminology used by rescue personnel plays a crucial role in ensuring rapid, accurate, and effective coordination of actions during emergency situations. The use of standardized language helps to prevent confusion, particularly under high-stress conditions. The foundation of this terminology consists of standardized concepts, which may be international in scope (e.g., INSARAG, ICAO, IFRC) or national, as defined by the official directives of the State Emergency Service of Ukraine (SESU).

Key terms in this field include:

SAR (Search and Rescue) – operations aimed at locating and rescuing individuals,
BLS (Basic Life Support) – fundamental medical interventions to maintain vital

functions,

Code Red – a danger signal,

Sector Clear – an area free of threats,

Main Command Post – the central operational control center,

First Response Unit – the team that arrives first at the scene of the emergency.

Rescue terminology must be concise, unambiguous, and clearly understood. In many cases, codes are used, for instance, “Code 1” to indicate the need for urgent medical assistance. It is also essential that these terms are comprehensible to personnel from different services operating jointly, such as emergency responders, police, and medical teams.

Challenges in the application of rescue terminology include inconsistencies between local and international standards, insufficient personnel training, and the risk of misinterpretation in critical situations. Therefore, continuous training and exercises are vital for rescue personnel to master new concepts and adapt to evolving standards.

Examples of anglicisms in the field of civil protection:

-Terms related to equipment: scanner, detector, radar, GPS (Global Positioning System), drone.

-Abbreviations: NGO (non-governmental organization), UN (United Nations), FEMA (Federal Emergency Management Agency).

-Specialized terms:

- first aid;
- CPR (cardiopulmonary resuscitation);
- trauma;
- incident command system;
- hazmat.

-Equipment and tools:

- hydrant, hose, ladder, nozzle, extinguisher.

Conclusions. In conclusion, it can be asserted that the use of unified and standardized terminology constitutes a fundamental prerequisite for effective interaction among emergency response personnel during critical situations. A clearly defined and commonly understood set of terms not only facilitates seamless communication among various units and agencies involved in emergency management, but also significantly reduces the risk of misunderstandings and delays in decision-making processes. Such

linguistic coherence is especially vital in high-pressure environments where every second counts, and the margin for error is minimal. Therefore, the implementation of harmonized rescue terminology is not merely a technical or procedural requirement – it is a crucial component of operational success that directly contributes to saving lives, optimizing coordination, and enhancing overall response efficiency in emergency and disaster scenarios.

РОЛЬ ШІ У ПЕРЕКЛАДІ РЕЦЕПТУРИ

Сухомлин Д. В.

Науковий керівник: доц. Лисенко Н.О.

Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна

suholmindi12@gmail.com

Вступ. Світ активно рухається у напрямку автоматизації процесів та впровадження інноваційних технологій. Вже зараз це помітно у будь-якій сфері. Наприклад, в автомобільній промисловості штучний інтелект є основою технологій автономних транспортних засобів, що дозволяє ефективно сприймати навколишнє середовище та приймати рішення щодо переміщення. Фармація та медицина не є винятком. Нині можна спостерігати низку сучасних відкриттів із застосуванням автоматизованих процесів та штучного інтелекту, що дозволяє отримувати точніші результати досліджень, розробляти нові методи лікування та прогнозувати наслідки терапії. У цій роботі я хочу показати, як ШІ може бути корисним у роботі фармацевта, а саме — допомагати у читанні рецептури. Адже, як показує практика, на сьогодні з цією проблемою стикається значна частина спеціалістів.

Матеріали та методи. Матеріалом роботи є наукові дослідження та статті, що стосуються застосування автоматизації та штучного інтелекту у фармації та медицині, а також проблем використання латини в рецептурі. З метою виявлення труднощів при читанні рецептів провела власне невелике опитування серед фармацевтів щодо їхнього досвіду роботи з рецептами та ставлення до можливості використання ШІ у професійній діяльності.

Результати дослідження. У давнину рецепти називали *formula remediorum* (від лат. *remedium* — лікарський засіб), тобто «припис (формула) лікарського засобу». Під час археологічних розкопок палацу ассирійського царя Ашшурбаніпала (VII ст. до н. е.) в Месопотамії було знайдено близько 22 тисяч

глиняних табличок із текстами про лікування. Технологія приготування та рецептура лікарських засобів описана лише в 33 із них.

Найдавнішими письмовими джерелами, що містять рецепти, вважаються папірус Еберса та папірус Сміта. У 1870-х роках німецький єгиптолог Георг Еберс виявив і опублікував папірус, який є своєрідною «медичною енциклопедією» давніх єгиптян. У ньому міститься понад 900 прописів ліків для лікування різних хвороб. Уже в цьому документі згадуються такі форми лікарських засобів, як мазі, пластирі, примочки, мікстури, клізми тощо. Папірус Сміта, своєю чергою, присвячений переважно хірургії та травматології.

Відомо, що перші аптеки в Європі відкривалися при монастирях. Ліки виготовляли з рослин і видавали безкоштовно всім нужденним за рецептом, який починався словами: «Cum Deo!» — «З Богом».

Перші аптеки на території сучасної України з'явилися за часів Речі Посполитої. У бібліотеці Радзивіллів зберігаються два рукописні збірники рецептів XVII та XVIII століть. Перший містить 539 рецептів, другий — понад 700, написаних латинською мовою. Кожен припис ліків починається позначенням Rр. (Recipe — «взьми») і закінчується M.f. (Miscе fiat — «змішай, щоб утворилося»), із зазначенням латинською конкретної лікарської форми. У період Російської імперії лікарі були зобов'язані в рецептах указувати своє вчене звання, ім'я та прізвище (своє і пацієнта), а також спосіб застосування призначеного лікарського засобу.

У XX столітті остаточно сформувалися стиль і структура рецепта. Нині в Україні чинними є Правила виписування рецептів, затверджені наказом Міністерства охорони здоров'я України № 360 від 19 липня 2005 року, із подальшими змінами, внесеними наказом № 494 від 15 березня 2023 року. Згодом в Україні почали поступово впроваджувати електронні рецепти, зокрема пілотний проєкт е-рецептів у межах програми «Доступні ліки». А вже у 2023 році Міністерство охорони здоров'я України повідомило, що всі лікарські засоби, які належать до рецептурних препаратів, відпускаються виключно за електронним рецептом.¹

Як бачимо, формування сучасної моделі рецепта було тривалим і багатоетапним процесом. Упродовж цього часу накопичилася низка проблем, наслідки яких залишаються актуальними й сьогодні. Одна з яких є проблема каліграфії, оскільки всі рецепти виписують вручну. Наступна – відсутність стандартизованості формулювань. Старі латинські найменування можуть не відповідати сучасній міжнародній номенклатурі, що ускладнює інтернаціональну

комунікацію. Використання скорочень та аббревіатур також створює високий ризик появи труднощів читання, що призводить до помилок у дозуванні.

Сучасні технології допомагають справлятися з поданими проблемами, і вже зараз ми спостерігаємо позитивний вплив впровадження електронних рецептів. Результати дослідження вказують на загальне зменшення помилок у призначенні ліків з 1,43% до 0,51% (р-значення < 0,001) у всіх відділеннях, що є дуже значущим. Крім того, спостерігалось значне зниження загального рівня помилок у призначенні ліків на 49,8%.²

Іншою важливою технологією є системи автоматичного розпізнавання рукопису, які самостійно розпізнають почерк лікарів у рецептах та інтерпретують результати читання у цифровий текст³. Нова методика полягає у використанні комбінації програми Mask R-CNN, яка сегментує зображення рецептів, щоб зосередитися на розділах про ліки, та оптичного розпізнавання символів на основі трансформатора (TrOCR), який транскрибує текст. Для точного налаштування моделі на різні стилі почерку було використано новий набір даних, що містить різноманітні рукописні рецепти з різних регіонів Пакистану. Ці системи досягають точності приблизно у 82% за даними дослідженнями "Enhancing Handwritten Prescription Recognition with AI-Driven OCR" (Ullah, Tanveer, Jan, 2025).⁴

Наступним науковим проривом у сфері фармації стало застосування нейронного машинного перекладу для спрощення рецептурних вказівок, а саме, створення спеціальної системи PharmMT. Її мета - перетворювати професійні вказівки на зрозумілу та зручну для пацієнтів мову. Для цього дослідження брали більше 530 тис. рецептів, на яких застосовували ці методи "розшифрування", і отримали наступні результати: фармацевти оцінили згенеровані і доступні для пацієнтів рецепти з мінімальними змінами у 94,3%, і як "такі, що потребують небагато правок"; у порівнянні із старою програмою читання текстів (rule-based системи) PharmMT працює на 40% краще, адже використовує методи ШІ, які враховують контекст.⁵

Таким чином, сучасні наукові дослідження спрямовані не лише на покращення якості роботи фармацевтів і зменшення їхнього професійного навантаження. Основною метою є оптимізувати діяльність всієї системи охорони здоров'я. Електронні рецепти, системи розпізнавання та спрощення рецептів, а також інші інноваційні технології - це крок уперед до нового етапу розвитку медичної та фармацевтичної допомоги.

Висновки. Латина є основою фармацевтичної рецептури, проте через описані труднощі вона може створювати ризики у сучасному лікуванні. Виходячи

з сучасних відкриттів, можна зробити висновок, що світ активно рухається в бік автоматизації. Однак постає питання: чи зможе машина замінити навички та професійні надбання спеціалістів? Впровадження новітніх технологій уже дає продуктивні результати у діяльності фармацевтів, проте слід пам'ятати про існуючі ризики отримання недостовірної інформації. Роль фахівців залишається ключовою, тому тільки спільна робота людини та машини в режимі тандему може принести плідні результати.

Література

1. Меркулов Р. "Рецепт: от античности к XXI веку". URL: <https://health-ua.com/article/29664-retcept-otantichnosti-khhveku>.
2. Wafa K. Alanazi, Saleh H. Almutairi, Abdullah A. Alamri et al. Effect of electronic prescription system modifications on reducing prescribing errors in a military hospital. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/39640416/>.
3. Usman Ali, Sahil Ranmbail, Muhammad Nadeem et al. Leveraging Deep Learning with Multi-Head Attention for Accurate Extraction of Medicine from Handwritten Prescriptions. URL: <https://arxiv.org/abs/2412.18199>.
4. Haseeb Ullah, Muhammad Tanveer, & Atif Jan. (2025). Enhancing Handwritten Prescription Recognition with AI-Driven OCR. Journal of Computing & Biomedical Informatics. Retrieved from <https://jcbi.org/index.php/Main/article/view/1054>.
5. Jiazhao Li, Corey Lester, Xinyan Zhao et al. PharmMT: A Neural Machine Translation Approach to Simplify Prescription Directions URL: <https://arxiv.org/abs/2204.03830>.

НАРОДЖЕННЯ МЕТАФОРИ

Терешко О.Т.

Науковий керівник: доц. Лисенко Н.О.

Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна

Olesiatereshkofsd@gmail.com

Вступ. Людське тіло здавна сприймалось не лише як біологічна система, а як універсальна модель пізнання світу. Перші уявлення людини про навколишню дійсність формувалися через тілесні відчуття — дотик, рух, біль, смак. Саме на основі цих базових сенсорних переживань виникали перші когнітивні структури, поняття й образи. У процесі розвитку мови та мислення людство створило безліч метафор, що мають соматичне походження. Ці образи стали своєрідними «містками» між фізичним і абстрактним, допомагаючи осмислювати складні явища

через знайомі тілесні відчуття. Одним із ключових когнітивних механізмів у цьому процесі є антропоморфізація — схильність людини наділяти неживі предмети або явища людськими рисами. Через неї людина інтерпретує світ «через себе», створюючи метафори, що поєднують науку, мову, інтуїцію та особистий досвід.

Мета дослідження. Розглянути людське тіло як джерело метафоричного мислення і складову інтелектуального прогресу. Виявити когнітивні та історичні закономірності формування анатомічних метафор у мові й науці, показати їхню роль у становленні наукового пізнання.

Методи і матеріали дослідження. Матеріалами дослідження стали латинські та грецькі анатомічні терміни, побутові назви частин тіла, а також когнітивні пояснення їхнього походження. Були застосовані такі методи:

- **Аналітичний метод** – для узагальнення лінгвістичних, когнітивних і анатомічних джерел.
- **Етимологічний метод** – для виявлення походження анатомічних термінів, що мають метафоричну природу.
- **Порівняльно-історичний метод** – для аналізу подібності між латинськими, грецькими й українськими назвами частин тіла.
- **Описовий метод** – для систематизації прикладів анатомічних метафор і пояснення їхнього змісту.

Результати дослідження. Людське тіло можна розглядати як універсальну систему — своєрідну «машину життя», елементи якої забезпечують функціонування не лише біологічного, а й когнітивного рівня. Анатомія людини виступає стабільною, але водночас гнучкою основою, що адаптується під ритм життя, формуючи індивідуальний досвід і спільні закономірності існування.

Фізичне тіло є первинною матрицею сприйняття реальності. Саме на тілесних відчуттях — болю, ваги, смаку, руху — базуються перші когнітивні структури, з яких надалі виникають абстрактні поняття. Таким чином, соціокультурний і мовний досвід людини має соматичне походження: наше розуміння світу «виростає» з тіла.

Тіло, мова й мислення утворюють єдину когнітивну систему, у якій анатомічна будова людини стає не лише об'єктом опису, а й моделлю розуміння — знаряддям, через яке ми «зчитуємо» й осмислюємо реальність. Розуміння себе та навколишнього світу починається саме з себе. Людина схильна інтерпретувати невідоме через призму власного досвіду; отже, багато метафор виникає з персонального, часто суб'єктивного сприйняття реальності. Науково, а точніше, у психології вивели для цього термін- метафору звичайної поведінкової особливості

розуму хомо спієнс – антропоморфізація.

Антропоморфізація — це надання людських рис, емоцій або поведінкових характеристик неживим об'єктам, тваринам, природним явищам чи навіть абстрактним поняттям. Антропоморфізація є поширеним когнітивним механізмом (поведінковою особливістю), за допомогою якого людина намагається зрозуміти світ, роблячи його ближчим і зрозумілішим через призму власного досвіду. З позиції тієї психології, така тенденція допомагає людині встановлювати емоційний зв'язок із навколишнім середовищем, що проявляється, наприклад, у звичці «оживлювати» предмети (надавати імена техніці чи тваринам) або сприймати природні явища як істоти, здатні діяти свідомо. Іноді це призводить до свідомих, когнітивних та логічних помилок, при занадто та несвідомовому використанні «як інтуїція підказала». Але в нормованому вигляді антропоморфізація насправді є зручним інструментом при вивченні та відкритті чогось нового. Саме завдяки їй ми вчимо дітей, що “сонце лягає спати”, “вітер грається в листі”, або що “серце говорить” — спрощуючи складні явища через знайомі людські образи.

Але при вивченні чогось справді складного, наприклад, анатомії, антропоморфізація є неповноцінним інструментом в руках навіть умілого дослідника чи студента. Антропоморфізація все одно, не дивлячись на свої посправжньому чарівні здібності в самообмані та спостереженні, залишається лише одним з методів аналізу себе. При поглибленому вивченні анатомії антропоморфізація лише залишається одним з типів метафори та аналізу.

Проте антропоморфізація як механізм пошуку подібного до подібного для людей стала відповіддю на одне з найпоширеніших питань до себе. Оскільки антропологія є лише несвідомим механізмом — вона заздалегідь давала людству питання відповіді пошуку, того що людство шукало в різні епохи історії. У нашому випадку – пошуку відповідей “як люди почали вчити анатомію?” “як наші предки, ще далеко до нашої ери змогли дати назву більшості відділів людського тіла, більшості органів?” Антропоморфізація — не винахід, а природна властивість людського мислення. Саме завдяки їй перші вчені описували частини тіла через знайомі образи — тварин, предмети, природні форми. Для них, а тобто, перших справжніх дослідників-науковців: з них самих. А точніше — з їхнього тіла. Для перших відкриттів перших лікарів анатомія починалась з антропоморфії. З простої, несвідомої метафори, яку вони пропустили крізь себе і пояснили, як бачать особисто, як змогла б пояснити наука (або, швидше, релігія) на той час. Проте при систематичному науковому дослідженні анатомії «антропоморфні пояснення» потребують доповнення точними емпіричними описами і функціональним

аналізом. Як інструмент першого наближення — метафора корисна; як основа для остаточних висновків — обмежена.

Метафора лише виконує функцію когнітивного зв'язку: вона дозволяє переносити знання з відомої сфери (особистого досвіду) на невідому (структури тіла), що сприяє формуванню первісних уявлень і мовних позначень. Водночас цей механізм може вести до когнітивних упереджень, коли образні уявлення витісняють точні, емпірично обґрунтовані пояснення.

Для ілюстрації: навіть малі діти розуміють що таке коробка. Коробка – матеріальна ємність, у яку можна щось покласти, що туди поміститься, також, з неї можна щось забрати, або там може щось міститися те, що туди поклав хтось інший. Усі це розуміють, усі можуть уявити таку просту та побутову ємність. Так ось, іноді батьки ще малих дітей (за ради безпеки життя та здоров'я дуже активних дітей, які багато бігають, усюди залазять, граються та сплять усюди, де зможуть залізти), які нічого не розуміють, але дуже активно досліджують світ навколо них, своє оточення, можуть випадково нашкодити собі, використовують метафори. Це стандартна, побутова рутинна дія майже будь-якої дитини та їх батьків, і тому досить застережлива мама для своєї дитини у побутовому поясненні може назвати череп «коробкою для думок», щоб донести важливість обережності. Така проста метафора виконує виховну функцію, але не замінює наукового розуміння будови та фізіології голови. Також, застережливі батьки можуть провести прості аналогії на рахунок очей «очні яблука», хребет та спина для дитини в першу чергу буде чимось на кшталт «стовп тіла», «опора», «основа», таз — тазик, чаша. «Грудна клітина» — метафора, яку дитина може самостійно провести, побачивши в анатомічному атласі кістяк людини: ребра це пруті клітки, які втримують наше серце, ніби пташечку в середині нас. Ці аналогії необхідні для розуміння дитиною свого тіла на дуже поверховому рівні, а саме: вміти розказати та показати батькам, де болить, як болить, чим ударився, чим вколовся, чим обпікся. Також це корисно для лікарів і інших людей, які здатні надати допомогу дітям до прибуття швидкої допомоги, що в час війни є дуже актуальною потребою для збереження здоров'я т життя.

Окрім того, більшість метафор у нашій анатомії потрібні для спрощення не тільки для дітей, а так само і для більш старших людей. До прикладу: печінка — від старослов'янського “печь”, бо колись вважали, що в ній «вариться», «закаляється», «готується» кров. «Мозкові півкулі — “ліва й права половина мозку”. Мозочок — буквально «маленький мозок». Аорта — якщо спростити та провести аналогії до людського тіла з системою складних комунікацій, то аорта буквально є ніби

«головна труба» серця. Скренева кістка — «кістка часу», вона пов'язана з старінням (скроні – місце, де з'являються перші зморшки). «Кравецький м'яз», названий так, бо при згинанні ноги утворюється поза, подібна до пози кравця. Саме слово «м'яз» походить від латинського *musculus* — «маленька миша». Давні анатоми помітили, що під шкірою скорочення м'яза схоже на те, як пробігає мишка. А мозкові шлуночки — порожнини, де «живе» мозкова рідина. Справжні внутрішні «кімнати», які можуть нагадувати шлунок.

І також, ми вважаємо важливим навести приклад саме з медичних термінів, які звичайні люди також можуть вживати в повсякденному житті. Більшість термінів на латині є буквально метафорами, поєднаннями слів, які нехай і з медичної точки зору, але буквально описують ту чи іншу частину тіла. Наприклад: мозковий стовбур «*Truncus encerephali*». *Truncus* латинською — «стовбур дерева», метафорою тут є саме слово *Truncus*, яке пов'язали через буквальну схожість роботи мозкового стовбура як стовбура звичайного дерева, бо він так само є основою, з якої «ростуть» інші частини мозку, як «гілки від стовбура дерева».

Аорта – від грецької, бо «ἀείρειν» — «піднімати», «нести». Стародавні лікарі вважали, що аорта «піднімає» кров від серця до всього тіла. Метафора саме через дію — «несуча судина». А звивини мозку (від лат. *gyrus*) — це «кільця» або «спіралі», названі за своєю формою. Навіть «мозолисте тіло» отримало метафоричну назву через свою щільну структуру, схожу на мозоль. Альвеоли в легенях «*Alveoli*» — «маленька порожнина», «вузька комірка», «воскова чарунка» у сотах, і легеневі альвеоли справді нагадують мікроскопічні соти. Метафора тут через схожість із природними формами.

Діафрагма (*Diaphragma*) — від грец. *διά* — «крізь» і *φράσσω* — «перегороджую». Тобто «перегородка, що розділяє». Дельтоподібний м'яз отримав назву від грецької літери Δ (дельта) — бо має форму трикутника. Трапецієподібний м'яз — від слова *trapezion*, тобто «трапеція». Хребет (*spina dorsalis*) — «спина з шипами»: слово *spina* означає «колючка, шип». Таранна кістка (*talus*) — буквально «кубик» або «гральна кістка» (так її називали через схожість із гральним кубиком). Череп від «*kranion*» у греків означав «черепок» або «тверду оболонку» — буквальна схожість, яку помітили як «оболонка», що захищає мозок. Вилична кістка (*zygoma*) походить від грецького *zygon* — «ярмо», тому що утворює своєрідне «ярмо» обличчя.

Висновки. Метафора й аналогія — спосіб пізнання через власне тіло й розум, що стало ключовим здобутком когнітивної революції *Homo sapiens* і забезпечило

численні історичні відкриття. Ми й досі користуємося простими зорово-тактильними та інтуїтивними асоціаціями для формування лінгвістичних термінів і первинних уявлень про світ. Без метафор і аналогій дитяче пізнання було б ускладнене, оскільки мозок втрачає здатність встановлювати смислові зв'язки між поняттями, що ускладнює засвоєння мови й мислення. Метафора як функція нашого мозку є джерелом цікавості до того чи іншого, джерелом пошуку того, що захоплює, пошуку чогось

«особистого». Кожного дня ми знаходимось у пошуках денної норми дофаміну, без якої нас не залишили навіть наші предки, знайшовши першими метафори, які є усюди, і навіть у нашому тілі, у нашій анатомії.

ЛАТИНСЬКА МОВА В СУЧАСНІЙ КІНОІНДУСТРІЇ

Федорова С. Д.

Науковий керівник: Лисенко Н. О.

Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна

sonya15102007@gmail.com

Вступ. На сьогоднішній день латинська мова не є мовою живого спілкування. Але активно використовується в професійному середовищі медиків, фармацевтів та юристів. Упродовж багатьох століть вона була мовою науки, культури та релігії. У наші дні її також можна зустріти у сфері сучасного мистецтва, зокрема у кіноіндустрії. Режисери та сценаристи використовують деякі слова чи словосполучення для надання атмосфери давнини, містики або сакральності в фільмах.

Мета дослідження. Проаналізувати роль і функції латинської мови у сучасному кінематографі та визначити її вплив на глядача.

Матеріали та методи. Як матеріали дослідження ми обрали відомі кінотвори, у яких використовуються латинська мова. Це «Гаррі Поттер», «Екзорцист», «Гладіатор» (та зупинила свій вибір на більш глибокому дослідженні такого фільму, як «Гаррі Поттер»).

Результати дослідження.

У сучасному кінематографі латинська мова використовується як художній засіб для створення певної атмосфери або підсилення емоційного впливу на глядача.

У фільмі «*Гаррі Поттер*» латинські слова та фрази застосовуються насамперед у заклинаннях, що створює враження давньої магичної традиції. Більшість заклинань мають реальні латинські корені, наприклад:

- *Lumos* — «світло»,
- *Nox* — «темрява»,
- *Expelliarmus* — «зброю геть»,
- *Expecto Patronum* — «очікую захисника».

Завдяки латині магична система у фільмі виглядає глибшою та реалістичнішою. Глядач сприймає її як частину стародавнього знання, що передається поколіннями. Такий прийом також формує інтелектуальну ауру навколо персонажів, робить їхні дії більш значущими та символічними.

Окрім «*Гаррі Поттера*», латина вживається у фільмах «*Екзорцист*» (для створення релігійного та містичного контексту) та «*Гладіатор*» (для відтворення історичної достовірності). Це підтверджує універсальність латинської мови як інструменту впливу у різних жанрах кінематографу.

Висновки. Латинська мова у сучасній кіноіндустрії виконує важливу художню та символічну функцію. Вона допомагає створювати атмосферу автентичності, підсилює емоційний вплив та додає фільмам глибини. На прикладі фільму «*Гаррі Поттер*» можна побачити, що навіть короткі латинські вислови мають значний вплив на сприйняття сюжету й персонажів. Це свідчить про те, що латина, хоч і вважається «мертвою» мовою, продовжує жити у сучасному мистецтві, залишаючись мовою культури, знань і символів.

CULTURE OF PROFESSIONAL SPEECH

Shkvara M. O.

Scientific advisor: Lytvynenko O. O.

National University of Civil Protection of Ukraine, Cherkasy, Ukraine

lytvynenko_olha@nuczu.edu.ua

Introduction. Culture is most commonly understood as a set of established norms and values that govern the behavior and interactions of individuals within a given society. In this context, the term "norms" is often equated with the rules or codes of conduct that define acceptable and unacceptable behaviors. These norms function not only as social expectations but also as moral guidelines that shape individual and collective actions. In many cases, such norms operate as an implicit moral code, delineating the boundaries of what is permissible and what is prohibited in a particular cultural framework. Therefore,

culture, viewed through this lens, serves as both a regulatory and interpretive system that influences how people act, communicate, and relate to one another within the societal structure.

Purpose of the study. In contemporary society, the issue of speech culture has acquired significant relevance and urgency. Mastery of language – encompassing grammatical accuracy, lexical richness, stylistic appropriateness, and pragmatic effectiveness – is increasingly viewed as an essential component of an individual's overall cultural and intellectual development. A high level of speech culture is not only a marker of personal refinement but also a vital asset in professional environments. In particular, for specialists across diverse disciplines, the ability to use language appropriately and effectively is indispensable. It facilitates professional communication, enhances the credibility of the speaker, and contributes to the overall perception of the individual as a competent and pleasant conversational partner.

Materials and methods. The research has been carried out on the material from the open sources (the Internet, mass and social media). The main methods of our research include the descriptive method which involves the systematic observation and documentation of speech practices across different groups and contexts, the comparative method which we used to identify similarities and differences in speech culture, and the discourse analysis which investigates how language is used in actual communication – both spoken and written.

Research results. Within this cultural framework, speech emerges as a fundamental mechanism of human communication and interaction. Language functions not merely as a technical tool for the transmission of information, but as a sophisticated medium through which individuals articulate thoughts, justify opinions, express dissatisfaction, and convey a range of emotions and impressions. Speech is inherently diverse in its forms and styles—it may be characterized as aggressive, calm, refined, vulgar, formal, or informal, depending on the speaker's intent, context, and linguistic competence. The uniqueness of each person becomes evident through their individual patterns of language use. While some individuals may struggle to construct coherent sentences or articulate their thoughts clearly, others demonstrate exceptional verbal fluency, engaging in extended discussions on a variety of subjects with ease. Such individuals typically possess a rich and nuanced vocabulary, along with the rhetorical skills necessary to participate meaningfully in a wide range of communicative situations.

Moreover, human life within a social environment is inherently governed by a complex system of formal and informal rules, including legal statutes, moral codes, and linguistic conventions. For this reason, professionals in all fields are expected to adhere

to established norms of speech etiquette, which include both linguistic and behavioral expectations. The culture of communication thus involves not only linguistic proficiency but also a foundational understanding of ethical, psychological, and social principles that guide interpersonal interaction. Importantly, it also requires the practical ability to apply this knowledge appropriately in specific communicative contexts.

Conclusions. In summary, the possession of a high level of speech culture is a defining characteristic of a well-educated and intellectually developed individual. Such a person demonstrates mastery of the modern literary language, skillfully navigating its phonetic, grammatical, lexical, and stylistic norms. This ability reflects a deep understanding of both language and culture, and enables effective participation in both personal and professional discourse.

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ФАХІВЦІВ ФІНАНСОВОЇ СФЕРИ: ЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Шпуганич В. А., Олійник А.А.

Науковий керівник: Олійник А.А.

Відокремлений структурний підрозділ «Запорізький гуманітарний фаховий
коледж Національного університету «Запорізька політехніка»,
м. Запоріжжя, Україна

lomonos2204@gmail.com

alinaolijnyk1201@gmail.com

Вступ. У сучасному висококонкурентному середовищі фінансова галузь (банки, страхові компанії, інвестиційні фонди) вимагає від своїх фахівців не лише глибоких знань економіки та юриспруденції, але й бездоганної культури мовлення. Актуальність цієї роботи зумовлена тим, що мова є ключовим інструментом довіри та переконання в цій сфері. Низька мовна грамотність, використання суржику, неточне вживання термінології або надмірне захоплення іншомовними запозиченнями (англо-американізмами) можуть призвести до непорозумінь, помилок у контрактах, зниження довіри клієнтів і, як наслідок, до фінансових втрат. Оскільки фахівці фінансової сфери (менеджери по роботі з клієнтами, аналітики, консультанти) постійно перебувають у комунікаційному полі – складають офіційні документи, ведуть переговори та надають консультації, — лінгвістичні вимоги до їхнього мовлення набувають стратегічного значення. Необхідно проаналізувати ці вимоги та визначити, як якість мовлення корелює з професійним успіхом та іміджем установи, що підкреслює наукову та практичну значущість дослідження.

Мета дослідження. Мета роботи полягає у виявленні, систематизації та аналізі лінгвістичних вимог до культури мовлення фахівців фінансової галузі в Україні, а також у визначенні типових мовних помилок, що перешкоджають ефективній професійній комунікації. Для досягнення цієї мети поставлено такі завдання: проаналізувати нормативні та рекомендаційні документи фінансових установ щодо стандартів мовлення; дослідити особливості фінансової термінології та вимоги до її точного і коректного вживання; ідентифікувати та класифікувати поширені мовленнєві недоліки фахівців (лексичні, граматичні, стилістичні помилки, використання суржику); визначити вплив культури мовлення на формування професійного іміджу та довіри клієнтів; на основі отриманих даних сформулювати практичні рекомендації для підвищення рівня мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців фінансової сфери.

Матеріали та методи. Для дослідження використовувалися різні джерела. Були залучені сучасні наукові праці з мовознавства та комунікації, а також фахова література з фінансів. Аналізувалися підручники з ділового спілкування, статті з корпоративної комунікації та стандарти фінансової звітності.

Крім того, для роботи вивчалися реальні приклади професійної комунікації. Досліджувалися презентації фінансових звітів, консультації з клієнтами, ділова кореспонденція та публічні коментарі фахівців у медіапросторі.

Основним методом роботи було обрано комплексний аналіз. Для цього використовувалися такі підходи: описовий метод для фіксації мовленнєвих особливостей, контекстуальний аналіз для вивчення мови в реальних професійних ситуаціях, а також порівняльний метод для виявлення відмінностей між ефективною та неефективною комунікацією.

Отримані результати. На основі проведеного дослідження було отримано низку важливих результатів. Встановлено, що ключові лінгвістичні вимоги до фахівців фінансової галузі зводяться до: точності (коректне використання термінів, наприклад, розрізнення «кредит» і «позика»); логічності (чітка структура викладу інформації, особливо під час консультацій); доречності (вміння переходити від офіційно-ділового стилю у документах до розмовного в комунікації з клієнтом). Виявлено, що найпоширенішими мовленнєвими недоліками є: використання суржику та русизмів у розмові з клієнтом, що знижує офіційний статус установи; неточне тлумачення або надмірне вживання англіцизмів (кешбек, апрув, комодіті); а також стилістичні помилки у складанні документів, які ускладнюють сприйняття. Дослідження підтвердило, що висока культура мовлення безпосередньо корелює з

рівнем довіри клієнта: фахівець із грамотним, чітким та етично коректним мовленням сприймається як більш компетентний та надійний.

Отримані результати дозволяють стверджувати, що культура мовлення фахівця фінансової галузі будується на декількох взаємопов'язаних рівнях. На першому місці стоїть вимога термінологічної точності та лексичної правильності. Фінансова сфера має розгалужений термінологічний апарат, і неточне вживання понять, таких як «ліквідність», «рентабельність» чи «хеджування», може спотворити сенс повідомлення та призвести до неправильних висновків. Разом з тим, важливою навичкою є вміння адаптувати складну термінологію для аудиторії, що не володіє глибокими фаховими знаннями, наприклад, для клієнтів. Це вимагає вміння ясно та доступно формулювати думки, не втрачаючи при цьому змістовної глибини. Другий критично важливий аспект – логічність та структурованість мовлення. Фінансова інформація часто є багаторівневою і потребує чіткої аргументації та послідовного викладу. Безструктурне, хаотичне мовлення ускладнює сприйняття та свідчить про низький рівень професійної підготовки.

Також було виявлено, що велику роль відіграє стилістична адекватність. Мовлення фахівця має відповідати конкретній комунікативній ситуації: офіційно-діловий стиль для звітності та листування, науковий – для аналітичних записок та публікацій, і, водночас, елементи публіцистичного чи розмовного стилю для комунікації з широкою аудиторією. Не менш важливими є такі компоненти, такі як інтонація, темп мовлення та невербальна комунікація, які значною мірою впливають на переконливість та створення атмосфери довіри. Аналіз практики показав, що типовими проблемами є навантаження мовлення канцеляризмами, зловживання запозиченнями, логічні неузгодженості та невміння будувати зв'язний дискурс, що призводить до комунікативного навантаження на співрозмовника.

Висновки. Висновки дослідження підтверджують ключову роль високої культури мовлення у формуванні іміджу кваліфікованого та надійного фахівця фінансової галузі. Лінгвістичні вимоги до такого фахівця виходять далеко за межі простої грамотності і включають комплекс комунікативних компетенцій: точне володіння фаховою термінологією, вміння логічно будувати мовлення, здатність адаптувати складну інформацію під рівень сприйняття аудиторії та дотримання норм стилістичної адекватності. Формування цих якостей має бути невід'ємною частиною як професійної освіти, так і системи підвищення кваліфікації працівників фінансового сектору. Зроблені дослідження підтверджують, що культура мовлення є не просто етичною вимогою, а критичним професійним інструментом у фінансовій галузі. Для зростання професійної ефективності майбутніх фахівців

необхідно посилювати практичну підготовку, орієнтовану на відпрацювання навичок усного спілкування, ділового листування та точного використання фінансової термінології.

УКРАЇНСЬКА МОВА У СВІТІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Шутак Я.

Науковий керівник – Косенко Н. І.

Чернівецький ліцей №3 медичного профілю, Чернівці, Україна

yanashutak9@gmail.com

Вступ. Сьогодні ми живемо у світі, де інформація поширюється швидше, ніж ми встигаємо її осмислити. Штучний інтелект, голосові помічники, перекладачі, соціальні мережі – усе це формує наш спосіб спілкування. І тут виникає важливе питання: чи має українська мова майбутнє в епоху технологій, чи не «розчиниться» вона серед глобальної англійської?

Метою нашого дослідження є з'ясування ролі та перспектив розвитку української мови в умовах поширення технологій штучного інтелекту, визначення шляхів її підтримки та популяризації в цифровому середовищі, а також аналіз використання української мови в сучасних мовних моделях і сервісах ШІ (штучного інтелекту).

Для реалізації мети перед нами постали такі завдання:

1. Проаналізувати сучасний стан представлення української мови в цифровому просторі та штучному інтелекті.
2. Визначити основні напрями взаємодії лінгвістики й технологій (STEM-підхід).
3. Дослідити приклади використання української мови в штучних інтелектах (ChatGPT, Google Gemini, DeepL, SVA Voice, Respeecher тощо).
4. Запропонувати практичні кроки для розширення застосування української мови у сфері ІТ та машинного навчання.

У процесі дослідження нами проаналізовано такі **матеріали**: тексти, створені українською мовою в інтернет-просторі (блоги, новинні портали, наукові статті); відкриті мовні корпуси та ресурси (Національний корпус української мови 2.0, Common Crawl); інтерфейси та продукти штучного інтелекту з підтримкою української мови (ChatGPT, DeepL, Respeecher, Google Translate тощо); наукові праці з цифрової лінгвістики, мовної політики та розвитку технологій AI.

Використано **методи дослідження**: аналіз джерел – вивчення наукових і публіцистичних матеріалів щодо цифровізації мови; порівняльний метод – зіставлення стану розвитку української мови в AI із досвідом інших країн (Фінляндії, Ісландії, Польщі); кількісний аналіз – оцінювання обсягу україномовного контенту в глобальних корпусах даних (на основі відкритих статистик); спостереження й тестування – практична перевірка роботи мовних моделей і перекладачів із використанням українських запитів; узагальнення результатів – формулювання висновків щодо ефективності інтеграції української мови у сферу штучного інтелекту.

Результати дослідження. Мова – це не лише засіб спілкування, а й дані. Саме тексти, якими ми користуємося щодня, стають матеріалом для навчання мовних моделей, таких як ChatGPT, Google Gemini чи Claude. І чим більше в інтернеті україномовного контенту, тим «розумнішими» стають ці системи українською.

За даними інституту Common Crawl, частка українських текстів у мережі за останні три роки збільшилася вчетверо. Це результат активності користувачів, блогерів, журналістів і навіть школярів, які створюють контент українською.

Лінгвістика сьогодні – це не лише граматики, а наука на перетині технологій, інформатики й математики. Алгоритми машинного навчання аналізують мільйони речень, щоб визначити частотність слів (це прояв закону Ципфа). Програмісти створюють нейронні мережі для розпізнавання мови – щоб комп'ютери могли «чути» і «розуміти» українську. Лінгвісти формують електронні корпуси мови, де зберігаються тисячі прикладів українських текстів для тренування ШІ.

Таким чином, мова перетворюється на об'єкт STEM-дослідження на межі лінгвістики, інженерії та математики.

Ще десять років тому українська мова майже не звучала в Google, Siri чи Alexa. Але сьогодні в українській версії ChatGPT можна спілкуватися рідною мовою. Google Translate і DeepL уже забезпечують повну підтримку української. В Україні створюють власні голосові системи – SVA Voice, Respeecher, NLP Ukrainian Toolkit. Це свідчить про те, що технології стають союзниками, а не ворогами мови.

Для прикладу, у Фінляндії, де лише 5,5 млн носіїв фінської мови, держава створила програму AI for Finnish, щоб навчити штучний інтелект розуміти фінську. В Ісландії (350 тисяч носіїв) уряд фінансує проєкт Language Technology for Icelandic. Україна теж рухається цим шляхом: з 2023 року запущено Національний корпус української мови 2.0, що збирає матеріали для лінгвістичних досліджень і ШІ.

Що можемо зробити ми для поширення україномовного контенту? Кожен користувач може допомогти розвитку мови в цифровому світі: писати українською в соцмережах; перекладати відео, створювати блоги, пости, тексти; користуватися українськими застосунками; брати участь у STEM-проектах, що стосуються мовних технологій.

Кожне українське слово в інтернеті – це «цеглинка» у фундаменті мовного майбутнього.

Висновки. Отже, українська мова не лише виживе в інформаційному світі – вона і надалі розвиватиметься. Бо мова живе не в словниках, а в серцях і у свідомості людей, які нею користуються. Технології можуть допомогти зберегти і підсилити її, якщо ми самі будемо її плекати, адже «мова – це теж технологія, але найдавніша й найлюдяніша».

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра фундаментальних
та суспільно-гуманітарних наук

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Тези доповідей II Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції молодих учених та здобувачів
освіти «Актуальні проблеми фундаментальних та
суспільно-гуманітарних наук»

20 жовтня 2025

м. Харків, Україна